ISPIRESCU

ISPIRESCU

Basme, legende, snoave

9

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

În colecția
BIBLIOTECA PENTRU TOȚI
vor apărea:

F. GLADKOV
Cimentul

St. O. IOSIF
Versuri (originale și tălmăciri)

H. SIENKIEWICZ
Nuvele

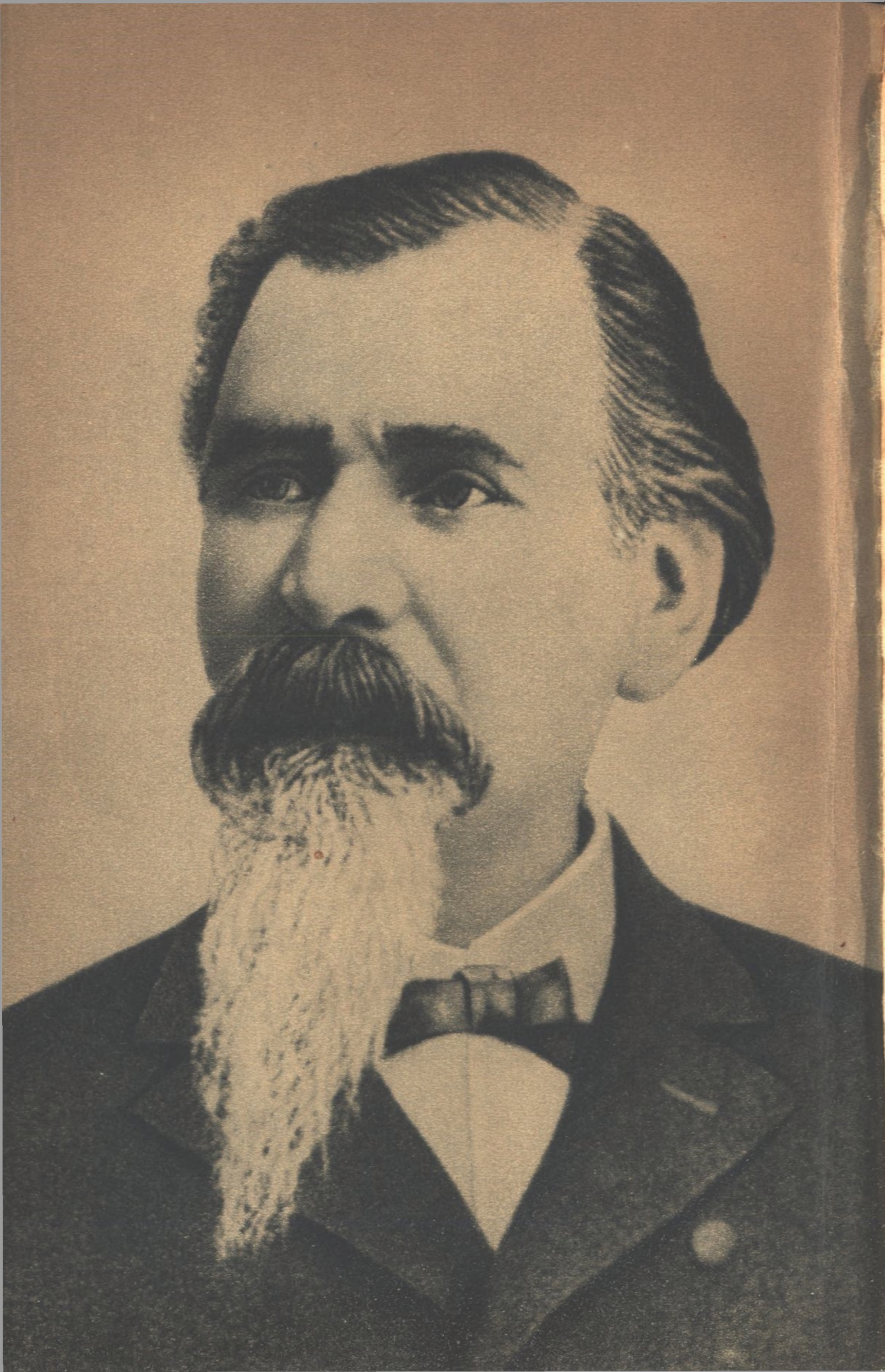
MIHAI BENIUC
Poezii

N. OSTROVSKI
Născuți în furtună

G. COȘBUC
Fire de tort

* * *
Alexandria-Esopia

Lei 5

P. ISPIRESCU

Basme, legende, snoave

Ediţie îngrijită de
RADU ALBALA

Cu o prefaţă de
CORNELIU BĂRBULESCU

1960

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

PREFAŢA

Între manuscrisele din Biblioteca Academiei R.P.R., se află şi o condică de formatul unui registru comercial cuprinzînd 74 file scrise de mînă. Este un fel de „jurnal" al lui Petre Ispirescu. Deşi se vede clar că textul reprezintă o primă redactare a unor amintiri destul de îndepărtate şi fragmentate, acest manuscris inedit impresionează prin sinceritatea, onestitatea, sensibilitatea, dragostea de muncă, setea de cultură şi năzuinţa spre o societate mai bună, ce izvorăsc din el, reuşind să configureze într-o oarecare măsură chipul omului şi scriitorului Ispirescu.

Citind aceste pagini ai impresia că în faţă se deschide un album cu fotografii vechi, neretuşate, imperfecte sau pătate, decolorate, evocînd momente puţin cunoscute din viaţa plină de zbucium şi de trudă a măiestrului povestitor. În acest fragment de „jurnal" începi să întrezăreşti peisaje, momente şi personaje din legendele şi poveştile „unchiaşului sfătos", întrezăreşti ceva din adevărata faţă a societăţii timpului.

Petre Ispirescu s-a născut în 1830 în Bucureşti. Biografii[1] au stabilit că tatăl lui ţinea o frizerie pe calea Văcăreşti şi că în afară de scriitor a mai avut doi băieţi şi o fată. Asupra tuturor acestora se cunosc puţine date şi chiar Petre Ispirescu în „jurnalul" său ori în „amintiri din şcoală" îi pomeneşte doar în treacăt.

[1] Studiul cel mai complet asupra vieţii lui Petre Ispirescu a apărut în *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor*, anul IV, 1955, pp. 513—534.

Singurul membru al familiei despre care vorbeşte cu dragoste, duioşie şi recunoştinţă este mama lui – ardeleancă de origine – ocrotitoarea şi sfătuitoarea cea mai apropiată, căreia îi şi închină jurnalul pe care îl începe într-un moment de nostalgie, la împlinirea unui an de la moartea ei : *„Inspiră-mă, mamă dragă, totdeauna să fac fapte bune, să pot face pentru copiii mei atît cît ai făcut dumneata pentru mine şi fraţii mei“* [1].

Petre Ispirescu n-a putut să înveţe prea multă carte. Într-o scrisoare pe care o trimite în 23 aprilie 1883 profesorului Ion Urban Jarnik de la Viena îi mărturiseşte acest lucru : *„Află, domnul meu, că eu n-am trecut nici 4 clase primare. Din nenorocire pe vremea cînd am învăţat eu carte, şcolile naţionale atunci erau în organizare.“* Tatăl său l-a dat să înveţe la un dascăl de biserică ce *„ţinea o şcoală mică“*.

După ce şi-a însuşit primele noţiuni de citire şi scriere cu dascălul Niculaie de la biserica Udricani, prin 1840 era elev al vestitului dascăl Stan de la biserica Olteni. Copilul Petre Ispirescu era setos să înveţe, şi în această dorinţă era sprijinit de mama sa, care-i spunea mereu cînd îl vedea aplecat pe caiet : *„învaţă a scrie, copilul meu, că ai să aibi trebuinţă de scrisoare“* [2]... *„Dacă aş fi avut pe cineva care să-mi arate adevărata cale a studiului, poate că aş fi învăţat ceva ; aş fi pătruns în sanctuarul luminii. Voinţă am avut. N-a avut cine să mă povăţuiască.“* [3]

În anul 1843, la îndemnul unor prieteni şi pentru că tatăl său nu avea destulă stare să-l dea să înveţe o meserie, Petre Ispirescu trece să deprindă psaltichia la profesorul George Voiculescu de la Domniţa Bălaşa. Deoarece era silitor, a fost angajat împreună cu alţi elevi să cînte duminicile la strana bisericii pentru 10 lei pe lună. A fost o dată importantă în viaţa lui, căci tatăl său l-a chemat într-o zi şi i-a spus : *„De aici înainte eşti în stare să te*

---

[1] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. nr. 3.282. *Jurnalul lui Petre Ispirescu*, f. 25.

[2] Ibidem, f. 11.

[3] Ibidem, f. 19.

ții, acum ai leafă; mîncare și locuință ai de la mine, tu să te chivernisești și să te îngrijești de îmbrăcăminte" [1].

În timpul liber de peste săptămînă continuă să meargă la „școală"... *„Dorința de a învăța m-a dominat. Voiam să citesc. Nu știu ce cărți se tipăreau pe atunci. Știu că în mînă mi-au căzut...* Erotocritul, Arghir crăișorul, Halimaua *și* Alexandria *pe care le devoram. Acestea mi-au excitat curiozitatea să știu cum se fac cărțile. Am cercetat încoa și încolo și am aflat că ele se tipăreau. Crezînd că acolo unde se tipăresc cărțile, adică la tipografie, se poate studia tot, m-am informat despre condițiile în care intrau băieții la tipografie și am aflat tipografia lui Carcaleki, unde am și intrat. Cu aceasta am mulțumit și pe tata, și pe mama, care mă îndemnau să învăț un meșteșug, fiindcă, ziceau ei, «meșteșugul este brățară de aur la mîna omului». Mai tîrziu am înțeles sensul acestor vorbe..."* [2]

„...La 1848 terminasem cursul de tipografie atîta pe cît poate termina un ucenic într-o tipografie ca a lui Carcaleki lipsită de toate necesariile... Îmi plăcea să citesc; n-am avut însă pe cine să-mi arate ce să citesc. Tipografia lui Carcaleki tipărea numai Vestitorul... *De literatură nu se pomenea... Dacă se întîmpla a da peste* Foaie pentru minte, inimă și literatură *din Brașov, ori* Albina romînească *din Iași era o fericire deosebită pentru mine."* [3]

În tipografia lui Carcaleki stă pînă în 1854 cînd trece la Iosif Compainig, unde are prilejul să lucreze la tipărirea unor traduceri din Swift, Bernardin de St. Pierre, Chateaubriand, J. J. Rousseau, M. Cervantes, V. Hugo, Al. Dumas, A. de Vigny și alții, astîmpărîndu-și astfel în parte setea de lectură.

În acest timp a luat parte la luptele politice premergătoare Unirii țărilor romîne. În acțiunea de anulare a primelor alegeri pentru Divanul ad-hoc, unioniștii hotărăsc să dea în vileag corespondența secretă a prințului Vogoride cu fratele său, care era secretar la ambasada turcească din Londra. Poliția însă a aflat și i-a arestat pe toți colaboratorii la această acțiune, între care

[1] Ibidem, f. 19.
[2] Ibidem, f. 19.
[3] Ibidem, f. 21 verso.

era şi Ispirescu, care abia în ziua deschiderii Divanului ad-hoc din Muntenia, la 13 septembrie 1857, îşi recapătă libertatea. Întors la tipografie îşi găseşte însă postul ocupat şi abia după cîteva luni de căutare este primit într-un atelier tipografic al lui Ferdinand Ohm.

In 1858 Vasile Boierescu îi propune să fie director al tipografiei jurnalului *Naţionalul* şi în 1860 îl ia ca asociat pînă în 1863, cînd tipografia este vîndută lui Cezar Bolliac. Despre aceşti 5 ani Ispirescu scrie în jurnal că au fost : „timpul de fericire al vieţii mele". Acum personalitatea lui începe să se manifeste. Hărnicia şi onestitatea îi deveniseră cunoscute şi apreciate. Tot acum întîlneşte oamenii de cultură ai timpului. Lucrează cu Ion Ionescu de la Brad, cu N. Filimon, Ion Ghica şi D. Bolintineanu, cu Cezar Bolliac şi alţii, care-l stimulează. În această perioadă Petre Ispirescu îşi publică cea dintîi poveste din colecţia sa. *Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte* [1], găsindu-şi făgaşul exteriorizării marelui său talent de povestitor popular, făgaş pe care nu l-a mai părăsit pînă la sfîrşitul vieţii.

În acelaşi timp, pe lîngă truda de culegător tipograf şi pe lîngă frămîntarea scrisului, Petre Ispirescu continuă să fie preocupat de progresul tipografiei la noi în ţară şi mai ales de soarta tipografilor. Dezlegarea acestei probleme l-a urmărit toată viaţa şi faptul că Ispirescu tindea să aibă o tipografie a lui nu trebuie interpretat ca o dorinţă de căpătuire, ci ca un mijloc de a perfecţiona arta tiparului la noi. Aceasta reiese atît din munca efectivă pe care o ducea alături de lucrători în ateliere, din participarea la cele dintîi încercări de organizare a muncitorimii, cît şi din interesul lui pentru instruirea profesională a tipografilor. De altfel el îşi mărturiseşte chiar această preocupare : „*Singură dorinţa de-a face să înflorească tipografia romînă m-a îndemnat să primesc direcţia tipografiei statului*". Într-o scrisoare către Eustaţiu Aristide [2], care era la studii la Paris în 1873, Ispirescu se menţinea pe aceeaşi poziţie : „*Dacă poţi să ai ocazie, încer-*

[1] *Ţăranul romîn*, 1862, 11/21 ianuarie.
[2] Biblioteca Academiei R.P.R., ms. nr. 25.890.

mează-te despre cele ce se ating de tipografie și scrie-mi. Corpul tipografic de acolo are mai multe asociații : a patronilor, a proților, a lucrătorilor. Dacă vei afla să se fi introdus ceva ameliorări spre perfecționarea măiestriei, spre îmbunătățirea soartei lucrătorilor etc., iarăși să-mi scrii, fiind doritor a ști unele ca acestea.“

În 1864 înjghebează o asociație cu S. Walter și C. Göbl, sub denumirea de „Tipografia lucrătorilor asociați“, însă din pricina unei neînțelegeri asociația se desface.

Între timp Ion Ghica îl numește director la Imprimeria statului. Ispirescu primește postul, dar după 2 ani demisionează, asociindu-se din nou cu Georgian, C. Petrescu Conduratu și I. Buznea, înființînd „Noua tipografie a laboratorilor romîni“.

De aici înainte Ispirescu își leagă munca și numele de apariția multor lucrări de seamă în istoria culturii romînești. Face cunoștință cu Alexandru Odobescu și Gr. Tocilescu, lucrează și colaborează cu B. P. Hasdeu la *Columna lui Traian*, este primit în cenaclul literar al acestuia ; îl cunoaște pe Vasile Alecsandri, care îl prețuiește cu căldură.

În 1879 Ispirescu rămîne să-și conducă singur tipografia. Lucrează cu înverșunare. După munca din atelier din timpul zilei, noaptea scrie. Tipărește : *Poveștile unchiașului sfătos*, prefațată de Al. Odobescu. Numele lui era cunoscut acum prin poveștile publicate în *Țăranul romîn*, prin legendele, basmele și snoavele apărute în 1862, 1873–1874, 1876, prin colaborarea la *Columna lui Traian, Revista literară, Ghimpele* și altele. Cu Urban Jarnik, profesor la Universitatea din Viena, plănuiește tipărirea în colaborare a unei crestomații romînești, însă dr. Moses Gaster „este mai harnic“ și le-o ia înainte, deși Ispirescu a făcut serioase eforturi și a copiat mult material antologic pe care-l trimitea prietenului său la Viena pentru control și alegere. Într-o scrisoare din 30 septembrie 1882 Ispirescu nota : *„Am primit cu multă mulțumire propunerea dumitale de a aduna material trebuincios la crestomația ce puseseși de gînd să faci și știi cu cîtă tragere de inimă am lucrat... Eu am lucrat aproape un an de zile nopțile și toată munca mea a rămas baltă.“*

În schimb, însă, tipărește volumul de *Legende sau basmele romînilor*, care este elogiat de Vasile Alecsandri într-o scrisoare publicată ca prefață. Totuși, deși ducea o activitate prodigioasă, munca nu i-a fost prețuită la adevărata ei valoare. Ispirescu era prea modest, și pe atunci, pentru a fi prețuit, *trebuia să ai un nume*, pe care el nu-l avea, așa cum spune însuși. Deși Vasile Alecsandri i-a promis că va stărui pentru a-i fi premiat volumul cu povești de către Academia Romînă, nu s-a putut face nimic în acest sens din cauza opoziției reprezentanților culturii oficiale. În 1882 Ispirescu îi scrie cu amărăciune lui Jarnik : „*Academia n-a găsit-o destul de interesantă pentru a fi premiată. Stau cu cărțile, căci nu se vînd. Acum m-am încredințat și eu că produsele mele sînt niște fleacuri și-ți promit că nu voi mai tipări nimic... Neînsemnatele mele adunări de basme n-au nici o însemnătate. Dovadă despre asta am că m-am adresat la Ministerul Cultelor și pe la mai multe primării din țară ca să-mi cumpere cîteva cărți spre împărțire ca premii la copii acum de examene și nicăieri nu mi s-a cerut nici un exemplar măcar.*

Nu știu ce să fac să-mi scot măcar banii ce am cheltuit cu tiparul, căci de vreun folos pentru osteneala de 25 de ani de cînd adun la basme nici nu mă gîndesc." [1]

Toată credința lui, onestitatea, năzuința lui arzătoare spre progres erau înșelate de ceea ce vedea în jur. În 1870, revoltat de samavolniciile stăpînirii, de superficialitatea și venalitatea slujbașilor, scăderi simțite chiar pe spinarea lui de tîrgoveț împovărat cu datorii și cu greutățile unei case de copii pe care-i hrănea din munca mîinilor sale harnice, exclama : „*Pînă cînd are să meargă și unde au să se sfîrșească nenorocirile ce se grămădesc pe capul bietei țări...*"

În 1883 are un atac de congestie cerebrală din care-și revine și-și reia munca obișnuită. Lucrează mereu în tipografie și acasă ca să poată face față datoriilor și cheltuielilor zilnice. În fărîma de timp liber pe care o avea din cînd în cînd îi făcea o deosebită plăcere să taifăsuiască cu tinerii Ionescu Gion, Lazăr Șăineanu, Barbu

---

[1] Bibl. Academiei R.P.R., ms. nr. 250/1958 A. N.

Ștefănescu-Delavrancea, Al. Vlahuță și alții, care îi căutau tovărășia și-i puneau tot felul de întrebări ca să-l îndemne la vorbă „neaoșă romînească". [1]

În noaptea de 20 noiembrie 1887 Ispirescu are al doilea atac de congestie cerebrală, care îl răpune în timp ce scria la masa lui de lucru.

Din parcurgerea sumară a vieții sale, Petre Ispirescu ni se înfățișează altfel decît a fost prezentat pînă acum de biografi. Fiu de meseriaș, el însuși meseriaș, Petre Ispirescu și-a cîștigat prin trudă zilnică salariul mizer. Chiar atunci cînd a ajuns la conducerea unei tipografii, el n-a pregetat să lucreze efectiv în atelier sau să se străduiască pentru îmbunătățirea condițiilor de trai a lucrătorilor tipografi și pentru progresul cultural. Atitudinea lui critică față de clasa stăpînitoare i-a adus multe neplăceri și neaderarea la concepțiile ei de viață a determinat minimalizarea valorii operei sale de către oficialitatea culturală burgheză. Deși V. Alecsandri, B. P. Hasdeu, B. Delavrancea, Al. Odobescu, Gr. Tocilescu, I. Urban Jarnik, Lazăr Șăineanu și alți cărturari de vază au arătat marea valoare a scrierilor lui Ispirescu, școala burgheză romînească a trecut în general cu „discreție" peste numele lui, socotindu-l intenționat doar un simplu culegător de povești, așa cum își spunea el însuși în marea-i modestie. Realitatea este însă cu totul alta.

Barbu Ștefănescu-Delavrancea a avut dreptate cînd a spus : „Basmele romînilor *este o operă mare și originală. Ispirescu nu este un culegător, după cum cred unii culegători nevinovați și alți știutori invidioși, ci un adevărat creator...*" *„Ispirescu a fost furnalul enorm în care s-au topit rămășițele nelămurite ale legendelor noastre ; Ispirescu a fost artistul care a croit și modelat diferite calapoade în care s-au închegat formele acestor legende...*" *„Dar limba ? Ce laude ar fi care nu i s-ar cuveni ?* Basmele romînilor *este cea mai strașnică palmă pentru acei săraci cu duhul care strigă la fiece cuvînt că este luat dintr-un cronicar pe care*

---

[1] Al. Odobescu, Cuvîntare ținută la Academie, 11 dec. 1887.

desigur că nu l-au citit. Limba poporului este vie, limba lui Ispirescu este imaginea desăvîrşită a acestei limbi uitate, sărăcite, schilodite de către mulţimea de scriitoraşi ignoranţi şi lipsiţi de talent.“ [1]

Delavrancea a scris în felul său măiestrit, vibrant, despre frumuseţea basmelor lui Ispirescu, despre limba poetică, despre imagini, despre stil. Tot despre asta au scris şi Odobescu, şi Gaster, şi Urban Jarnik, şi Şăineanu, şi alţii. Puţini au vorbit însă despre conţinutul basmelor lui, despre legătura basmelor cu viaţa lui şi cu viaţa celor ce le-au povestit, viaţa adevărată din care izvorăsc. În general, mai ales în mediul orăşenesc şi sub influenţa culturii cărturăreşti, se crede că poveştile sînt destinate copiilor. Asta cu atît mai mult cu cît chiar pe colecţia de basme a fraţilor Grimm noţiunea de poveste s-a legat de vîrsta copilăriei chiar în titlu. [2]

Este foarte adevărat că cei mai asidui admiratori de întîmplări fermecate sînt copiii, însă în realitatea folclorică şi mai ales în mediul sătesc unde sînt specifice prilejurile de povestit, aceştia sînt ascultători întîmplători şi în măsura în care sînt prezenţi la preocupările celor mari. Acolo poveştile se spun între maturi şi au un rol precis, împletindu-se în procesul muncii, la şezători şi clăci, ori în diferite împrejurări în care se întîlnesc mai mulţi oameni. În felul acesta poveştile se spun, circulă prin viu grai tot aşa cum au circulat zeci şi sute de veacuri de la om la om, de la popor la popor, în pasul caravanelor, în pînzele umflate ale corăbiilor ori sub scuturile ostaşilor, fără să cunoască graniţe. Ele s-au amestecat, s-au amplificat, au căpătat culoare locală şi au transmis din generaţie în generaţie şi de la seminţie la seminţie experienţa de viaţă, mentalitatea şi elementele de civilizaţie ale fiecărei epoci. Tipărirea unor poveşti le-a fixat acestora pe hîrtie forma pe care o aveau în timpul cînd au fost culese, însă nu le-a oprit circulaţia orală care a continuat în mediile prielnice, paralel cu poveştile din sfera de circulaţie a cărţii. Ele au continuat să se

---

[1] Barbu Delavrancea, *Petre Ispirescu, Romînul,* decembrie, 1887.
[2] *Kinder und Hausmärchen.* (Poveşti pentru copii şi toată casa).

contamineze, să acumuleze elemente noi, să se schimbe o dată cu schimbarea mentalității societății, determinată de transformările istorice, economice și politice. Astfel s-au născut variante noi față de poveștile fixate prin tipar și din studierea lor comparativă ne putem da seama de felul cum a evoluat societatea respectivă.

În același timp fiecare povestitor are partea lui de contribuție la rotunjirea unui basm potrivit talentului, gustului, mentalității, cunoștințelor și experienței sale de viață. Povestitorul poate face ca un basm să trăiască sau nu. Dacă basmul place, însemnează că a corespuns mentalității și gustului colectivității. Tot așa și cu basmele lui Ispirescu. Dacă n-au fost premiate de către oficialitățile timpului, ele au fost primite de masele populare, care le-au făcut să circule cu intensitate. Ele au fost povestite și citite de multe generații și aceasta nu se datorește numai faptului că Petre Ispirescu ar fi fost un excepțional povestitor, ci mai ales faptului că basmele lui au corespuns năzuințelor celor ce le-au adoptat. Aici stă marea valoare a moștenirii lăsate de modestul tipograf.

Este limpede dorința lui aprinsă de a da oamenilor asupriți, pe care-i iubea cu atîta căldură, ceva din ceea ce năzuiau. Voia să-i sprijine, să le ridice moralul, să le întrețină optimismul, să le facă educația năzuinței spre mai bine. El a fost într-adevăr unul din lumea „*celor ce gîndeau în basme*“, cîntată de Mihai Eminescu un exponent autentic al forței de creație a poporului.

Conținutul basmelor lui Ispirescu este uman. Făt-frumos, Ileana Cosinzeana, deși fac lucruri neobișnuite, care întrec posibilitățile reale ale oamenilor, totuși, au sentimente omenești obișnuite. Sînt modești, sînt buni, muncitori, respectuoși cu cei mai în vîrstă și mai ales iubesc natura, pe care o ocrotesc. Și unul, și altul pot, prin purtarea lor și prin calitățile pe care le au, să fie luați de exemplu.

Vitejia și curajul lui Făt-frumos, lupta cu balaurul, cu zmeul ori cu toate primejdiile ivite în năstrușnicile lui călătorii, fac să pară mărunte oricare alte greutăți obișnuite în viață. Etica omului este clară. Cînd pleacă la vînătoare, nu se gîndește să ucidă doar de dragul vînatului. El judecă : „*De voi vîna* – zice el – *păsărele mititele : privighetori, pitulice, scatii, stigleți... pădurile și codrii*

vor rămînea mute, freamătul frunzelor tinere de primăvară va ajunge să n-aibă cu cine să se îngîne... Lipsa de un aşa vînat prin care să fac rău altora şi prin care să nu se poată cunoaşte vitejia unui romîn... Şi fiindcă sunt plecat pentru vînat, voi vîna dară fiare sălbatice, cari fac tuturor rău şi prin aceasta chiar se va vedea voinicia unui romîn." [1]

Defectele nu sînt trecute cu vederea şi personajele negative sînt tratate cu aceeaşi atenţie. Pentru ironizarea celor lăudăroşi putem cita : *„...Mulţi voinici se potricăliseră semeţindu-se cu uşurinţă că va scoate la capăt o asemenea însărcinare ; şi cînd la treabă, hîţ în sus, hîţ în jos, da din colţ în colţ şi nu ştia de unde s-o înceapă şi unde s-o sfîrşească, vezi că nu toate muştele fac miere."* [2]

Invidia este demascată în cîteva vorbe şi este explicată în mod firesc, pentru ca ascultătorul să fie prevenit în viaţa de toate zilele la ce să se aştepte de la vrăjmaş : *„Atunci fraţii ţinură sfat şi ziseră : Să aşteptăm pînă ce vom vedea daca face vreo izbîndă şi atunci, ori bine, ori rău, de va face, să-l pierdem ca să ne curăţim de unul ca dînsul, care ne face de ruşine."* [3] Este vorba de fratele mai mic, ce izbutise să culeagă poame din mărul de aur, spre ciuda nevolnicilor săi fraţi mai mari.

De asemenea personajele pozitive ale basmelor lui Ispirescu sînt foarte asemănătoare oamenilor simpli. Nu cunosc fanfaronada, nu vorbesc pocit, se poartă cu naturaleţe, fie că sînt odrasle împărăteşti, fie că sînt oameni de rînd. În schimb personajele negative sînt îngîmfate, rele, invidioase, proaste. Prin ridicolul în care sînt puse, prin situaţii caraghioase, simpatia ascultătorului şi sublinierea exemplificatoare se îndreaptă spre personajul pozitiv :

„Boierul întreabă pe bogătaş :

– Ei, bade, ce este mai gras pe lumea asta ?

Bogătaşul răspunde cu coraj :

– Apoi de, cucoane, ce să fie mai gras decît porcul meu din ogradă, care are grăsimea pe el de o palmă de groasă.

– Minciuni spui, răspunde boierul.

---

[1] *Fiul vînătorului.*

[2] *Greuceanu.*

[3] *Prîslea cel voinic şi merele de aur.*

Și întrebînd și pe săracul el răspunse cu sfială :

– Apoi de, cucoane, eu zic cu mintea mea a proastă că pămîntul să fie mai gras pe lumea asta, că el ne dă toate bunătățile pe cari le avem.

– Așa este, răspunse boierul.

Acum zise bogătașului iară :

– Ce aleargă mai iute pe lumea asta ?

– Armăsarul meu, cucoane – răspunse bogătașul – că aleargă peste văi și dealuri, cînd îi dau drumul, de nu-i vezi copitele.

– Apăi de, cucoane, capul meu nu mă duce așa departe, fără decît, dau cu socoteală că nimic nu aleargă așa de iute ca gîndul, răspunse și săracul.

– Tu ai dreptate, cela aiurează." [1]

Și după ce bogătașul lingușitor mai spune o trăsnaie, este izgonit cu rușine.

Bogătașul este batjocorit. În alte povești populare este chiar bătut, pedepsit pentru purtarea lui. Din toate disputele cu zmeii stăpîni de moșii, cu crai aroganți ori cu chiaburi hrăpăreți, invingător iese întotdeauna eroul care reprezintă mentalitatea claselor exploatate. În aceste dispute este de fapt o reflectare metaforică a luptei de clasă.

Chiar miraculosul nu este de esență magică, mistică, ci exprimă o dorință, un vis al omului de a cuceri și stăpîni tainele și bogățiile naturii. Astăzi, multe din aspectele miraculosului din basm, pe atunci un deziderat al omului, sînt depășite de cuceririle științei și realizările tehnicii. El este cunoscut în mod cu totul natural și nu rezolvă o situație, ci devine un mijloc prin care eroul, folosindu-l cu inteligență, iese dintr-un impas. Într-un basm, eroul înfometat și cu toți banii pierduți la joc de noroc cu o prințesă fermecătoare, se duce la pescuit. Cînd să plece de lîngă iaz amărît că nu prindea nimic... ..*văzu o mreană. Mreana fugi, el după ea pînă-i veni bine și aruncînd plasa o încîlci într-însa și o trase la margine. Văzu el că mreana era cît să le ajungă pe două zile. Se bucura în inima sa că făcuse o treabă cumsecade. Se puse deci de*

[1] *Fata săracului cea isteață.*

o curăță de solzi ; o spintecă, îi scoase măruntaiele. Cînd, în loc de lapți, ce să vezi ? ceva ce nu semăna a nimic. Luă el acel ceva, îl spălă, și rămase un fel de covățea mititică de piatră.

– Bună este și asta, zise el. Să am cu ce bea apă.

Și îndată și luă oleacă de apă cu dînsa să bea. Cînd s-o aducă la gură, ea era plină cu galbeni. Se miră de astă întîmplare. Răsturnă banii în poală și mai luă o dată apă ca să bea. Cînd să aducă la gură, se făcu iară bani.

– Acum aide la zîna mea măiastră, zise el.

Lasă și plasă, și pește, și colibă, și într-un suflet alergă la gazda lui din oraș." [1]

Acesta este tot „miracolul", un căuș mic de piatră care face bani din apă. Concret, fără amestecul nici unei divinități. Eroul nu se miră și nu se înspăimîntă. Și așa se întîmplă în toate poveștile lui Ispirescu. Chiar acolo unde personajele spun : „Dac-o vrea Dumnezeu", ori „Mulțumesc lui Dumnezeu", acestea sînt doar expresii uzuale din vorbirea populară romînească, expresii ce se aud și astăzi, ca de altfel și în limba bulgară, în limba sîrbă ori în limba rusă. Ele corespund unei perioade din dezvoltarea istorică a acestor popoare și nu au nici un conținut mistic.

Din poveștile lui Ispirescu izvorăște și concepția lui de viață, pe care ar fi vrut s-o insufle tuturor, așa cum în jurnal mărturisește la un moment dat că ar vrea să-i fie feciorul : „*Onestitatea și probitatea să fie inseparabile de dînsul. Activitatea să nu-l părăsească dacă voiește să-i fie casa lui casă de abondență... Economia să fie de-a pururea în ochii lui, fără însă să-și piardă cumpătul, căci de la economie pînă la calicie sau avariție nu este decît un pas.*"

Opera literară a lui Petre Ispirescu nu poate fi trecută cu vederea. Poveștile și snoavele lui, din momentul tipăririi au circulat cu intensitate, fiind publicate în numeroase ediții.

Le-au citit copiii, au fost inserate în manualele de școală, au fost transmise pe cale orală. Limba, imaginile, situațiile din scrierile

---

[1] *Cei trei frați împărați.*

sale au fost de multe ori punct de plecare în vorbirea vie a oamenilor de rînd, ori a copiilor ce învățau să vorbească și să scrie. Ele au fost de multe ori exemple pentru mulți scriitori, au însoțit pas cu pas dezvoltarea culturii romînești.

Judecind opera tipografului scriitor strîns legată de viața, gîndurile și simțămintele lui ca și de ale celor cărora le erau destinate minunatele lui basme, va trebui să-i dăm adevărata prețuire și s-o așezăm la locul de cinste cuvenit precursorilor în istoria dezvoltării limbii vii, a literaturii și a culturii poporului nostru.

CORNELIU BARBULESCU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Ediția de față este un volum antologic, cuprinzînd un număr de „Basme și legende" și „Snoave".

Alegînd, ne-am oprit la povestirile care, prin fapte vitejești sau prin merit personal, ilustrează cel mai artistic ideea triumfului binelui asupra răului. Totodată, am încercat ca, din diversele variante pe aceeași temă, să prezentăm în volum povestirea cea mai realizată pentru un anume „tip" folcloric și să cuprindem cît mai multe asemenea tipuri.

Pe lîngă acestea, publicăm și un număr de „Snoave", alegîndu-le de asemenea pe acelea în care săgeata satirică, îndreptată împotriva leneviei, prostiei, corupției funcționarilor și clerului, imoralității etc. și-a găsit cea mai fericită realizare artistică.

În „Addenda" *se dă scrisoarea-prefață a lui V. Alecsandri către P. Ispirescu, precum și fragmente dintr-un articol despre povestitor datorit lui Delavrancea ; aceste materiale, tratînd probleme legate de tematica volumului nostru, au însoțit mai întotdeauna edițiile „culegătorului tipograf".*

Pentru alcătuirea prezentei, s-au luat ca bază următoarele ediții :

– Legende sau basmele romînilor, adunate din gura poporului, *[ed. a II-a] București, 1882, Tipografia Academiei Romîne (Laboratorii romîni)*[1].

---

[1] Prescurtat : LBR.

— Snoave sau povești populare adunate din gura poporului, *ed. a II-a, cu multe adause, București, 1879, Noua tipografie a laboratorilor romîni.* [1]

— Basme, snoave și glume adunate din gura poporului, *Craiova, 1883, Samitca.* [2]

— Povești morale adunate din gura poporului, *București, 1886, Tipografia Academiei Romîne (Laboratorii romîni).* [3]

În afară de acestea, s-au mai reprodus și unele bucăți publicate în diverse periodice. Volumul nostru se deschide cu „Basme și legende" publicate în Legende sau basmele romînilor ; *urmează alte bucăți asemănătoare, din afara acestui volum (chiar dacă sînt anterioare lui) în ordinea primei apariții. Capitolul „Snoave" începe cu bucățile selectate din* Basme, snoave și glume, *cuprinzînd în continuare pe cele din afara acestui volum, în aceeași ordine ca mai sus, textul conformîndu-se întotdeauna cu ultima versiune originală. La sfîrșitul fiecărei bucăți se află indicația izvorului de unde este reprodusă, precum și — atunci cînd există în ediția de bază — indicația „povestit de..." sau cea a primei apariții.*

Textul se tipărește în ortografia nouă, înlăturîndu-se grafiile care țineau de moda ortografică sau de etimologismul epocii. S-au păstrat, în schimb, particularitățile dialectale sau arhaizante.

Cuvintele rare sau ieșite din uz s-au explicat în subsol. Glosa se potrivește, desigur, numai locului respectiv.

RADU ALBALA

---

[1] Prescurtat : SP.
[2] Prescurtat : BG.
[3] Prescurtat : PGP.

BASME ȘI LEGENDE

Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte

A fost odată ca niciodată ; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti ; de cînd făcea plopşorul pere şi răchita micşunele ; de cînd se băteau urşii în coade ; de cînd se luau de gît lupii cu mieii de se sărutau, înfrățindu-se ; de cînd se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci şi nouă de oca de fier şi s-arunca în slava cerului de ne aducea poveşti.

De cînd se scria [1] musca pe părete,
Mai mincinos cine nu crede.

A fost odată un împărat mare şi o împărăteasă, amîndoi tineri şi frumoşi, şi, voind să aibă copii, a făcut de mai multe ori tot ce trebuia să facă pentru aceasta ; a îmblat pe la vraci şi filosofi, ca să caute la stele şi să le ghicească daca or să facă copii ; dar în zadar. În sfîrşit, auzind împăratul că este la un sat, aproape, un unchiaş dibaci, a trimis să-l cheme ; dar el răspunse trimişilor că : cine are trebuinţă, să vie la dînsul. S-au sculat deci împăratul şi împărăteasa şi, luînd cu dînşii vro cîţiva boieri mari, ostaşi şi slujitori, s-au dus la unchiaş acasă. Unchiaşul, cum i-a văzut de departe, a ieşit să-i întîmpine şi totodată le-a zis :

---

[1] *A se scrie* — a se iscăli.

— Bine ați venit sănătoși ; dar ce îmbli, împărate, să afli ? Dorința ce ai o să-ți aducă întristare.

– Eu nu am venit să te întreb asta – zise împăratul – ci, daca ai ceva leacuri care să ne facă să avem copii, să-mi dai.

– Am, răspunse unchiașul ; dar numai un copil o să faceți. El o să fie Făt-frumos și drăgăstos, și parte n-o să aveți de el.

Luînd împăratul și împărăteasa leacurile, s-au întors veseli la palat și peste cîteva zile împărăteasa s-a simțit însărcinată. Toată împărăția și toată curtea și toți slujitorii s-au veselit de această întîmplare.

Mai-nainte însă de a veni ceasul nașterii, copilul se puse pe un plîns, de n-a putut nici un vraci să-l împace. Atunci împăratul a început să-i făgăduiască toate bunurile din lume, dar nici așa n-a fost cu putință să-l facă să tacă.

– Taci, dragul tatei – zicea împăratul – că ți-oi da împărăția cutare sau cutare ; taci, fiule, că ți-oi da de soție pe cutare sau cutare fată de împărat, și alte multe d-alde astea ; în sfîrșit, dacă văzu și văzu că nu tace, îi mai zise : taci, fătul meu, că ți-oi da *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte.*

Atunci copilul tăcu și se născu ; iar slujitorii deteră în timpine și în surle și în toată împărăția se ținu veselie mare o săptămînă întreagă.

De ce creștea copilul, d-aceea se făcea mai isteț și mai îndrăzneț. Îl deteră pe la școli și filosofi, și toate învățăturile pe care alți copii le învăța într-un an, el le învăța într-o lună, astfel încît împăratul murea și învia de bucurie. Toată împărăția se fălea că o să aibă un împărat înțelept și procopsit[1] ca Solomon împărat. De la o vreme încoace însă, nu știu ce avea, că era tot galeș, trist și dus pe gînduri. Iar cînd fuse într-o zi, tocmai cînd copilul împlinea cincisprezece ani și împăratul se afla la masă cu

[1] *Pricopsit, procopsit* — învățat.

toţi boierii şi slujbaşii împărăţiei şi se chefuiau, se sculă Făt-frumos şi zise :

– Tată, a venit vremea să-mi dai ceea ce mi-ai făgăduit la naştere.

Auzind aceasta, împăratul s-a întristat foarte şi i-a zis :

– Dar bine, fiule, de unde pot eu să-ţi dau un astfel de lucru nemaiauzit ? Şi dacă ţi-am făgăduit atunci, a fost numai ca să te împac.

– Dacă tu, tată, nu poţi să-mi dai, apoi sunt nevoit să cutreier toată lumea pînă voi găsi făgăduinţa pentru care m-am născut.

Atunci toţi boierii şi împăratul deteră în genuchi, cu rugăciune să nu părăsească împărăţia ; fiindcă, ziceau boierii :

– Tatăl tău de aci înainte e bătrîn, şi o să te rădicăm pe tine în scaun, şi avem să-ţi aducem cea mai frumoasă împărăteasă de sub soare de soţie.

Dar n-a fost putinţă să-l întoarcă din hotărîrea sa, rămîind statornic ca o piatră în vorbele lui ; iar tată-său, dacă văzu şi văzu, îi dete voie şi puse la cale să-i gătească de drum merinde şi tot ce-i trebuia.

Apoi, Făt-frumos se duse în grajdurile împărăteşti unde erau cei mai frumoşi armăsari din toată împărăţia, ca să-şi aleagă unul ; dar, cum punea mîna şi apuca pe cîte unul de coadă, îi trîntea, şi astfel toţi caii căzură. În sfîrşit, tocmai cînd era să iasă, îşi mai aruncă ochii o dată prin grajd şi, zărind într-un colţ un cal răpciugos şi bubos şi slab, se duse şi la dînsul ; iar cînd puse mîna pe coada lui, el îşi întoarse capul şi zise :

– Ce porunceşti, stăpîne ? Mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a ajutat să ajung ca să mai puie mîna pe mine un voinic.

Şi înţepenindu-şi picioarele, rămase drept ca lumînarea. Atunci Făt-frumos îi spuse ce avea de gînd să facă şi calul îi zise :

– Ca să ajungi la dorinţa ta, trebuie să ceri de la tată-tău paloşul, suliţa, arcul, tolba cu săgeţile şi hainele ce le

purta el cînd era flăcău ; iar pe mine să mă îngrijeşti cu însuţi mîna ta şase săptămîni şi orzul să mi-l dai fiert în lapte.

Cerînd împăratului lucrurile ce-l povăţuise calul, el a chemat pre vătaful curţii şi i-a dat poruncă ca să-i deschiză toate tronurile cu haine spre a-şi alege fiul său pe acelea care îi va plăcea. Făt-frumos, după ce răscoli trei zile şi trei nopţi, găsi în sfîrşit, în fundul unui tron vechi, armele şi hainele tătîne-său de cînd era flăcău, dar foarte ruginite. Se apucă însuşi cu mîna lui să le curețe de rugină şi, după şase săptămîni, izbuti a face să lucească armele ca oglinda. Totodată îngriji şi de cal, precum îi zisese el. Destulă muncă avu ; dar fie, că izbuti.

Cînd auzi calul de la Făt-frumos că hainele şi armele sunt bine curățate şi pregătite, odată se scutură şi el, şi toate bubele şi răpciuga căzură de pe dînsul şi rămase întocmai cum îl fătase mă-sa, un cal gras, trupeş şi cu patru aripi ; văzîndu-l Făt-frumos astfel, îi zise :

– De azi în trei zile plecăm.

– Să trăieşti, stăpîne ; sunt gata chiar azi, de porunceşti, îi răspunse calul.

A treia zi de dimineaţă, toată curtea şi toată împărăţia era plină de jale. Făt-frumos, îmbrăcat ca un viteaz, cu paloşul în mînă, călare pe calul ce-şi alesese, îşi luă ziua bună de la împăratul, de la împărăteasa, de la toţi boierii cei mari şi cei mici, de la ostaşi şi de la toţi slujitorii curţii, carii, cu lacrămile în ochi, îl rugau să se lase de a face călătoria aceasta, ca nu care cumva să meargă la pieirea capului său ; dar el, dînd pinteni calului, ieşi pe poartă ca vîntul, şi după dînsul carăle cu merinde, cu bani şi vreo două sute de ostaşi, pe care-i orînduise împăratul ca să-l însoţească.

După ce trecu afară de împărăţia tatălui său şi ajunse în pustietate, Făt-frumos îşi împărţi toată avuţia pe la ostaşi şi, luîndu-şi ziua bună, îi trimise înapoi, oprindu-şi pentru dînsul merinde numai cît a putut duce calul. Şi

apucînd calea către răsărit, s-a dus, s-a dus, s-a dus, trei zile și trei nopți, pînă ce ajunse la o cîmpie întinsă, unde era o mulțime de oase de oameni.

Stînd să se odihnească, îi zise calul :

– Să știi, stăpîne, cá aici suntem pe moșia unei gheonoaie, care e atît de rea, încît nimeni nu calcă pe moșia ei, fără să fie omorît. A fost și ea femeie ca toate femeile, dar blestemul părinților pe care nu-i asculta, ci îi tot necăjea, a făcut-o să fie gheonoaie ; în clipa aceasta este cu copiii ei, dar mîine, în pădurea ce o vezi, o s-o întîlnim venind să te prăpădească ; e grozavă de mare : dară să nu te sperii, ci să fii gata cu arcul ca să o săgetezi, iar paloșul și sulița să le ții la îndemînă, ca să te slujești cu dînsele cînd va fi de trebuință.

Se deteră spre odihnă ; dar pîndea cînd unul, cînd altul.

A doua zi, cînd se revărsa ziorile, ei se pregăteau să treacă pădurea. Făt-frumos înșelă și înfrînă calul, și chinga o strînse mai mult decît altă dată, și porni ; cînd, auzi o ciocănitură groaznică. Atunci calul îi zise :

– Ține-te stăpîne, gata, că iată se apropie Gheonoaia.

Și cînd venea ea, nene, dobora copacii : așa de iute mergea ; iar calul se urcă ca vîntul pînă cam dasupra ei și Făt-frumos îi luă un picior cu săgeata și, cînd era gata a o lovi cu a doua săgeată, strigă ea :

– Stăi, Făt-frumos, că nu-ți fac nimic !

Și văzînd că nu o crede, îi dete înscris cu sîngele său.

– Să-ți trăiască calul, Făt-frumos – îi mai zise ea – ca un năzdrăvan ce este, căci de nu era el, te mîncam fript ; acum însă m-ai mîncat tu pe mine ; să știi că pînă azi nici un muritor n-a cutezat să calce hotarele mele pînă aicea ; cîțiva nebuni carii s-au încumes a o face d-abia au ajuns pînă în cîmpia unde ai văzut oasele cele multe.

Se duseră acasă la dînsa, unde Gheonoaia ospătă pe Făt-frumos și-l omeni ca p-un călător. Dar pe cînd se aflau la masă și se chefuiau, iară Gheonoaia gemea de durere, deodată el îi scoase piciorul pe care îl păstra în

traistă, i-l puse la loc și îndată se vindecă. Gheonoaia, de bucurie, ținu masă trei zile d-a rîndul și rugă pe Făt-frumos să-și aleagă de soție pe una din cele trei fete ce avea, frumoase ca niște zîne ; el însă nu voi, ci îi spuse curat ce căuta ; atunci ea îi zise :

– Cu calul care îl ai și cu vitejia ta, crez că ai să izbutești.

După trei zile, se pregătiră de drum și porni. Merse Făt-frumos, merse și iar merse, cale lungă și mai lungă ; dară cînd fu de trecu peste hotarele Gheonoaiei, dete de o cîmpie frumoasă, pe de o parte cu iarba înflorită, iară pe de altă parte pārlită. Atunci el întrebă pe cal :

– De ce este iarba pārlită ?

Și calul îi răspunse :

– Aici suntem pe moșia unei scorpii, soră cu Gheonoaia ; de rele ce sunt, nu pot să trăiască la un loc ; blestemul părinților le-a ajuns, și d-aia s-au făcut lighioi, așa precum le vezi ; vrășmășia lor e groaznică, nevoie de cap, vor să-și răpească una de la alta pămînt ; cînd Scorpia este necăjită rău, varsă foc și smoală ; se vede că a avut vro ceartă cu soră-sa și, viind s-o gonească de pe tărîmul ei, a pîrlit iarba pe unde a trecut ; ea este mai rea decît soră-sa și are trei capete. Să ne odihnim puțin, stăpîne, și mîine dis-de-dimineață să fim gata.

A doua zi se pregătiră, ca și cînd ajunsese la Gheonoaie, și porniră. Cînd, auziră un urlet și o vîjietură, cum nu mai auziseră ei pînă atunci !

– Fii gata, stăpîne, că iată se apropie zgripsoroaica de Scorpie.

Scorpia, cu o falcă în cer și cu alta în pămînt și vărsînd flacări, se apropia ca vîntul de iute ; iară calul se urcă repede ca săgeata pînă cam dasupra și se lăsă asupra ei cam pe deoparte. Făt-frumos o săgetă și îi zbură un cap ; cînd era să-i mai ia un cap, Scorpia se rugă cu lacrămi ca să o ierte, că nu-i face nimic și, ca să-l încredințeze, îi dete înscris cu sîngele ei. Scorpia ospătă pe Făt-frumos și

mai şi decît Gheonoaia ; iară el îi dete şi dînsei înapoi capul ce i-l luase cu săgeata, carele se lipi îndată cum îl puse la loc, şi după trei zile plecară mai departe.

Trecînd şi peste hotarele Scorpiei, se duseră, se duseră şi iară se mai duseră, pînă ce ajunseră la un cîmp numai de flori şi unde era numai primăvară ; fiecare floare era cu deosebire de mîndră şi cu un miros dulce, de te îmbăta ; trăgea un vîntişor care abia adia. Aicea stătură ei să se odihnească, iară calul îi zise :

– Trecurăm cum trecurăm pînă aci, stăpîne ; mai avem un hop : avem să dăm peste o primejdie mare ; şi, daca ne-o ajuta Dumnezeu să scăpăm şi de dînsa, apoi suntem voinici. Mai-nainte de aci este palatul unde locuieşte *Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte.* Această casă este încongiurată cu o pădure deasă şi înaltă, unde stau toate fiarele cele mai sălbatice din lume ; ziua şi noaptea păzesc cu neadormire şi sunt multe foarte ; cu dînsele nu este chip de a te bate ; şi ca să trecem prin pădure e peste poate ; noi însă să ne silim, dac-om putea, să sărim pe dasupra.

După ce se odihniră vreo două zile, se pregătiră iarăşi ; atunci calul, ţinîndu-şi răsuflarea, zise :

– Stăpîne, strînge chinga cît poţi de mult, şi, încălecînd, să te ţii bine şi în scări, şi de coama mea ; picioarele să le ţii lipite pe lîngă supţioara mea, ca să nu mă zăticneşti [1] în zborul meu.

Se urcă, făcu probă, şi într-un minut fu aproape de pădure.

– Stăpîne – mai zise calul – acum e timpul cînd se dă de mîncare fiarălor pădurei şi sunt adunate toate în curte ; să trecem.

– Să trecem – răspunse Făt-frumos – şi Dumnezeu să se îndure de noi.

---

[1] *A zăticni* — a stînjeni, a împiedica.

Se urcară în sus și văzură palatul strălucind astfel, de la soare te puteai uita, dar la dînsul ba. Trecură pe dasupra pădurii și, tocmai cînd erau să se lase în jos la scara palatului, d-abia, d-abia atinse cu piciorul vîrful unui copaci și dodată toată pădurea se puse în mișcare ; urlau dobitoacele, de ți se făcea părul măciucă pe cap. Se grăbiră de se lăsară în jos ; și de nu era doamna palatului afară, dînd demîncare puilor ei (căci așa numea ea lighionile din pădure), îi prăpădea negreșit.

Mai mult de bucurie că au venit, îi scăpă ea; căci nu mai văzuse pînă atunci suflet de om pe la dînsa. Opri pe dobitoace, le îmblînzi și le trimise la locul lor. Stăpîna era o zînă naltă, supțirică și drăgălașă și frumoasă, nevoie mare ! Cum o văzu Făt-frumos, rămase încremenit. Dară ea, uitîndu-se cu milă la dînsul, îi zise :

– Bine ai venit, Făt-frumos ! Ce cauți pe aici ?

– Căutăm, zise el, *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte.*

– Dacă căutați ceea ce ziseși, aci este.

Atunci descălică și intră în palat. Acolo găsi încă două femei, una ca alta de tinere ; erau surorile cele mai mari. El începu să mulțumească zînei pentru că l-a scăpat de primejdie ; iară ele, de bucurie, gătiră o cină plăcută și numai în vase de aur. Calului îi dete drumul să pască pe unde va voi dînsul ; pe urmă îi făcură cunoscuți tutulor lighioanelor, de puteau îmbla în tihnă prin pădure.

Femeile îl rugară să locuiască de aci înainte cu dînsele, căci ziceau că li se urîse, șezînd tot singurele ; iară el nu așteptă să-i mai zică o dată, ci priimi cu toată mulțumirea, ca unul ce aceea și căuta.

Încet, încet, se deprinseră unii cu alții, își spuse istoria și ce păți pînă să ajungă la dînsele, și nu după multă vreme se și însoți cu fata cea mai mică. La însoțirea lor, stăpînele casei îi deteră voie să meargă prin toate locurile de primprejur, pe unde va voi ; numai pe o vale, pe care i-o și arătară, îi ziseră să nu meargă, căci nu va fi bine de el ;

şi-i şi spuseră că acea vale se numea *Valea Plîngerii.*

Petrecu acolo vreme uitată, fără a prinde de veste, fiindcă rămăsese tot aşa de tînăr, ca şi cînd venise. Trecea prin pădure, fără să-l doară măcar capul. Se desfăta în palaturile cele aurite, trăia în pace şi în linişte cu soţia şi cumnatele sale, se bucura de frumuseţea florilor şi de dulceaţa şi curăţenia aerului, ca un fericit. Ieşea adesea la vînătoare ; dar, într-o zi, se luă după un iepure, dete o săgeată, dete două şi nu-l nimeri ; supărat, alergă după el şi dete şi cu a treia săgeată, cu care îl şi nemeri ; dară nefericitul, în învălmăşeală, nu băgase de seamă că, alergînd după iepure, trecuse în Valea Plîngerii.

Luînd iepurile, se întorcea acasă ; cînd, ce să vezi d-ta ? deodată îl apucă un dor de tată-său şi de mumă-sa. Nu cuteză să spuie femeilor măiestre ; dară ele îl cunoscură după întristarea şi neodihna ce vedea într-însul.

– Ai trecut, nefericitule, în Valea Plîngerii ! îi ziseră ele, cu totul speriate.

– Am trecut, dragele mele, fără ca să fi voit să fac astă neghiobie ; şi acum mă topesc d-a-n picioarele de dorul părinţilor mei, însă şi de voi nu mă îndur ca să vă părăsesc. Sunt de mai multe zile cu voi şi n-am să mă plîng de nici o mîhnire. Mă voi duce dară să-mi mai văz o dată părinţii şi apoi m-oi întoarce, ca să nu mă mai duc niciodată.

– Nu ne părăsi, iubitule ; părinţii tăi nu mai trăiesc de sute de ani, şi chiar tu, ducîndu-te, ne temem că nu te vei mai întoarce ; rămîi cu noi : căci ne zice gîndul că vei pieri.

Toate rugăciunile celor trei femei, precum şi ale calului, n-a fost în stare să-i potolească dorul părinţilor, care-l usca pe d-a-ntregul. În cele mai de pe urmă, calul îi zise :

– Daca nu vrei să mă asculţi, stăpîne, orice ţi se va întîmpla, să ştii că numai tu eşti de vină. Am să-ţi spui o vorbă şi, daca vei primi tocmeala mea, te duc înapoi.

– Primesc – zise el cu toată mulţumirea – spune-o !

– Cum vom ajunge la palatul tatălui tău, să te las jos și eu să mă intorc. de vei voi să rămîi măcar un ceas.

– Așa să fie, zise el.

Se pregătiră de plecare, se îmbrățișară cu femeiele și, după ce-și luară ziua bună unul de la altul, porni, lăsindu-le suspinînd și cu lăcrămile in ochi. Ajunseră în locurile unde era moșia Scorpiei ; acolo găsiră orașe ; pădurile se schimbaseră în cîmpii ; întrebă pre unii și pre alții despre Scorpie și locuința ei ; dar îi răspunseră că bunii lor auziseră de la străbunii lor povestindu-se de asemenea fleacuri.

– Cum se poate una ca asta ? le zicea Făt-frumos, mai alaltăieri am trecut pe aici ; și spunea tot ce știa.

Locuitorii rîdea de dînsul, ca de unul ce aiurează sau visează deștept, iară el, supărat, plecă înainte, fără a băga de seamă că barba și părul îi albise.

Ajungînd la moșia Gheonoaiei, făcu întrebări ca și la moșia Scorpiei, și primi asemenea răspunsuri. Nu se putea domiri el : cum de în cîteva zile s-au schimbat astfel locurile ? Și iarăși supărat, plecă cu barba albă pînă la brîu, simțind că îi cam tremurau picioarele, și ajunse la împărăția tătîne-său. Aici alți oameni, alte orașe, și cele vechi erau schimbate de nu le mai cunoștea. În cele mai de pe urmă, ajunse la palaturile în cari se născuse. Cum se dete jos, calul îi sărută mîna și îi zise :

– Rămîi sănătos, stăpîne, că eu mă întorc de unde am plecat. Daca poftești să mergi și d-ta, încalecă îndată și aidem !

– Du-te sănătos, că și eu nădăjduiesc să mă întorc peste curînd.

Calul plecă ca săgeata de iute.

Văzînd palaturile dărămate și cu buruieni crescute pe dînsele, ofta și, cu lacrămi în ochi, căta să-și aducă aminte cît era odată de luminate aste palaturi și cum și-a petrecut copilăria în ele ; ocoli de vreo două-trei ori, cercetînd fiecare cămară, fiecare colțuleț ce-i aducea aminte cele trecute ; grajdul în care găsise calul ; se pogorî apoi în

pivniță, gîrliciul căreia se astupase de dărămăturile căzute.

Căutînd într-o parte și în alta, cu barba albă pînă la genuchi, ridicîndu-și pleopele ochilor cu mîinele și abia umblînd, nu găsi decît un tron odorogit ; îl deschise, dară în el nimic nu găsi ; ridică capacul chichiței, și un glas slăbănogit îi zise :

– Bine ai venit, că de mai întîrziai, și eu mă prăpădeam.

O palmă îi trase Moartea lui, care se uscase de se făcuse cîrlig în chichiță, și căzu mort, și îndată se și făcu țărînă.

Iar eu încălecai p-o șea și vă spusei dumneavoastră așa.

Povestit de tata, șezător în București, mahal. Udricani. între 1838–1844. Publicat pentru prima oară în *Țăranul romîn*, no. 11 din 1862.

LBR

Ileana Simziana

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat. Acel împărat mare și puternic bătuse pe toți împărații de primpregiurul lui și-i supusese, încît își întinsese hotarele împărăției sale pe unde a înțărcat dracul copiii, și toți împărații cei bătuți era îndatorați a-i da cîte un fiu d-ai săi ca să-i slujească cîte zece ani.

La marginea împărăției lui mai era un alt împărat carele, cît a fost tînăr, nu se lăsase să-l bată ; cînd cădea cîte un pîrjol asupra țărei sale, el se făcea luntre și punte și-și scăpa țara de nevoie ; iară după ce ajunse la bătrînețe, se supusese și el împăratului celui mare și tare, fiindcă n-avea încotro. El nu știa cum să facă, cum să dreagă, ca să împlinească voia acelui împărat de a-i trimite pe unul din fiii săi, ca să-i slujească : fiindcă n-avea băieți, ci numai trei fete. Dintr-aceasta el sta pe gînduri. Grija lui cea mare era ca să nu crează acel împărat că el este zăcaș [1] și se îndărătnicește a-i trimite vreun fiu, din care pricină să vină să-i ia împărăția, iară el cu fetele lui să moară în ticăloșie [2], în sărăcie și cu rușine.

Văzînd fetele pe tată-său tot supărat, se luaseră și ele de gînduri, și nu știau ce voie să-i facă ca să-l mai învese-

[1] *Zăcaș* — dușmănos, răzbunător.
[2] *Ticăloșie* — stare jalnică, mizerie.

lească. Dacă văzură și văzură că nimic nu-i este pe plac, fata cea mai mare își luă inima în dinți și-l întrebă într-o zi la masă, că de ce este supărat :

– Au purtarea noastră nu-ți place ? îi zise ea. Au supușii măriei tale sunt răi și arțăgoși de-ți pricinuiește atîta mîhnire ? Spune și nouă, tată, cine este vipera aceea care nu-ți dă pace și-ți otrăvește bătrînețele, și ne făgăduim chiar a ne jertfi dacă aceasta va putea să-ți aline oarecum mîhnirile : căci numai tu, tată, ești mîngîierea noastră, după cum prea bine știi ; iară noi niciodată n-am ieșit din cuvîntul tău.

– De asta, așa este ; n-am a mă plînge de nimic. Nu mi-ați călcat porunca niciodată. Dară voi, dragele mele, nu puteți să-mi alinați durerea care-mi pătrunde sufletul. Voi sunteți fete, și numai un băiat m-ar scoate din nevoia în care mă aflu.

– Eu nu înțeleg – zise fata cea mare – de ce ascunzi de noi izvorul mîhnirilor tale, tată ; spune, că eu, iată, sunt gata a-mi da viața pentru tine.

– Ce să știți voi face, dragele mele ! De cînd sunteți pe lumea asta albă, voi ați îmblat cu furca, cu acul, cu războiul : știți toarce, coase, țese. Numai un viteaz mă poate mîntui, care să știe să răsucească buzduganul, să mînuiască sabia cu vîrtute și să călărească ca un zmeu-paraleu.

– Oricum, tată, spune-ne și nouă, că doară nu s-o face gaură în cer, dacă vom ști și noi ce lucru te amărăște.

Dacă văzu împăratul că-l întețesc fetele cu rugăciunile, zise :

– Iată, copilele mele, de ce sunt tot trist. Voi știți că nimeni nu s-a putut atinge de împărăția mea, cît am fost tînăr, fără să-și capete alageaua [1] și fără să se ducă rușinat de unde a venit. Acum pîrdalnicele de bătrînețe mi-au secat toată vîrtutea ; brațul meu e slăbănogit, nu mai poate să învîrtească paloșul de să se cutremure vrăjmașul.

---

[1] *A-și căpăta alageaua* — a o păți, a da de belea.

Şoimuleanul meu, pentru care p-aci-p-aci era să-mi pierz viaţa pînă l-am dobîndit, a îmbătrînit şi el : este un răpciugos ; abia îşi tîrîie şi el viaţa de azi pe mîine. Altădată abia mă arătam înaintea vrăjmaşului şi, să te ţii, pîrleo ! îi sfîrîia călcîiele dinaintea feţii mele ; dară azi, ce să vă mai spui ? voi ştiţi că m-am supus celui mai mare şi mai tare împărat de pe faţa pămîntului. Însă la dînsul este obiceiul ca toţi supuşii împărăţiei să-i trămită cîte un fiu, să-i slujească zece ani, şi eu vă am numai pe voi.

– Mă duc eu, tată – zise fata cea mare – şi mă voi sili din toate puterile mele să te mulţumesc.

– Mă tem să nu te întorci fără nici o ispravă. Cine ştie ce încurcătură vei face p-acolo, de să nu-i mai dea nimeni de căpătîi, cît hău !

– Tot ce ştiu, tată, şi mă făgăduiesc, este că nu te-oi da de ruşine.

– Dacă este aşa, pregăteşte-te şi te du.

Cînd auzi fata că tată-său îi dă voie să meargă, nu mai putea de bucurie. Punea la cale tot pentru drum ; şi se întorcea numai într-un călcîi, cînd poruncea şi aşeza lucrurile de călătorie. Îşi alese calul cel mai de frunte din grajdurile împărăteşti, hainele cele mai mîndre şi mai bogate şi merinde ca să-i ajungă un an de zile.

După ce tată-său o văzu gata de plecare, îi dete poveţele părinteşti de cum să se poarte, cum să facă ca să nu se descopere că e fată. O învăţă tot ce trebuia să ştie un viteaz care merge la o aşa slujbă înaltă, şi cum să se ferească de bîrfeli şi clevete, ca să nu fie urîtă şi nebăgată în seamă de ceilalţi fii de împărat. Apoi îi zise :

– Pasă cu Dumnezeu, fiica mea, şi adu-ţi aminte de învăţăturile mele.

Fata ieşi din curte ca fulgerul ; n-o mai ţinea pămîntul de bucurie ; într-o clipă nu se mai văzu. Şi daca n-ar fi stat mai încolo să-şi aştepte boierii şi carăle cu merinde, acestea s-ar fi pierdut, fiindcă nu puteau să se ţină după dînsa.

Împăratul îi ieși pe de altă parte înainte, mai la marginea împărăției, fără să știe ea ; așeză îndată un pod de aramă, se făcu un lup și se ascunse sub pod. Cînd era să treacă fiică-sa, deodată ieși de subt acel pod, cu dinții rînjiți și clănțănind de te lua groaza ; se uita drept la dînsa cu niște ochi cari strălucea ca două făclii, și se repezi la ea ca să o sfîșie. Fata, care înghețase sîngele în ea de frică, își pierduse cumpătul și, dacă calul nu făcea o săritură la o parte, lupul înfigea ghearele într-însa ; ea o luă la sănătoasa înapoi. Tată-său, care se întorsese înaintea ei, ieși s-o întîmpine, și-i zise :

– Nu-ți spuneam eu, fata mea, că nu toate muștele fac miere ?

– Așa este, tată, dară eu n-am știut că, ducîndu-mă să slujesc unui împărat, am să mă lupt și cu fiare sălbatice și turbate.

– Daca este așa – zise împăratul – șezi acasă de-ți vezi de fuse și mosoare, și Dumnezeu să aibă milă de mine, ca să nu mă lase a muri rușinat.

Nu trecu mult și se ceru și fata cea mijlocie să se ducă și dînsa ; și se lega că ea își va pune toate puterile cum să-și sfîrșească slujba ce lua asupră-și.

După multe rugăciuni și făgăduieli, se înduplecă tată-său și o lăsă și pe dînsa să se ducă ; dară păți și ea ca soru-sa cea mare, și întimpinînd-o tată-său, cînd se întorcea, îi zise :

– Ei, fata mea, nu ți-am spus eu că nu se mănîncă tot ceea ce zboară ?

– Adevărat este, tată, așa mi-ai zis ; dară prea era grozav acel lup. Unde deschisese o gură de să mă îmbuce dintr-o dată, și unde se uita cu niște ochi din cari parcă ieșeau niște săgeți de mă săgetau la inimă !

– Șezi acasă dară – îi răspunse împăratul – de vezi de coada măturei și de zarzavaturile de la bucătărie.

Mai trecu ce mai trecu, și iată că și fata cea mică zise tatălui său, într-o zi, cînd ședeau la masă :

– Tată, lasă-mă și pe mine să fac o cercare : lasă-mă, rogu-te, să mă duc și eu să-mi încerc norocul.

– Deoarece surorile tale cele mai mari n-au putut-o scoate la capătii, mă m:r cum îți mai vine să vorbești de tine, care nu știi nici cum se mănîncă mămăliga.

Și se cerca în tot felul să-i taie pofta de plecare, dară în zadar.

– Pentru dragostea ta, tată – mai zise ea – voi face pe dracul în patru, numai să izbutesc ; însă dacă Dumnezeu îmi va sta împotrivă, mă voi întoarce iarăși la tine, și fără să mă rușinez.

Se mai împotrivi tată-său, se mai codi ; dară fie-sa îl birui cu rugăciunile. La urmă de tot, zise împăratul :

– Dacă este așa, iată îți dau și ție voie, să vedem ce procopseală a să-mi faci. Ce-aș mai rîde să te văz întorcîndu-te cu nasul în jos !

– Vei rîde, tată, cum ai rîs și de surorile mele, fără cu toate astea să le scază cinstea.

Fata împăratului, dacă văzu că tată-său îi dete voie, se gîndi mai întîi pe care din boierii cei bătrîni să ia de povățuitor. Și pînă una-alta, ea își aduse aminte de vitejiile tatălui său din tinerețe și de calul său. Se duse deci la grajd ca să-și aleagă și ea un cal. Se uită la unul, se uită la altul, se uită la toți caii din grajduri, și de nici unul nu i se prindeau ochii, deși erau armăsarii și caii cei mai buni din toată împărăția. În cele mai de pe urmă dete și peste calul tatălui său din tinerețe, răpciugos, bubos și zăcînd pe coaste. Cum îl văzu, se uita la el cu milă și parcă nu se îndura să se depărteze de dînsul.

Calul, dacă văzu așa, îi zise :

– Se vede că pentru iubirea ce ai către împăratul, stăpînă, te uiți așa de galeș la mine. Ce pui de voinic era în tinerețele lui ! Multe izbînzı am mai făcut noi amîndoi. Dară de cînd a îmbătrînit, nici pe m:ne n-a mai încălecat altul. Și dacă mă vezi așa de jigărit, este că n-are cine să mă hrănească ca el. Astăzi, uite, de m-ar îngriji cineva cum

să-mi priiască mie, în zece zile m-aş face de nu m-aş da pe zece ca d-alde ăştia.

Atunci, fata zise :

– Şi cum trebuie să te îngrijească ?

– Să mă spele în toate zilele cu apă neîncepută, să-mi dea orzul fiert în lapte dulce ca să-l pot roade, şi pe fiecare zi o baniță de jaratec.

– Cînd aş şti că-mi vei fi de ajutor să sfîrşesc ce am pus de gînd, mai-mai că aş face aşa precum zici tu !

– Stăpînă – zise calul – fă cercarea asta şi nu te vei căi.

Calul era năzdrăvan.

Fata împăratului îngriji de cal tocmai precum îi zise el.

La a zecea zi, unde se scutură odată calul, şi se făcu frumos, gras ca un pepene şi sprinten ca o căprioară. Apoi, uitîndu-se vesel la fata împăratului, zise :

– Să-ți dea Dumnezeu noroc şi izbîndă, stăpîna mea, că m-ai îngrijit şi m-ai făcut să mai fiu odată pe lume cum doream. Spune-mi tu care este păsul tău, şi porunceşte-mi ce trebuie să fac.

– Eu voi să merg la împăratul cel mare şi tare, vecinul nostru, ca să-i slujesc, şi-mi trebuie pe cineva care să mă povățuiască. Spune-mi pe care din boieri să aleg ?

– Dacă vei merge cu mine – îi zise calul – habar să n-ai ; nu-ți trebuie pe nimeni. Te voi sluji, cum am slujit şi pe tată-tău. Numai să m-asculți.

– Daca este aşa, de azi în trei zile plecăm.

– Şi chiar acum daca porunceşti, îi răspunse calul.

Fata împăratului, cum auzi aceasta, puse toate alea la cale pentru drum. Îşi luă nişte haine curate, dară fără podoabe, nițele merinde şi ceva bani de cheltuială, încălecă calul şi, venind înaintea tatălui său, îi zise :

– Rămîi cu Dumnezeu, tată, şi să te găsesc sănătos !

– Cale bună, fata mea, îi zise tată-său. Toate ca toate, numai povețele ce ți-am dat să nu le uiți niciodată. Şi la

orice nevoie mintea ta să fie pironită la Dumnezeu, de unde ne vine tot binele şi tot ajutorul.

După ce se făgădui că aşa va face, fata porni.

Ca şi la celelalte fete, tată-său dete pe altă parte şi-i ieşi înainte, aşeză iarăşi podul de aramă şi o aştepta acolo.

Pe drum, calul spuse fetei cu ce tertipuri îmblă tată-său să-i încerce bărbăţia, şi o povăţui ce să facă ca să scape cu faţă curată. Ajungînd la pod, unde se năpusti asupra ei un lup cu nişte ochi turburaţi şi zgîiţi de băga fiori în oase, cu o gură mare şi cu o limbă ca de dihanie turbată, cu colţii rînjiţi şi clănţănind de pare că nu mîncase de o lună de zile ; şi cînd să înfigă ghearele sale cele sfîşiitoare, fata dete călcîie calului, şi unde se răpezi asupra lupului cu paloşul în mînă de să-l facă mici fărîmi şi, daca nu se da în laturi lupul, în două îl făcea cu paloşul ; căci ea nu glumea, fiindcă-şi pusese credinţa în Dumnezeu, şi dorea ca vrînd-nevrînd să împlinească slujba ce şi-o luase asupră.

Ea trecu podul mîndră ca un voinic. Tată-său se miră de vitejia ei şi, dînd pe de altă parte, ieşi mult înaintea ei, aşeză un pod de argint, se făcu un leu şi acolo o aştepta.

Calul spuse fetei peste ce o să dea şi o învăţă cum să facă să scape şi de astă ispită. Cum ajunse fata la podul de argint, unde îi ieşi leul înainte cu gura căscată, de să o îmbuce cu cal cu tot, cu nişte colţi ca cei de fildeş şi cu nişte ghiare ca secerile şi răcnea de se cutremurau codrii, şi cîmpiele vuuiau de-ţi lua auzul. Numai uitîndu-se cineva la capul lui cel cît baniţa şi la coama aia ce sta rădicată în sus şi zbîrlită, ar fi îngheţat de frică. Dară fata împăratului, îmbărbătată de cal, se năpusti odată într-însul cu sabia goală în mînă, încît daca nu fugea leul sub pod, în patru îl făcea. Atunci trecu podul, mulţumind lui Dumnezeu şi neştiind ce o mai aştepta.

Fata împăratului, care nu ieşise din casă de cînd o făcuse mă-sa, se mira şi sta în loc uimită, văzînd frumuseţile cîmpului. Aci îi venea să descalece ca să adune cîte un mănuchi de flori din mulţimea aia ce acoperea văile şi

dealurile, flori de cari nu mai văzuse ea ; aci îi venea să se dea la umbră sub cîte un copaci nalt și stufos, în care miile de paseri cîntau fel de fel de cîntece, așa de duioase, de erau în stare să te adoarmă ; și aci în urmă să se ducă la cîte un șipot de apă limpede ca lacrima ce izvora din cîte un colț de piatră din coastele dealurilor ; susurul acestor izvoare o făcea să se uite galeș la ele și-i plăcea să le vază curgerea lor cea șerpuită ce aluneca pe pămînt, încungiurate de mulțime de floricele și verdeață de primăvară. Dară la toate astea calul o îmbărbăta și-i da ghes să meargă înainte și să-și cate de drum. El îi spunea că voinicii nu se uita la d-alde astea, decît după ce duc trebile la capăt bun. Îi mai spuse că are să mai dea de o cursă pe care i-o întindea tată-său, și o și învăță cum să facă să iasă și de astă dată biruitoare.

Fata asculta cu toate urechile și făcu precum o învăță calul, fiindcă văzu ea că toate învățăturile lui îi iese în-debine, și din cuvîntul lui nu se abătea.

Tată-său, ca și de la rînd, dete pe de altă parte și-i ieși înainte, așeză un pod de aur, se făcu un balaur mare cu douăsprezece capete și se ascunse sub acel pod.

Cînd fu ca să treacă fata pe acolo, unde îi ieși înainte balaurul plesnind din coadă și încolăcindu-se ; din gurile lui ieșea văpaie de foc, și limbile îi jucau ca niște săgeți arzătoare ; cum îl văzu fata că este așa de grozav, niște răcori o apucară și i se făcu părul măciucă de frică. Calul, daca simți că fata se pierde cu firea, o îmbărbătă iarăși și-i aduse aminte ce o învățase să facă ; iară fata împăratului, după ce mai prinse nițică inimă, strînse frîul calului cu mîna stîngă, îi dede călciie și, cu paloșul în dreapta, se repezi asupra acelui balaur.

Un ceas ținu lupta. Calul o potrivea cum să vină tot cam la o parte ca să-i reteze vreun cap ; dară vrăjmașul se păzea și el destul de bine. În cele mai de pe urmă, izbuti fata să rănească pe balaur. Atunci, dîndu-se el de trei ori peste cap, se făcu om.

Fetei nu-i venea să crează ochilor cînd văzu pe tată-său înaintea ei ; iară el, luînd-o în brațe și sărutînd-o pe frunte, îi zise :

– Văz că tu ești voinică, fata mea, și bine ai făcut de ți-ai luat calul ăsta, căci fără dînsul te-ai fi întors și tu ca și surorile tele. Am bună nădejde să isprăvești cu bine slujba, cu care te-ai însărcinat de bunăvoie. Numai adu-ți aminte de povețele mele și să nu ieși din cuvîntul calului ce ți-ai ales. Să ne vedem sănătoși !

– Să te auză Dumnezeu, tată – îi răspunse fata – și să te găsesc sănătos.

Apoi, sărutînd mîna tatălui său, se despărțiră.

După ce merse cale lungă, depărtată, ajunse la niște munți mari și înalți. Între munți întîlni doi zmei ce se luptau de nouă ani și nu puteau să se dovedească unul pe altul. Lupta era pe moarte ori pe viață. Cum o văzură ei, crezind că este un voinic, unul îi zise :

– Făt-frumos, Făt-frumos, vino de taie pe ăst dușman al meu, că ți-oi cădea și eu vreodată bun la ceva.

Iar cellalt zise și el :

– Făt-frumos, Făt-frumos, vino de mă scapă pe mine de idolul ăsta de vrăjmaș, și-ți voi da un telegar fără splină, care se numește Galben-de-soare.

Fata întrebă pe cal, pe care din amîndoi să scape ; iară calul îi zise să scape pe cel ce-i făgăduise să-i dea pe Galben-de-soare, că este un cal mai harnic decît dînsul, fiindu-i frate mai tînăr. Atunci unde se repezi fata la zmeul cellalt cu paloșul, și dintr-o lovitură îl făcu în două bucăți !

Zmeul, dacă se văzu scăpat, îmbrățișă pe mîntuitorul său și-i mulțumi, apoi merseră acasă la dînsul ca să dea lui Făt-frumos pe Galben-de-soare, după cum se făgăduise. Muma zmeului nu mai putea de bucurie cînd văzu pe fiu-său teafăr și nu mai știa ce să facă ca să mulțumească lui Făt-frumos că-i scăpase copilul de la moarte.

Fata împăratului arătă dorința ce are de a se odihni de osteneala drumului ce făcuse. Îi dară o cămară și o lăsară singură. Ea, prefăcîndu-se că voiește să îngrijească de cal, îl întrebă daca are să i se întîmple ceva ; și calul îi spuse ce are să facă.

Muma zmeului precepu că aci la mijloc se joacă vreo drăcie. Ea spuse fiului său că voinicul ce-l scăpase de primejdie trebuie să fie fată și că o asemenea fată vitează ar fi numai bună să o ia el de soție. Fiiul său zicea că odată cu capul nu putea el crede una ca asta, fiindcă nu se putea ca o mînă femeiască să răsucească paloșul așa de bine cum făcea Făt-frumos. Atunci muma zmeului zise că are să facă cercare. Pentru aceasta puse seara la capul fiecăruia din ei cîte un mănuchi de flori : la care se vor veșteji florile, acela este bărbat, și la care va rămînea verzi, este femeie.

Fata împăratului, după povața calului, s-a sculat peste noapte cam despre ziuă, cînd somnul este mai dulce, și, pîș, pîș, în vîrful degetelor, intră în cămara zmeului, îi puse mănuchiul său de flori, luă pe al lui și, punîndu-l la capul patului său, se culcă și dormi dusă.

Dimineața, cum se sculă zmeoaica, se duse într-un suflet la fiul său și văzu florile[1] vestede. După ce se sculă și fata împăratului, merse și la dînsa și, văzînd că și ale ei se vestejise, tot nu crezu că este voinic. Ea zicea fiului său că nu se putea să fie bărbat, fiindcă vorba îi curgea din gură ca mierea, boiul îi era așa de gingaș, încît îți venea să o bei într-o bărdăcuță de apă, perișorul supțire și stufos îi cădea pe umeri în unde, fața-i are pe vino-ncoace ; ochii ăia marii, frumoși și vioi de te bagă în boale, mănușița aia micuță și piciorușul ca de zînă, și în sfîrșit totul nu putea să fie decît de fată, măcar că se ascundea sub țoalele cele voinicești. Apoi hotărîră să mai facă o încercare.

După ce-și dară bună dimineața, după obicei, zmeul luă pe fată și merseră în grădină. Aci, zmeul îi arătă toate

[1] Tipărit : *fiorile.*

felurile de flori ce avea, și o îmbia și pe dînsa să le miroase. Fata împăratului își aduse aminte de povețele calului și, cunoscînd viclenia, zise cam răstit că de ce l-a adus în grădină de dimineață ca pe o femeie să-i laude florile cu niște vorbe seci, pe cînd ar fi trebuit să meargă mai întîi la grajduri, să vază cum se îngrijește p-acolo de cai.

Auzind acestea, zmeul spuse mă-sei, dară ea nici acum nu putea să crează că este băiat. În cele mai de pe urmă, zmeoaica se vorbi cu fiul său să mai facă încă o-ncercare ; zise fiului său să ducă pe Făt-frumos în cămara cu armele, să-l îmbie să-și aleagă ceva de acolo și, de va alege vreo armă din cele împodobite cu nestimate, să știe de bună-seamă că ea este fată.

După prînz, zmeul duse pe Făt-frumos în cămara cu armele. Aci erau rînduite cu meșteșug tot felul de arme : unele împodobite cu nestimate, altele numai așa, fără podoabe. Fata împăratului, după ce se uită și cercetă mai toate armele, își alese o sabie cam ruginită, dară cu fierul ce se încovoia de se făcea covrig. Apoi spuse zmeului și mumei sale că a doua zi vrea să plece.

Cînd auzi muma zmeului ce fel de armă își alese, se da de ceasul morții că nu putea descoperi adevărul. Ea spuse fiului său că, deși pare că este băiat după apucăturile lui, dară este fată, și încă de cele mai prefăcute.

Dacă văzu că n-are încotro, merseră la grajd și-i dederă pe Galben-de-soare. Și după ce-și luă rămas bun, fata împăratului își cătă de drum.

Încă pe cale fiind și silind să ajungă, calul zise fetei :

– Stăpînă, pînă acum m-ai ascultat la orice ți-am zis, și toate ți-au mers bine. Ascultă-mă și de astă dată și nu vei greși. Eu sunt bătrîn de aci înainte ; și mi-e să nu poticnesc. Ia pe frate-meu Galben-de-soare și fă călătoria mai departe cu el. Încrede-te lui cum te-ai încrezut în mine și nu te vei căi. El este mult mai tînăr decît mine și mai

sprinten, şi te va învăţa ca şi mine ce să faci la vreme de nevoie.

– Este adevărat că am izbutit ori de cîte ori te-am ascultat. Şi dacă n-aş şti cît ai fost de credincios tatălui meu, de astă dată nu te-aş asculta. Mă voi încrede însă fratelui tău ca şi ţie, după ce-mi va dovedi că-mi vrea binele.

– Încrede-te, stăpînă – zise Galben-de-soare – căci voi fi mîndru să încalece pe mine o vitează ca tine, şi apoi mă voi sili ca să nu simţi lipsa fratelui meu, fiindcă voi să-l scutesc şi pe dînsul, sărmanul, că e bătrîn, de necazurile şi primejdiile călătoriei ce vei să faci, pentru că, trebuie să ştii, peste multe nevoi a să dai şi multe primejdii ai să întîlneşti. Dară cu vrerea lui Dumnezeu şi de mă vei asculta, pe toate ai să le biruieşti şi să le scoţi la capăt bun.

Fata împăratului încălecă apoi pe Galben-de-soare şi se despărţi de calul ei, lăcrimînd. Merseră, merseră, cale lungă, depărtată, cînd fata împăratului zări o cosiţă de aur. Opri calul şi-l întrebă dacă este bine să o ia, ori s-o lase locului. Calul îi răspunse : de o vei lua, te vei căi ; de nu o vei lua, iarăşi te vei căi ; dară mai bine este să o iei. Fata o luă, o băgă în sîn şi plecă înainte.

Trecură dealuri, trecură munţi şi văi, lăsară în urmă păduri dese şi verzi, cîmpii cu flori de cari nu mai văzuse fata, izvoare cu ape limpezi şi reci, şi ajunseră la curtea împăratului celui mare şi tare.

Ceilalţi fii de împăraţi cari slujeau acolo îi ieşiră înainte şi o întîmpinară. Ei nu se puteau dezlipi de dînsa, căci şi vorba-i şi faţa îi erau cu lipici.

A doua zi se înfăţişă la împăratul şi spuse pentru ce a venit. Împăratul nu mai putea de bucurie că-i sosise aşa voinic chipeş şi drăgălaş. Îi plăceau prea mult răspunsurile ce primea la întrebările lui, se vedea cît de colo că vorbea cu înţelepciune şi supunere. Văzînd împăratul un tînăr aşa de cuminte, prinse dragoste de el şi-l luă pe lîngă dînsul.

Fata de împărat nu se putu împrieteni cu toţi ceilalţi fii de împăraţi, fiindcă cei mai mulţi erau năzuroşi, tembeli

și deșucheați ; iară ei prinseseră pizmă pe dînsa pentru aceasta ; și pentru că văzuse că împăratul o lua în nume de bine, îi purtau sîmbetele.

Într-una din zile, ea își găti bucate singură și ședea la masă, cînd doi din ceilalți fii de împărați veniră să o vază. Șezură deci cu toții și mîncară. Atît de mult plăcură acestor fii de împărați bucatele, încît își lingeau și degetele cînd mîncau. O lăudară pentru meșteșugul de a face bucatele și ziseră că de cînd sunt ei, nu mai mîncaseră așa bucate bune.

Cum se întîlniră aceștia cu ceilalți fii de împărați, le spuseră că au fost la masă la fiul de împărat venit de curînd, că au mîncat cum nici împăratul nu mănîncă și că bucatele au fost gătite de dînsul.

Atunci toți fiii de împărați se alegară de dînsa să le gătească într-o zi ea bucatele. Și iată că tocmai în ziua aceea bucătarii curții se îmbătaseră, sau nu știu ce făcuseră, că nici focul nu era făcut pe vatră. Și așa, rugată fiind cu stăruință, se apucă și ea de găti niște bucate înfricoșate. Cînd le aduse pe masă la împăratul, acesta nu se putea sătura mîncînd. Iară dacă chemă pe bucătar și-i dete poruncă că tot astfel de bucate să-i gătească, el spuse cine a gătit în ziua aceea. Împăratul rămase pe gînduri.

Apoi veniră și ceilalți fii de împărați și spuse împăratului că fiul împăratului de curînd venit s-ar fi lăudat la un chef ce au făcut cu toții, că știe unde este *Ileana Simziana, cosiță de aur, cîmpul înverzește florile-nflorește*, și că are o cosiță din cosița ei. Cum auzi împăratul aceasta, porunci să-l cheme și îndată îi zise :

– Tu ai știut de Ileana Simziana și mie nu mi-ai spus nimic, măcar că ți-am arătat dragoste și te-am cinstit mai mult decît pe ceilalți.

După ce ceru și văzu cosița de păr, îi zise :

– Poruncă împărătească să știi că ai să-mi aduci pe stăpîna acestei cosițe ; căci de nu, unde-ți stau talpele îți va sta și capul.

Biata fată de împărat se cercă să zică și ea ceva, dară împăratul îi tăiă cuvîntul. Apoi se duse de spuse calului cele ce se întîmplară. Calul îi zise :

– Nu te speria, stăpînă. Astă-noapte chiar frate-meu mi-a adus răspuns că pe stăpîna cosiței a furat-o un zmeu ; că ea nu voiește nici în ruptul capului să-l iubească pînă nu-i va aduce erghelia ei de iepe ; și că zmeul își bate capul cum să-i împlinească dorința. Ea este acum în smîrcurile mărilor. Du-te la împăratul și cere să-ți dea douăzeci de corăbii, și ia marfă de cea mai frumoasă de pune într-însele.

Fata de împărat nu așteptă să-i zică de două ori, și se duse drept la împăratul.

– Să trăiești, luminate împărate, și să-ți fie fața cinstită. Am venit să-ți spun că slujba cu care m-ai însărcinat o voi împlini-o, dacă-mi vei da douăzeci de corăbii și bani ca să cumpăr marfa cea mai frumoasă și mai scumpă ca să pun într-însele.

– Să se facă așa precum zici tu, numai să-mi aduci pe Ileana Simziana, îi răspunse împăratul.

Cum se gătiră corăbiile, le încărcară cu marfă și fata de împărat împreună cu Galben-de-soare intră în cea mai frumoasă și plecară. Nici vînturi, nici valurile mării nu putură să le stea împotrivă și, după o călătorie de cîteva săptămîni, ajunseră la smîrcurile mărilor. Acolo stătură. Fata împăratului și cu Galben-de-soare ieșiră la uscat și îmblau pe țărmuri ; însă cînd ieșiră, luară din corabie o păreche de conduri cusuți numai cu fir și împodobiți cu pietre nestimate. Tot îmblînd pe aci, zăriră niște palaturi cari se învîrteau după soare, și o luară într-acolo. În cale se întîlniră cu trei roabe de ale zmeului, cari păzeau pe Ileana Simziana. Cum văzură ele condurii, li se scurgeau ochii după dînșii ; iară fata împăratului le spuse că este un negutător care a rătăcit drumul pe mare.

Întorcîndu-se roabele, spuse doamnei lor cele ce văzură ; iară ea zărise de pe fereastră pe negutătorul ;

de cum îl ochi, începu să-i tîcîie inima, fără să știe de ce ; și era bună bucuroasă de a putea să scape de zmeu, mai cu seamă că nu era atunci acolo, fiindcă-l trămisese ca să-i aducă herghelia ei cu iepele.

După ce ascultă cele ce-i spuse roabele, se duse la negutător, care aștepta la poartă, ca să vază și ea condurii ; dară după ce auzi de la negutător că are în corabie marfă și mai scumpă și mai frumoasă, se înduplecă de rugăciunile negutătorului și pofti să meargă să-i vază marfa ; ajungînd la corabie și tot alegînd la marfă, nu băgase de seamă că lopătarii depărtaseră corabia de la uscat, și dînd Dumnezeu un vînt bun, corăbiile mergeau ca săgeata ; cînd se pomeni în mijlocul mării, Ileana Simziana se prefăcu că-i pare rău și prinse a certa pe negutător că o înșelase, iară-n sufletul ei ruga pe Dumnezeu să-i ajute a scăpa de iasma de zmeu.

Ajunseră cu norocire la țărm, cînd, ce să vezi ! drăcoaica de muma zmeului, cum auzi de la roabe că pe Ileana Simziana o furase un negutător și fugea cu dînsa cu corăbiile, se luă după ei ; și ajungînd la țărm, o văzură venind după dînșii ca o leoaică, cu o falcă în cer și una în pămînt și aruncînd văpaie din gura ei ca dintr-un cuptor.

Cum o văzu Ileana Simziana, înțelese că e zgripțuroaica de mumă a zmeului, spuse negutătorului – cu care era călare pe Galben-de-soare – și începu a plînge cu foc.

Fata împăratului întrebă pe Galben-de-soare ce să facă, că o dogorește văpaia ce iese din gura zmeoaicei, iară Galben-de-soare îi răspunse :

– Bagă mîna în urechea mea cea stîngă, de scoate gresia ce este acolo, și o aruncă înapoi.

Așa făcu fata împăratului. Apoi o luară iute la picior, pe cînd în urma lor se nălță deodată un munte de piatră care atingea cerul.

Muma zmeului făcu ce făcu și trecu muntele, cățărîndu-se din colț în colț, și, să te ții după dînșii ! Văzînd

Ileana Simziana că iară era să-i ajungă, spuse negustorului; iară acesta, după ce se înțelese cu calul, scoase din urechea lui cea dreaptă o perie și o aruncă înapoi. Îndată se făcu o pădure mare și deasă, de nu putea să treacă prin ea nici pui de fiară.

Muma zmeului roase din copaci, se agăță de ramure, sări din vîrf în vîrf, se strecură, și tot după dînșii, alergînd ca un vîrtej! Dacă văzură că și de astă dată îmblă să-i ajungă, fata împăratului întrebă iară pe cal ce să facă, și acesta îi zise să ia inelul de logodnă ce se află în degetul Ileanei Simzianei și să-l arunce înapoi. Cum aruncă inelul, se făcu un zid de cremene pînă la cer.

Muma zmeului, daca văzu că nu se poate urca pe dînsul și să treacă dincolo, nici să roază din acest zid, nu mai putea de ciudă, și cum era de cătrănită și amărîtă, se urcă și ajunse cu gura la gaura ce lăsase inelul să rămînă, și suflă văpaie din gura ei cea spurcată cale de trei ceasuri ca să-i ajungă și să-i pîrjolească; dară ei se așezară jos la rădăcina zidului și nu le păsa nimic de focul zmeoaicei.

Zmeoaica suflă ce suflă și, dacă văzu că nu poate să-i prăpădească, nici să pună mîna pe dînșii, plesni fierea într-însa de necaz, căzu și crăpă ca necuratul; iară ei așteptară pînă să moară bine, apoi negustorul băgă degetul în gaura inelului, după cum îl învățase Galben-de-soare, și zidul pieri ca și cum n-ar fi mai fost și-i rămase inelul în deget. După ce se uitară la stîrvul zmeoaicei și făcură haz de dînsul, îl lăsară corbilor și porniră mai departe și merseră și merseră, pînă ce ajunse la curtea împărătească.

Ajungînd, se înfățișară la împăratul; acesta priimi cu multă cinste pe Ileana Simziana. El nu mai putea de bucurie, și se îndrăgosti de dînsa de cum o văzu. Iară Ileana Simziana se căina și se întrista în sufletul ei că

n-avea trişte[1]. Cum se poate – zicea ea – să ajungă pe mîinele unora şi altora, pe cari nu putea să-i vază de urîţi ce-i erau. Inima şi ochii ei era tot la Fătul-frumos care o scăpase din mîna zmeului.

Cînd însă o sili împăratul ca să se cunune cu el, ea îi zise :

– Luminate împărate, să-ţi stăpîneşti împărăţia cu norocire ; dară eu nu mă pot mărita pînă nu mi s-o aduce herghelia de iepe, cu armăsarul ei cu tot.

Auzind astfel împăratul, chemă îndată pe fata de împărat şi-i zise :

– Să te duci să-mi aduci herghelia de iepe, cu armăsarul ei cu tot, a iubitei mele ; căci de nu, unde-ţi stau picioarele, îţi va sta şi capul !

– Preamărite împărate ! m-ai însărcinat cu o slujbă care abia am săvîrşit-o, fiindu-mi capul în joc. Ai la curtea măriei tale atîţi viteji fii de împăraţi ; şi fiindcă toţi te ţin de om drept şi cu frica lui Dumnezeu, eu socotesc că ar fi cu dreptul ca să dai la altul această slujbă. Ce mă ştiu eu face, şi de unde să-ţi aduc eu herghelia ce-mi porunceşti ?

– Nu ştiu eu. Din pămînt, din iarbă verde, să te duci să-mi aduci herghelia, şi să nu îndrăzneşti a mai zice nici o vorbă măcar.

Atunci fata împăratului se închină şi ieşi. Ea se duse de spuse lui Galben-de-soare ceea ce i se poruncise. Iară calul îi răspunse :

– Du-te de caută nouă piei de bivol, să le cătrăneşti şi să le aşezi bine pe mine. Nu te teme, că, cu ajutorul lui Dumnezeu, vei scoate-o la căpătîi bun şi slujba cu care te-a împovărat împăratul. Dară trebuie să ştii că cu amar are să-i vină şi lui, la urma urmelor, pentru faptele sale.

Fata împăratului făcu precum îi zisese calul şi porniră amîndoi. După o cale lungă şi grea, ajunseră pe tărîmul

---

[1] *Trişte* — noroc.

unde păşteau iepele. Acolo se întîlni cu zmeul care furase pe Ileana Simziana, rătăcind ca un dezmetic şi neştiind cum să facă ca să aducă herghelia. Îi spuse că Ileana nu mai este a lui și că mă-sa crăpase de necaz, pentru că nu putuse să-i scape de la răpitor pe iubita lui.

Auzind zmeul aceasta, se făcu foc şi pară de mînie, se turbură de necaz şi nu mai vedea înaintea ochilor. Apoi, după ce înţelese că are a face tocmai cu răpitorul iubitei sale, îşi pierdu cumpătul de supărare şi amărăciune ; şi răcnind ca un leu, se luă la luptă cu fata împăratului, care îşi ţinea firea şi pe care o îmbărbăta calul. Pe fata împăratului o ferea calul de loviturile zmeului ; căci, cînd vedea că rădică sabia să dea, odată se rădica mai sus decît zmeul, şi el da în vînt ; iară cînd aducea fata paloşul, calul se lăsa răpede asupra calului zmeului şi ea da în carne vie. După ce se luptară de credeai că a să se scufunde pămîntul subt ei, nu ştiu cum îi veni bine fetei împăratului, aduse paloşul cam pieziş şi-i reteză capul. Apoi, lăsîndu-i stîrvul ciorilor şi coţofenilor, se duseră pînă ajunseră la locul unde se afla herghelia.

Aci, calul zise fetei de împărat să se urce ea într-un pom ce era acolo, şi să privească la lupta lor. După ce se urcă fata în pom, necheză Galben-de-soare de trei ori şi toată herghelia de iepe se adună împrejurul lui. Apoi dodată se arătă şi armăsarul iepelor, plin de spume şi sforăind de mînie. Şi văzînd pe Galben-de-soare în mijlocul iepelor, să răpezi la dînsul cu turbare şi se încinse o luptă de să te ferească Dumnezeu ! Cînd se da armăsarul la Galben-de-soare, muşca din pieile de bivol ; iară cînd se da acesta la armăsar, muşca din carne vie, şi se bătură, şi se bătură pînă ce armăsarul, sfîşiat, hărtănit de sus pînă jos şi plin de sînge, fu răzbit şi biruit ; iară Galben-de-soare scăpase teafăr, fiindcă se hărtănise pieile de bivol. Atunci se dete fata jos din pom, încălecă şi luară herghelia, mînînd-o de dinapoi ; iară armăsarul abia se tîra după dînsa.

După ce băgă erghelia în curtea împăratului, se duse de-l înştiinţă. Atunci ieşi Ileana Simziana şi le chemă pe nume. Armăsarul, cum îi auzi glasul, îndată se scutură şi se făcu ca întîi, fără să se cunoască semn de rane pe el. Ileana Simziana zise împăratului să pună pe cineva să-i mulgă iepele, ca să se îmbăieze amîndoi. Dară cine putea să se apropie de ele? că azvîrleau din copite de zvînta unde loveau. Daca nimeni nu putu, împăratul porunci iarăşi fetei de împărat să le mulgă.

Fata împăratului, cu inima zdrobită de mîhnire şi obidă că tot pe dînsa o punea la lucrurile cele mai grele, şi fiind curată în cugetul ei, se rugă lui Dumnezeu cu credinţă ca să o ajute să sfîrşească cu bine şi slujba aceasta. Şi unde începu o ploaie d-alea de părea că toarnă cu găleata, şi îndată ajunse apa pînă la genuchile iepelor, apoi dete un îngheţ de nu se mai puteau mişca din loc. Văzînd minunea aceasta, fata împăratului mai întîi mulţumi lui Dumnezeu pentru ajutorul ce-i dete, apoi se puse de mulse iepele.

Împăratul se topea de dragoste pentru Ileana Simziana şi se uita la dînsa ca la un cireş copt; dară ea nici nu-l băga în seamă, ci tot da zi după zi, cu fel de fel de vorbe, a se cununa. În cele de pe urmă, îi zise:

– Văz, luminate împărate, că tot ce am cerut mi s-a împlinit. Un lucru ne mai trebuie, şi apoi să ştii că ne vom cununa.

– Porumbiţa mea – îi răspunse împăratul – împărăţia mea şi eu suntem supuşi ascultători ai poruncilor tele. Cere ce mai ai de cerut cu un ceas mai curînd, că iată mă sfîrşesc de dragoste pentru tine. Am ajuns ca un năuc, visez deştept, nu mai ştiu ce fac, cînd mă uit la ochii tăi cei frumoşi şi tînjitori.

– Daca este aşa, mai zise Ileana Simziana, să-mi aduci vasul cu botez care se păstrează într-o bisericuţă de peste apa Iordanului, şi atunci ne vom cununa.

Cum auzi împăratul aceasta, chemă iarăşi pe fata împăratului şi-i porunci să facă ce o face şi cum va şti ea, să-i aducă ceea ce poruncise Ileana Simziana.

Fata de împărat cum auzi, se duse de spuse lui Galben-de-soare, şi el îi răspunse :

– Aceasta este cea din urmă şi mai grea slujbă ce mai ai să faci. Aibi însă nădejde în Dumnezeu, stăpînă, căci şi împăratului i s-a împlinit.

Se gătiră şi plecară.

Calul ştia de toate astea, căci nu era el năzdrăvan de florile mărului.

El spuse fetei împăratului, zicînd :

– Acel vas cu botez se află pe o masă în mijlocul unei bisericuţe şi-l păzesc nişte călugăriţe. Ele nu dorm nici zi, nici noapte. Din cînd în cînd însă un pustnic vine pe la ele de le povăţuieşte cele sfinte pentru domnul. Cînd sunt la ascultare de le învaţă pustnicul, rămîne numai una de pîndă. De am putea nemeri la vremea aceea, tocmai bine ar fi ; de nu, cine ştie cît avem a zăbovi, căci altfel nu e chip.

Se duseră deci, trecură apa Iordanului şi ajunseră la acea bisericuţă. Noroc că tocmai atunci sosise pustnicul şi chemase pe toate călugăriţele la ascultare. Numai una rămăsese de pază ; şi aceasta, obosită fiind de şederea îndelungată, o prinse somnul. Ca să nu se întîmple însă cine ştie ce, ea se culcă pe pragul uşei, cu gînd că n-o să poată nimeni intra fără să simţă ea.

Galben-de-soare povăţui pe fata de împărat cum să facă ca să pună mîna pe vasul cu botez. Fata se duse binişor, se strecură pe lîngă zid şi, pîş-pîş, în vîrful degetelor, pînă la uşă. Aci odată sări ca o pisică de uşure peste prag, de nici nu atinse pe călugăriţa pe care o furase somnul : şi punînd mîna pe vas, ieşi cum a intrat, încălecă pe cal şi – pe ici ţi-e drumul !

Călugăriţa simţi, sări odată în sus şi, văzînd că lipseşte vasul, începu a se boci de ţi se rupea rărunchii de milă.

Îndată se adunară călugăriţele şi se văicăreau de focul ce le ajunsese. Pustnicul, dacă văzu că s-a spălat pe mîini de vasul cu botez, cătă către fata de împărat cum zbura cu Galben-de-soare şi, rădicînd mîinile în sus şi îngenuchind, o blestemă, zicînd :

– Doamne, doamne sfinte ! fă ca nelegiuitul care a cutezat să pună mîna lui pîngărită pe sîntul vas cu botez să se facă muiere, de va fi bărbat ; iară de va fi muiere, să se facă bărbat !

Şi îndată rugăciunea pustnicului se ascultă. Fata împăratului se făcu un flăcău de-ţi era dragă lumea să te uiţi la el.

Cum ajunse la împăratul, se miră şi nu ştia ce să crează ochilor săi, băgînd de seamă că se schimbase ; lui i se părea că nu mai este cum era la plecare, ci că acum e mai chipos şi mai semeţ. Cum dete vasul, zise :

– Mărite împărate, ţi-am făcut slujbele cu cari m-ai însărcinat. Socotesc că acum am sfîrşit. Fii fericit şi domneşte cu pace cît mila domnului va voi !

– Sunt mulţumit de slujbele tale, zise împăratul ; să ştii că după moartea mea tu ai să te urci pe scaunul împărăţiei mele, fiindcă eu n-am moştenitor pînă acum. Iară daca Dumnezeu îmi va da un fiiu, tu vei fi mîna lui cea dreaptă.

Toţi sfetnicii şi fiii de împăraţi erau de faţă cînd a zis împăratul vorbele acestea.

Ileana Simziana, dacă văzu că i se împlini şi astă voinţă, se hotărî să-şi răzbune asupra împăratului, pentru că trămise tot pe Fătul ei frumos la toate slujbele cele grele, cari puteau să-l răpună ; căci ea credea că însuşi împăratul se va duce să-i aducă vasul cu botez, fiindcă el putea mai lesne s-o facă, de vreme ce toţi se supuneau la porunca lui.

Ea porunci să încălzească baia şi împreună cu împăratul să se îmbăieze în laptele iepelor ei. După ce intră în baie, porunci să-i aducă armăsarul ca să sufle aer

răcoros. Şi daca veni, armăsarul suflă cu o nară înspre dînsa răcoare, iară cu altă nară înspre împăratul aer înfocat, încît fierse şi maţele dintr-însul, şi rămase mort pe loc.

Mare vîlvă se făcu în împărăţie cînd se auzi de moartea împăratului celui mare şi tare ; toţi din toate părţile se adunară şi-i făcură o înmormîntare d-ale împărăteştile.

După acestea, zise Ileana Simziana Fătului-frumos :

– Tu m-ai adus aici, tu mi-ai adus herghelia, tu ai omorît pe zmeul care mă furase, tu mi-ai adus vasul cu botez, tu să-mi fii bărbat. Aidem să ne îmbăiăm şi să ne cununăm.

– Eu te voi lua, dacă tu mă alegi, răspunse Făt-frumos ; dară să ştii că în casa noastră voi ca să cînte cocoşul, iară nu găina.

Se învoiră şi intrară în baie. Ileana chemă armăsarul ei ca să încropească laptele în care se vor îmbăia. Chemă şi împăratul cel nou pe Galben-de-soare. Şi astfel amîndoi caii se întreceau care de care să facă baia mai potrivită de caldă stăpînului său, şi mai nimerit de încropită.

După ce s-au îmbăiat, a doua zi s-au şi cununat. Apoi s-au urcat în scaunul împărăţiei. Trei săptămîni ţinură veseliile, şi toată lumea se bucura că le-a dat Dumnezeu un împărat aşa de viteaz, care făcuse atîtea isprăvi.

Iară el domni cu dreptate şi cu frica lui Dumnezeu, ocrotind pe săraci şi neasuprind pe nimeni, şi domnesc şi în ziua de astăzi de n-or fi murit.

Eram şi eu p-acolo şi căscam gura pe dinafară, pe la toate sărbările, căci nici pomeneală nu era să fiu şi eu poftit, şi apoi se ştie că nepoftitul scaun n-are.

Încălecai p-o şea şi v-o spusei d-voastră aşa.

Comunicat de d. Panait Nicolescu, din Craiova. Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele romînilor*, adunate de un culegător-tipograf. Partea II, fasc. I, la 1874.

Aleodor împărat

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat. El ajunsese la cărunteţe, şi nu se învrednicise a avea şi el măcar un copil. Se topea d-a-n picioarele, bietul împărat, să aibă şi el, ca toţi oamenii, măcar o stîrpitură de fecior, dară în deşert.

Cînd, tocmai, la vreme de bătrîneţe, iată că se îndură norocul şi cu dînsul şi dobîndi un drag de copilaş, de să-l vezi şi să nu-l mai uiţi. Împăratul îi puse numele Aleodor. Cînd fu a-l boteza, împăratul adună Răsărit şi Apus, Miazăzi şi Miazănoapte, ca să se veselească de veselia lui. Trei zile şi trei nopţi ţinură petrecerile şi se chefuiră şi se bucurară, de o ţinură minte cît trăiră.

Băiatul de ce creştea, d-aia se făcea mai isteţ şi mai iscusit. Nu mai trecu mult şi iată că împăratul ajunse la marginea groapei. Cînd fu la ceasul morţii, el luă copilul pe genuchi şi-i zise :

– Dragul tatei, iată că Dumnezeu mă cheamă. Sunt în clipa de a-mi da obştescul sfîrşit. Eu văz că tu ai să ajungi om mare. Şi chiar mort, oasele mele se vor bucura în mormint de isprăvile tale. Asupra cîrmuirei împărăţiei n-am nimic să-ţi zic, fiindcă tu, cu iscusinţa ta, ştiu că ai s-o duci bine. Un lucru numai am să-ţi spui : Vezi tu muntele cela de colo, să nu te ducă păcatele să vînezi p-acolo, că este nevoie de cap. Acel munte este moşia

lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-schiop ; şi cine calcă pe moşia lui, nu scapă nepedepsit.

Acestea zicînd, căscă gura de trei ori şi-şi dete sufletul. Se duse şi el ca toată suflarea de pe pămînt, de pare că n-a fost de cînd lumea şi pămîntul.

Îl jeliră ai săi, îl jeliră boierii, îl jeli şi poporul ; în cele de pe urmă trebuiră să-l îngroape.

Aleodor, după ce se urcă în scaunul tatînă-său, deşi copilandru, puse ţara la cale ca şi un om matur. Toată lumea era mulţumită de domnirea sa, şi oamenii se făleau că le-a fost dat de sus ca să trăiască în zilele lui.

Adesea ieşea Aleodor la vînătoare ca să-şi petreacă ceasurile ce-i prisosea de la trebile împărăţiei. El ţinea minte ce-i spusese tătînă-său şi se silea să-i păzească cuvintele cu sinţenie.

Într-o zi, nu ştiu cum făcu, dus fiind pe gînduri, şi alunecă de călcă pe pămîntul pocitului de om. N-apucă să facă zece, douăzeci de paşi, şi iată că se pomeni cu dînsul dinaintea lui.

Acum nu-i era lui pentru că trecuse pe pămîntul omului celui slut şi scîrbos, ci îi era ciudă cum de să calce vorba tatălui său ce-i spusese cu grai de moarte.

Pocitania pămîntului îi zise :

– Toţi nelegiuiţii ce-mi calcă hotarul cad în robia mea.

– Mai întîi trebuie să ştii – îi răspunse Aleodor – că din nebăgare de seamă şi fără de voia mea am călcat pe coprinsul tău, şi n-am nici un gînd rău asupră-ţi.

– Eu te socoteam mai altfel ; dară văz că ai de gînd să-ţi cei iertăciune de la mine ca toţi fricoşii.

– Ba să mă ferească Dumnezeu ! Eu ţi-am spus curatul adevăr, şi daca vei luptă, alege-ţi : în săbii să ne tăiem, în buzdugane să ne lovim, ori în luptă să ne luptăm.

– Nici una, nici alta. Ci, ca să scapi de pedeapsă alt chip nu e, decît să te duci să-mi aduci pe fata lui Verdeş împărat.

Aleodor voi să se codească oarecum, ba că trebile împărăției nu-l iartă să facă o călătorie așa de lungă, ba că n-are călăuz, ba că una, ba că alta ; dar aș ! unde vrea să știe pocitul de toate astea ! El o ținea una, să-i aducă pe fata lui Verdeș împărat, daca vrea să scape de ponosul de tîlhar, de călcător de drepturile altuia, și să rămîie cu sufletul în oase.

Aleodor se știa vinovat. Deși fără voia lui, dară știa că a făcut un păcat de a călcat pe moșia slutului. Mai știa iară că de omul dracului, să dai și să scapi, să n-ai nici în clin, nici în mînecă cu dînsul. Făgădui în cele din urmă să-i facă slujba cu care-l însărcina.

Jumătatea-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-schiop știa că, deoarece Aleodor i-a făgăduit, apoi are să-și ție cuvîntul, ca unul ce era om de omenie, și-i zise :

– Pasă cu Dumnezeu, și să-ți ajute să vii cu izbîndă bună.

Aleodor plecă. Și cum mergea el gîndindu-se și răzgîndindu-se cum să-și împlinească sarcina mai bine, căci își dăduse cuvîntul, se pomeni la marginea unui eleșteu și o știucă se zbătea de moarte pe uscat.

Cum o văzu, el se duse să o ia ca să-și aline foamea cu dînsa. Știuca îi zise :

– Nu mă omorî, Făt-frumos ; ci mai bine dă-mi drumul în apă, că mult bine ți-oi prinde cînd cu gîndul n-ăi gîndi.

Aleodor o ascultă și o dete în apă. Atunci știuca îi mai zise :

– Ține acest solzișor, și cînd vei gîndi la mine, eu voi fi la tine.

Flăcăul plecă mai înainte și se tot mira de o astfel de întîmplare.

Cînd, iacă se întîlnește cu un corb ce avea o aripă ruptă. Și voind să vîneze corbul, el îi zise :

– Făt-frumos, Făt-frumos, decît să-ți încarci sufletul cu mine, mai bine ai face să-mi legi aripa, că mult bine ți-oi prinde.

Aleodor îl ascultă, căci era băiat viteaz şi de treabă, şi îi legă aripa. Cînd era să plece, corbul îi zise :

– Ține penița asta, voinicule, şi cînd vei gîndi la mine, eu voi fi la tine.

Luă penița Aleodor, şi-şi cătă de drum. Dar nu făcu ca la o sută de paşi şi iată că dete peste un tăune. Cînd se gătea a-l strivi cu piciorul, tăunele zise :

– Cruță-mi viața, Aleodor împărat, şi eu te voi mîntui pe tine de la moarte. Ține acest pufuleț din aripioara mea, şi cînd vei gîndi la mine, eu voi fi la tine.

Auzind Aleodor unele ca acestea, şi că îi zise şi pre nume, odată ridică piciorul şi lăsă pe tăune să se ducă în voia lui.

Şi mergind înainte cale de nu ştiu cîte zile, dete de palaturile lui Verdeş împărat. Cum ajunse aci, se puse la poartă şi aşteptă ca doar de va veni cineva să-l întrebe ce caută.

Stete o zi, stete două ; şi ca să vie cineva să-l întrebe ce voieşte, ba. Cînd fu în ziua d-a treia, Verdeş împărat chemă slujitorii şi le dete o gură de or pomeni-o.

– Cum se poate, le zise el, să stea omul trei zile la poarta mea şi să nu meargă nimeni să-l cerceteze ? Pentru asta vă plătesc eu simbrie ? Pentru asta vă am eu la mine pe procopseală ?

Slujitorii dedeau din colț în colț şi nu ştiau ce să răspunză. În cele de pe urmă, chemă pe Aleodor şi-l duse înaintea împăratului.

– Ce vrei, flăcăule, îi zise împăratul, şi ce aştepți la poarta curților mele ?

– Ce să voi, mărite împărate, îi răspunse el, iată sunt trimis să-ți cer fata.

– Bine, băiete. Dară mai întîi trebuie să facem legătură, căci aşa este obiceiul la curtea mea. Ai voie să te ascunzi unde vei voi, în trei zile d-a rîndul. Dacă fie-mea te va găsi, capul ți se va tăia şi se va pune în parul ce

a mai rămas, din o sută, fără cap. Iară dacă nu te va găsi, atunci cu cinste împărătească o vei lua de la mine.

– Am nădejde la Dumnezeu, mărite împărate, că nu mă va lăsa să piei. Parului îi vom putea da și altceva, nu tot cap de om. Să facem legătura.

– Așa?

– Așa.

Se puseră și făcură legătura; scriseră carte și o întăriră.

Viind fata de față, se învoiră ca a doua zi el să se ascunză cum va ști mai bine. Iară daca se învoiră, el rămase într-un neastîmpăr ce-l chinuia mai cumplit decît moartea. El se gîndea și se răzgîndea cum să se ascunză mai bine. Vezi că era vorba de capul lui, iară nu de altceva. Și tot mergînd pe gînduri și tot plănuind, iată că-și aduse aminte de știucă. Scoase solzul, se uită și se gîndi la stăpîna lui: cînd, iată, măre, că știuca și venise și-i zise:

– Ce poftești de la mine, Făt-frumos?

– Ce să poftesc? Iacă, iacă, ce mi s-a întîmplat. Nu știi tu ceva să mă înveți ce să fac?

– Ia nu te mai îngrija. Lasă pe mine.

Și îndată, lovind din coadă, făcu pe Aleodor un[1] cosăcel și îl ascunse pe fundul mării, printre ceilalți cosăcei.

Cînd se sculă fata, își luă ocheanul și se uită cu el în toate părțile. Nu-l văzu. De unde ceilalți cari venise să o ceară în căsătorie se ascundeau prin pivniți, pre după case, pre după cîte o șiră de paie, sau prin vreo culă părăsită, Aleodor se ascunse astfel, încît fata intră la grije că a să fie biruită. Ce-i veni ei, se uită cu ocheanul și în mare, și îl zări pe fundul mării, printre cosăcei. Pasămite, ocheanul ei era năzdrăvan.

– Ieși d-acolo, hoțomanule, îi zise ea rîzînd. Ce mi

[1] Tipărit: *unui.*

te-ai posmăgit așa? Din coșcogeamite omul te-ai făcut un cosac și mi te-ai ascuns in fundul mării.

N-avu încotro și trebui să iasă.

Ea zise și împăratului :

– Mi se pare, tată, că flăcăul ăsta mi-a venit de hac. Și mult e nurliu și drăgălaș. Chiar de l-oi afla pînă la a treia oară, să-l ierți, tată, că nu e prost ca ceilalți. Boiul lui îl arată a fi ceva mai deosebit.

– Vom vedea, îi răspunse împăratul.

A doua zi, ce-i veni lui, se gîndi la corb. Acesta fu numaidecît dinaintea lui, și-i zise :

– Ce mă vrei, stăpîne?

– Ia uită-te, neiculiță, ce mi s-a întîmplat ; nu știi tu ceva să mă înveți?

– Să cercăm.

Și lovindu-l cu aripa, îl făcu un pui de corb și îl vîrî într-un stol de corbi ce se urcase pînă la vîntul turbat.

Cum se sculă fata, își luă ocheanul și iarăși îl cătă prin toate locurile. Nu e. Caută-l pe pămînt, nu e. Caută-l prin ape și prin mări, nu e. Se luă de gînduri fata. Cînd către nămiezi, ce-i veni ei, se uită și în sus. Și zărindu-l în slava cerului printre stolul de corbi, începu a-i face cu degetul, și-i zise :

– Ghidi, ghidi, tălharule ce ești! Dă-te jos d-acolo, omule, ce mi te-ai făcut așa pitcoace de pasăre? Nici în rai nu scapi de mine!

Se dete jos, că n-avea ce face. Împăratul începu a se minuna și el de istețimea lui Aleodor și-și plecă urechea la rugăciunea fiei sale.

Însă, fiindcă legătura era ca să se ascunză pînă de trei ori, împăratul zise :

– D-a minune, ia să vedem unde are să se mai ascunză?

A treia zi, dis-de-dimineață, se gîndi la tăune. Acesta veni într-un suflet. După ce îi spuse ce voiește, tăunele zise :

– Lasă pe mine, și de te-o găsi, eu aci sunt.

Îl făcu o lindină şi-l ascunse chiar în coada fetei, fără să simţă ea.

Sculîndu-se fata şi luînd ocheanul, îl căută toată ziua, şi, ca să dea de dînsul, nici cît. Ea se da de ceasul morţii, căci îl simţea, i se arăta ei a fi p-aci prin preajmă, dară de văzut nu-l vedea. Cătă cu ocheanul prin mare, pre pămînt, prin văzduh, dară nu-l văzu nicăiri. Către seară, obosită de atîta căutare, strigă :

– Ci ca arată-te odată. Te simţ că eşti p-aci p-aproape, dară nu te văz. Tu m-ai biruit, a ta să fiu.

Daca auzi el că este biruită, se dete binişor jos din coada ei şi se arătă. Împăratul n-avu nici el ce mai zice, şi îi dete fata. Cînd plecară, îi petrecu cu mare cinste şi alai, pînă afară din împărăţia lui.

Pe drum, ei stătură să facă popas. Şi după ce îmbucară cîte ceva, el puse capul în poala ei şi adormi. Fata de împărat, tot uitîndu-se la el, i se scurgea ochii după frumuseţea şi după boiul lui. Inima îi dete brînci şi ea nu se putu opri, ci îl sărută. Aleodor, cum se deşteptă, îi trase o palmă de auzi cîinii în Giurgiu. Ea plînse şi îi zise :

– I ! Aleodor dragă, dară grea palmă mai ai !

– Te-am pălmuit pentru fapta ce ai făcut ; căci eu nu te-am luat pentru mine, ci pentru cela ce m-a trămis pe mine.

– Apoi bine, frăţioare, de ce nu mi-ai spus aşa de acasă ; căci atunci ştiam şi eu ce să fac ; dar lasă, nici acum nu e timpul trecut.

Pornind şi de aci, ajunseră cu sănătate la Jumătatea-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-schiop.

– Iată m-am închinat cu slujba – zise Aleodor – şi voi să plece.

Fata, cînd văzu pe acea iasmă, se cutremură de scîrbă şi nu voia să rămîie la dînsul odată cu capul.

Slutul se dete pe lîngă fată şi începu s-o linguşească cu vorbe mierloitoare şi să se ia cu binele pe lîngă dînsa.

Dară fata îi zise :

– Piei de dinaintea mea, satano, că te trimet la mumă-ta, Iadul, care te-a vărsat pe fața pămîntului.

Slutenia de neom se topea de dragostea fetei, se lungea cu burta pe pămînt și umbla cu șoșele, cu momele să înduplece pre fată a-l lua de bărbat.

Dară, aș ! feritu-l-a sîntulețul să se apropie de dînsa ! căci îl ținea țintuit în loc cu ochii cît de colo. Din satană, din iasmă și din spurcăciune nu-l mai scotea.

– Piei, necuratule, de pe fața pămîntului, să scape lumea de o ciumă și de o holeră ca tine.

Mai stărui ce mai stărui, și daca se văzu înfruntat pînă într-atît, iasma plesni de necaz, cum de să fie el ocărît atît de mult de o cutră de muiere.

Atunci Aleodor întinse coprinsul său și peste moșia lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-schiop, luă de soție pe fata lui Verdeș împărat și se întoarse la împărăția lui.

Cînd îl văzură alde gloatele venind teafăr, alături cu o soțioară de-i rîdea și stelele de frumoasă, îl priimiră cu mare bucurie ; și urcîndu-se din nou în scaunul împărăției, domni și trăi în fericire, pînă se istoviră.

Iară eu încălecai p-o șea și v-o spusei dumneavoastră așa.

Comunicat de un școlar din gimnaziu, șezător în Dușumea, localitate în București, la anul 1875.

LBR

Porcul cel fermecat

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat și avea trei fete. Și fiind a merge la bătălie, își chemă fetele și le zise :

– Iacă, dragele mele, sunt silit să merg la război. Vrăjmașul s-a sculat cu oaste mare asupra noastră. Cu mare durere mă despart de voi. În lipsa mea băgați de seamă să fiți cuminte, să vă purtați bine și să îngrijiți de trebile casei. Aveți voie să vă preîmblați prin grădină, să intrați prin toate cămările casei : numai în cămara din fund, din colțul din dreapta, să nu intrați, că nu va fi bine de voi.

– Fii pe pace, tată, răspunseră ele. Niciodată n-am ieșit din cuvîntul dumitale. Du-te fără grije, și Dumnezeu să-ți dea o izbîndă strălucită.

Toate fiind gata de pornire, împăratul le dete cheile de la toate cămările, mai aducîndu-le aminte încă o dată povețele ce le deduse, și-și luă ziua bună de la ele.

Fetele împăratului, cu lacrămile în ochi, îi sărutară mîna, îi poftiră biruință ; iar cea mai mare din ele priimi cheile din mîna împăratului.

Nu se știa ce să se facă, de mîhnire și de urît, fetele, cînd se văzură singure. Apoi, ca să le treacă de urît, hotărîră ca o parte din zi să lucreze, o parte să citească și o parte să se plimbe prin grădină. Așa făcură și le mergea bine.

Vicleanul pizmuia pacea fetelor şi-şi vîrî coada.

– Surioarele mele – zise fata cea mai mare – cîtu-i ziulica de mare toarcem, coasem, citim. Sunt cîteva zile de cînd ne aflăm singure, n-a mai rămas nici un colţ de grădină pe unde să nu ne fi plimbat. Am intrat prin toate cămările palatului tatălui nostru, şi am văzut cît sunt de frumos şi bogat împodobite ; de ce să nu intrăm şi în cămara ceea, în care ne-a oprit tatăl nostru de a intra ?

– Vai de mine, leliţă – zise cea mai mică – mă mir cum ţi-a dat în gînd una ca aceasta, ca să ne îndemni dumneata să călcăm porunca tatălui nostru. Cînd tata a zis să nu intrăm acolo, trebuie să fi ştiut el ce a zis şi pentru ce a zis să facem aşa.

– Că doară nu s-o face gaură în cer d-om intra, zise cea mijlocie. Că doară n-or fi niscaiva zmei să ne mănînce, ori alte lighioane. Ş-apoi de unde o să ştie tata daca noi am intrat au ba ?

Tot vorbind şi îndemnîndu-se, ajunseră tocmai pe dinaintea acelei cămări ; cea mai mare din surori, care era păstrătoarea cheilor, băgă cheia în broasca uşei şi, întorcînd-o niţel, scîrţ ! uşa se deschise.

Fetele intrară.

Cînd colo, ce să vază ? Casa n-avea nici o podoabă ; dară în mijloc era o masă mare cu un covor scump pe dînsa, şi dasupra o carte mare deschisă.

Fetele, nerăbdătoare, voiră a şti ce zicea în cartea aceea. Şi cea mare înaintă şi iată ce ceti :

„Pe fata cea mare a acestui împărat are s-o ia un fiu de împărat de la răsărit.“

Merse şi cea mijlocie şi, întorcînd foaia, ceti şi ea :

„Pe fata cea mijlocie a acestui împărat are s-o ia un fiu de împărat de la apus.“

Riseră fetele şi se veseliră, hihotînd şi glumind între ele. Fata cea mai mică însă nu voia să se ducă.

Cele mai mari nu o lăsară în pace, ci, cu voie, fără

voie, o aduse şi pe dînsa lîngă masă, şi cam cu îndoială întoarse şi ea foaia şi ceti :

„Pe fata cea mică a acestui împărat are s-o ia de soţie un porc."

Trăsnetul din cer de ar fi căzut, nu i-ar fi făcut mai mult rău ca ceea ce i-a făcut citirea acestor vorbe. P-aci p-aci era să moară de mîhnire. Şi daca n-o ţineau surorile, îşi şi spărgea capul căzînd.

După ce se dezmetici din leşinul ce-i venise de inimă rea, începură s-o mîngîie surorile.

– Ce ! îi ziseră, mai crezi şi tu la toate alea ! Unde ai mai pomenit tu ca o fată de împărat să se mărite după un porc ?

– Ce copilă eşti ! îi zise cealaltă, dară tata n-are destulă oştire să te scape, chiar cînd s-ar întîmpla să vie să te ceară un dobitoc aşa de scîrbos ?

Fata cea mică a împăratului ar fi voit să se înduplece a crede cele ce îi spuneau surorile ; dară n-o lăsa inima. Gîndul ei era mereu la cartea care spuse că norocul celorlalte surori era să fie aşa de frumos şi numai ei îi spusese că o să i se întîmple ceea ce nu se mai auzise pînă atunci pe lume. Şi apoi o rodea la ficaţi călcarea poruncii tatălui lor.

Ea începu a lîncezi. Şi numai în cîteva zile aşa se schimbase, încît nu o mai cunoşteai ; din rumenă şi veselă ce era, ajunsese de se ofilise şi nu-i mai intra nimeni în voie. Se ferea de a se mai juca cu surorile prin grădină, d-a culege flori ca să le puie la cap şi d-a cînta cu toatele cînd erau la furcă, ori la cusătură.

Între acestea, tatăl fetelor, împăratul, făcuse o izbîndă cum nu se aştepta, biruind şi gonind pe vrăjmaş. Şi fiindcă gîndul îi era la fiicele sale, făcu ce făcu şi se întoarse mai curînd acasă. Lumea după lume ieşise întru întîmpinarea lui, cu buciume, cu tobe şi cu surle, înveselindu-se că împăratul se întorcea biruitor.

Cum ajunse, pînă a nu merge acasă, împăratul dete ladă domnului că-i ajutase asupra protivnicilor carii se sculase asupra lui, de-i înfrînse. Apoi, mergînd acasă, fiicele lui îi ieşiră înainte. Bucuria lui crescu cînd văzu că fetele îi erau sănătoase. Fata cea mică se feri cît putu a nu se arăta tristă.

Cu toate astea, nu după mult timp, împăratul băgă de seamă că fie-sa cea mică din ce în ce slăbea şi se posomora. Îndată îi trecu un fier ars prin inimă, gîndindu-se că poate i-au călcat porunca. Şi de unde să nu fie aşa ?!

Ca să se încredinţeze, îşi chemă fetele, le întrebă, poruncindu-le să-i spuie drept.

Ele mărturisiră. Se feriră însă d-a spune care din ele fuse îndemnătoarea.

Cum auzi împăratul una ca aceasta, se tînguia în sine cu amar, şi cît p-aci era să-l biruie mîhnirea. Îşi ţinu însă firea şi căuta a-şi mîngîia fata care vedea că se pierde. Ce s-a făcut, s-a făcut ; văzu el că acum o mie de vorbe un ban nu face.

Începuse a se cam uita întîmplarea aceasta. Cînd, într-o zi, se înfăţişe la împăratul fiul unui împărat de la răsărit şi-i ceru de soţie pe fata cea mare. Împăratul i-o dete cu mulţumire. Făcură nuntă înfricoşată şi peste trei zile o petrecu cu cinste mare pînă la otar. Peste puţin, aşa făcu şi cu fata cea mijlocie, pe care o ceruse un fiu de împărat de la apus.

Cu cît vedea că se împlinesc întocmai cele scrise în cartea ce citise, cu atît fata împăratului se întrista şi mai mult. Ea nu mai voia să mănînce, nu se mai gătea, nu mai ieşea la plimbare ; voia să se lase să moară mai bine, decît să ajungă de batjocura lumii. Dară împăratul nu-i da răgaz să puie în lucrare o faptă aşa de nelegiuită, ci o mîngîia cu fel de fel de poveţe.

Mai trecu ce mai trecu şi iată, măre, că într-o zi împăratul se pomeneşte cu un porc mare că intră în palatul lui şi-i zice :

– Sănătate ţie, împărate ; să fii rumen şi voios ca răsăritul soarelui într-o zi senină.

– Bine ai venit sănătos, prietene, dar ce vînt te aduce pe la noi ?

– Am venit în peţit, răspunse porcul.

Se miră împăratul cînd auzi de la porc aşa vorbe frumoase şi îndată îşi dete cu părerea că aci nu putea să fie lucru curat. Ar fi voit s-o cîrmească împăratul spre a nu-i da fata de soţie ; dară după ce auzi că curtea şi uliţile geme de porci, care venise cu peţitorul, n-avu încotro şi-i făgădui. Porcul nu se lăsă numai pe făgăduială, ci intră în vorbă şi şi hotărî ca nunta să se facă peste o săptămînă. Numai după ce priimi cuvînt bun de la împăratul, porcul plecă.

Pînă una alta, împăratul îşi povăţui fata să se supuie ursitei, daca aşa a voit Dumnezeu. Apoi îi zise :

– Fata mea, cuvintele şi purtarea cea înţeleaptă a acestui porc nu este de dobitoc ; odată cu capul nu crez eu ca el să se fi născut porc. Trebuie să fie vreo fermecătorie sau vreo altă drăcie aci. Însă tu să fii ascultătoare, să nu ieşi din cuvîntul lui ; căci Dumnezeu nu te va lăsa să te chinuieşti mult timp.

– Dacă dumneata, tată, găseşti cu cale aşa – răspunse fata – te ascult şi-mi pui nădejdea în Dumnezeu. Ce o vrea el cu mine. Aşa mi-a fost triştea ; văz eu că n-am încotro.

Între acestea sosi şi ziua nunţii. Cununia se făcu cam pe sub ascuns. Apoi, puindu-se porcul cu soţia sa într-o căruţă împărătească, porni la dînsul acasă.

Pe drum trebuia să treacă pe lîngă un noroi mare ; porcul porunci să stea căruţa ; se dete jos şi se tăvăli în noroi, pînă se făcu una cu tina, apoi, suindu-se, zise miresei să-l sărute. Biata fată, ce să facă ? Scoase batista, îl şterse niţel la bot şi-l sărută, gîndindu-se să asculte poveţile tatălui său.

Cînd ajunseră acasă la porc, care era într-o pădure mare, se și înseră. Șezură nițel de se odihniră de drum, cinară împreună și se culcară. Peste noapte, fata împăratului simți că lîngă dînsa era un om, dară nu un porc. Se miră. Însă își aduse aminte de cuvintele tătînă-său și începu a mai însufleți, plină de nădejde în ajutorul lui Dumnezeu.

Porcul seara se dezbrăca de pielea de porc, fără să simță fata, și dimineața, pînă a nu se deștepta ea, el iară se îmbrăca cu dînsa.

Trecu o noapte, trecură două, trecură mai multe nopți și fata nu se putea domiri cum se face de bărbatu-său ziua este porc și noaptea om. Pasămite el era fermecat, vrăjit să fie așa.

Mai tîrziu începu a prinde dragoste de dînsul, cînd simți rodurile căsătoriei : atît numai se mîhnea că nu știa ce o să dea lumii peste cîteva luni. Cînd, într-o zi, văzu trecînd pe acolo o babă cloanță vrăjitoare.

Ea, care nu văzuse oameni de atîta mare de timp, era jinduită, și o chemă să mai vorbească cu dînsa cîte ceva. Vrăjitoarea îi spuse că știe să ghicească, să dea leacuri și cîte nagode [1] toate.

– Așa să trăiești, bătrînico, ia spune-mi, d-a minune, ce are bărbatu-meu de este ziua porc și noaptea, cînd doarme lîngă mine, îl simț că este om ?

– Ceea ce-mi spui, puica mamii, eram să ți-o spui eu mai înainte, căci nu de surda sunt ghicitoare. Să-ți dea mămulica leacuri cari să-i taie fermecele.

– Dă-mi, zău, mămușoară, și ți-oi plăti cît mi-i cere, că mi s-a urît cu el așa.

– Ține icea, puișorul mamei, ața aceasta. Să nu știe el de dînsa, că n-are leac. Să te scoli cînd doarme el, biniișor, și să i-o legi de piciorul stîng, cît se poate de strîns, și să vezi, draga babii, că dimineața rămîne om. Parale nu-mi trebuie. Eu voi fi destul de plătită cînd voi afla că o să scapi de așa urgie. Mi se rupe, uite, băierile inimii de

[1] *Nagodă* — minunăție, ciudățenie

milă pentru dumneata, bobocelul mamei, şi mă căiesc, mă căiesc, cum de să nu aflu mai dinainte, ca să-ţi viu întru ajutor.

După ce plecă zgripţoroaica de vrăjitoare, fata de împărat ascunse cu îngrijire aţa ; iară peste noapte se sculă binişor, încît să n-o simţă nici măiastrele, şi, cu inima ticăindă, legă aţa de piciorul bărbatului său. Cînd să strîngă nodul, pic ! se rupse aţa, căci era putredă.

Deşteptîndu-se, bărbatul speriat îi zise :

– Ce-ai făcut, nenorocito ! Mai aveam trei zile, şi scăpam de spurcatele astea de vrăji ; acum cine ştie cît voi mai avea să port această scîrboasă piele de dobitoc. Şi numai atunci vei da cu mîna de mine, cînd vei rupe trei perechi de opinci de fier şi cînd vei toci un toiag de oţel, căutîndu-mă, căci eu mă duc.

Zise şi se făcu nevăzut.

Sărmana fată de împărat, cînd se văzu singură cuc, unde începu a plînge şi a se boci, de ţi se rupea inima. Blestema cu foc şi cu pară pe afurisita de ghicitoare. Dară toate în zadar. Daca văzu că n-o scoate la căpătîi cu tînguirea, se sculă şi plecă încotro va duce-o mila domnului şi dorul bărbatului.

Ajungînd într-o cetate, porunci de-i făcu trei perechi de opinci de fier şi un toiag de oţel, se găti de drum şi se porni în călătorie, spre a-şi găsi bărbatul.

Se duse, se duse, peste nouă mări, peste nouă ţări, trecu prin nişte păduri mari cu buştenii ca butia, se poticnea lovindu-se de copacii cei răsturnaţi şi, de cîte ori cădea, de atîtea ori se şi scula ; ramurile copacilor o izbeau peste faţă, crîngurile îi zgîriase mîinele, şi ea tot înainta, mergea, şi îndărăt nu se uita. Cînd, obosită de drum şi de sarcină, abătută de mîhnire şi cu nădejdea în inimă, ajunse la o căsuţă.

Pasămite 'acolo şedea sînta Lună.

Bătu la portiţă, se rugă să o lase înăuntru să se odihnească niţel, mai cu seamă că îi şi abătuse să facă.

Muma sîntei Lune avu milă de dînsa şi de suferinţele sale ; o priimi dară înăuntru şi o îngriji. Apoi o întrebă :

– Cum se poate ca om de pe alte tărîmuri să răzbească pînă aci ?

Biata fată de împărat îşi povesti atunci toate întîmplările şi sfîrşi zicînd :

– Mulţumesc mai întîi lui Dumnezeu că mi-a îndreptat paşii către acest loc, şi al doilea dumitale, că nu m-ai lăsat să pier la ceasul naşterii. Acum te mai rog să-mi spui, nu care cumva sînta Lună, fiica dumitale, ştie pe unde s-ar afla bărbatul meu ?

– Nu poate să ştie, draga mea – îi răspunse muma sîntei Lune – dar du-te încolo, spre răsărit, pînă vei ajunge la sîntul Soare ; poate el să ştie ceva.

Îi dete să mănînce o găină friptă şi îi zise să bage de seamă să nu piarză nici un oscior, că-i va fi de mare trebuinţă.

După ce mai mulţumi încă o dată de buna găzduire şi de poveţele cele folositoare şi după ce lepădă o pereche de opinci care se spărsese, încălţă altele, puse oscioarele găinei într-o legătură, luă în braţe copilaşul şi toiagul în mînă şi o porni iarăşi la drum.

Merse, merse, prin nişte cîmpii numai de nisip ; aşa de greu era drumul, încît făcea doi paşi înainte şi unul înapoi ; se luptă, se luptă şi scăpă de astă cîmpie, apoi trecu prin nişte munţi nalţi, colţoroşi şi scorboroşi ; sărea din bolovan în bolovan şi din colţ în colţ. Cînd ajungea pe cîte un piept de munte şes, i se părea că apucă pe Dumnezeu de un picior ; şi după ce se odihnea cîte niţel, iar o lua la drum, şi tot înainte mergea. Glodurile, colţii de munte, care erau tot de cremenă, atît îi zgîriase picioarele, genuchii şi coatele, încît erau numai sînge ; căci trebuie să vă spun că munţii erau nalţi, încît întreceau norii. Şi pe unde nu erau prăpăstii peste care trebuia să sară, nu putea merge altfel decît suindu-se pe brînci şi ajutîndu-se cu toiagul.

În cele mai de pe urmă, stătută de osteneală, ajunse la niște palaturi.

Acolo ședea Soarele.

Bătu la poartă și se rugă să o priimească. Muma Soarelui o priimi și se miră cînd văzu om de pe alte tărîmuri pe acolo și plînse de mila ei, cînd îi povesti întîmplările. Apoi, după ce-i făgădui că va întreba pe fiu-său despre bărbatul ei, o ascunse în pivniță, ca să n-o simță Soarele cînd o veni acasă, căci seara se întoarce totdauna supărat. A doua zi află fata de împărat că era s-o pață, fiindcă Soarele cam mirosise a om de pe altă lume. Dar mumă-sa îl liniști cu vorbe bune, zicîndu-i că sunt păreri.

Fiica de împărat prinse curagi cînd văzu cu cîtă bunătate este priimită și întrebă :

– Bine, frate dragă, cum se poate ca Soarele să fie supărat, el care este atît de frumos și face atîta bine muritorilor ?

– Iacă pentru ce, răspunse muma Soarelui : el dimineața stă în poarta raiului, și atunci este vesel, vesel și rîde la toată lumea. Peste zi este plin de scîrbă, fiindcă vede toate necurățiile oamenilor și d-aia își lasă arșița așa de cu zăpușeală ; iară seara este mihnit și supărat, fiindcă stă în poarta iadului ; acesta este drumul lui obicinuit, de unde apoi vine acasă.

Îi mai spuse că l-a întrebat despre bărbatul ei și fiu-său îi răspunse că nu știe de seama lui nimic, fiindcă, de va ședea în vro pădure deasă și mare, vederea lui nu poate străbate prin toate colțurile și afundăturile, ci că altă nădejde nu e, decît să meargă la Vînt.

Îi dete și acolo o găină să mănînce și îi zise să păstreze oscioarele cu îngrijire.

După ce lepădă și a doua pereche de opinci, care se spărsese și acelea, luă legătura cu oscioarele, copilul în brațe și toiagul în mînă și porni spre Vînt.

În calea aceasta întîlni niște greutăți și mai mari, căci dete, una după alta, peste munți de cremenă din care țîș-

nea flacări de foc, peste păduri nemaiumblate și peste cîmpii de gheață cu nămeți de zăpadă. P-aci, p-aci era să se prăpădească, biată femeie ; însă, cu stăruința ei și cu ajutorul lui Dumnezeu, birui și aceste greutăți mari, și ajunse la o văgăună care era într-un colț de munte, mare de putea să intre șapte cetăți intr-însa.

Acolo ședea Vîntul.

Gardul care o înconjura avea o portiță. Bătu și se rugă să o priimească. Muma Vîntului avu milă de dînsa și o priimi să se odihnească. Ca și la Soare, fu ascunsă, ca să nu o simță Vîntul.

A doua zi îi spuse că bărbatul său locuia într-o pădure mare și deasă, pe unde nu ajunsese toporul încă ; că acolo și-a făcut un fel de casă, grămădind bușteni unul peste altul și împletindu-i cu nuiele, unde trăia singur-singurel, de teama oamenilor răi.

După ce îi dete și aci o găină de mîncă și îi zise să păstreze oscioarele. muma Vîntului o povățui să se ia după drumul robilor, care se vede noaptea pe cer, și să meargă, să meargă pînă va ajunge.

Așa și făcu. După ce mulțumi cu lacrămi de bucurie pentru buna găzduire și pentru vestea cea bună. porni la drum.

Biata femeie nopțile le făcea zi. Nu i se mai alegea nici de mîncare, nici de odihnă. Atîta dor și foc avea să-și găsească bărbatul pe care ursita i-l dedese.

Merse, merse pînă ce i se sparse și opincile aceste. Le lepădă și începu a merge cu picioarele goale. Nu căuta gloduri, nu băga seamă la ghimpii ce-i intra în picioare, nici la loviturile ce suferea cînd se împiedica de vreo piatră.

În cele mai de pe urmă ajunse la o poiană verde și frumoasă de marginea unei păduri. Acum se mai înveseli și sufletul ei, cînd văzu floricelele și iarba cea moale. Stătu și se odihni nițel. Apoi, văzînd păsărelele cîte două-două pe rămurelele copăceilor, se încinse focul într-însa de dorul

bărbatului său, începu a plînge cu amar și, cu copilul în brațe și cu legătura cu oscioarele pe umăr, porni iarăși.

Intră în pădure. Nu se uita nici la iarba cea verde și frumoasă ce-i mîngîia picioarele, nu voia să asculte nici la păsărelele ce ciripeau de te asurzea, nu căuta nici la floricelele ce se ascundeau prin desișurile crîngurilor, ci mergea dibuind prin pădure. Ea băgase de seamă că aceasta trebuie să fie pădurea în care locuia bărbatul său, după semnele ce-i spusese muma Vîntului.

Trei zile și trei nopți orbăcăi prin pădure și nu putu afla nimic. Atît de mult era ruptă de osteneală, încît căzu și rămase acolo o zi ș-o noapte fără să se miște, fără să bea și să mănînce ceva.

În cele mai de pe urmă, își puse toate puterile, se sculă, și așa, șovăind, cercă să umble sprijinindu-se în toiagul său, dară îi fu cu neputință, căci și acesta se tocise, încît nu mai era de nici o trebuință. Însă de mila copilului, care nu mai găsea lapte la pieptul ei, de dorul bărbatului, pe care îl căuta cu credință la Dumnezeu, porni așa cum putu. Nu mai făcu zece pași și zări către un desiș un fel de casă precum îi spusese muma Vîntului. Porni într-acolo și abia, abia ajunse. Acea casă n-avea nici ferestre, nici ușă. Pasămite ușa era pe dasupra. Îi dete ocol. Scară nu era.

Ce să facă ? Voia să intre.

Se gîndi, se răzgîndi ; se cercă să se suie – în zadar. Sta, sta s-o doboare cu totul întristarea : cum se poate să se lase ea să se înece tocmai la mal. Cînd, își aduse aminte de oscioarele de găină ce le purtase atita cale și-și zise : nu se poate să mi se fi zis de florile mărului să păstrez aceste oscioare, ci că îmi va fi de mare ajutor la nevoie.

Atunci scoase oscioarele din legătura ce o avea, se socoti nițel, mai cugetă și, luînd două din aceste oscioare, le puse vîrf în vîrf și văzu că se lipi ca printr-o minune. Mai puse unul, apoi unul, și văzu că se lipiră și acelea.

Făcu deci, din oscioare, doi drugi cît casa de înalți. Îi rezemă de casă la o depărtare de o palmă domnească[1] unul de altul. După aceea puse iarăși căpătîi la căpătîi celelalte oscioare și făcu niște druguleți[2] mici, fiecare punîndu-i d-a curmezișul pe drugii cei mari, închipui treptele unei scări ; cum punea aceste trepte, se lipeau și ele. Și astfel unul cîte unul puse pînă sus. Cum punea o treaptă, se urca pe ea. Apoi alta, apoi alta, pînă unde îi ajunse. Cînd, tocmai sus în vîrful scării, nu-i ajungea să mai facă o treaptă.

Ce să facă ? Fără astă treaptă nu se putea. Pasămite ea pierduse un oscior. Să stea acolo, era peste poate. Să nu intre înăuntru îi era ciudă. Se apucă și-și tăie degetul cel mic, și cum îl puse acolo se lipi. Luă copilul în brațe, se urcă din nou și intră în casă.

Aci se miră ea de buna rînduială ce găsi. Se apucă și ea și mai deretică oleacă. Apoi mai răsuflă nițel, puse copilul într-o albie ce găsi și o așeză în pat.

Cînd veni bărbatu-său, se sperie de ceea ce văzu. Parcă nu-i venea să crează ochilor săi, tot uitîndu-se la scara de oscioare și la degetul din vîrful scării. Frica lui era să nu fie iară niscaiva fermece, și cît p-aci era să-și părăsească casa, dară Dumnezeu îi dete în gînd să intre.

Atunci, făcîndu-se un porumbel, ca să nu se lipească farmecele de el, zbură pe dasupra fără să se atingă de scară și intră înăuntru în zbor. Acolo văzu o femeie îngrijind de un copil.

El își aduse aminte atunci că femeia sa era însărcinată cînd plecase de la ea, și unde îl coprinse un dor de dînsa și o milă, gîndindu-se la cîte trebuia să fi pățit ea pînă să dea cu mîna de dînsul, încît se făcu numaidecît om.

Cît p-aci era să n-o cunoască ; atît de mult se schimbase din pricina suferințelor și a necazurilor.

---

[1] *Palmă domnească* (sau *îngenuncheată*) — veche unitate de măsură, egală cu cca. 28 cm.

[2] Tipărit : *duguleți*.

Fata de împărat cum îl văzu, se sculă în sus și îi ticîia inima de frică, fiindcă ea nu-l cunoștea.

După ce el i se făcu cunoscut, ea nu se căi, ba și uită tot ce suferise. El era un bărbat ca un brad de frumos.

Se puse deci la vorbă. Ea îi povesti toate întîmplările, iară el plînse de mila ei. Apoi începu și el a spune :

– Eu – zise el – sunt fiu de împărat. La un război ce avu tată-meu cu niște zmei, vecini ai lui, care erau foarte răi și-i tot călcau moșia, am omorît pe cel mai mic. Pasămite, ursita te făgăduise lui. Atunci mă-sa, care era o vrăjitoare de închega și apele cu farmecele ei, mă blestemă să port pielea acelui scîrbos dobitoc, cu gînd ca să nu ajung să mi te iau eu.

Dumnezeu i-a stat împotrivă, și eu te-am luat. Baba care ți-a dat ața să mi-o legi de picior era ea. Și de unde mai aveam trei zile să scap de blestem, am fost silit să port încă trei ani stîrvul porcului.

Acum, fiindcă tu ai suferit pentru mine și eu pentru tine, să dăm laudă domnului și să ne întoarcem la părinții noștri. Fără tine eram hotărît să trăiesc ca un pustnic, d-aia și mi-am ales acest loc pustiu și mi-am făcut casa asta așa, ca pui de om să nu mai poată răzbi la mine.

Apoi se îmbrățișară de bucurie și se făgăduiră ca amîndoi să uite necazurile trecute.

A doua zi de dimineață se sculară și porniră amîndoi mai întîi la împăratul, tatăl lui. Cînd se auzi de venirea lui și a soției sale, toată lumea plîngea de bucurie că îi vedea. Iară tatăl și muma lui îi îmbrățișe strîns, și ținură veseliile trei zile și trei nopți.

Apoi merse și la împăratul, tatăl femeii lui. El cît p-aci era să-și iasă din minți de bucurie, cînd îi văzu. Ascultă povestindu-i-se întîmplările lor. Apoi zise fie-sei :

– Ți-am spus eu că nu credeam să se fi născut porc acel dobitoc ce te-a cerut de soție ? Și bine ai făcut, fata mea, de m-ai ascultat.

Și fiindcă era și bătrîn, și moștenitori n-avea, se coborî din scaunul împărăției sale și îi puse pe dînșii. Iară ei domniră cum se domnește cînd împărații trec prin fel de fel de ispite, necazuri și nevoi.

Și de n-or fi murit, trăiesc și astăzi, domnind în pace. Iară eu încălecai p-o șea etc.

Povestit de mama, între 1838–1847. Publicat pentru întîia oară în *Columna lui Traian*, broșura pe aprilie 1876.

LBR

Prîslea cel voinic
şi merele de aur

A fost odată ca niciodată etc.

Era odată un împărat puternic şi mare şi avea pe lîngă palaturile sale o grădină frumoasă, bogată de flori şi meşteşugită nevoie mare ! Aşa grădină nu se mai văzuse pînă atunci, p-acolo. În fundul grădinei avea şi un măr care făcea mere de aur şi, de cînd îl avea el, nu putuse să mănînce din pom mere coapte, căci, după ce le vedea înflorind, crescînd şi pîrguindu-se, venea oarecine noaptea şi le fura, tocmai cînd erau să se coacă. Toţi paznicii din toată împărăţia şi cei mai aleşi ostaşi, pe care îi pusese împăratul ca să pîndească, n-au putut să prinză pe hoţi. În cele mai de pe urmă, veni fiul cel mai mare al împăratului şi-i zise :

– Tată, am crescut în palaturile tale, m-am plimbat prin astă grădină de atîtea ori şi am văzut roade foarte frumoase în pomul din fundul grădinei, dar n-am putut gusta niciodată din ele ; acum a dat în copt, dă-mi voie ca nopţile astea să păzesc însumi, şi mă prinz că voi pune mîna pe acel tîlhar care ne jefuieşte.

– Dragul meu – zise tată-său – atîţia oameni voinici au păzit şi n-au făcut nici o ispravă. Doresc prea mult să văz la masa mea măcar un măr din acest pom care m-a ţinut atîta sumă de bani şi de aceea, iată, mă înduplec şi te las

ca să pîndeşti, măcar că nu-mi vine a crede că o să izbuteşti.

Atunci fiul împăratului se puse la pîndă o săptămînă întreagă: noaptea pîndea şi ziua se odihnea; iară cînd fu într-o dimineaţă, se întoarse trist la tată-său şi-i spuse cum privegheasc pînă la miezul nopţii, cum mai pe urmă îl apucase o piroteală de nu se mai putea ţinea pe picioare, cum, mai tîrziu, somnul îl copleşi şi căzu ca un mort, fără să se poată deştepta decît tocmai cînd soarele era rădicat de două suliţe, şi atuncea văzu că merele lipsesc.

Nepovestită fu mîhnirea tatălui său, cînd auzi spuindu-i-se astă întîmplare.

De silă de milă, fu nevoit a mai aştepta încă un an, ca să facă şi voia fiului său celui mijlociu, care cerea cu stăruinţă de la tată-său ca să-l lase şi pe dînsul să pîndească, şi se lega că el va prinde pe hoţii care îi făcea atîta întristare.

Timpul veni, merele începură a se pîrgui; atunci fiul său cel mijlociu păzi şi el; dară păţi ca şi frate-său cel mare.

Tată-său, deznădăjduit, pusese în gînd să-l taie; dar fiul său cel mai mic, Prîslea, veni cu rugăciune către tată-său, şi-i zise:

– Tată, atîţia ani l-ai ţinut, ai suferit atîtea necazuri după urma acestui pom, mai lasă-l, rogu-te, şi anul acesta, să-mi încerc şi eu norocul.

– Fugi d-aci, nesocotitule, zise împăratul. Fraţii tăi cei mai mari, atîţi şi atîţi oameni voinici şi deprinşi cu nevoile n-au putut face nimic, şi tocmai tu, un mucos ca tine, o să izbutească? N-auzi tu ce prăpăstii spun fraţii tăi? Aici trebuie să fie ceva vrăji.

– Eu nu mă încumăt – zise Prîslea – a prinde pe hoţi, ci zic că o încercare de voi face şi eu, nu poate să-ţi aducă nici un rău.

Împăratul se înduplecă şi mai lăsă pomul netăiat încă un an.

Sosi primăvara : pomul înflori mai frumos şi legă mai mult decît altădată. Împăratul se veseli de frumuseţea florilor şi de mulţimea roadelor sale, dară cînd se gîndea că nici în anul acesta n-o să aibă parte de merele lui cele aurite, se căia că l-a lăsat netăiat.

Prîslea se ducea adesea prin grădină, da ocol mărului şi tot plănuia. În sfîrşit, merele începură a se pîrgui. Atunci fiul cel mai mic al împăratului zise :

– Tată, iată a sosit timpul ; mă duc să pîndesc şi eu.

– Du-te, zise împăratul ; dară negreşit că şi tu ai să te întorci ruşinat ca fraţii tăi cei mai mari.

– Pentru mine n-are să fie aşa mare ruşine, zise el ; fiindcă eu nu numai că sunt mai mic, dar nici nu mă leg ca să prinz pe tîlhari, ci numai o cercare să fac.

Cum veni seara, se duse, işi luă cărţi de cetit, două ţepuşe, arcul şi tolba cu săgeţile. Îşi alese un loc de pîndă într-un colţ pe lîngă pom, bătu ţepuşele în pămînt şi se puse între ele, aşa cum să-i vină unul dinainte şi altul la spate ca, daca îi va veni somn şi ar moţăi, să se lovească cu barba în cel de dinaintea lui şi daca ar da capul pe spate, să se lovească cu ceafa în cel de dinapoi.

Astfel pîndi pînă cînd, într-una din nopţi, cam după miezul nopţii, simţi că-l atinge încetişor boarea ziorilor care îl îmbăta cu mirosul său cel plăcut, o piroteală moleşitoare se alegă de ochii lui ; dară loviturile ce suferi vrînd să moţăiască îl deşteptară, şi rămase priveghind pînă cînd, pe la revărsat de ziori, un uşor fîşîit se auzi prin grădină. Atunci, cu ochii ţintă la pom, luă arcul şi sta gata ; fîşîitul se auzi mai tare şi un oarecine se apropie de pom şi se apucă de ramurile lui ; atunci el dete o săgeată, dete două şi, cînd dete cu a treia, un gemăt ieşi de lîngă pom şi apoi o tăcere de moarte se făcu ; iară el, cum se lumină puţin, culese cîteva mere din pom, le puse pe o tipsie de aur şi le duse la tatăl său.

Niciodată n-a simțit împăratul o mai mare bucurie decît cînd a văzut la masa sa merele de aur din care nu gustase niciodată.

– Acum – zise Prîslea – să căutăm și pe hoț.

Dară împăratul, mulțumit că pipăise merele cele aurite, nu mai voia să știe de hoți. Fiul său însă nu se lăsa cu una cu două, ci, arătînd împăratului dîra de sînge ce lăsase pe pămînt rana ce făcuse hoțului, îi spuse că se duce să-l caute și să-l aducă împăratului chiar din gaură de șarpe. Și chiar de a doua zi vorbi cu frații lui ca să meargă împreună pe urma hoțului și să-l prinză.

Frații săi prinseseră pizmă pe el pentru că fusese mai vrednic decît dînșii și căutau prilej ca să-l piarză ; de aceea și voiră bucuros să meargă. Ei se pregătiră și porniră.

Se luară, deci, după dîra sîngelui și merse, merse, pînă ce ieșiră la pustietate, de acolo mai merse oleacă pînă ce dete de o prăpastie, unde se și pierdu dîra. Ocoliră împregiurul prăpastiei și văzură că dîra de sînge nu mai înainta. Atunci pricepură ei că în prăpastia aceea trebuie să locuiască furul merelor.

Dară cum să se lase înăuntru ? Poruncită numaidecît vîrteje și funii groase, și îndată se și gătiră. Le așezară, și se lăsă fratele cel mare.

– Dară – zise el – cînd voi scutura frînghia, să mă scoateți afară.

Așa și făcură. După fratele cel mare se coborî cel mijlociu și făcu și el ca cel dintîi, atîta numai că se lăsă ceva mai în jos.

– Acum e rîndul meu să mă las în prăpastie, zise Prîslea, văzînd că frații cei mari se codesc ; cînd voi mișca frînghia, voi mai mult să mă lăsați în jos ; și după ce veți vedea că frînghia nu se mai duce la vale, să puneți paznici să păzească și, cînd va vedea că frînghia se mișcă de lovește marginile groapei, să o trageți afară.

Se lăsă și cel mai mic din frați și, de ce mișca frînghia, d-aia îl lăsa mai jos, și-l lăsară, și-l lăsară, pînă ce văzură că frînghia nu mai sta întinsă, cum este cînd are ceva atîrnat de capătul ei.

Atunci frații ținură sfat și ziseră :

– Să așteptăm pînă ce vom vedea daca face vreo izbîndă, și atunci, ori bine ori rău de va face, să-l pierdem, ca să ne curățim de unul ca dînsul care ne face de rușine.

Prîslea ajunse pe tărîmul celalt, se uită cu sfială în toate părțile, și cu mare mirare văzu toate lucrurile schimbate ; pămîntul, florile, copacii, lighioni altfel făptuite erau p-acolo. Deocamdată îi cam fu frică, dară, îmbărbătîndu-se, apucă pe un drum și merse pînă dete de niște palaturi cu totul și cu totul de aramă.

Nevăzînd nici pui de om pe care să-l întrebe cîte ceva, intră în palat, ca să vază cine locuia acolo. În pragul ușei îl întîmpină o fată frumușică, care zise :

– Mulțumesc lui Dumnezeu că ajunsei să mai văz om de pe tărîmul nostru. Cum ai ajuns aice, frate, îl întrebă ea ; aici este moșia a trei frați zmei, care ne-a răpit de la părinții noștri, și suntem trei surori și fete de împărat de pe tărîmul de unde ești tu.

Atunci el povesti în scurt toată istoria cu merele, cum a rănit pe hoț și cum a venit după dîra sîngelui pînă la groapa pe unde s-a lăsat în jos la ea, și o întrebă ce fel de oameni sunt zmeii aceia și daca sunt voinici.

Ea îi spuse apoi că fiecare din zmei și-a ales cîte una din ele și le tot silește să-i ia de bărbați, iară ele se tot împrotivesc cu fel de fel de vorbe, cerîndu-le cîte în lună și în soare, și ei se fac luntre și punte de le împlinesc toate voile.

– Ei sunt în adevăr voinici – adăogă ea – însă cu vrerea lui Dumnezeu poate îi vei birui. Dară pînă una alta ascunde-te, vai de mine ! undeva, să nu dea zmeul peste tine în casa lui, că e năbădăios și se face leu-paraleu. Acum e timpul cînd are să vină la prînz, și are obicei de aruncă

buzduganul cale de un conac și lovește în ușă, în masă și se pune în cui.

N-apucă să isprăvească vorba, și se auzi ceva că șuieră, că lovește în ușă, în masă, și buzduganul se arătă și se așeză în cui. Dară Prîslea luă buzduganul, îl azvîrli înapoi mai departe decît îl azvîrlise zmeul ; și, cînd era prin dreptul lui, îl atinse pe umere.

Zmeul, speriat, stătu în loc, se uită după buzdugan, se duse de-l luă și se întoarse acasă. Cînd era la poartă, începu să strige :

– Hîm ! hîm ! aici miroase a carne de om de pe tărîmul cellalt ; și, văzînd pe fiul de împărat ce-i ieșise înainte, îi zise : Ce vînt te-a adus pe aici, omule, ca să-ți rămîie oasele pe alt tărîm ?

– Am venit ca să prinz pe furii merelor de aur ale tatălui meu.

– Noi suntem, îi zise zmeul ; cum vrei să ne bătem ? În buzdugane să ne lovim, în săbii să ne tăiem, ori în luptă să ne luptăm ?

– Ba în luptă, că e mai dreaptă, răspunse Prîslea.

Atunci se apucară la trîntă, și se luptară și se luptară, pînă cînd zmeul băgă pe Prîslea în pămînt pînă la glezne ; iar Prîslea se opinti odată, aduse pe zmeu și, trîntindu-l, îl băgă în pămînt pînă în genunchi și-i și tăie capul.

Fata, cu ochii plini de lacrămi, îi mulțumi că a scăpat-o de zmeu, și-l rugă să-i fie milă și de surorile ei.

După ce se odihni vreo două zile, porni, după povața fetei, la soră-sa cea mijlocie care avea palaturile de argint.

Acolo, ca și la cea mare, fu priimit cu bucurie ; fata îl rugă să se ascunză ; iar el nu voi ; ci, cînd veni buzduganul să se așeze în cui, pe care îl aruncase zmeul ei cale de două conace, el îl aruncă mult mai îndărăt, izbind și pe zmeu în cap ; iară zmeul veni turburat, se luptă cu Prîslea ca și frate-său cel mare, și rămase și el mort.

Fata, după ce îi mulțumi, îl povățui cum să facă ca să scape din robie și pe sora lor cea mică.

– Deşi e mai puternic – zise fata – decît fraţii lui pe care i-ai omorît, dar cu ajutorul lui Dumnezeu şi mai ales că e şi cam bolnav din lovitura ce i-ai dat cu săgeata cînd a vrut să fure merele, nădăjduiesc că-i vei veni de hac.

O săptămînă întreagă se desfătară împreună cu amîndouă fetele, şi Prîslea, odihnindu-se de ostenelile ce încercase, porni şi către zmeul de al treilea.

Văzînd palaturile de aur în care locuia zmeul cel mic, rămase cam pe gînduri, dară, luîndu-şi inima în dinţi, intră înăuntru.

Cum îl văzu fata, îl rugă ca pe Dumnezeu să o scape de zmeu, care, zicea ea, e otărît ca, îndată ce se va face sănătos bine, să o silească oricum să se însoţească cu dînsul.

Abia isprăvise vorba şi buzduganul, izbind în uşă şi în masă, se puse în cui. Prîslea întrebă ce putere are zmeul şi îi spuse că aruncă buzduganul cale de trei conace ; atunci el îl aruncă şi mai departe, lovindu-l în piept.

Zmeul, turburat de mînie, se întoarse numaidecît acasă.

– Cine este acela care a cutezat să calce hotarele mele şi să intre în casa mea ?

– Eu sunt, zise Prîslea.

– Dacă eşti tu – îi răspunse zmeul – am să te pedepsesc amar pentru nesocotinţa ta. Cum ai vrut, venit-ai ; dară nu te vei mai duce cum vei voi.

– Cu ajutorul lui Dumnezeu – îi răspunse Prîslea – am eu ac şi de cojocul tău.

Atunci se învoiră să se ia la luptă dreaptă,

şi se luptară
şi se luptară,
zi de vară
pînă seara ;

iară cînd fu pe la nămiez, se făcură amîndoi două focuri şi aşa se băteau ; un corb însă le tot da ocol, croncănind. Văzîndu-l, zmeul îi zise :

– Corbule, corbule ! ia seu în unghiile tale și pune peste mine, că-ți voi da stîrvul ăsta ție.

– Corbule, corbule ! îi zise și Prîslea, daca vei pune peste mine seu, eu îți voi da trei stîrvuri.

– Unde dă Dumnezeu să cază o asemenea tiflă[1] peste mine ! Mi-aș sătura sălașul întreg.

– Adevăr grăiește gura mea, îi răspunse Prîslea.

Corbul, fără a mai întîrzia, aduse în unghiile sale seu, puse peste viteazul Prîslea, și prinse mai multă putere.

Către seară zise zmeul către fata de împărat, care privea la dînșii cum se luptau, după ce se făcuseră iară oameni :

– Frumușica mea, dă-mi nițică apă să mă răcoresc, și-ți făgăduiesc să ne cununăm chiar mîine.

– Frumușica mea – îi zise și Prîslea – dă-mi mie apă, și-ți făgăduiesc să te duc pe tărîmul nostru și acolo să ne cununăm.

– Să-ți auză Dumnezeu vorba, voinice, și să-ți împlinească gîndul ! îi răspunse ea.

Fata de împărat dete apă lui Prîslea de bău și prinse mai multă putere ; atunci strînse pe zmeu în brațe, îl ridică în sus și, cînd îl lăsă jos, îl băgă pînă în genuchi în pămînt ; se opinti și zmeul, ridică și el în sus pe Prîslea și, lăsîndu-l jos, îl băgă pînă în brîu ; puindu-și toate puterile, Prîslea mai strînse o dată pe zmeu de-i pîrîi oasele și, aducîndu-l, îl trînti așa de grozav, de îl băgă pînă în gît în pămînt și-i tăie capul ; iară fetele, de bucurie, se adunară împregiurul lui, îl luau în brațe, îl sărutau și îi ziseră :

– De azi înainte frate să ne fii.

Îi spuseră apoi că fiecare din palaturile zmeilor are cîte un bici, cu care lovește în cele patru colțuri ale lor și

---

[1] *A cădea tifla peste cineva* — a da pe neașteptate norocul peste cineva.

se fac niște mere. Așa făcură, și fiecare din fete avură cîte un măr. Se pregătiră, deci, să se întoarcă pe tărîmul nostru.

Ajungînd la groapă, cletenă frînghia de se lovi de toate marginele groapei. Paznicii de sus pricepură că trebuie să tragă frînghia. Se puseră la vîrtejuri și scoaseră pe fata cea mare cu mărul ei de aramă.

Ea, cum ajunse sus, arătă un răvășel ce-i dase Prîslea, în care scria că are să ia de bărbat pe frate-său cel mai mare.

Bucuria fetei fu nespusă cînd se văzu iară pe lumea unde se născuse.

Lăsară din nou frînghia și scoase și pe fata cea mijlocie, cu mărul ei cel de argint și cu o altă scrisoare, în care o hotăra Prîslea de soție fratelui celui mijlociu.

Mai lăsară frînghia și scoase și pe fata cea mică : aceasta era logodnica lui Prislea ; însă mărul ei cel de aur nu-l dete, ci îl ținu la sine.

El simțise de mai-nainte că frații săi îi poartă sîmbetele și, cînd se mai lăsă frînghia ca să-l ridice și pe el, dînsul legă o piatră și puse căciula dasupra ei, ca să-i cerce ; iară frații dacă văzură căciula, socotind că este fratele lor cel mic, slăbiră vîrtejile și dete drumul frînghiei, care se lăsă în jos cu mare iuțeală, ceea ce făcu pe frați să crează că Prîslea s-a prăpădit.

Luară, deci, fetele, le duseră la împăratul, îi spuseră cu prefăcută mîhnire că fratele lor s-a prăpădit, și se cununară cu fetele, după cum rînduise Prîslea. Iară cea mai mică nu voia cu nici un chip să se mărite, nici să ia pe altul.

Prîslea, care ședea doparte, văzu piatra care căzuse cu zgomot, mulțumi lui Dumnezeu că i-a scăpat zilele și se gîndea ce să facă ca să iasă afară. Pre cînd se gîndea și se plîngea, dînsul auzi un țipăt și o văietare care îi împlu inima de jale ; se uită împrejur și văzu un balaur care se încolăcise pe un copaci și se urca ca să

mănînce nişte pui de zgripsor. Scoase paloşul Prîslea, se repezi la balaur şi numaidecît îl făcu în bucăţele.

Puii, cum văzură, îi mulţumiră şi-i ziseră :

– Vino încoa, omule viteaz, să te ascundem aici, că de te va vedea mama noastră, te înghite de bucurie.

Traseră o pană de la unul din pui şi-l ascunseră în ea. Cînd veni zgripsoroaica şi văzu grămada aia mare de bucăţele de balaur, întrebă pe pui, cine le-a făcut ăst bine ?

– Mamă – ziseră ei – este un om de pe tărîmul celălalt şi a apucat încoa spre răsărit.

– Mă duc – le zise ea – să-i mulţumesc.

Ea porni ca vîntul înspre partea încotro îi spusese puii că a apucat omul. După cîteva minute, se întoarse :

– Spuneţi-mi drept – le zise – încotro s-a dus.

– Spre apus, mamă.

Şi într-o bucată de vreme, ca de cînd începui să vă povestesc, străbătu cele patru părţi ale tărîmului de jos şi se întoarse cu deşert. Ea ceru ca numaidecît să-i spuie. În cele mai de pe urmă, îi ziseră puii :

– Dacă ţi l-om arăta, mamă, ne făgăduieşti că nu-i vei face nimic ?

– Vă făgăduiesc, dragii mei.

Atunci ei îl scoaseră din pană şi îl arătară ; iară ea, de bucurie, îl strînse în braţe şi cît p-aci era să-l înghiţă, dacă nu l-ar fi acoperit puii.

– Ce bine vei să-ţi fac şi eu, pentru că mi-ai scăpat puii de moarte ?

– Să mă scoţi pe tărîmul celălalt, răspunse Prîslea.

– Greu lucru mi-ai cerut, îi zise zgripsoroaica ; dară pentru că ţie îţi sunt datoare mîntuirea puilor mei, mă învoiesc la asta. Pregăteşte 100 oca de carne făcută bucăţele de cîte o oca una, şi 100 de pîini.

Făcu ce făcu Prîslea, găti pîinile şi carnea şi le aduse la gura groapei. Zgripsoroaica zise :

– Pune-te dasupra mea cu merinde cu tot și, de cîte ori oi întoarce capul, să-mi dai cîte o pîine și cîte o bucată de carne.

Se așezară și porniră, dîndu-i, de cîte ori cerea, pîine și carne. Cînd era aproape, aproape să iasă dasupra, pasărea uriașă mai întoarse capul să-i mai dea demîncare ; dară carnea se sfîrșise. Atunci Prîslea, fără să-și piardă cumpătul, trase paloșul și-și tăie o bucată de carne moale din coapsa piciorului de sus și o dete zgripsoroaicei.

După ce ajunseră dasupra și văzu că Prîslea nu putea să îmble, îi zise zgripsoroaica :

– Daca nu era binele ce mi-ai făcut și rugăciunea puilor mei, mai că te mîncam. Eu am simțit că carnea care mi-ai dat în urmă era mai dulce decît cea de mai înainte, și n-am înghițit-o ; rău ai făcut de mi-ai dat-o.

Apoi o dete afară dintr-însa, i-o puse la loc, o unse cu scuipat de al său, și se lipi. Atunci se îmbrățișară, își mulțumiră unul alteia, și se despărțiră ; ea se duse în prăpastia de unde ieșiseră și Prîslea plecă către împărăția tatălui său.

Plecînd către orașul în care locuia părinții și frații lui, îmbrăcat fiind în haine proaste țărănești, întîlni niște drumeți și află de la dînșii că frații lui au luat de soții pe fetele care le-a trimis el, după cum le hotărîse însuși, că părinții lui erau foarte mîhniți de pieirea fiului lor celui mai mic, că fata cea mică e îmbrăcată în negru și-l jelește și că nu voiește a se mărita nici în ruptul capului, măcar că a pețit-o mai mulți fii de împărat ; că acum, în cele din urmă, frații lui i-a adus un ginere prea frumos și că o silesc cu toții să-l ia și că nu se știe de va putea scăpa.

Prîslea, auzind de toate acestea, nu puțin s-a întristat în sufletul lui și, cu inima înfrîntă, a intrat în oraș. Mai cercetînd în sus și în jos, află că fata a zis împăratului că, dacă voiește să o mărite cu tînărul care i-l aduseră,

să poruncească a-i face și a-i aduce la odoare o furcă cu caierul și fusul cu totul de aur și să toarcă singură, fiindcă așa îi făcuse și zmeul și asta îi plăcea mult. Mai află că împăratul chemase pe starostea de argintari și-i poruncise zicîndu-i : „Iată, de azi în trei săptămîni să-mi dai gata furca care o cere fata mea cea mică ; că de unde nu, unde-ți stau picioarele, îți va sta și capul" ; și bietul argintar se întoarse acasă trist și plîngînd.

Atunci Prîslea se duse de se băgă ucenic la argintar. Prîslea, tot văzînd pe stăpînu-său văitîndu-se fiindcă nu izbutise a face furca după poruncealä, îi zise :

– Stăpîne, te văd trist că nu poți să faci furca ce ți-a poruncit împăratul, iată mai sunt trei zile pînă să se împlinească sorocul ce ți-a dat ; lasă-mă pe mine să o fac.

Argintarul îl goni, zicîndu-i :

– Atîți meșteri mari n-au putut să o facă, și tocmai un trențeros ca tine să o facă ?

– Dacă nu-ți voi da furca de azi în trei zile – răspunse Prîslea – să-mi faci ce vei voi.

Atunci se învoiră a-i da o odaie să lucreze numai Prîslea singur, și pe fiecare noapte să-i dea cîte o trăistuță de alune și cîte un pahar de vin bun.

Argintarul îi ducea grija, fiindcă, ascultînd pe la ușe, n-auzea alt decît cum spărgea la alune pe nicovală ! Iară cînd fu a treia zi, el ieși dis-de-dimineață din odaie cu furca pe tavă, pe care o scosese din mărul zmeului, ce era la dînsul, și o dete argintarului ca să o ducă fetei împăratului.

Argintarul nu mai putea de bucurie, și-i făcu un rînd de haine ; iar pe la nămiez, cînd venise slujitorii împăratului ca să-l cheme la palat, el se duse și îi dete furca care torcea singură.

După ce împăratul se minună de frumusețea ei, dete argintarului doi saci de bani.

Fata, cum văzu furca, îi trecu un fier ars prin inimă ; ea cunoscu furca și pricepu că Prîslea cel viteaz trebuie să fi ieșit dasupra pămîntului. Atunci zise împăratului :

– Tată, cine a făcut furca poate să-mi facă încă un lucru pe care mi l-a adus la odoare zmeul.

Iară împăratul chemă îndată pe argintar și-i porunci să-i facă o cloșcă cu pui cu totul și cu totul de aur, și-i dete soroc de trei săptămîni, și, daca nu i-o face-o, unde îi stă picioarele îi va sta și capul.

Argintarul, ca și de-lalt rînd, se întoarse acasă trist ; desprețui ca și întîia oară pe Prîslea, care îl întrebase și de astă dată ; iară dacă se înțeleseră la cuvinte, se învoiră și lucrul se și săvîrși cu bine.

Cînd văzu argintarul cloșca cloncănind și puii piuind, cu totul și cu totul de aur și ciugulind mei tot de aur, înțelese că trebuie să fie lucru măiestru.

Argintarul luă cloșca, o duse la împăratul, iară împăratul, după ce se minună în destul de frumusețea și gingășia lor, o duse fetei și-i zise :

– Iată, ți s-au împlinit toate voile ; acum, fata mea, să te gătești de nuntă.

– Tată – îi mai zise fata – cine a făcut aste două lucruri trebuie să aibă și mărul de aur al zmeului ; poruncește, rogu-te, argintarului să aducă pe meșterul care le-a făcut.

Priimind porunca asta argintarul, se înfățișă împăratului rugîndu-se să-l ierte și zicîndu-i :

– Cum o să aduc înaintea măriei tale pe meșter, fiindcă este un om prost și trenţeros și nu este vrednic să vază luminata față a măriei tale.

Împăratul porunci să-l aducă oricum ar fi.

Atunci argintarul, după ce puse de spălă pe Prislea și-l curăți, îl îmbrăcă în niște haine noi și-l duse la împăratul : iară împăratul îl înfățișă fetei.

Cum îl văzu fata, îl și cunoscu. Ea nu putu să-și ție lacrămile care o podidiseră, de bucurie mare ce avu, și zise împăratului :

– Tată, acesta este viteazul care ne-a scăpat din mîna zmeilor.

Și, dînd în genuche, îi săruta mîinele și pe față și pe dos.

Luîndu-i seama bine împăratul, îl cunoscu și dînsul, măcar că foarte mult se schimbase. Îl îmbrățișă și-l sărută de sute de ori. Dar el tăgăduia.

În cele mai din urmă, inima lui înduioșită de rugăciunile tatălui său, ale mamei sale și ale fetei care rămăsese în genuche rugîndu-l, mărturisi că în adevăr el este fiul lor cel mai mic.

Prîslea le povesti apoi toată istoria sa, le spuse și cum a ieșit dasupra pămîntului și le arătă și mărul de aur al zmeului.

Atunci împăratul, supărat, chemă pe feciorii lui cei mai mari ; dar ei, cum văzură pe Prîslea, o sfecliră. Iară împăratul întrebă pe Prîslea cum să-i pedepsească. Viteazul nostru zise :

– Tată, eu îi iert și pedeapsa să o ia de la Dumnezeu. Noi vom ieși la scara palatului și vom arunca fiecare cîte o săgeată în sus și Dumnezeu, daca vom fi cineva greșiți, ne va pedepsi.

Așa făcură. Ieșiră cîtetrei frații în curte, dinaintea palatului, aruncară săgețile în sus și, cînd căzură, ale fraților celor mai mari le căzură drept în creștetul capului și-i omorîră, dar a celui mai mic îi căzu dinainte.

Iară dacă îngropară pe frații cei mai mari, făcură nuntă mare și Prîslea luă pe fata cea mică. Toată împărăția s-a bucurat că le-a adus Dumnezeu sănătos pe fiul cel mai mic al împăratului și se mîndrea, fălindu-se, de vitejiile ce făcuse el ; iară după moartea tătîne-său se sui el în scaunul împărăției, și împărăți în pace de atunci și pînă în ziua de astăzi, de or fi trăind.

Trecui şi eu pe acolo şi stătui de mă veselii la nuntă, de unde luai

O bucată de batoc,
Ş-un picior de iepure schiop,

şi încălicaî p-o şea şi v-o spusei dumneavoastră aşa.

Povestit de tata. Publicat pentru întîia oară în *Ţăranul romîn*, nr. 13 şi 14 din 1862.

LBR

George cel viteaz

A fost odată ca niciodată.

A fost odată un împărat și o împărăteasă. Zece ani au viețuit ei în căsătorie și nu putură face și ei măcar o stîrpitură de copil. În cele de pe urmă, împăratul porunci împărătesei soției lui că, dacă într-un an de zile de aci nainte nu-i va face un copil, să știe că pîine și sare pe un taler cu dînsul nu va mai mînca.

Dacă auzi așa împărăteasa, mult se mîhni în sufletul ei, căci trăiau bine. Se puse și ea dară a cere sfaturi de la vraci și vrăjitori, de la moașe și descîntătorese. Luă tot felul de leacuri. Cînd, într-o noapte, ce văzu se spăimîntă. Se făcea că umblă pe o cîmpie verde și frumoasă. Pe acolo toate firicelele de iarbă erau însoțite, și două cîte două se încovoiau una către alta și părea că se sărută. Pînă și flutureii umblau tot doi cîte doi. Visa și totuși credea că este aievea ceea ce vedea. Nu se bucură mult de priveliștea cea frumoasă, și iată că un balaur, bala dracului, venea, măre, spre dînsa ca un vîrtej. Pasămite, el gonea o porumbiță ; aceasta, tremurînd ca varga, fugi în sus, fugi în jos și, văzînd că n-are scăpare de vrăjmașa fiară sălbatecă, se repezi și se ascunse în sînul împărătesei. Balaurul, văzînd una ca aceasta, se repezi și el asupra împărătesei. Dar împără-

teasa dete un țipet și se deșteptă. Îi sărise inima de frică și-i tremurau toate cărnurile. P-aci, p-aci era să și leșine. Spuse împăratului pocitania de vis, și rămase și el înmărmurit de groază. A doua zi se simți îngreunată și peste nouă luni de zile născu o bunătate de copilaș de drăguleț.

Bucuria ce fu la curtea împăratului nu se poate spune. Se hotărîră să boteze pruncul.

Pe atunci se botezau copiii într-o fîntînă sub un munte. Și fiindcă de cîtva timp se ivise niște tîlhari pe acel munte, cari pîndeau pe cei ce veneau să-și boteze copiii și-i omora, strașnică poruncă dete împăratul ca să puie oaste împrejurul fîntînei, să păzească și să apere pruncul, cînd va fi să se ivească tălharii.

Nu se mulțumi cu atît, ci mai porunci împăratul de scrise pe niște pietre scumpe cîte o slovă ; după aceea înșiră pietrele și alcătui numele copilului. Acest șir de pietre nestemate îl legă de gîtul copilului.

Astfel pregătiți, plecă împăratul cu împărăteasa să-și boteze copilul, luînd cu dînșii și mai mulți ostași călăreți și înarmați.

Ajungînd la poalele muntelui, le ieșiră înainte tălharii, și nici una, nici alta, începură a da vîrtos. Împăratul trimise pe împărăteasa să boteze pruncul, căci el va sta să dea piept cu tălharii, pînă se va întoarce ea. Împărăteasa se supuse poruncei și plecă. Cînd să se întoarcă de la botez, veni pînă la un loc ; aci, stînd și nemaiauzind zăngănitul armelor și zgomotul luptei, îi dete un fier ars prin inimă. Atunci, nemaicutezînd să meargă înainte, se întoarse înapoi și ascunse copilul după fîntînă, într-un stuf de flori. Pasămite tălharii răzbise oastea împărătească și o răpusese pe dînsa.

Împărăteasa plecă singură la împăratul. Pe drum, cînd ajunse la locul de luptă, văzu un băltău de sînge și alături o groapă mare unde erau îngropați oamenii împărătești. Închise ochii să nu vază acea groază și porni înainte,

cînd deodată se pomenește cu doi tîlhari că pun mîna pe dînsa.

După ce le spuse cine este, tîlharii o duse la căpitanul lor. Acesta, cum auzi cine este, fără judecată, fără nimic, porunci să o bage într-o peșteră părăsită și să i se dea cîte un sfert de pîine și cîte o cană de apă pe zi, pînă ce s-o prăpădi acolo.

Copilul rămăsese în stuful de flori. Dumnezeu, purtîndu-i de grije, nu lăsa nimic rău să se apropie de dînsul, care putea să-l vatame.

Prin preajma locului aceluia trăia un pustnic într-o văgăună de munte. Acel pustnic avea o capră și el, după sufletul lui. Ea venea totdauna, spre a se adăpa, la apele cele limpezi ale fîntînei. Într-una din zile, păscînd pe ici pe colea, se apropie de stuful cu flori. Cum dete de copil, se puse lîngă dînsul, începu să-l lingă și să-și apropie ugerul de gurița copilașului. Acesta, cum simți, începu să sugă și supse pînă ce se sătură bine, și așa dor prinse capra de copil, încît o lună de zile nu se depărtă de lîngă dînsul.

Călugărul, văzînd că nu-i mai vine capra, începu s-o caute, și caut-o în sus, caut-o în jos, capra nicăiri. Își luase nădejdea de la dînsa, cînd într-o zi se pomenește cu ea. Pustnicul o văzu, începu s-o mîngîie ; „capra-tati ! capra-tati !“ voind să puie mîna pe dînsa. Dar aș ! unde e pomana aia ?

Capra, țîșt ! în dreapta, țîșt ! în stînga, se depărta mereu. Călugărul după dînsa. Dacă văzu că nu poate pune mîna pe ea, se întoarse în chilioara lui, făcu o strachină cu tărîțe și începu a se lua pe lîngă dînsa cu binele, tot strigînd-o și mîngîind-o : „capra-tati ! capra-tati !“ Dar nici așa nu izbîndi ; căci capra nici că voia să se uite la strachina lui cu tărîțe, ci tot înainte trăgea să se ducă. Pustnicul se luă după dînsa, d-a minune, să vază unde se duce. Capra, nici una nici alta, merse drept, ca pe ciripie,

la stuful cu flori, unde era copilul, și se puse lîngă dînsul, dîndu-i să sugă.

Călugărul intră după dînsa și, cînd o văzu, stătu locului, temîndu-se să nu fie vreo nălucă. Se închină, tăcu rugăciunea ca să-l apere Dumnezeu de rele și să piară năluca dinaintea lui. Aș ! de unde ? ce nălucă să piară ? Căci ceea ce vedea el era aievea un copil frumos ca un îngeraș. După ce se încredință că nu era ceva necurat, ba încă un copil botezat, de milă către omenire îl luă, îl duse la chilioara lui și-l puse în pătuceanul său. Capra sări și ea și se așeză lîngă copilaș. Văzînd astă minune, călugărul o lăsă de-i dete țîță pînă ce se sătură, apoi luă copilul, îl desfășă, îl spălă și-l primeni cu niște rupturi de haine de ale sale. El citi mărgelele de la gîtul copilului și află că se numește George și că este fecior de împărat.

După ce se mai mări, călugărul îl învăță să citească și să scrie. Plînse George și călugărul, cînd muri capra, de nu li se zvîntă lacrămile de la ochi multă vreme. O îngropară ca pe oameni. George se tîngui mai cu foc de pierderea ei. El știa bine că nu-l făcuse capra, dar o cinstea ca pe o mamă, ca pre una ce-l hrănise și-l crescuse.

Nu trecu multă vreme, și iată că muri și călugărul. Il îngropă George și pe acesta, cu toată evlavia. Apoi, după ce mai plînse și se mai tîngui o toană, se hotărî să iasă la lume ; căci nu-i mai plăceau locurile acelea, unde murise mă-sa și părintele său cel duhovnicesc.

Apucă și el pe cărarea ce o văzu mai aproape și se lăsă pe dînsa a-l scoate oriunde va voi ea, după ce-și închelbără[1] un rînd de haine ca de urs, alcătuite din niște piei de vulpe ce găsi în podul chilioarei, unde șezuse el cu pustnicul.

Merse ce merse pe acea potecă, pînă ce văzu că copacii încep a se rări, apoi se coborî în niște cîmpii cu fel de

---

[1] *A închelbăra* — a aduna la un loc, a înjgheba.

fel de burieni. Mai merse o bucată de loc şi intră într-o cetate.

Se ameţi şi se fîstîci cînd se văzu incongiurat de o mulţime de lume, şi-l asurzise zgomotul ce se făcea în acel oraş. Mergea, şi nici el nu ştia unde se duce. După ce-şi veni în simţiri din ameţeală, îşi ţinu firea şi, luîndu-şi inima în dinţi, începu a umbla, uitîndu-se prin toate prăvăliile şi mirîndu-se de toate celea ce vedea. Se ţinea lumea după dînsul ca după urs. Pasămite unde era îmbrăcat ca neoamenii. Dacă colindă o mare parte din oraş, ajunse la o fierărie, şi acolo, văzînd săbii şi buzdugane. intră şi ceru să-i dea şi lui o sabie şi un buzdugan.

– Alege-ţi de care pofteşti, îi răspunse negustorul.

După ce alese un săbioi ce de abia oamenii ceilalţi îl ţinea în mînă şi un buzdugan năprasnic, voi să plece.

– Plăteşte întîi, băieţaş, şi apoi să pleci.

– Ce va să zică aceea să plătesc ? întrebă dînsul.

– Iacă să ne tocmim, şi să-mi dai banii cu cît ne-om învoi.

– Ce este aceea bani ? mai întrebă el.

Negustorul, văzînd că are a face cu ursul din pădure, îi deschise capul şi-l făcu să priceapă cum merg lucrurile prin oraşe.

Se miră George deocamdată de toate nagodele ce-i tot povestea negustorul ; apoi, daca văzu că n-are încotro, ceru să slujească fierarului pentru sabie şi buzdugan. Se învoiră, deci, ca pentru aceste lucruri să slujească un an, şi aşa se băgă ucenic.

Iscusinţa lui George ajunsese de poveste : unde alţii nu puteau face unele lucrări de fierărie nici în trei ani, el într-o jumătate de an lucra ca o calfă veche. Barosul cel mare pe carele nici trei oameni nu-l puteau ridica, el se juca cu dînsul. Şi toţi se temeau de el.

Daca își împlini anul, se mai băgă pe un an, ca să-i dea fier și cărbuni să-și făureze el o sabie și un buzdugan, după pofta inimii sale. Împlinindu-se și acest an, stăpînul porunci să-i dea fier și cărbuni. Calfa cea mai mare, temîndu-se să nu-i ia locul, îi puse gînd rău și căuta cum să facă să-l prăpădească.

Îi spuse, deci, că fier este destul, dară că nu sunt cărbuni de ajuns, ci să se ducă la pădurea neagră să-și facă, căci de acolo aduc și ei. Aceasta nu era adevărat. Acolo, la pădurea neagră, se iscodise o scorpie care omora pe oricine mergea în acea pădure, și de aceea îl trimitea pre dînsul acolo, ca să se prăpădească.

George nu știa de unele ca acestea. El era cu inima curată și fără fățărnicie. Își alese din prăvălia stăpînului său o sabie rămasă de la Novaci, pe care o păstra în prăvălie ca pe un odor din vechime, luă niște burduşe mari pentru cărbuni, făcute din două piei de bivol și plecă să-și facă cărbuni în pădurea neagră. Merse ce merse și, ajungînd la un sat, întrebă că încotro se află pădurea neagră. Cum auziră sătenii, începură să-și facă cruce și să-și scuipe în sîn de frică. Apoi îi spuseră toată șiretenia cu scorpia.

George le tăie cuvîntul și le zise :

– Dacă nu voiți a-mi spune, încetați cu astfel de parascovenii ce n-au seamăn.

Oamenii, dacă îl văzură atît de înțestat, îi arătară drumul și-l lăsară să se ducă unde îl va duce orînda[1] lui.

Ajungînd la pădure, tăie cu sabia o mare mulțime de copaci, din cari făcu o grămadă de nu-i putea da nimeni de seamă și îi puse foc.

Stînd pe lîngă foc, simți că un oarecare lucru, un fel de sorbitură îl trăgea și îl tot mișca din loc ; se întoarse ; cînd, ce să vezi ? unde venea, măre, vericule, asupra lui năbădăioasa de scorpie, și tot sugea văzduhul, ca să tragă

[1] *Orîndă* – soartă, ursită.

într-însa şi pe bietul George. Acesta, cum văzu ce plăcintă i se pregăteşte, înfipse sabia în pămînt, se propti într-însa şi rămase neclintit. Astfel aştepta el şi priveghea să vază ce are să i se întîmple. Scorpia, cum veni, dete cu coada şi risipi focul, apoi se repezi asupra lui George ca să-l soarbă pre el. Voinicuţul de George, unde smuci odată sabia din pămînt şi, mai iute decît ai gîndi, o aduse şi tăie în două scorpia.

Apoi se luă după dînsa, care fugea către scorbora unde vieţuia, şi, ajungînd-o, îi tăie capul. Atîta sînge mohorît curse din spurcăciunea de scorpie, încît se alcătui o baltă. Cînd era să se întoarcă într-ale sale, deodată auzi un grai dulce care îi vorbea şi-i zicea pre nume.

Cînd se uită, ce să vază? o păsărică drăgulică şi frumuşică sta pre o ramură şi-i zicea:

– Georgiţă cel viteaz, spre mulţumire că mi-ai scăpat pe ai mei de la pieirea acestei scorpii necurate, care în toţi anii îmi sorbea puii, te sfătuiesc să te scalzi în sîngele acestei fiară blestemate şi nici un rău nu se va mai atinge de tine în toată viaţa ta, şi să nu mai ai frică de nimeni, afară de Dumnezeu.

Voinicul de George făcu precum îl învăţă păsărica; cînd ieşi din scăldătoare, păsărica văzu pe spinarea lui George lipită o frunză de copaci şi-i zise:

– George, ţi-a mai rămas un locşor pe trupul tău supus la metehne; dară, de te vei păzi bine, habar să n-aibi.

Apoi voinicul, punînd capul scorpiei într-un burduf, şi în celalt cărbunii ce făcuse, se întoarse la prăvălia stăpînului său, îşi luă fierul pentru care muncise un an şi se puse a-şi făuri o sabie şi un buzdugan. După ce le isprăvi, îşi încercă sabia, dînd cu dînsa într-un drug de fier, şi se rupse în două; o lepădă şi, luînd buzduganul, îl aruncă în slava cerului, şi cînd căzu jos se turti; îl lepădă şi pe acesta.

Acum ce să facă? Sta în loc şi fluiera a pagubă. Tot gîndindu-se, îşi aduse aminte a fi văzut, în codrul unde

a crescut el, un fier gros înfipt în pămînt. Se duse tocmai acolo. Cînd se apucă să-l scoață, ce să vezi? fierul nu era înfipt, ci era o vînă din munți. Se apucă de el, îl trase, îl smuci, îl răsuci, pînă ce, rupînd vîna, o smulse și o luă la spinare ca un voinic ce era, se întoarse la prăvălie și izbuti a-și face o sabie și un buzdugan cari să-i fie tovarăși nedespărțiți.

După aceea se duse cu tovarășii săi la fîntîna botezului și le boteză, punînd săbiei numele *Balmut ajutătorul meu*, și buzduganului *Omorîtorul vrăjmașilor mei*; apoi se întoarse iarăși la prăvălie ca să-și ia ziua bună, fiindcă voia să plece să-și caute părinții.

Cînd se întoarse la prăvălie, găsi pe toți morți-bușteni. Pasămite ei, în lipsa lui, căutară în burduful său, și dete peste capul scorpiei. Cîți o văzură, toți muriră. Daca văzu așa, îi păru rău; dară n-avu ce face.

Ieși pe poartă afară și plecă. Pe drum se întîlni cu un ucenic carele nu fusese acolo cînd umblase călfile în burduful lui George. Acesta, cum îl văzu, se duse la dînsul să-și ia ziua bună.

– Da' unde te duci, nene George?

– Iaca, unde oi vedea cu ochii și mă va lumina Dumnezeu.

– Ia-mă și pe mine cu d-ta, nea George, se rugă ucenicul.

– Lasă-mă în pace, că n-am eu singur unde să-mi plec capul, darămite să-mi iau și licheaua[1] după mine!

Plecînd George și mergînd singur, singurel, se abătu într-un colnic să facă un popas, cînd iată și băiatul cu care ucenicise că vine și se așează lîngă dînsul. Pasămite, se luase după el și, cît colea, îl urmări pînă îl ajunse.

– Dară asta, mă? îi zise George.

---

[1] *Lichea* – om de nimic.

– Iată-mă şi eu, răspunse ucenicul. Ce? daca n-ai vrut să mă iei, socoteşti că eu n-am putut să mă ţiu de dumneata?

După ce rîse niţel George, şi, făcîndu-i-se milă de dragostea ce-i arăta băiatul, se înduplecă să-l ia, zicîndu-i:

– Daca este aşa, tovarăş să-mi fii.

Apoi lungi pasul la drum, şi aide, aide, trei zile şi trei nopţi merseră pînă ajunse la o pădure mare. Acolo stătură să se mai odihnească şi să şi îmbuce cîte ceva. Pe cind stau ei acolo, auziră o guiţătură de porc şi totdodată şi văzură un porc mistreţ mare, fugind, şi un vînător alergînd după dînsul călare, iară după vînător se luase un alt porc şi mai năprasnic. Vînătorul întinse arcul şi, cînd zbură săgeata, prăvăli fiara sălbatică din gura căreia gilgîia sîngele ca dintr-o saca.

Atunci şi fiara de la urmă, unde se repezi odată şi dintr-o săritură fu lîngă calul de vînător, căruia îi şi vărsă maţele, sfîşiindu-i burta cu colţii lui cei grozavi. Vînătorul căzu morman de pe cal şi, pe cind porcul cel mistreţ umbla să-l facă mici bucăţi, George cel voinic sări de acolo de unde era şi, mai iute decît gîndul, fu lîngă vînătorul cel nenorocit, cu sabia goală în mînă. Dintr-o lovitură făcu în două spurcata fiară.

In mai puţin de o clipă de ochi, veniră şi ceilalţi tovarăşi ai vînătorului, cari rămaseră înmărmuriţi de groază pentru cele ce era să se întîmple.

Aceşti oameni erau din împărăţia tătîne-său. Ei cu toţii mulţumiră lui George pentru izbăvirea domnului lor. Apoi se puseră la masă şi traseră un chef, de să se ducă pomina, de bucurie. Şi fiindcă era cald, se dezbrăcară de hainele de pe dasupra, rămiind mai uşori. Atunci, unui din meseni zări mărgelele de la gitul lui George. Se dete pe lîngă dînsul binişor, îi citi numele şi-l cunoscu.

Spuind şi celorlalţi minunea dumnezeiască, cum se descoperi împăratul lor, vînătorul cel cu pricina veni lîngă dînsul şi-i zise:

— Mulţi ani să trăieşti, doamne şi al nostru stăpînitor! Şi să ştii că împăratul locului acestuia a răposat în domnul şi eu, sluga nevrednică a domnului meu, îi ţin locul, pînă se va găsi moştenitorul său cel pierdut de la botez. Adunarea bătrînilor m-a însărcinat cu aceasta. Acum mulţumesc domnului pentru cele ce mi s-au întîmplat, că mi te trimise Dumnezeu de mă scăpaşi de la moarte, căci cunoscui în tine pe fiul acelui bun împărat care ne-a cîrmuit omeneşte atîta mare de ani.

George, care căscase gura şi bleojdise ochii la cele ce spunea vînătorul, zise:

– Dară de unde ştiţi voi, oameni buni, că eu sunt fiul împăratului despre care îmi vorbiţi?

– Mărgelele de la gîtul tău ne-au spus. Să fie lăudat numele domnului că am dat peste tine, şi de azi înainte tu să ne cîrmuieşti.

Toţi mesenii se sculară şi se închinară ca la un împărat.

George plecă cu dînşii şi cu băiatul cu care ucenicise el, şi se duse la palaturile împărăţiei.

Sfară se dete în ţară de această fericită întîmplare. Şi alerga poporimea din toate părţile, cu mic cu mare, să vază pe acela carele mort a fost şi a înviat, pierdut şi s-a aflat, lăudînd numele domnului.

Iară daca s-a aşezat George în scaunul tătîne-său, începu a pune lucrurile la cale, cum să meargă bine trebile.

Băiatul cu care ucenicise George ajunse să fie mîna dreaptă a împăratului, atît se ciopli şi se supţie în puţină vreme.

Cercetînd noul împărat în dreapta şi în stînga, de cum s-a întîmplat pierderea lui, află şiretenia pricinei din fir pînă în aţă, cum adică s-a bătut tată-său cu tîlharii, cum aceştia i-au înfrînt oastea şi cum împăratul cu ai săi, dînd dosul, n-a mai ştiut nimic nici despre dînsul, nici despre mama sa, şi cum împăratul a fost coprins de mîhnire şi

de obidă pînă la moartea sa, şi cum a murit nemîngîiat, nemaiaflînd nimica despre dînşii.

Atunci el alcătui o ceată de oameni tot unul şi unul, şi porni la fîntîna botezului, ca să stîrpească codrul de acei tîlhari. Dară pînă una, alta, ca să nu i se întîmple ceva rău mă-sei, socoti mai nemerit să poftească pe căpitanul tălharilor printr-o carte scrisă, ca să dea drumul împărătesei.

Şi scrise carte. Iară daca văzu că oştenii lui se cam codesc, primi cererea băiatului cu care ucenicise el, şi-l trimise pe dînsul.

Acesta dacă plecă, ajungînd în codrul unde era fîntîna botezului, se pomeni înconjurat de doisprezece haiduci, cari şi puseră mîna pe dînsul. Aceştia chibzuiau cu ce moarte să-l omoare ; dară după ce auziră că merge cu carte la căpitanul lor, îl duseră la dînsul şi aşteptară să vază ce le porunceşte el.

Căpitanul rise, după ce citi scrisoarea. Şi scrise şi el carte în care zicea împăratului că daca îi e voia să mai fie cu viaţă, să stea locului, iară daca i s-a urît a mai trăi, să vie să se bată cu el, că-l aşteaptă ; şi mă-sei nu-i va da drumul pînă nu se va istovi de tot în închisoare, unde este băgată. Această osîndă zicea el că i se cuvine pentru înfruntarea ce i-a făcut oarecînd în tinereţe, neprimindu-l a-i fi soţ, cînd a cerut-o de la părinţii ei, lucru pentru care s-a şi făcut el haiduc.

Pînă să vie cu răspunsul, căpitanul de haiduci puse de tăie un curcan, îl fripse şi-l trimise împărătesei, zicîndu-i să mănînce cea mai de pe urmă mîncare bună, căci el are să se lupte cu fiul ei, împăratul, pe care fără doar şi poate are să-l omoare. Aceasta este – zicea el – pomana ce face fiului ei, căci după ce va pieri, nu va mai avea cine să-i facă pomană.

Împărăteasa, cum auzi că trăieşte fiul ei şi că este împărat la împărăţia tătîne-său, nici că se atinse de curcan, ci trimise răspuns căpitanului de tîlhari că ea, cum a

trăit douăzeci și patru de ani numai cu pîine și apă, va trăi și de aci nainte, pînă ce Dumnezeu, care cunoaște toate ascunsurile inimei și știe nevinovăția ei, o va mîntui de aceste munci de cari nu este vrednică.

George se cătrăni de mînie cînd văzu necuviincioasa purtare a haiducului și poftirea cea vrednică de rîs ce-i făcea.

Atunci porni cu ceata lui cea aleasă și se otărîră ca nici în ruptul capului să nu se întoarcă acasă fără mă-sa, pentru care se bucura, auzind că încă trăiește.

Tot atunci, căpitanul de tîlhari își adună ceata într-o culă sub niște dărămături de ziduri ce se aflau în muntele acela și unde era locuința lor, și se puse a cina. Pe cînd ei beau și se veseleau, vorbind verzi și uscate și bătîndu-și joc de scrisele împăratului și de răspunsul împărătesei, odată se despică zidul și se ivi o umbră, care puse pe masă două lumînări aprinse de piatră, o carte și o cheie. Apoi umbra se făcu nevăzută. Tîlharii rămaseră ca scriși[1] pe perete și tăcură mîlcă. Se putea auzi musca zbîrnîind, atîta liniște și tăcere se făcu.

Căpitanul luă cartea, îi rupse pecetea ; o deschise și citi :

„Firul nelegiuirilor tale s-a sfîrșit. Glasul nenorociților pe care fără milă i-ai jertfit s-a auzit la cer. Sîngele cel nevinovat ce atîta mare de timp ai vărsat cere răsplătire. Ești blestemat. În ascunzătoarea ce este în colț la dreapta, și pe care tu n-ai știut-o, este o ușcioară pe care o vei descoperi căutînd-o cu una din aceste lumînări. Ia cheia ce ți s-a pus pe masă și o deschide. În această ascunzătoare vei găsi niște haine și podoabe de împărăteasă, pe cari le vei da nenorocitei împărătese, muma lui George, să se îmbrace cu ele. Ea te va ierta pentru trudele și chinurile ce i-ai pricinuit de sunt acum douăzeci și patru de ani. În celălalt sipețel vei găsi o piele de urs și un

---

[1] *Scris* — pictat.

lanț, cu care piele te vei îmbrăca tu, căci urs ai să rămîi pînă îți vei ispăși păcatele. Împărăteasa te va duce de lanț și te va da în mîna împăratului. Și să nu cutezi a face în alt chip, căci mînia cerului va cădea preste tine și mai îngrozitoare."

La citirea acestei scrisori, căpitanul rămase ca lovit de trăsnet. Și neavînd încotro, scoase toate avuțiile ce adunase de cînd tîlhărea și le făcu douăsprezece părți, deopotrivă, pe cari le împărți la cei doisprezece tovarăși ai săi. Aceștia, după ce-și luară ziua bună de la căpitanul lor, se împrăștiară ca puii de potîrniche, careși pre unde.

Iar el, căpitanul, deschise sipețelele și află toate celea, întocmai precum îi zicea cartea. Luă hainele și podoabele de împărăteasă și le dete mumei lui George, ca să se îmbrace cu ele. Aceasta primi bucuros, căci hainele de pe dînsa se hărtăniseră, se muceziseră și se putreziseră, rămîind mai goală. Apoi își ceru iertăciune pentru relele ce-i făcuse el, pe care iertăciune o și dobîndi, fiindcă împărăteasa avea o inimă foarte bună.

După ce căpitanul de tălhari se îmbrăcă în pielea de urs, care se lipi de trupul său ca și cînd ar fi fost de acolo, împărăteasa îl luă de lanț și se îndreptă către scaunul fiului său.

Pe drum se întîlni cu George, care venea, măre, ca un leu, și călare pe un șoimulean sireap de mînca foc. George era cu sabia lui, ce o ținea goală în mînă. Mumă-sa, cum îl văzu, îl cunoscu, căci era leit tată-său, și se închină lui ca unui împărat.

George se dete jos de pe cal și îmbrățișe pe împărăteasa ca pre muma lui, după ce află cine este.

Mumă-sa îi spuse cum Dumnezeu, cunoscîndu-i nevinovăția, a izbîndit-o, prefăcînd în urs pe prigonitorul ei.

Apoi dete pe urs de lanț în mîna împăratului. Acesta se înduioși de osînda lui și-i dete drumul, zicîndu-i :

— Destul îţi este ţie urgia dumnezeiască. Du-te şi cată de-ţi [1] ispăşeşte păcatele.

Ursul într-o clipă de ochi se făcu nevăzut, intrînd în codru.

Iară împăratul, cu mumă-sa, cu credinciosul şi cu ostaşii săi se întoarseră la scaunul împărăţiei, mulţumind lui Dumnezeu pentru toate arătările lui.

Şi domniră în pace şi în linişte pînă ce, vrînd Dumnezeu, i-a mutat din lumea aceasta.

Iară întîmplările lor au rămas de poveste şi vor rămînea în veacul veacului.

Încălecai p-o şea etc.

Povestit de Mihalache Constantinescu, din mahalaua Delea-Veche, Bucureşti.

LBR

---

[1] Tipărit: *de-ţi ţi.*

Făt-frumos cel rătăcit

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată o păreche de oameni, muncitori, de ! cum dă Dumnezeu. Toată nădejdea lor era într-o iapă cu care se hrăneau. Şi ar fi voit şi ei să aibă un copilaş, dar fu peste poate. Cercetară în dreapta şi în stînga, ca să afle niscaiva leacuri care să le desfacă făcutul stărpiciunei lor, dară, aş ! parcă întîlneau tot surzi şi muţi. Nimeni nu ştia să-i înveţe ceva.

Mai umblară ei ce umblară şi, la urma urmelor, aflară despre un vrăjitor meşter carele închega şi apele. Creştinul se duse şi la dînsul, îi spuse păsul lui şi îi ceru leacuri. Vrăjitorul n-aşteptă multă rugă şi, după ce se învoiră, îi dete un măr.

– Din acest măr – zise el – să mănînce numai soţia dumitale. Dară bagă de seamă să n-apuce din el nici o făptură cu viaţă de pe lumea asta.

– Cît despre aia, n-ai grije, răspunse omul. Lasă pe mine ; nu mi-ai dat mie în mînă mărul ? Acum să fii odihnit.

Luînd mărul, omul nu se mai gîndea dară decît la bucuria ce o să simţă el şi nevasta cînd s-or vedea împresuraţi de copii. Şi cu gîndurile astea ajunse acasă şi dete mărul neveste-sei, ca să-l mănînce, fără să-i mai spuie altceva.

Ea primi mărul cu bucurie. Şi după ce plecă bărbatul în trebile sale, se aşeză pe pragul uşei, curăţi mărul şi-l mîncă. Iepşoara ieşise şi ea din grajd, şi veni la stăpînă-sa, că era învăţată la traista cu grăunţe. Negăsind nimic de ronţăit, luă şi ea cojile de măr, pe care le lepădase stăpînă-sa şi le mîncă cu multă poftă, ca pe nişte trufandale.

Nu trecu mult şi atît stăpina, cît şi iepşuna se simţiră a fi luat în pintece. Şi după nouă luni femeia născu un copilaş de drăguleţ ; iară iepşuna un mînzuleţ gingaş.

Îndoită fu bucuria omului cînd se văzu şi cu copil, şi cu mînz. Şi fiindcă acesta se născuse odată cu fiul său, hotărî ca nimeni să nu încalece pe dînsul, fără numai fiu-său, cînd s-o face mare.

Botezară copilul şi îngrijiră de dînsul, mă rog, ca unul la părinţi. Copilul crescu şi se făcu mare. Cînd era d-un an, parcă era de cinci ; iară cînd fu de cinci, parcă era de cincisprezece, şi de ce creştea, d-aia se făcea mai frumos şi mai drăgălaş.

Darămite de învăţat ? Învăţa ca nealţii pe lumea asta albă. N-apuca să auză de la dascăl ceva, că el învăţa mai din adînc decît dascălul. Şi astfel ajunsese de poveste. Unii zicea că ştia carte pînă în glezne ; alţii zicea că pînă în genuchi ; iară alţii, pînă în brîu. De m-ar fi întrebat pe mine, eu le-aş fi spus că ştia carte pînă în gît. Dară fiindcă nimeni nu m-a întrebat, iacă tac şi eu din gură ca un peşte, şi nu mai zic nimănui nici pis !

Astfel fiind, într-una din zile ce-i vine drăcosului de copilaş, că numai încălecă pe mînzul lui, şi mi ţi-i dete călcîie ; iară mînzul, carele şi dînsul crescuse de se făcuse un cîrlănaş zburdalnic de n-avea astîmpăr, o rupse d-a fuga cu băiat cu tot, şi duşi au fost pînă în ziua de astăzi.

Cînd prinseră de veste părinţii că băiatul nu e, caută-l în sus, caută-l în jos, nu e ; ba mai în dreapta, ba mai în stînga, de loc ! Mai cercetară pe ici, mai cercetară pe dincoaci, băiatul, aş ! nici pomeneală nu era de el !

Tocmai tîrziu, hei! aflară de la niște drumeți că au văzut un băiețandru călare pe deșelate pe un călușel, carele se ducea ca vîntul. Ei ziceau că n-apucară să se uite după dînsul, ca de cînd se apucase să le spuie, și pieri din ochii lor ca o nălucă, ca și cînd n-ar mai fi fost.

Îl plînseră părinții pînă cînd se istoviră și dînșii, și ochii din lacrămi nu și-i mai uscară; dară în deșert, că fiul lor nu se mai întoarse.

Pasămite ei, daca s-au lăsat zburdălniciei lor și s-au văzut la cîmp, nu s-au mai gîndit în urmă, ci au întins la drum zbeguindu-se și încurîndu-se, pînă ce, cînd băgară de seamă, ajunsese pe niște tărîmuri necunoscute.

Aci stătură să se mai odihnească. Și, voind să se întoarcă, ei se rătăciseră. Nu mai știau nici pe unde veniseră, nici pe unde să se întoarcă. Atunci băiatul începu să plîngă și să dorească de părinți.

Mai cu seamă cînd s-a văzut singur, singurel, el care nu era ieșit din casa părinților, începu să-l ia niște răcori de nu știa ce va să zică asta.

Calul, daca văzu așa, începu să-l îmbuneze, ba că o să facă cutare lucru, ba că ceealaltă. Pînă una alta, își cătară un culcuș unde să mîie peste noapte. Se odihniră și dormiră sub acopărămîntul cerului.

A doua zi, nici tu masă, nici tu casă, băiatul începu iarăși să plîngă și să voiască să se întoarcă la părinți. Cătară să-și găsească urmele pe unde veniseră; dar nu găsiră nici piculeț de urmă. Daca văzu și văzu, calul zise:

– Stăpîne, am făcut o greșeală care nu se mai întoarce. Dă-mi voie să mă duc să caut vrun mijloc ca să ne căpătuim.

– Asta nu se poate, odată cu capul, răspunse băiatul. După ce am ajuns pe aste tărîmuri neumblate, prin pustietăți fără locuitori, să mă lași și tu? Singur nu pot sta, uite, nici olecuță.

– Încinge-te cu frîul meu, și, cînd vei vedea vro nevoie, scutură-l și într-o clipă sunt la tine. Eu mă duc să caut pe unde să ieșim la lume, și cum să ne chivernisim.

Calul, vedeți d-voastră, era năzdrăvan.

Cu mare anevoință, se dezlipi calul de stăpînul său. Umblă ce umblă și se întoarse numaidecît. El vînturase văzduhul și cutreierase pămîntul pînă nu apucase să i se urască băiatului ; și întorcîndu-se spuse băiatului că i-a găsit un loc unde să se bage argat. Îl și învăță ce să facă și cum să dreagă ca să argățească cu folos.

Încălecă băiatul calul, cînd auzi că are să-și găsească unde să se căpătuiască, și porni ca vîntul, precum și venise.

Ajungînd la niște zîne, făcu precum îl învățase calul. Cele trei zîne – căci trei erau ele – se cam codeau să-l priimească ; iar daca stărui, se rugă și se făgădui că o să fie harnic și credincios, ele îl priimiră.

Așezîndu-se el acolo la zîne, băiatul se puse cu toată inima pe muncă și, cînd era ceva de făcut mai greu sau mai anevoios, își chema calul și îi da ajutor.

Calul, carele nu știu de unde aflase tainele zînelor – vezi că nu era el de florile mărului năzdrăvan – spuse băiatului să fie cu mare băgare de seamă, că în baia zînelor, într-un timp hotărît, are să curgă aur, și atunci să apuce el înaintea zînelor, să se scalde. Îi mai spuse să ochească prin polițile cu haine ale zînelor, cînd îl va pune să deretece, niște nuci pe care le avea zînele și le îngrijea ca pe ochii lor din cap.

Băiatul făcu întocmai precum îl învățase calul.

Într-o zi cînd zînele se dusese la vînătoare, fără grije, băiatul auzi în baia zînelor un susur de apă mai răsunător decît altă dată. Temîndu-se, el chemă calul, care veni într-o clipeală de ochi. El, cum văzu cele ce se petrec în baie, puse pe băiat de se dezbrăcă îndată și îl împinse în baie de se îmbăie. Cînd ieși d-acolo, ce să vedeți d-voastră, cinstiți boieri ? părul i se făcuse cu totul de

aur, şi-i crescuse de bătea pulpele, încît nu te îndurai să-ţi iei ochii de la el.

Şi luînd şi nucile, pe cari le ochise el, încălecă, şi pe ici ţi-e drumul!

Cum pîşi pragul porţii, începu casele a ţipa, de ar fi deşteptat şi pe morţi din groapă. Auzind zînele ţipătul, se întoarseră acasă numai cît ai zice mei. Ele văzură că lipseşte argatul de acasă, spălăcitura ce mai rămăsese în baia unde se îmbăiase argatul şi nucile ce lipseau; nu mai zăboviră, ci se luară după dînsul. Cît p-aci să puie zînele mîna pe ei. Şi fugi, zînele după dînşii; ei fugi! zînele după dînşii. Daca văzu şi văzu calul primejdia, întinse pasul la drum şi începu a zbura ca gîndul, pînă ce, tocmai cînd era zînele să-i prinză, ei trecură de pe tărîmul lor şi se opriră.

Puterea zînelor pînă aci era. Iară daca văzură ele că le trecu otarele, începură cu binele a se ruga de el ca să-şi taie părul să li-l dea lor; dară băiatul le făcea cu bîz! Ele se rugară ca barim nucile cu haine să le dea. Băiatul le arătă coltucul. Atunci zînele se rugară ca încailea să le arăte părul, să se bucure şi ele de vederea lui. Atunci băiatul îşi răsfiră părul, încălecă şi zbură cu bidiviul lui.

Zînele se uitară cu jind la dînsul şi, nemaiavînd ce face, se întoarseră acasă şi vorbiră între ele ca să nu mai bage argat strein la curtea lor, cît or trăi ele.

După ce ajunse pe moşia unui împărat mare, calul învăţă pe băiat ce să facă. El ascultă şi se duse de se băgă argat la grădinarul împăratului. Pînă a nu se învoi cu grădinarul, el îşi puse o băşică de vacă în cap, în care îşi ascunse părul cel de aur.

Grădinarul îl învăţă cum să facă brazde, să semene flori, să le răsădească şi să le îngrijească. Şi îl luase la ochi, căci era spirt, ştii, colea, cum trebuie omului, mînă dreaptă, nu altceva. Totuşi slugile din curtea împără-

tească îl numiră cheleş. Şi, cheleş în sus, cheleş în jos, pînă ce îi rămaseră numele Cheleş.

Grădinarul împărătesc îmbătrînise la curtea împăratului. El era om destoinic, cu frica lui Dumnezeu şi cinstit. Slujba lui de căpetenie era să ducă în toată dimineaţa cîte un mănuchi de flori la cele trei fete care le avea împăratul.

Îmbolnăvindu-se grădinarul într-una din zile, chemă pe argatul său şi îi spuse să aleagă din florile cele mai frumoase atîtea cîte să-i ajungă a face trei legături de flori şi să le ducă fetelor împăratului.

Cheleşul se duse de culese flori şi făcu trei legături, una mai mare, alta mijlocie şi alta mai mică. Pe cea mai mare, care era alcătuită din flori ce începuse a se trece şi abia mai mirosinde, o dete fetei împăratului cea mai mare. Legătura mijlocie cu flori ce erau tocmai în floare o dete fetei celei mijlocii ; iară legătura cea mai mică ce avea flori numai boboace cari acum se deschideau, o dete fetei celei mici. Cum dete florile, o tuli d-a fuga, şi se apucă de lucru prin grădină.

Fetele se mirară de aceasta, şi cu toatele se duseră la împăratul şi-i arătară florile. Împăratul chemă pe grădinar să-i spuie ce noimă să aibă florile ce trimisese fetelor sale.

Grădinarul se sperie cînd auzi că aşa, bolnav, este chemat la împăratul.

Iară daca se duse, cu inima tremurîndă, şi auzi de la împăratul şiritenia cu florile, el se dezvinovăţi şi spuse că, bolnav fiind în acea zi, trimisese pe argat să ducă florile.

Chemînd şi pe Cheleş, el, daca veni, se apropie cu sfială şi răspunse :

– Să trăiţi, luminate împărate, întru mulţi ani ! Cînd am cules florile şi am făcut acele mănunchiuri, n-am avut nici un gînd rău, martor mi-e Dumnezeu ! ci am dat fiecăria din domniţe flori ce le arată care cum este.

– Şi cum ai cutezat, tu, un cheleş ca tine, să faci una ca asta?

– Atîta m-a tăiat capul şi m-a dus mintea, luminate împărate, atîta am făcut. Măria ta judecă şi fă ce e cu dreptul.

Împăratul rămase pe gînduri. El, deşi s-a întristat, dară mai mult s-a bucurat că îi aduse aminte ceea ce trebuia să facă el ca un părinte.

Apoi trimise o pungă cu bani argatului. Acesta se duse şi-i dete grădinarului, sub cuvînt că el nu ştie ce să facă cu ei, ca unul ce are de toate de la stăpînu-său.

Nu trecu mult şi, viind o sărbătoare, împăratul cu toţi curtenii şi bătrînii împărăţiei merse la biserică. Între bătrînii şi credincerii curţii era şi grădinarul. Numai fata cea mică rămase acasă.

Argatul, văzîndu-se singur, descinse frîul de pe lîngă sine, scoase dintr-o nucă nişte haine de aramă, din cele luate de la zîne, se găti bine, intră în grădină, sună frîul şi veni calul lui înşelat, dar neînfrînat şi, puindu-i frîul în cap, argatul încălecă şi prinse a-şi încura calul prin grădină. Fereastra fetei de împărat celei mici da în grădină şi ea văzu tot ce se petrecu.

După ce strică grădina, argatul se duse ca fulgerul la biserică, dete calul în mîna unui om ce sta afară, ca să i-l ţie, şi el intră în biserică. Aci merse înfipt la mir, se ploconi în dreapta, se ploconi în stînga şi ieşi afară.

Toţi cei din biserică se mirară de dînsul. Pînă şi împăratul zicea că nici el nu mai văzuse aşa voinic frumos.

Argatul de la grădinărie, cum ieşi din biserică, încălecă şi într-un suflet ajunse la grădina împărătească şi descălecă şi porunci calului să facă la loc tot ceea ce stricase. Calul se puse şi numaidecît îndreptă grădina şi o făcu şi mai frumoasă de cum fusese.

Fata împăratului cea mică vedea de la fereastră şi tăcea. Cînd se întoarse de la biserică, surorile cele mai mare zise celei mai mici:

– Ce rău ai făcut de n-ai venit și tu la biserică, că a venit un tînăr îmbrăcat așa și așa, a făcut așa și așa, și numaidecît a plecat, de au rămas toți cu ochii după el.

Fata cea mică asculta și tăcea.

Dară grădinarul, cînd intră în grădină, stătu în loc și se miră. Apoi își închipui el că poate d-aia i se pare grădina mai frumoasă, unde nu intrase de mult într-însa.

Peste cîtva timp veni iarăși o sărbătoare și împăratul se duse la biserică iarăși cu toată curtea lui. De astă dată fata cea mică se făcu bolnavă într-adins, rămase acasă și se puse la fereastră.

Argatul de la grădinărie scoase de astă dată niște haine de argint, scutură frîul și încălecă pe cal, carele venise numai cît ai clipi. Și iarăși încurîndu-l prin grădină, o strică și mai rău decît întîia oară și iarăși merse la biserică, făcu ca și de-lalt rînd și se întoarse acasă, porunci calului să dreagă grădina, carele o făcu încă o dată mai frumoasă decît era.

Fata împăratului cea mică privea de la fereastră și tăcea. Îi spuseră surorile, îi spuse mumă-sa, îi spuse tată-său de tînărul cel mîndru ce venise la biserică și despre care nimeni nu știa de unde era.

Ea asculta și tăcea.

Mai trecu ce trecu și iarăși, într-o sărbătoare mare, împăratul merse la biserică cu toți sfetnicii săi și cu toți curtenii tineri și bătrîni. Și de astă dată fata cea mică a împăratului se prefăcu că este bolnavă și rămase acasă. Între curtenii împăratului cari merseră la biserică era și grădinarul, fiind bătrîn, credincios și vechi slujbaș al împăratului.

Argatul cel cheleș, daca se văzu singur, scutură frîul și-și chemă calul. De astă dată scoase din găoacea de nucă rîndul de haine cel de aur, se găti frumos, înfrînă calul ce venise numai înșelat, își lăsă părul de aur pe spate, încălecă, își încură calul prin grădină, pe care o

strică de tot, şi apoi se duse ca şi de-lalt rînd la biserică, merse la mir, se ploconi în dreapta şi în stînga şi ieşi. Întorcîndu-se acasă, porunci calului de făcu grădina de trei ori mai frumoasă decît era.

Fata împăratului îl văzu şi cînd ieşi, şi cînd se întoarse, şi ceea ce făcu, dară tăcea.

Cînd se întoarseră de la biserică, împăratul şi toţi cu totul spuseră fetei celei mici a împăratului minunea ce văzuseră.

– Daca n-ai fost şi tu la biserică – îi ziseră – să fi văzut cum a venit acel Făt-frumos strein, cu părul de aur, ce mîndru era cînd s-a aplecat în dreapta şi în stînga la toţi cei din biserică şi cum a ieşit apoi, fără să bage pe nimeni în seamă.

Fata cea mică a împăratului se făcea că ascultă, dară tăcea într-însa şi rîdea înfundat. Vezi că ştia ea ce ştia.

Grădinarul, daca se întoarse de la biserică şi văzu frumuseţea aia de grădină ce făcuse calul argatului, se tot freca la ochi şi nu-i venea de loc să crează, asta să fie grădina, ori ba ? şi credea că a rătăcit prin altă grădină, Nu o mai cunoştea. Şi, văzînd pe argat, îl întrebă despre acea schimbare ; iar argatul îşi cerea iertăciune, spuind că el a făcut ceea ce învăţase de la stăpînu-său.

Darămite cînd văzu împăratul ? Scoase şi dete o pungă de bani grădinarului, pentru că-i făcuse o grădină, de nu se mai găsea ca asta la nici un împărat.

Şi mai trecînd ce mai trecu, împăratul îşi aduse aminte de cele trei mănuchiuri de flori. Atunci se vorbi cu împărăteasa cum să facă să-şi dea fetele la casele lor.

Cum se află de această hotărîre împărătească, începu a veni peţitori de pe la fel de fel de împăraţi. Fetele, adecă cea mare şi cea mijlocie, îşi aleseră cîte un fecior de împărat şi se duseră după bărbaţii lor.

Fata însă cea mică nu voia să se mărite cu nici un chip. Ba să-i dea pe feciorul cutărui împărat, ba pe al

cutărui ; aş ! ea zicea că nu-i place nici unul. Ce să facă bietul împărat ? Se sfătui cu boierii şi găsiră cu cale să stea fata într-un pridvor, cu un măr de aur în mînă, să treacă toţi fiii de împăraţi şi de boieri pe dinaintea ei, şi, pe care îl va plăcea, să-l lovească cu mărul.

Aşa şi făcură.

Trecură fiii de împăraţi care veniseră în peţit, dară ca să lovească pe vreunul, ba.

Trecură şi fiii de boieri mari ai împărăţiei, dară ca să lovească pe vreunul, nici gînd n-avu.

În cele mai de pe urmă trecură toţi tinerii buni şi răi din împărăţie, şi din boiernaşi, şi din prostime, şi nici nu se uită la dînşii fata ce sta cu mărul în mînă. Trecînd şi argatul de la grădinărie, din întîmplare, pe acolo, fata îl lovi cu mărul drept în cap.

Fiii de împăraţi şi de boieri rămaseră ca bătuţi de Dumnezeu, cînd văzură una ca aceasta.

Împăratul zise că trebuie să fie o greşeală, şi pofti pe fiii de împăraţi şi de boieri să mai treacă o dată.

Trecură toţi cu totul, şi nu lovi pe nimeni ; zise şi chelului să treacă, şi de astă dată tot pe el îl lovi.

Împăratul nu se putea învoi ca să ia fie-sa de bărbat un aşa om prost şi pofti pe toată adunarea să mai treacă o dată, căci, negreşit, trebuie să fie vro greşeală a fetei.

Trecură şi a treia oară, şi tot pe argatul cel chel îl lovi cu mărul fata împăratului.

Atunci împăratul, neavînd încotro, dete de bărbat fie-sei pe argat, dară îi şi oropsi, gonindu-i de la casa lui.

Ei se duseră de la faţa împăratului care îi oropsise, cu lacrămile în ochi şi cu inima smerită, şi-şi aleseră loc de trai un bordei in care ţinuse împăratul nişte bivoli. Apoi aducîndu-şi aminte fata împăratului de ceea ce făcuse în grădină, îl îndemnă să-şi cheme calul.

Argatul, ginerele împăratului, făcu precum îi zisese soţia, chemă calul şi-i porunci să-i facă nişte palaturi sub

pămînt, fără seamăn pe lume. Calul nu întîrzie şi le făcu nişte palaturi înfricoşate. Nu se găsea la împăratul în casă ce se găsea în palaturile lor. Şi bogăţii, şi scumpeturi, şi tot ce ai fi poftit se găsea la dînşii.

Şi mai trecînd cîtînică vreme la mijloc, se pomeni împăratul cu veste de la un alt împărat să iasă la război. Împăratul chemă în ajutor pe ginerii săi, feciorii de împăraţi, carii şi veniră şi se lăudau cu isprăvile ce au să facă.

Cînd veni vremea a merge la război, iată că se înfăţişe la împăratul şi argatul, ginere al său, şi ceru să-l ia şi pe dînsul la război, că poate va tăia şi el vrun vrăjmaş. Împăratul şi ginerii cei mari îl înfruntară, zicînd să-i lase în pace, să nu-i mai poarte şi lui grija p-acolo. El stărui şi împăratul se înduplecă şi porunci să-i dea şi lui o mîrţoagă de cal şi o rugină de paloş.

Argatul încălecă voios şi porni înaintea oştilor. Cînd ajunse la o lăcovişte pe unde trebuia să treacă, el înnomoli calul şi începu să-l bată ca să iasă de acolo, dară în deşert. Ajungîndu-l împăratul cu ginerii cei mari şi cu toată oastea, trecu pe lîngă dînsul clătinînd din cap, iară ostaşii îşi dedeau coate şi rîdeau.

După ce trecură şi se depărtară de nu se mai văzură, argatul scutură frîul, şi iată că îndată şi-i sosi calul. Îi spuse ce avea de gînd să facă şi ceru povaţă. Calul îl învăţă ce să facă, cînd va fi dinaintea vrăjmaşului. După ce luă în cap tot ce-l învăţă calul, încălecă şi porni şi el.

Ajungînd la război şi văzînd pe ai săi încăieraţi cu vrăjmaşii, tocmai cînd aceştia erau să dovedească pe socru-său şi pe cumnaţii săi, unde mi se ridică de trei stînjeni pe dasupra oştilor şi zbură drept la împăratul socru-său, îi tăie degetul cu inelul şi-l luă cu sine. Apoi se lăsă asupra vrăjmaşului şi tăia în carne vie cu nemilostivire, întocmai ca un muncitor vrednic cînd trage cu coasa nemiluit.

Iar cînd îl întețea vrăjmașul, calul se urca ca fulgerul în sus și se ținea bine de coama lui. Apoi cînd se lăsa în jos, tăia cum știa el în legea lui să taie. Așa, vezi, îl învățase calul.

De trei ori se urcase în sus, cînd năvălise vrăjmașul asupra lui, și de trei ori se lăsase ca un vîrtej asupra oastei vrăjmășești. La fiecare dată cădeau d-a stînga și d-a dreapta lui cu grămada și făcea uliți, uliți, pe unde mergea. În mai puțin ca de cînd mă apucai să vă povestesc, mormane de morți se vedea pe unde trecuse el. Așa spaimă grozavă băgă el în inimile vrăjmașului, încît prinse a fugi, iară el a-i goni și a-i tăia ca pe niște vite.

Împăratul socru rămase înmărmurit cînd văzu atîta vrednicie. După fuga vrăjmașului, el stătu locului și mulțumi lui Dumnezeu că le-a trimes pe îngerul său de i-a scapat din mîna dușmanului, care vrea să-i piarză, și mai multe nu.

Argatul, ginerele împăratului, după ce-l mîntui, se întoarse înaintea lui, dete drumul calului său, încălecă iară pe mîrțoaga ce-i dase împăratul și se chinuia a ieși din nomol.

Împăratul se întorcea cu voie bună de la oaste și dînd peste dînsul înnomolit încă în noroi, porunci la vro doi ostași de-l scoase d-acolo.

Și ajungînd acasă, ginerele împăratului cel chel spuse neveste-sei ce făcu. Ea se bucura din toată inima.

Toată oastea vorbea de îngerul domnului care le dăduse atîta ajutor și-l semuia cu străinul care venise la biserică. Însuși împăratul bănuia aceasta, și ar fi dorit ca să-l mai întîlnească o dată, să-i mulțumească. Dară ia-l de unde nu e.

Mai trecînd ce mai trecu, împăratul ajunse de orbi. Toți vracii se adunară și-i dădură leacuri, dară nici unele din buruienele lor nu-i dară în de bine. Vrăjitoarele

puseră apă la stele și-i aduseră și-i descîntară, tot însă ce punea la ochi mai rău îi făcea, dară mai bine de loc. În cele din urmă un cititor de stele și vraci mare fu adus cu multă cheltuială din țări streine, și acesta spuse că pînă cînd împăratul nu va avea lapte de pasăre de peste apa Iordanului cu care să se ungă la ochi, nu-i va veni văzul.

Atunci puse împăratul oameni să strige prin toată împărăția că cine se va găsi să aducă lapte de pasăre de peste apa Iordanului, acela să știe cu bună încredințare că va dobîndi cal împărătesc și jumătate împărăția. Dară strigară de surda, căci nu se găsi nimeni carele să se însărcineze cu această slujbă.

Ginerii împăratului cei mari, daca văzură așa, se legară că ei vor aduce laptele trebuincios și încălecară pe cai buni împărătești, luară cu dînșii slujitori și bani.

Umblară ei, cătară și nu putură afla ceea ce cătau. În cele din urmă dete peste un înșelător, carele le dete lapte ca tot laptele și le luară o mulțime de bani. Ei se întoarse cu bucurie la casa socrului lor.

În aceeași vreme și ginerele împăratului, argatul, plecă după lapte de pasere. El scutură frîul și îndată și veni bidiviul lui. Îi spuse ceea ce voia, și calul îi răspunse :

– Ce e mai lesne, stăpîne ; căci acolo locuiesc și eu.

Încălecă și porni. După ce ajunse, luă lapte de pasere de preste rîul Iordanului și în cîteva zile se întoarse acasă, cam tot odată cu cumnații săi.

Aceștia merseră la împăratul, îi aduseră lapte de al lor, cu care dete pe la ochi împăratul și rămase ca întîi, orb ca toți orbii. Nu-i folosi nimic. Merse și argatul și-i aduse și el lapte, dară adevărat lapte de pasăre de preste rîul Iordanului. Împăratul nu prea voia să dea pe la ochi. După stăruința împărătesei și a sfetnicilor, se îndupleca și se unse. Cum puse la ochi lapte de acesta, băgă de

seamă că vede ca prin sită. Mai dete o dată, văzu ca prin ciur ; cînd se unse și a treia oară, văzu luminat ca toți oamenii.

Împăratul iertă pe argat de fapta lui de mai-nainte. Ginerele său cel mic, dacă văzu așa, rugă și el pe împăratul să vie să le vază locuința. Împăratul se înduplecă și merse. Cînd ajunse acolo, ce să-i vază ochii ? Ce nu era în palaturile lui era în locuința ginerelui său cel mic. Văzînd mirarea de care era coprins împăratul, ginerele său cel mic se încumetă și zise :

– Eu sunt, mărite Împărate, cel ce am venit de trei ori în biserică.

Împăratul aruncă țintă ochii la el.

– Eu sunt cel ce ți-am făcut grădina cea frumoasă.

Împăratul, parcă nu-i venea să crează spuselor lui.

– Eu sunt – mai zise – cel ce v-am scăpat în război din mîna nelegiuiților ce se sculaseră să te răpuie.

Împăratul rămase stîlpit de mirare. Apoi, mai viindu-și în fire, îi zise :

– Cum poți dovedi zisele tale ?

Atunci ginerele său cel mic ieși afară, scutură frîul, scoase hainele de aur din găoacea de nucă unde le păstra, se găti frumos, își lăsă părul pe spate, încălecă pe cal și, arătînd împăratului degetul cu inelul, zise :

– Iată, mărite împărate, dovezile ziselor mele.

Și începu a încura calul prin curtea împăratului. Părul său cel de aur și hainele cu care era îmbrăcat strălucea ca soarele.

Împăratul, uitîndu-se la dînsul, tot punea mîna la ochi, făcîndu-și umbră. Vezi că se temea să nu orbească încă o dată.

El lăudă pe fie-sa pentru că-și alesese un asemenea bărbat.

— Şi ai fi putut oare crede d-ta, tată, răspunse fata cea mică, că aş fi putut să-mi aleg de bărbat pe unul care să facă tatălui meu, împărat, ruşine în lume ?

Atunci împăratul, şi bătrîn fiind, se coborî din scaunul împărăţiei, pe care se urcă ginerile său cel mic. Şi împărăţiră în pace şi în linişte pînă ce trăiră.

Iară eu încălecai p-o şea etc.

Comunicat de P. Niculescu din Craiova la 1862.
LBR

Fata săracului cea isteaţă

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un om şi o femeie. Ei erau atît de săraci, încît n-aveau după ce bea apă. Nici tu casă, nici tu masă, nimic, nimic, dară nimic n-aveau după sufletul lor. Muncea bietul om de dimineaţa pînă seara tîrziu, alături cu muierea, de-i treceau năduşelele, şi ca să dea şi ei în spor, ba.

Se ţinea, vezi, norocul după dînşii ca pulberea după cîini, cum se zice.

Umblau cu tărăbuţele de colo pînă colo, şi ca să se statornicească şi ei la un loc, nu găseau. Căci cine era să-i priimească pe ei, doi calici, cu leaota de copii după dînşii ?!

Adică uitasem să vă spui. Aveau aceşti oameni o spuză de copii. Din aceşti copii, cei mai mari erau numai fete, iară băieţii erau mărunţei şi stau pe lîngă dînşii ca ulceluşele.

Să nu vă fi dus Dumnezeu vro dată să fiţi faţă cînd venea omul de la muncă, că v-aţi fi luat cîmpii. Ieşeau toţi afară înaintea lui, jigăriţi şi hărtăniţi, ca nişte netoţi, subţiratici şi piţigăiaţi, mă rog, leşinaţi de foame, şi tăbărau pe bietul om cu gura : tată, mi-e foame, tată, mor de foame.

Tatăl lor se zăpăcea și nu știa către care să se întoarcă mai întîi și le da toată agoniseala lui dintr-o zi. Dară de unde să le ajungă ce bruma le aducea el? Abia puneau p-o măsea.

Bietul tat' său și biată mă-sa de multe ori se culcau nemîncați. Li se rupea inima de milă, dară n-aveau încotro. Și ca să-și liniștească copiii, el le făgăduia că a doua zi are să le aducă mai mult. Astfel, mai cu șoșele, mai cu momele, adormeau și bieții copii, cu nădejde că a doua zi are să fie mai bine.

Dintre toți copiii, fata cea mai mare era mai tăcută și mai cu judecată. Ea rămînea cu surorile și frații cei mai mici cînd se duceau părinții la muncă, vedea de dînșii, îi mustruluia și îi povățuia să fie mai cu răbdare, mai îngăduitori, ca să nu se amărască pînă într-atît părinții. Dară, bate toba la urechea surdului. Adecă, de! ce să zici? Ar fi fost și ei, poate, mai îngăduitori, și mai cu răbdare, dară burta le da ghes și îi făcea de multe ori să fie neînțelegători.

Într-acestea, boierului pe moșia căruia se afla acești oameni ca și urgisiți de Dumnezeu i se făcu milă de ei și, într-o zi, cînd veni omul să se roage pentru sălaș, el îi zise:

– Omule, te văz harnic, muncești de te spetești, și două în tei te văz că nu poți lega. Iată, eu mă îndur și-ți dau un petec de loc, să fie de veci al tău. Du-te de-ți alege petecul ce-ți va plăcea și apucă-te numaidecît să-ți faci un bordei. [1]

– Bogdaproste cucoane, și Dumnezeu să priimească. De unde dai să izvorască, răspunse bietul om.

[1] Figura boierului care împarte pămînt țăranului sărac este falsă; avem de-a face clar cu o influență a ideologiei claselor exploatatoare; în paginile care urmează, boierul (ca și împărații buni și drepți, fără corespondență în realitate, din alte basme) întruchipează însă dorința de justiție socială a țărănimii, dorință care, în regimurile bazate pe exploatare, n-a putut fi pusă în practică (n. red.).

Se duse de-şi alese un petec de loc şi pînă în seară groapa pentru bordei o şi dete gata.

Nepartea lui. Cum se brodi ca locul ce-şi alesese să fie alături cu al unui ţăran bogat şi mîndru, de nu-i ajungea cineva cu prăjina la nas.

Peste noapte, nu ştiu cum se făcu, nu ştiu cum se drese, că o vită d-ale bogatului căzu în groapă şi muri.

A doua zi de dimineaţă bogatul, văzîndu-şi vita moartă, sări cu gura mare asupra săracului, îl luă de piept şi cu el tîrîş se duse la curtea boierului, să le facă judecată.

Boierul se miră cînd îl văzu şi-i întrebă : ce caută ?

Ţăranul cel bogat zise :

– Boierule, acest prăpădit de om, venetic în satul nostru, n-ar mai avea parte de el ! după ce ţi-ai făcut pomană de i-ai dat un petec de loc, el tocmai lîngă mine şi-a ales să-şi facă bordei ! Una la mînă. Bagă de seamă că, după ce e sărac, apoi e şi cu nasul pe sus. Al doilea, groapa ce şi-a făcut pentru bordei, după ce că e mare foarte, apoi n-a avut grije să o acopere peste noapte cu ceva, numai ca să-mi facă mie pagubă, şi mi-a căzut o vită într-însa de şi-a rupt junghietura. Judecă d-ta acum, nu e dator să mi-o plătească ? El zice că n-are cu ce. Şi ce-mi pasă mie de asta ?

– Boierule, răspunse şi săracul umilit şi cu lacrămile in ochi cît pumnul. Boierule, n-am ce zice, omoară-mă, spînzură-mă, n-am ce face daca a dat păcatul peste mine. Aşa este cum zice bogătaşul meu vecin. Şi fiindcă lui Dumnezeu îi place dreptul, drept să-ţi spui ce e drept : am săpat groapă, şi o groapă mare, ca să încapă bordeiul pe toţi ai mei, dară nici că m-am gîndit ca să-i aduc pagubă. Şi nici n-a fost la sufletul meu cugetul de mîndrie, căci n-aveam pe ce mă mîndri, cînd mi-am ales loc lîngă d-lui. Acum lumineze-vă Dumnezeu, boierule, şi judecaţi după dreptate.

Boierul sta în cumpănă. Nu știa cui să dea dreptate. Vedea el că săracul a căzut în păcate, dară fără voie. După ce se gîndi el nițel, zise :

– Bre, oameni buni ! Eu am să vă fac trei întrebări ; cine le va dezlega mai bine, a aceluia să fie dreptatea. Vă dau răgaz de trei zile, gîndiți-vă. După trei zile să veniți și să-mi ghiciți întrebările. Țineți bine minte. Întîia întrebare sună așa :

Ce este mai gras în lume ?

A doua :

Ce este mai bun ?

Și a treia :

Ce aleargă mai iute ?

Aide, duceți-vă acum. Dară să mai știți una : daca nici unul din voi nu va ghici vreuna din întrebările mele, să știți că unde vă stau picioarele o să vă stea și capetele.

Amîndoi împricinații se întoarseră la casele lor. Bogătașul, lăudîndu-se că el are să ghicească, fiindcă ce lucru poate fi mai ușor decît a spune că porcul său din ogradă este mai gras, deoarece stă slănina pe dînsul de o palmă ; iară săracul plîngea de potopea pămîntul, gîndindu-se ca ce o să spuie el.

Daca ajunseră fiecare la ai săi, bogătașul era vesel că are să-și cîștige pricina, iară săracul se puse pe gînduri și tot ofta. Copiii se adunară pe lîngă dînsul, se uita, dară nu cutezau să-l întrebe ceva. Începură și ei a plînge ; și se făcu acolo la dînșii o plîngere și o jelanie de te luau fiori de milă.

Numai fata cea mai mare își luă inima în dinți și-l întrebă ce are, de este așa trist.

– Ce să am, fata mea ? Iacă păcate de la Dumnezeu. Boierul ne-a îndatorat să-i ghicim niște întrebări pe cari nici oamenii cei procopsiți nu i le-ar putea spune, necum un sărman prost ca mine.

– Ci spune-ne și nouă, ca doară d-om putea să-ți dăm vrun ajutor.

– Ca ce ajutor aţi putea voi să-mi daţi, voi care nu ştiţi încă nici cum se mănîncă mămăliga.

– Te miră, tată, la ce am putea fi bune şi noi. Şi apoi ce strică daca ne vei spune şi nouă ?

Atunci săracul zise : iacă, iacă, iacă ce ne-a zis boierul să ghicim ; căci de unde nu, ne va sta capul unde ne stau tălpile.

Fata cea mare se puse pe gînduri şi, după ce mai cugetă ea ce mai cugetă, se apropie de tată-său şi îi zise :

– Ia lasă, tată, nu mai fi aşa mîhnit. Nu ne lasă Dumnezeu pe noi să pierim. Cînd te vei duce la boierul să-i dai răspuns, ţi-oi spune şi eu ceva. Şi poate că va da Dumnezeu să scapi cu faţă curată dinaintea lui.

Săracul păru a se mîngîia oarecum ; dară numai inima lui ştia. Nu voia, vezi, să-şi mai mîhnească şi copiii.

În dimineaţa cînd fu a se înfăţişa la boierul ca să-i ghicească întrebările, fie-sa îi spuse ca ce să răspunză. Săracul se arăta a fi mulţumit, dară se îndoia.

Se înfăţişară înaintea boierului. Bogătaşul, mîndru şi cu pieptul deschis ; săracul, umilit şi strîns la piept de sta să-i crape sucmanul cel zdrenţuit de pe dînsul.

Boierul întrebă pe bogătaş :

– Ei, bade, ce este mai gras pe lumea asta ?

Bogătaşul răspunse cu coraj :

– Apoi de, cucoane, ce să fie mai gras decît porcul meu din ogradă, care are grăsimea pe el de o palmă de groasă.

– Minciuni spui, răspunse boierul.

Şi întrebînd şi pe săracul, el răspunse cu sfială :

– Apoi de, cucoane, eu zic cu mintea mea a proastă că pămîntul să fie mai gras pe lumea asta, că el ne dă toate bunătăţile pe cari le avem.

– Aşa este, răspunse boierul.

Acum zise bogătaşului iară :

– Ce aleargă mai iute pe lumea asta ?

– Armăsarul meu, cucoane, răspunse bogătașul ; că aleargă peste văi și dealuri, cînd îi dau drumul, de nu-i vezi copitele.

– Apoi de, cocoane, capul meu nu mă duce așa departe, fărădecît dau cu socoteală că nimic nu aleargă așa de iute ca gîndul, răspunse și săracul.

– Tu ai dreptate. Cela aiurează.

În cele din urmă, mai întrebă o dată pe bogătaș :

– Ce este mai bun pe lumea asta ?

– Nimic nu este mai bun pe lumea asta, milostive stăpîne – răspunse el – ca judecata cea dreaptă a măriei tale.

– Eu, boierule, cu prostia mea mă duce gîndul să crez că nimic nu e mai bun pe lumea asta ca Dumnezeu, care ne sufere pe lume cu toate răutățile noastre.

– Adevărat, așa este, zise boierul.

Și întorcîndu-se către bogătaș, adăogă :

– Ieși afară, țăran viclean și mojic ce ești, sau pui acum de-ți trage la tălpi atîta cît nu poți duce.

Bogătașul ieși cu coada între picioare.

Și chemînd mai aproape pe sărac, îl întrebă cu un grai blajin :

– Spune-mi, bre, omule, cine te-a învățat pe tine să răspunzi așa de potrivit, căci din capul tău ăla secu nu crez să fi ieșit așa cuvinte înțelepte.

Bietul sărac se cam codea. Nu-i venea să spuie drept, de teamă să nu pățească ceva. Dară daca se văzu încolțit, spuse tot adevărul precum era.

Atunci boierul, mirîndu-se în sine de iscusința fetei săracului, îi porunci ca a doua zi să vie cu fata la curtea boierească. Ea să fie nici îmbrăcată, nici dezbrăcată, nici călare, nici pe jos, nici pe drum, nici pe lîngă drum.

Cum auzi săracul unele ca acestea, începu a se boci și a se văicăra, de nu-ți venea să-l mai auzi, și se întoarse la ai săi.

Fata cea mare, cînd auzi cele ce îi spuse :

– Nu te teme, tătucă – îi zise ea – că-i viu eu lui de hac. Numai să-mi cauţi două mîţe.

Cum se făcu dimineaţă, fata aruncă pe dînsa un volog (plasă), luă mîţele la subţiori, încălecă pe un ţap şi plecă la curtea boierească.

Mergînd astfel pe drum, ea nu era nici călare, nici pe jos, căci îi da de pămînt cînd un picior, cînd altul, ţapul fiind pitic ; umbla nici pe drum, nici pe lîngă drum, căci ţapul nu ţinea drumul drept. Aci trecea pe lîngă cîte un gard să apuce cîte vrun lăstar de la vrun pomişor ; aci trecea de cealaltă parte. Nu era nici îmbrăcată, nici dezbrăcată, cu vologul aruncat pe dînsa.

Şi aşa, cu chiu, cu vai, ajunse la curtea boierească. Cînd o văzură boierul şi oamenii curţii, venind aşa, încremeniră. Boierul, vezi, nu voia să se dea rămas, şi porunci să dea drumul la doi zăvoi [1] ce-i ţinea la curte în lanţ. Aceştia, cum văzură alaiul cu care venea fata săracului, se repeziră la dînsa, dară ea dete drumul îndată mîţelor şi zăvoii se luară după dînsele, iară fata săracului ajunse la scara boierească aşa precum îi poruncise boierul.

Văzînd şi această iscusinţă a fetei, boierul n-avu încotro şi fu nevoit s-o priimească. Atunci porunci să o fereduiască (să o îmbăieze), o îmbrăcă cu nişte haine ca de mireasă şi hotărî să o dea după un fecior ce-l avea boierul pe lîngă dînsul, care îl slujea cu credinţă.

După ce o văzu boierul curăţită şi ferchezuită ca o mireasă, şi cum avea ea şi pe vino-încoace, i se păru mai frumoasă de cum era atunci ; ce-i abătu lui, că pofti să o aibă el de nevastă, mai cu seamă că era burlac, şi se cunună cu dînsa. Mai-nainte de a se cununa, boierul zise dînsei :

– Eu te iau de soţie ; dară să ştii că tu n-ai voie să judeci niciodată fără de mine.

Ea priimi.

---

[1] *Zăvoi* — zăvozi, dulăi.

După ce trecu cît trecu de la cununia lor, boierul se duse odată în treaba lui pe moşie. În lipsa lui veniră doi ţărani cu o prigonire la curte. Aflînd că boierul nu este acasă, şi văzînd pe cuconiţa într-un ceardac, ei începură să se jeluiască la dînsa. Ea asculta şi tăcea.

Unul zise :

– Aveam să mă duc pînă în cutare loc, însă o roată de la căruţă mi se stricase. Nu mai puteam înhăma iapa la căruţa cu trei roate, mai cu seamă că era a făta. Atunci m-am rugat de vecinul meu, ăsta care e de faţă, să-mi împrumute el o roată. El, ce e drept, aseară mi-a împrumutat roata ce i-am cerut, cu gînd ca azi pînă în ziuă să mă duc la treaba mea. Cînd, ce să vedeţi, cinstiţi boieri ? Astă noapte mi-a fătat iapa un mînz.

Ţăranul cel cu roata îi tăie cuvîntul şi zise şi el :

– Nu-l credeţi, cucoană, să vă ţie Dumnezeu ! Roata mea a fătat mînzul.

Cucoana asculta din ceardac şi tăcea.

Ţăranii aşteptară ce mai aşteptară şi, daca văzură că cucoana nu le face nici o judecată, întrebară :

– Da' unde-i dus boierul, cucoană ?

– Ia, s-a dus – răspunse ea – să vază un lac de mălai ce-l avem pe marginea unui iaz, că în toate nopţile ies broaştele dintr-însul şi mănîncă mălaiul.

Ţăranii se uitară lung şi plecară. Ajungînd la poarta ogrăzii boiereşti, ei începură a se întreba unul pe altul :

– Ca ce fel de vorbă fu aia a cucoanei, mă, nea ăsta ? Cum se poate broaştele să mănînce mălaiul ?

Ce se sfătuiră ei, ce vorbiră, că numai se întoarseră să întrebe pe cucoană ce vorbă fu aia.

Daca veniră dinaintea cerdacului iară, prinseră a întreba :

– Da' bine, cucoană, ca ce să fie vorba ce ne-ai spus-o ? Poate-se ca broaştele să mănînce mălaiul ?

– Nu știu daca broaștele poate să mănînce mălai au ba, răspunse cucoana ; dară știu că roata nu poate să fete mînji.

Tocmai atuncea își veniră și țăranii de acasă. Acum înțeleseră șiritenia vorbei cucoanei, se mirară de atîta înțelepciune și se împăcară cum știură ei mai bine.

Viind și boierul acasă, întrebă :

– Cine a mai fost p-aici în lipsa mea ? Ce s-a mai petrecut ?

– Ce să fie ? răspunse ea. Iaca, iaca cine a venit și iacă ce s-a întîmplat cu ei, și ce le-am zis eu.

Boierul, cum auzi, îi zise :

– Fiindcă ai călcat făgăduiala și ai judecat fără mine, nu mai putem trăi amîndoi. Ia-ți ce poftești de la mine și ce-ți este mai drag în casa mea, și să te duci la tată-tău, acasă.

Cucoana zise :

– Vorbele tale, bărbate, sunt sfinte pentru mine, pentru că de aceea bărbatul este bărbat. Nu sunt vinovată întru nimic, căci n-am judecat pe acei jeluitori, ci le-am spus numai unde este stăpînul lor. Dar daca d-ta găsești cu cale că mă gonești, eu mă supun fără să cîrtesc și-ți mulțumesc încă din adîncul sufletului pentru bunătatea ce ai de a mă lăsa să-mi aleg ce mi-e mai drag din casa dumitale. Un lucru te mai rog : fiindcă mă gonești, lasă-mă să mă mai veselesc o dată și eu în casa domnului meu și bărbat. Dă o masă și cheamă pe prietenii noștri și cunoscuți să petrecem împreună și să ne chefuim pentru cea din urmă oară.

Boierul se înduplecă și porunci de făcu o masă d-alea înfricoșatele, unde chemă prietenii și pe cei mai de aproape ai lor. Șezură, se înveseliră și se chefuiră cît le cerură inima. Cucoana însă tot îndesa paharele boierului și el le tot bea. Și mai dete unul, și încă unul, pînă îl făcu cuc. Se îmbătă boierul de se coclise turtă. Atunci și cucoana îl ia frumușel la spinare, fără să mai simță

boierul ceva, şi-l duse la tat'său acasă, unde îl puse pe coptor de dormi pînă se trezi.

A doua zi, cînd se deşteptă, boierul, văzîndu-se în astfel de hal, întrebă unde se află. Cucoana îi răspunse :

– La tata acasă. Cînd m-ai gonit de la d-ta, mi-ai dat voie să iau din casa dumitale ce mi-o fi mai drag. Aceea am şi făcut. Nimic nu mi-a fost mai drag decît bărbatul. Nu crez să mă ţii de rău pentru că mi l-am luat.

Cînd auzi boierul asemenea vorbe cu noimă, se gîndi ce se gîndi, apoi răspunse :

– Aidem, nevastă, acasă, şi să trăim ca în sîn de rai ; acum pricep eu ce odor de femeie am dobîndit.

Şi m-am suit pe o şea
Şi am spus-o aşa.
M-am suit pe o roată
Şi am spus-o toată.

Comunicat de d-na Brîndza şi cules de prin împrejurimile Iaşului.

I.BR

Greuceanu

A fost odată ca niciodată etc.

A fost un împărat şi se numea Împăratul Roşu. El era foarte mîhnit că, în zilele lui, nişte zmei furaseră soarele şi luna de pre cer.

Trămise deci oameni prin toate ţările şi răvaşe prin oraşe, ca să dea în ştire tutulor că oricine se va găsi să scoaţă soarele şi luna de la zmei, acela va lua pe fie-sa de nevastă şi încă şi jumătate din împărăţia lui, iară cine va umbla şi nu va izbîndi nimic, acela să ştie că i se va tăia capul.

Mulţi voinici se potricăliseră [1] semeţindu-se cu uşurinţă că va scoate la capăt o asemenea însărcinare ; şi cînd la treabă, hîţ în sus, hîţ în jos, da din colţ în colţ şi nu ştia de unde s-o înceapă şi unde s-o sfîrşească, vezi că nu toate muştele fac miere. Împăratul însă se ţinu de cuvînt.

Pe vremea aceea, se afla un viteaz pre nume Greuceanu. Auzind şi el de făgăduinţa împărătească, ce se gîndi, ce se răzgîndi, că numai îşi luă inima în dinţi, încumetindu-se pe ajutorul lui Dumnezeu şi pe voinicia sa, şi plecă şi el la împăratul să se închine cu slujba. Pe drum se întîlni cu doi oameni pe cari slujitorii împărăteşti îi ducea la împăratul ca să-i taie, pentru că fugiseră de la

---

[1] *A se potrricăli* — a se prăpădi.

o bătălie ce o avusese împăratul acesta cu niște gadine. Ei erau triști, bieții oameni, dară Greuceanu îi mîngîie cu niște vorbe așa de dulci, încît le mai veni niţică inimă, că era și meșter la cuvînt Greuceanu nostru.

El își puse nădejdea în întîmplarea aceasta și își zise : „Îmi voi încerca norocul. De voi izbuti să înduplec pe împăratul a ierta pe acești oameni de la moarte, mă voi încumete să mă însărcinez și cu cealaltă treabă ; iară de nu, sănătate bună ! Mă voi duce de unde am venit. Asta să fie în norocul meu ; niciodată nu strică cineva să facă o încercare."

Și astfel, pońtorindu-și unele ca acestea, aide, aide, ajunge la curtea împărătească.

Înfățișîndu-se la împăratul, atîtea îi povesti, așa cuvinte bune și dulci scoase și atîta meșteșug puse în vorbirea sa, încît și împăratul crezu că pe nedrept ar fi să omoare pe acei oameni ; că mai de folos i-ar fi lui să aibă doi supuși mai mult, și că mai mare va fi vaza lui în lume de s-ar arăta milostiv către popor.

Nu mai putură oamenii de bucurie cînd auziră că Greuceanu a măglisit[1] pe împăratul pînă într-atîta, încît l-a făcut să-i ierte. Mulțumiră lui Greuceanu din toată inima și îi făgăduiră că în toată viața lor se vor ruga lui Dumnezeu pentru dînsul ca să meargă din izbîndă în izbîndă, ceea ce și făcură.

Această izbîndă o luă drept semn bun, și Greuceanu, mergînd a doua oară la împăratul, grăi cu cuvintele lui mieroase cele următoare :

– Mărite doamne, să trăiești întru mulți ani pe luminatul scaunul acestei împărății. Mulți voinici s-au legat către măria ta să scoată de la zmei soarele și luna pe care le-a hrăpit de pe cer, și știu că cu moarte au murit, fiindcă n-au putut să-și îndeplinească legămintele ce au făcut către măria ta. Și eu, mărite doamne, cuget a mă

[1] *A măglisi* — a linguși, a amăgi.

duce întru căutarea acestor tâlhari de zmei, și mi-ar fi voia să-mi cerc și eu norocul, doar-doar va da Dumnezeu să ajungem a putea pedepsi pe acei blestemați de zmei, pentru nesocotita lor îndrăzneală. Dar fii-mi milostiv și mînă de ajutor.

– Dragul meu Greucene – răspunse împăratul – nu pot să schimb nici o iotă, nici o cirtă [1] din hotărîrea mea. Și aceasta nu pentru altceva, ci numai și numai pentru că voiesc să fiu drept. Poruncile mele voi să fie una pentru toată împărăția mea ; la mine părtinire nu este scris.

Văzînd statornica hotărîre a împăratului și dreptatea celor vorovite de dînsul, Greuceanu cuvîntă cu glas voinicesc :

– Fie, mărite împărate, chiar de aș ști că voi pieri, tot nu mă voi lăsa pînă nu voi duce la capăt bun sarcina ce îmi iau de bună-voia mea.

Se învoiră, și preste cîteva zile și plecă, după ce puse la cale tot ce găsi că e bine să facă, ca să scape cu fața curată din această întreprindere.

Greuceanu luă cu dînsul și pe fratele său și merse, merse, merse cale lungă, depărtată, pînă ce ajunse la Faurul-pămîntului, cu care era frate de cruce. Acest faur fiind cel mai meșter de pe pămînt, era și năzdrăvan. Aici se opriră și poposiră. Trei zile și trei nopți au stat închiși într-o cămară Greuceanu cu Faurul-pămîntului și se sfătuiră.

Și, după ce se odihniră cîteva zile și mai plănuiră ceea ce era de făcut, Greuceanu și frate-său o luară la drum.

Îndată după plecarea Greuceanului, Faurul-pămîntului se apucă și făcu chipul lui Greuceanu numai și numai din fier, apoi porunci să arză cușnița ziua și noaptea și să țină chipul acesta fără curmare în foc.

---

[1] *Cirtă* — ceva foarte neînsemnat : dram, iotă.

Iară Greuceanu și frate-său merseră cale lungă, și mai lungă, pînă ce li se făcu calea cruci ; aici se opriră, se așezară pe iarbă și făcură o gustărică din merindele ce mai aveau, și apoi se despărțiră, după ce se îmbrățișară, și plînseră ca niște copii.

Mai-nainte d-a se despărți, își împărțiră cîte o basma și se înțeleseră zicînd : „Atunci cînd basmalele vor fi rupte pe margini, să mai tragă nădejde unul de altul că se vor mai întîlni ; iară cînd basmalele vor fi rupte în mijloc, să se știe că unul din ei este pierit". Mai înfipse și un cuțit în pămînt și ziseră : „Acela din noi, care s-ar întoarce mai întîi și va găsi cuțitul ruginit să nu mai aștepte pe cellalt, fiindcă aceasta însemnează că a murit". Apoi Greuceanu apucă la dreapta și frate-său la stînga.

Fratele Greuceanului, umblînd mai multă vreme în sec, se întoarse la locul de despărțire și, găsind cuțitul curat, se puse a-l aștepta acolo cu bucurie, că văzuse soarele și luna la locul lor pe cer.

Iară Greuceanul se duse, se duse pe o potecă care-l scoase tocmai la casele zmeilor, așezate unde-și înțărcase dracul copiii. Dacă ajunse aici, Greuceanul se dete de trei ori preste cap și se făcu un porumbel. Vezi că el ascultase năzdrăvăniile ce-l învățase Faurul-pămîntului. Făcîndu-se porumbel, Greuceanu zbură și se puse pe un pom care era tocmai în fața caselor.

Atunci, ieșind fata de zmeu cea mare și uitîndu-se, se întoarse repede și chemă pe mumă-sa și pe soră-sa cea mică, ca să vină să vază minunea.

Fata cea mică zise :

– Măiculiță și surioară, pasărea asta gingașă nu mi se pare ogurlie[1] pentru casa noastră. Ochii ei nu seamănă a de pasăre, ci mai mult seamănă a fi ochii lui Greuceanul cel de aur. Pînă acuma ne-a fost și nouă ! D-aici

---

[1] *Ogurliu, ugurliu* — aducător de noroc.

înainte numai Dumnezeu să-și facă milă de noi și d-ai noștri.

Pasămite aveau zmeii cunoștință de vitejia lui Greuceanu.

Apoi intrară cîteșitrele zmeioaicele în casă și se puseră la sfat.

Greuceanu numaidecît se dete iarăși de trei ori preste cap și se făcu o muscă și intră în cămara zmeilor. Acolo se ascunse într-o crăpătură de grindă de la tavanul casei și ascultă la sfatul lor. După ce luă în cap tot ce auzi, ieși afară și se duse pe drumul ce ducea la Codrul Verde și acolo se ascunse subt un pod.

Cum se vede treaba, din cele ce auzise, știa acum că zmeii se duseseră la vînat în Codru Verde și aveau să se întoarcă unul de cu seară, altul la miezul nopții și tartorul cel mare despre ziuă.

Așteptînd Greuceanu acolo, iată, măre, că zmeul cel mai mic se întorcea și, ajungînd calul la marginea podului, unde sforăi o dată și sări înapoi de șapte pași. Dară zmeul, mîniindu-se, zise :

– Ah, mînca-o-ar lupii carnea calului ! Pe lumea asta nu mi-e frică de nimeni, numai de Greuceanul de Aur ; dar și pe acela c-o lovitură îl voi culca la pămînt.

Greuceanu, auzind, ieși pe pod și strigă :

– Vino, zmeule viteaz, în săbii să ne tăiem, sau în luptă să ne luptăm.

– Ba în luptă, că e mai dreaptă.

Se apropiară unul de altul și se luară la trîntă.

Aduse zmeul pe Greuceanu și-l băgă în pămînt pînă în genuchi. Aduse și Greuceanul pe zmeu și-l băgă în pămînt pînă în gît și-i tăie capul. Apoi, după ce aruncă leșul zmeului și al calului sub pod, se puse să se odihnească.

Cînd, în puterea nopții, veni și fratele cel mare al zmeului, și calul lui sări de șaptesprezece pași înapoi. El

zise ca şi frate-său, iară Greuceanul îi răspunse şi lui ca şi celui dintîi.

Ieşind de sub pod, se luă la trîntă şi cu acest zmeu.

Şi unde mi-aduse, nene, zmeul pe Greuceanu şi-l băgă în pămînt pînă la brîu. Dară Greuceanu, sărind repede, unde mi-aduse şi el pe zmeu o dată, mi-l trînti şi-l băgă în pămînt pînă în gît şi-i tăie capul cu paloşul. Aruncîndu-i şi mortăciunea acestuia şi a calului său sub pod, se puse iarăşi de se odihni.

Cînd despre zori, unde venea, măre, venea tat-al zmeilor, ca un tartor, cătrănit ce era, şi cînd ajunse la capul podului, sări calul lui de şaptezeci şi şapte de paşi înapoi. Se necăji zmeul de această întîmplare cît un lucru mare, şi unde răcni :

– Ah, mîncare-ar lupii carnea calului ; că pe lumea asta nu mi-e frică de nimenea, doară de Greuceanul de Aur ; şi încă şi pe acesta numai să-l iau la ochi cu săgeata şi îl voi culca la pămînt.

Atunci, ieşind şi Greuceanu de sub pod, îi zise :

– Deh ! zmeule viteaz, vino să ne batem, în săbii să ne tăiem, în suliţi să ne lovim, ori în luptă să ne luptăm.

Sosi zmeul şi se luară la bătaie : în săbii se bătură ce se bătură şi se rupseră săbiile ; în suliţi se loviră ce se loviră şi se rupseră suliţile ; apoi se luară la luptă : se zguduiau unul pre altul de se cutremura pămîntul ; şi strînse zmeul pe Greuceanul o dată, dară acesta, băgînd de seamă ce are de gînd zmeul, se umflă şi se încordă în vine şi nu păţi nimic, apoi şi Greuceanu strînse o dată pe zmeu, tocmai cînd el nu se aştepta, de-i pîrîi oasele.

Aşa luptă nici că s-a mai văzut. Şi se luptară, şi se luptară, pînă ce ajunse vremea la nămiezi, şi osteniră. Atunci trecu pe dasupra lor un corb carele se legăna prin văzduh şi căuta la lupta lor. Şi văzîndu-l, zmeul îi zise :

– Corbule, corbule, pasăre cernită, adu-mi tu mie un cioc de apă și-ți voi da de mîncare un voinic cu calul lui cu tot.

Zise și Greuceanu :

– Corbule, corbule, mie să-mi aduci un cioc de apă dulce, căci eu ți-oi da de mîncare trei leșuri de zmeu și trei de cai.

Auzind corbul aceste cuvinte, aduse lui Greuceanu un cioc de apă dulce și îi astîmpără setea ; căci însetoșaseră, nevoie mare. Atunci Greuceanu mai prinse la suflet, și, împuternicindu-se, unde ridică, nene, o dată pe zmeu, și trîntindu-mi-l îl băgă în pămînt pînă în gît și-i puse piciorul pe cap, ținîndu-l așa. Apoi îi zise :

– Spune-mi, zmeule spurcat, unde ai ascuns tu soarele și luna, căci azi nu mai ai scăpare din mîna mea.

Se codea zmeul, îngîna verzi și uscate, dară Greuceanu îi mai zise :

– Spune-mi-vei ori nu, eu tot le voi găsi, și încă și capul reteza-ți-l-voi.

Atunci zmeul, tot mai nădăjduindu-se a scăpa cu viață daca îi va spune, zise :

– În Codru Verde este o culă. Acolo înăuntru sunt închise. Cheia este degetul meu cel mic de la mîna dreaptă.

Cum auzi Greuceanul unele ca acestea, îi reteză capul, apoi îi tăie degetul și-l luă la sine.

Dete corbului, după făgăduială, toate stîrvurile, și, ducîndu-se Greuceanul la cula din Codru Verde, deschise ușa cu degetul zmeului și găsi acolo soarele și luna. Luă în mîna dreaptă soarele și în cea stîngă luna, le aruncă pe cer și se bucură cu bucurie mare.

Oamenii, cînd văzură iarăși soarele și luna pe cer, se veseliră și lăudară pe Dumnezeu că a dat atîta tărie lui Greuceanu de a izbîndit împotriva împelițaților vrăjmași ai omenirii.

Iară el, mulțumit că a scos la bun capăt slujba, o luă la drum, întorcîndu-se înapoi.

Găsind pe frate-său la semnul de întrolocare, se îmbrățișară și, cumpărînd doi cai ce mergeau ca săgeata de iute, întinseră pasul la drum ca să se întoarcă la împăratul.

În cale, dete peste un păr plin de pere de aur. Fratele Greuceanului zise că ar fi bine să mai poposească puțin la umbra acestui păr, ca să mai răsufle și caii, iară pînă una, alta să culeagă și cîteva pere, spre a-și mai momi foamea. Greuceanu, care auzise pe zmeoaice ce plănuiseră, se învoi a se odihni ; dară nu lăsă pe frate-său să culeagă pere, ci zise că le va culege el. Atunci trase paloșul și lovi părul la rădăcină. Cînd, ce să vezi d-ta ? unde începu a curge niște sînge și venin scîrbos și un glas se auzi din pom, zicînd :

– Mă mîncași friptă, Greucene, precum ai mîncat și pre bărbatul meu.

Și nimic nu mai rămase din acel păr, decît praf și cenușe ; iară frate-său încremeni de mirare, neștiind ce sunt toate acestea.

După ce plecară și merseră ce merseră, deteră preste o grădină foarte frumoasă cu flori și cu fluturei și cu apă limpede și rece.

Fratele Greuceanului zise :

– Să ne oprim aici nițel, frate, ca să ne mai odihnim și căișorii. Iară noi să bem nițică apă rece și să culegem flori.

– Așa să facem, frate – răspunse Greuceanu – dacă această grădină va fi sădită de mîini omenești și daca acel izvor va fi lăsat de Dumnezeu.

Apoi, trăgînd paloșul, lovi în tulpina unei flori care se părea mai frumoasă și o culcă la pămînt ; după aceea împunse și în fundul fîntînei și a marginilor ei, dară în loc de apă începu a clocoti un sînge mohorît, ca și din tulpina florii, și umplu văzduhul de un miros grețos.

Praf şi ţărînă rămase şi din fata cea mai mare de zmeu, căci ea se făcuse grădină şi izvor ca să învenineze pe Greuceanul şi să-l omoare.

Şi scăpînd şi d-această pacoste, încălecară şi plecară la drum, repede ca vîntul ; cînd, ce să vezi d-ta ? Unde se luase după dînşii scorpia de mumă a zmeoaicelor cu o falcă în cer şi cu alta în pămînt ca să înghiţă pe Greuceanu şi mai multe nu ; şi avea de ce să fie cătrănită şi amărîtă : căci nu mai avea nici soţ, nici fete, nici gineri.

Greuceanu, simţind că s-a luat după dînşii zmeoaica cea bătrînă, zise frăţine-său :

– Ia te uită, frate, înapoi şi spune-mi ce vezi.

– Ce să văz, frate – îi răspunse el – iată un nor vine după noi ca un vîrtej.

Atunci dete bice cailor cari mergeau repede ca vîntul şi lin ca gîndul ; dară Greuceanu mai zise o dată fratelui său să se uite în urmă. Acesta îi spuse că se apropie norul ca o flăcăraie ; apoi, mai făcînd un vînt cailor, ajunseră la Faurul-pămîntului.

Aci, cum descălecară, se închise în făurişte. Pe urma lor iaca şi zmeoaica. De-i ajungea, îi prăpădea ! Nici oscior nu mai rămînea din ei. Acum însă n-avea ce le mai face.

O întoarse însă la şiretlic : rugă pe Greuceanu să facă o gaură în părete ca măcar să-l vază în faţă. Greuceanu se prefăcu că se înduplecă şi făcu o gaură în părete. Dară Faurul-pămîntului se aţinea cu chipul lui Greuceanu cel de fier, ce arsese în foc de sărea schintei din el. Cînd zmeoaica puse gura la spărtură ca să soarbă pe Greuceanu, Faurul-pămîntului îi băgă în gură chipul de fier roşu ca focul şi i-l vîrî pe gît. Ea, înghiorţ ! înghiţi şi pe loc şi crăpă. Nu trecu mult şi stîrvul zmeoaicei se prefăcu într-un munte de fier şi astfel scăpară şi de dînsa.

Faurul-pămîntului deschise uşa făuriştei, ieşi afară şi se veseliră trei zile şi trei nopţi de aşa mare izbîndă. El mai cu seamă era nebun de bucurie pentru muntele de

fier. Atunci porunci călfilor să facă lui Greuceanu o căruță cu trei cai cu totul și cu totul de fier. După ce fură gata, suflă asupra lor și le dete duh de viață.

Luîndu-și ziua bună de la frate-său de cruce, Faurul-pămîntului, Greuceanu se urcă în trăsură cu frate-său cel bun și porni la Roșu-împărat ca să-și priimească răsplata.

Merse, merse, pînă ce li se înfurci calea. Aci se opriră și poposiră. Apoi, Greuceanu desprinse de la căruță un cal și-l dete fratelui său, ca să ducă împăratului Roșu vestea cea bună a sosirii lui Greuceanu cu izbînda săvîrșită ; iară el rămase mai în urmă. Înaintînd el alene, răsturnat în căruță, trecu pre lîngă un diavol schiop carele ținea calea drumeților ca să le facă neajunsuri. Acestuia îi fu frică să dea piept cu Greuceanu, dară, ca să nu scape nici el neatins de răutatea lui cea drăcească, îi scoase cuiul din capul osiei de dîndărăt și-l aruncă departe în urmă.

Apoi tot el zise Greuceanului :

– Măi, vericule, ți-ai pierdut cuiul, du-te de ți-l caută.

Greuceanu, sărind din căruță, își uită acolo paloșul, din greșeală. Iară cînd el își căuta cuiul, diavolul îi fură paloșul, apoi, așezîndu-se în marginea drumului, se dete de trei ori peste cap și se schimbă într-o stană de piatră.

Puse Greuceanu cuiul la capul osiei, îl înțepeni bine, se urcă în căruță, și pe ici ți-e drumul ! Nu băgă însă de seamă că paloșul îi lipsește.

Ascultați acum și vă minunați, boieri d-voastră, de pățenia bietului Greuceanu. Un mangosit de sfetnic d-ai împăratului Roșu se făgăduise diavolului, dacă îl va face să ia el pe fata împăratului. Ba încă și rodul căsătoriei sale îl închinase acestui necurat. Împelițatul știa că Greuceanu, fără paloș, era și el om ca toți oamenii. Puterea lui în paloș era ; fără paloș era necunoscut. Îi fură paloșul și-l dete becisnicului de sfetnic.

Acesta se înfățișă la împăratul și îi ceru fata, zicînd că el este cel cu izbînda cea mare.

Împăratul îl crezu, văzîndu-i și paloșul, și începuseră a pune la cale cele spre cununie. Pe cînd se pregătea la curte, pentru nuntirea fiicei împăratului cu voinicul cel mincinos ce zicea că o scos soarele și luna de la zmei, vine și fratele Greuceanului cu vestea că Greuceanu are să sosească în curînd.

Sfetnicul cel palavatic, cum auzi de una ca aceasta, merse la împăratul și zise că acela este un amăgitor și trebuie pus la închisoare. Împăratul îl ascultă. Iară sfetnicul umbla d-a-ncîtelea, zorind să se facă mai curînd nunta, cu gînd că, dacă se va cununa odată cu fata împăratului, apoi poate să vină o sută de Greuceni, că n-are ce-i mai face, lucru fiind sfîrșit.

Împăratului însă nu-i prea plăcu zorul ce da sfetnicul pentru nuntă, și mai tărăgăi lucrurile.

Nu trecu mult și iată că sosește și Greuceanu și, înfățișîndu-se la împăratul, acesta nu știa între care să aleagă. Credea că acesta să fie Greuceanu, dară nu-și putea da seamă de cum paloșul lui Greuceanu se află în mîna sfetnicului. Atunci băgă de seamă și Greuceanul că-i lipsește paloșul și tocmai acum îi veni în minte pentru ce nu văzuse el stana de piatră decît după ce-și găsise cuiul de la osie și se întorcea la căruță cu dînsul. Pricepu el că nu e lucru curat.

– Împărate prea luminate – zise el – toată lumea zice că ești om drept. Te rog să-mi faci și mie dreptate. Mult ai așteptat, mai așteaptă, rogu-te, încă puțin și vei vedea cu ochii adevărul.

Priimi împăratul a mai aștepta pînă ce să se întoarcă Greuceanu. Acesta se puse iarăși în căruța lui cu cai cu tot de fier și într-un suflet merse, pînă ce ajunse la stana de piatră, acolo unde Necuratul îi scosese cuiul de la căruță.

— Ființă netrebnică și păgubitoare omenirii — zise el — dă-mi paloșul ce mi-ai furat, căci de unde nu, praful nu se alege de tine.

Piatra nici că se clinti din loc măcar.

Atunci și Greuceanu se dete de trei ori peste cap, se făcu un buzdugan cu totul și cu totul de oțel, și unde începu, nene, a lovi în stană de se cutremura pămîntul. De cîte ori da, de atîtea ori cădea cîte o zburătură de piatră. Și lovi ce lovi pînă ce îi sfărîmă vîrful. Apoi deodată începu stana de piatră a tremura și a cere iertăciune. Iară buzduganul, de ce da, d-aia își întețea loviturile, și dete, și dete, pănă ce o făcu pulbere. Cînd nu mai fu în picioare nimic din stana de piatră, cătă prin pulberea ce mai rămăsese, și-și găsi Greuceanu paloșul ce-i furase Satana.

Îl luă și, fără nici o clipă de odihnă, veni și se înfățișă iarăși la împăratul.

— Sunt gata, mărite împărate — zise el — s-arăt oricui ce poate osul lui Greuceanu. Să vină acel sfetnic nerușinat care a voit să te amăgească, spre a ne înțelege la cuvinte.

Împăratul îl chemă.

Acesta, dacă veni și văzu pe Greuceanu cu sprinceana încruntată, începu să tremure și-și ceru iertăciune, spunînd cum căzuse în mîinile lui paloșul lui Greuceanu.

După rugăciunea lui Greuceanu, dobîndi iertare și de la împăratul, dar acesta îi porunci să piară din împărăția lui. Apoi scoase pe fratele Greuceanului de la închisoare și se făcu o nuntă d-alea împărăteștile, și se încinse niște veselii care ținură trei săptămîni...

Și eu încălecai p-o șea, și vă povestii d-voastră așa.

Povestit de Michalche Constantin, din mahalaua Delea-Veche, București, 1876. Publicat pentru prima oară în *Calendarul Aurora*.
LBR

Cele douăsprezece fete de împărat și palatul cel fermecat

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un flăcăiandru sărman de părinți. El argățea pe la unii și pe la alții ca să-și cîștige hrana vieții. Și fiindcă avea darul de a fi curățel, toți flăcăii din sat îl pizmuiau. Ceilalți argați cășunaseră pe dînsul și-l tot luau peste picior, iară el nu lua aminte la flecăriile lor și-și căuta de treaba lui. Cînd se adunau seara și bîrfeau verzi și uscate, el se făcea că nu înțelege vorbele aruncate în pofida lui ; se arăta prostănac. Pentru aceasta ei îl poreclcau zicîndu-i „cășcăundul satului".

Stăpînii unde slujea el erau foarte mulțumiți de dînsul și se băteau care de care să-l apuce. Cînd trecea prin sat, fetele își dau coate și se uitau la dînsul pe subt sprincene. Și ce e drept că aveau la ce se uita. El era curat la față și chipeș ; chica lui cea neagră ca pana corbului flutura ca o coamă pe grumajii lui albi ca zăpada ; mustăcioara abia mijea, de parcă era o umbră pe buza lui cea de sus ; dară apoi ochii ? Avea niște ochi, neiculiță, de băgase pe toate fetele în boale.

Cînd era la adăpatul vacilor, fetele care de care se întrecea să-i dea pricină de vorbă ; dară el nu băga pe nimeni în seamă ; se făcea că nu pricepe ce vor ele. Pentru aceasta ele, ca să arate că nu le pasă de nebăgarea

lui de seamă, între ele, îl porocleau cu numele de Făt-frumos al satului. Şi de unde să nu fie aşa !

El nu se uita nici în dreapta, nici în stînga, mergea cu vitele la păşune şi treaba ieşea din mîna lui mai cu asupra decît din ale celorlalţi argaţi.

Nu ştiu ce făcea el, ce dregea, că vacile pe cari le păştea el erau mai frumoase decît ale celorlalţi argaţi. Ele dau mai mult lapte decît cele ale altor argaţi, fiindcă pe unde le ducea el, păşunea era mai cu gust şi mai îndestulătoare. Pe unde călca piciorul lui se cunoştea, fiindcă şi ierburile se înveseleau.

Pasămite se născuse în ceas bun şi era ursit să ajungă ceva. Dară el nici habar n-avea de asta şi nici gînd n-avea să se mîndrească, fiindcă nu ştia ce-i este ascuns în cursul vremilor. Ci smerit, precum îl lăsase pe el Dumnezeu, îşi vedea de ale sale, fără să se atingă cu cuvîntul, sau în oricareva fel, de alţii sau de al altora. Şi tocmai pentru aceasta flăcăii şi ceilalţi argaţi îl ponosluia.

Într-o zi de primăvară, ostenit fiind tot umblînd după vaci, se dete la umbra unui copaci mare şi stufos şi adormi: îşi şi alesese, vezi, loc pentru aşa ceva. Era o vîlcea împodobită cu fel de fel de floricele, toate înflorite, de părea că dă ghes omului să treacă printre ele. Ceva mai cit colo un pîrîiaş, a cărui obîrşie venea dintr-un şipot de apă ce ieşea din coasta unui deluleţ, şerpuia printre brusturi şi alte buruieni pe unde îşi făcuse loc, şi susurul apei parcă te îndemna la somn. Copaciul subt care se adumbrise era măreţ şi parcă se lupta ca să ajungă la nuori. Printre crăcile lui întinse se giugiuleau pasărelele şi-şi făceau cuiburi : numai ascultînd cineva ciripirile lor se aprindea într-însul focul dragostei. Desişul frunzelor sale făcea o umbră, de parcă rîmneai la ea. Bag seamă, nu era aşa căscăund flăcăul acesta, şi pe nedrept îi atîrnau de coadă acest ponos ceilalţi argaţi din sat. Cum puse capul jos, şi adormi.

N-apucase să doarmă, ca de cînd începui să vă povestesc, şi odată sări drept în sus.

Visase un vis frumos şi se deşteptase.

Visase că unde venise la dînsul, măre, o zînă, mai frumoasă decît toate zînele din cer şi de pre pămînt, şi-i zisese să se ducă la curtea împăratului locului aceluia, că acolo are să se procopsească.

Cînd se deşteptă, îşi zise : „Mă, ca ce să fie asta ?" şi începu a se pune pe gînduri ; toată ziulica îl munciră gîndurile şi nu se domirea de loc, de loc ca ce să însemneze un asemenea vis. El nu înţelegea că steaua sub care se născuse venea să-l slujească.

A doua zi, mergînd iarăşi cu vitele la păscut, abătu din drum şi dete iarăşi pe la copaciul cu pricina, şi iarăşi se culcă la tulpina lui, şi iarăşi visă acelaşi vis.

Sculîndu-se, îşi zise : „Mă, ăsta nu e lucru curat", şi iarăşi toată ziulica fu dus pe gînduri.

A treia zi cu dinadinsul făcu să-i fie drumul pe la acelaşi copaci sub care se culcă, şi visă acelaşi vis ; ba încă de astă dată zîna îl ameninţă cu boală şi cu toate ticăloşiile omeneşti, dacă nu s-o duce.

Atunci şi el, dacă se sculă şi veni acasă cu vacile şi le băgă în coşar, se înfăţişe la stăpînu-său şi-i zise :

– Stăpîne, pe mine mă bate gîndurile să mă duc în lume să-mi caut norocul. Destul am argăţit, şi pînă acum nu văz nici un semn ca să pot şi eu sălta ceva. Fă bine şi-mi dă socoteala.

– Da' pentru ce, băiete, să ieşi de la mine ? Au doară nu te mulţumeşti de simbria ce-ţi dau ? Au mîncare n-ai destulă ? Ia, mai bine şezi la mine, şi eu voi căta să-ţi dau o fată bună din sat, cu niţică zestricică, să te mai ajut şi eu cu ce m-o lăsa inima, să-ţi faci şi tu rost aici ca toţi megiaşii, nu mai hoinări prin a lume, ca să nu ajungi fără nici un căpătii, ca vai de lume.

– Ba, de mulţumit, sunt mulţumit de d-ta, stăpîne ; mîncare am destulă, nu pot să mînii pe Dumnezeu ; dară

așa mi-a venit mie, să mă duc în lume, și nu voi rămînea pentru nu știu ce.

Dacă văzu stăpînu-său că este peste poate a-l face să rămîie, îi dete ce bruma mai avea să ia, și el plecă, luîndu-și ziua bună de la stăpîn.

Ducîndu-se de la satul său, flăcăul ajunse drept la curtea împărătească și se băgă argat la grădina împăratului. Grădinarul fu bun-bucuros să-l priimească, cînd îl văzu așa curățel, căci dobîndise pînă atunci cîteva bobîrnace de la fetele împăratului că bagă argați tot ce este mai urîcios și mai scîrbos în omenire.

Curățel, curățel, dară hainele de pe dînsul erau imoase [1], deh ! ce să zici, ca de văcar. Grădinarul puse de-l îmbăie, îl primeni și-i dete de îmbrăcă niște haine care să mai semene a argat la grădina împărătească. Și cum era de potrivit făcut la boiul lui, îi ședea bine cu hainele ce îmbrăcă.

Pe lîngă celelalte trebi grădinărești, slujba lui de căpetenie fu ca să facă în fiecare zi cîte douăsprezece mănuchiulețe de flori, și în fiecare dimineață să le dea la cele douăsprezece domnițe, fete ale împăratului, cînd vor ieși din casă spre a se primbla prin grădină.

Aceste domnițe erau ursite să nu se poată mărita pînă nu se va găsi cineva care să le ghicească legătura ursitei lor și să facă pe vreuna din ele ca să iubească pe cineva. Ursitele lor le dăruise cu patima jocului. Erau nebune după joc și pe fiecare noapte rupeau cîte o pereche de conduri de mătase albă, dănțuind.

Nimeni nu știa unde merg ele noaptea de joacă.

Împăratul se luase de gînduri cu atîta cheltuială pe condurii fetelor sale și pentru inima lor de gheață, de care nu se putea lipi nici un june din cei ce veniseră în pețit.

---

[1] *Imos* — murdar, mînjit.

Pentru aceasta el dase sfară în țara lui și în țările streine, precum ca să se știe că cine se va găsi să-i spuie ce fac fetele lui noaptea de rup fiecare cîte o pereche de conduri, poate să-și aleagă pe care-i va plăcea din ele, și el i-o va da lui de soție.

El știa că le ține pe toate închise la un loc, într-o cămară din palatul său, încuiate și zăvorîte cu nouă uși de fier și cu nouă lacăte mari. Dară nimeni nu știa ce fac ele noaptea de li se rup încălțămintele, căci nimeni nu le văzuseră pînă atunci ieșind din casă, căci nu puteau.

Pasămite, lor le era făcut ca așa să-și petreacă vremea în toată viața lor. Așa le era orînda.

Cum se auzi de această hotărîre a împăratului, începu a curge la pețitori : ba feciori de domni și de împărați, ba feciori de boieri mari, pînă și feciori de boieri mai mici. Și care cum venea se punea de pîndă la ușa domnițelor cîte o noapte. Împăratul aștepta cu mare nerăbdare în fiecare dimineață ca să-i aducă cîte vreo veste bună ; dară în loc de aceasta, i se spunea că junii ce se puneau de pîndă seara, nu se mai găsesc dimineața. Nu se știa ce se fac. Nici de urmă măcar nu li se mai dedea.

Unsprezece flăcăi o pățise pînă acum. Ceilalți cari mai erau, începuseră a se codi ; nu mai voiră să stea de pîndă. Se lipseau de a lua de neveste niște fete pentru care se răpune atîți tineri.

Și astfel, unul cîte unul, se cărară pe la casele lor de la curtea acestui împărat, și-i lăsară fetele în plata domnului ; căci nimeni nu mai voia să-și piarză sufletul pentru un cap de muiere.

Însuși împăratul fu coprins de spaimă, cum de să piară așa junii ce voiau să-i pîndească fetele, și nu mai cuteza să îndemne pe nimeni.

Împăratul era nevoit să cumpere mereu pe fiecare zi cîte douăsprezece perechi de conduri, și intrase la grije

că o să-i îmbătrinească fetele în vatră și o să împletească cosița albă, fără să puie pirostriile în cap.

Argatul de la grădinărie își împlinea slujba cum știa el în legea lui. Și domnițele erau mulțumite de mănuchele de flori ce li le da argatul, și grădinarul de lucrul lui.

El, cînd da florile domnițelor, nici nu-și ridica ochii asupra lor ; dară cînd da florile fetei celei mai mici, nu știu de ce, că se roșea ca un bujor, și-i tîcîia inima, de sta să-i sară din piept afară.

Fata băgă de seamă aceasta, însă crezu că flăcăul este rușinos și d-aia se face așa de roșu cînd vine înaintea lor.

Azi așa, mîine așa, el vedea că nu e de nasul lui o așa bucățică. Dară ce-i faci inimei ? Ea îi da brînci și lui, bat-o pustia ! și ar fi voit să se puie și el la pîndă, și apoi se gîndea și la pățeniile celor ce păzise înaintea lui.

Fata cea mică se greși într-o zi și spuse surorilor cum argatul care le da flori se roșește ca o sfeclă cînd vine înaintea lor și cum este de curățel. Cum auzi fata cea mai mare astfel de cuvinte că iese din gura surorei sale celei mai mici, unde începu să o dojenească cu niște vorbe cam luătoare în rîs, cum de numai să se gîndească ea a scoate așa vorbe blînde pentru un argat, căci asta ar semăna că inima ei este pornită a se planisi [1] cuiva.

Băiatului îi zicea inima să se arate la împăratul cu cererea de a pîndi și el, dară să lăsăm că-și cunoștea lungul nasului, să lăsăm că nu uitase pățeniile atîtor flăcăi ce pieriseră, lui îi era să nu-și piarză slujba și să rămîie cu buzele umflate. Apoi unde pui d-ta gîndul ce-l muncea groaznic că, de va fi gonit de la curtea împărătească, n-are să mai vază pe fetele împăratului, căci dîndu-le flori în fiecare dimineață, oricît se feri de vreo patimă, totuși gingășiile și frumusețile fetelor de împărat, și mai cu seamă căutătura cea blajină a fetei celei mici,

---

[1] *A se planisi* — a se lăsa robit, stăpînit de cineva.

îl ademenise pînă într-atît, încît se socotea el că daca nu va mai atinge în fiecare dimineață cu degetele sale mîinile cele albe ca o coală de hîrtie, cu pielea moale ca puful, ale fetelor de împărat, nu va mai putea trăi.

Ziua, noaptea, îl munceau aceste gînduri și nu știa cum să facă să-și împlinească pofta inimei, fără de care, simțea el, că nu va putea să mai trăiască.

Într-una din nopți, adormind el cu gîndul țintă la dorința ce-l chinuia de-i rodea băierile inimei, văzu în vis iară pe zîna din vîlceaua cea cu flori unde î se arătase odinioară.

Ea îi zise :

– Să te duci în unghiul grădinei cel despre răsărit ; acolo vei găsi doi pui de dafin, unul cireșiu și altul trandafiriu ; alături cu dînșii vei vedea o săpălugă de aur, o năstrapă tot de aur și un ștergar de mătase. Să iei acești pui de dafin, să-i pui în două ghivece frumoase, să-i sapi cu săpăliga cea de aur, să-i uzi cu năstrapa cea de aur, să-i ștergi binișor cu ștergarul cel de mătase și să-i îngrijești ca pe lumina ochilor tăi. Cînd vor crește și se vor face ca de un stat de om, orice vei cere de la dînșii ți se va izbîndi tocmai pe tocmai.

Zise și pieri ca o nălucă, fără să apuce argatul grădinarului să-i mulțumească barim.

Nici nu se dezmeticise bine din uluiala somnului, nici nu se șterse la ochi măcar, și dete fuga în unghiul grădinei cel despre răsărit și rămase năuc de bucurie, cînd văzu în ființă toate cele ce îi spusese zîna în somn. Acum se șterse și el la ochi, se pipăi să vază nu care cumva doarme încă și aievea să fie oare ceea ce vedea ? După ce se încredință că nu este nălucă de noapte, puse mîna și luă dafinii.

Îi îngriji cum știu el mai bine, îi săpă adesea cu săpăluga ce găsise el acolo, îi udă cu năstrapa, îi șterse cu ștergarul și, ce să mai lungim vorba ? îi îngriji ca pe lumina ochilor lui, tocmai precum îi poruncise zîna.

Dafinii creşteau şi se împuterniceau ca prin minune. Nu trecu mult şi se făcură mari. Frumuseţe ca şi la aceşti dafini nici că s-a mai văzut.

Cînd ajunseră ca d-un stat de om, el veni la dînşii într-una din zile şi zise unuia precum îl învăţase zîna :

„Dafine, Dafine,

Cu săpălugă de aur săpatu-te-am

Cu năstrapă de aur udatu-te-am.

Cu ştergar de mătase ştersu-te-am.

Dă-mi darul d-a mă face, oricînd voi voi eu, să nu fiu văzut de nimeni."

El rămase buimăcit de mirare, cînd în clipa aceeaşi chiar văzu cum se înfiinţează un boboc de floare, cum creşte de se măreşte şi cum se deschide o floare aşa de frumoasă, de nu puteai să te opreşti ca să nu o miroşi. El puse mîna de o rupse, o luă şi o băgă în sîn ; vezi că aşa îl învăţase zîna.

Seara, cînd domniţele intrară în cămara lor cea încuiată şi zăvorîtă cu nouă lacăte mari, ca să se culce, el se furişe binişor pe lîngă ele şi intrară împreună. El le vedea pe ele ce fac, dară ele nu-l vedeau pe dînsul. El le văzu că în loc să se dezbrace spre a merge la culcare, ele începură a se pieptăna, a se îmbrăca cu haine scumpe şi a se găti de ducă.

El se mira de cele ce vedea şi hotărî ca să se ţie după dînsele cu dinadinsul, să vază pe unde au să iasă ele, unde au să se ducă şi ce au să facă.

Cînd, deodată, fata cea mai mare zise surorilor sale :

– Gata sunteţi, fetelor ?

– Gata suntem, răspunseră ele.

Atunci cea mare din surori bătu cu piciorul în pămînt, şi deodată se deschise în două duşumeaua casei. Ele se coborîră prin acea deschizătură şi merseră ce merseră, pînă ce ajunseră la o grădină gărduită cu zid de aramă.

Cînd fură să intre, fata cea mare bătu din picior iarăşi şi porţile de oţel ale grădinei se deschiseră. Intrînd, băiatul călcă pe rochia fetei celei mici.

Aceasta, întorcîndu-se repede, nu văzu pe nimeni şi, chemîndu-şi surorile, le zise :

– Surorilor, bănuiesc că s-a luat cineva după mine, că uite, simţii că m-a călcat oarecine pe rochie.

Surorile se uitară în toate părţile şi nevăzînd nici ele pe nimeni, îi răspunse :

– Nu fi aşa bănuitoare, soro ; cine să fie aci, ori să se ia după noi. Nici pasăre măiastră nu poate răzbi pînă unde suntem noi acum. Ia vezi mai bine, să nu se fi apucat rochia ta de vreun mărăcine şi, cum eşti tu de fricoasă, ţi s-o fi părut că te-a călcat neştine pe rochie. Nu fi aşa de uşurică !

Ea tăcu. Băiatul se ţinea după dînsele.

Trecură printr-o pădure cu frunzele de argint, trecură prin alta cu foile de aur, trecură prin altă pădure cu frunzele numai diamanturi şi pietre nestimate, cari sclipeau de-ţi luau ochii, şi ajunseră la un eleşteu mare.

În mijlocul acelui eleşteu se ridica un dîmbuleţ şi pe dînsul nişte palaturi cum nu mai văzuse el pînă atunci. Palaturile împăratului rămăseseră jos de tot pe lîngă acestea, care străluceau de la soare de puteai uita, dară la dînsele ba. Şi aşa de cu meşteşug erau făcute, încît cînd te urcai în ele ţi se părea că te cobori, şi cînd te dedeai jos din ele ţi se părea că te urci.

Douăsprezece luntrişoare cu vîslaşi muiaţi numai în fir de cel bun le aşteptau la margine. Cum ajunseră, se puseră fiecare în cîte una şi plecară. Argatul se puse în luntrea fetei celei mici.

Luntrile porniră şi mergeau în rînd ca cocorii. Numai luntrea fetei celei mai mici rămînea mai în urmă. Vîslaşul se mira cum de este mai grea decît altă dată şi trăgea din răsputeri la visle ca să ajungă pe celelalte.

Cum ieşiră la celălalt mal al eleşteului, se auzi o muzică care, vrînd, nevrînd, te făcea să dănţuieşti. Fetele se repeziră ca fulgerul, intră în palat şi se puseră pe joc cu flăcăii cari le pîndiseră, şi jucară şi jucară pînă ce li se sparseră condurii.

Băiatul se ţinu mereu după ele. Intrînd şi el în palat, ce-i văzură ochii? Cămara de joc mare şi largă de abia puteai să-i zăreşti căpătîiul. Ea era împodobită numai cu aur, cu pietre nestemate şi cu făclii de jur împrejur ce ardeau în nişte sfeşnice de aur curat, mai mari decît omul. Păreţii albi ca laptele străluceau de-ţi luau ochii, şi cu dungi de aur, împodobite cu zamfiruri şi rubinuri de licăreau ca focul.

Argatul se puse într-un colţ şi privea la toate minunile astea. Şi avea şi la ce privi, căci vedea acolo lucruri de cari nu-i mai văzuseră ochii. Dar unde fu pomana aia ca să stea la un loc? Sărea şi el tontoroiul de colo pînă colo, fără să vrea ; căci nu era chip să stea la un loc fără a sălta, cînd cînta muzica aia. Pînă şi sfeşnicile şi mesele şi lăviţile din casă săltau.

Şi nici pomeneală măcar nu este ca să-şi închipuiască cineva frumuseţea cîntărilor şi a muzicii aceleia : organe, fluiere, chitări, alăute, buciume, ciumpoaie şi alte multe d-alde astea cîntau într-o unire, de rămîneau marţ cei mai buni muzicanţi din lume.

D-apoi fetele[1]? trăgeau cu foc la nişte hori, bătuta, brîul, ca la uşa cortului, de unul singur, pipăruşul şi cîte jocuri toate, de puteai să-ţi rupi bojocii jucînd.

Şi jucară şi jucară, pînă despre ziuă. Cînd, deodată, încetînd muzica de a mai cînta, ieşi ca din pămînt o masă încărcată cu de toate bunătăţile, şi ce este pe lume, şi ce nu este. Se puseră cu toţii la masă şi mîncară şi se chefuiră cît le poftiră inima.

[1] Tipărit : *cîntecele.*

Argatul de la grădinărie şedea în colţul lui unde se aşezase şi privea, lăsîndu-i gura apă.

La masă le slujea nişte arapi, îmbrăcaţi în nişte haine foarte scump împodobite.

După ce se sculară de la masă, prinseră a se întoarce acasă.

Se întoarseră iarăşi pe unde au fost venit. Băiatul se ţinea după dînsele, ca dracul după călugăr.

Cînd fură a trece prin grădina cu frunzele de argint, ce-i dete argatului prin gînd, că numai rupse o rămurică dintr-un copaci.

Un freamăt puternic se făcu atunci în toată pădurea, ca de o furtună ce vine întărîtată asupra copacilor ; şi totuşi nici o frunză măcar nu se mişcă din loc, ba nici măcar nu se clătină ca de o adiere de vînt barim.

Fetele răsăriră.

– Ce să fie asta, leiculiţă ? ziseră.

– Ce să fie ? răspunse cea mai mare din surori. Iacă, păsărica ce-şi are cuibul în turnul bisericii din palaturile tatălui nostru trebuie să fi trecut prin frunze : căci numai ea poate să răzbată pe aici.

Fetele trecură şi ajunseră în palatul unde erau încuiate, tot pe unde ieşiseră.

A doua zi, argatul de la grădinărie, cînd dete mănuchiurile de flori fetelor împăratului, ascunse cu meşteşug rămurica ruptă în mănuchiul fetei celei mici.

Domniţa se miră cînd îşi priimi mănuchiul de flori, se uită cam cu milă la argat şi nu-şi putea da seamă cum de să ajungă acea rămurică între florile ce priimise.

A doua seară, iarăşi aşa o petrecură. Băiatul, iarăşi pe furiş, se ţinuse după dînsele, cu deosebire numai că rupse o rămurică din copacii cei cu frunzele de aur, pe care o puse iarăşi între florile ce dete a doua zi domniţei celei mici.

Fata cea mai mare, iarăși, cu cuvinte liniștitoare, alină frica surorilor ei cînd se auzi freamătul ce se făcu în pădurea de unde argatul rupse rămurica.

Cînd a doua zi domnița cea mică priimi florile cu rămurica ascunsă între ele, îi dete un fier ars prin inimă.

Ea căută vreme cu prilej și, prefăcîndu-se că vrea să se primble, ieși preste zi prin grădină și, întîlnind pe argat la o cotitură a grădinei, îl opri și-i zise :

– De unde ai avut tu rămurica ce mi-ai pus-o în mănunchiul de flori ?

– De unde o știe prea bine măria-ta.

– Care va să zică, tu te-ai ținut după noi, și știi unde mergem noi noaptea.

– Cam așa, măria-ta.

– Cum ai făcut de ai venit după noi de nici una dintre surori nu te-a văzut ?

– Pe furiș.

– Na o pungă de bani, și să nu scoți nici o vorbă despre primblarea noastră de noaptea.

– Eu nu-mi vînz tăcerea, măria-ta.

– Dacă voi auzi însă că ai crîcnit ceva, voi pune să-ți taie capul.

Zise ea vorbele astea aspre din gură, dară din inimă altceva cugeta. Ei i se părea că acest argat din ce în ce se face mai curățel.

A treia noapte cînd se duse după dînsele, tot pe furiș, rupse o ramură din pădurea cu copacii cei care aveau foile de diamant, și iarăși se făcu freamăt printre frunze, și iarăși surora cea mai mare alină frica surorilor celor mici cu cuvinte liniștitoare. Domnița însă cea mică, nu știu de ce, dară în inima ei se strecură o bucurie ascunsă.

În ziua următoare, cînd găsi rămurica de diamant în mănuchiul de flori, cătă cam pe subt ascuns la argat și-l găsi că nu se prea deosebește de fiii de domni și de împărați. Atît i se păru de drăgălaș.

Argatul şi dînsul cătă asupra domniţei cu ochi galeşi, dară tot pe furiş, şi o văzu că se tulburase oarecum, se făcu însă că nu pricepe nimic şi-şi cătă de treabă.

Surorile domniţei deteră peste dînşii vorbind şi rîseră de dînsa şi o luară cu cuvintele cam peste picior. Fata cea mică tăcu şi înghiţi ruşinea. Nu se putea ea mira din destul cum a făcut argatul de le-a descoperit. Ei, vezi, îi intrase în cap că acest flăcău nu poate să fie om prost, deoarece dovedise lucruri ce nici măiestrele nu le ştiau. Şi apoi, adevărul vorbind, boiul lui cel falnic, chipul lui cel bine potrivit şi blajin îl arăta cît de colo a nu fi de argat prost. Pe lîngă acestea, şi înfăţişarea, şi totul într-însul avea pe vino-ncoace.

După ce intrară în casă fetele, domniţa cea mică le spuse că argatul de la grădinărie ştia tot ce fac ele noaptea. Atunci se adunară la sfat şi plănuiră ca să-l facă şi pe dînsul să-şi piarză inima şi simţirile, cum făcuseră şi cu ceilalţi tineri.

Flăcăiandrul însă se furişă şi de astă dată de intră în cămara fetelor, ca să asculte la sfatul lor.

Pare că-i spusese ariciul la ureche că are să se petreacă între ele ceva pentru dînsul.

Acum, după ce ştia totul, dară totul ce trebuia să ştie, se duse la dafinii lui şi zise către cel trandafiriu :

„Dafine, Dafine !

Cu săpălugă de aur săpatu-te-am.

Cu năstrapă de aur udatu-te-am.

Cu ştergar de mătase ştersu-te-am.

Dă-mi minte şi procopseală de fiu de domn şi împărat."

Ca şi de la rînd, un boboc de floare încolţi, crescu şi se deschise o floare minunată. El luă floarea şi o băgă în sîn. Odată căzură de pe faţa lui arsăturile de soare şi îi rămase chipul curat şi luminat, ca şi cînd atunci îl făcuse mă-sa. Simţi că în creierii lui se petrece un ce de care nu-şi putea da seama. Dară văzu că începe a judeca altfel de cum judeca el pînă acum. Pasămite se ascuţise la

minte. Și totdeodată se pomeni îmbrăcat cu niște haine ca ale fiilor de împărați și de domni.

Atunci se duse la împăratul și ceru și dînsul să-i păzească fetele, într-o noapte.

Împăratului i se făcu milă de tinerețele lui și-l sfătui să-și caute mai bine de treabă, decît să se răpuie. El stărui. Împăratul priimi. Acesta nici că bănuia măcar a fi argatul de la grădinărie ; așa de mult se schimbase.

Cînd îl arătă fetelor și le spuse împăratul ce voiește, nici ele, vezi, nu-l cunoscură. Numai cea mică, fiind cu cuiul la inimă, îl cunoscu și începu a tînji de dragoste.

Noaptea următoare, cînd plecară ele la joc, îl luară și pe dînsul. El știa ce i se pregătește, dară se feri ca de oala mălaiului să nu dea în clapcă.

Ajunseră la palatul vrăjit, jucară pînă despre ziuă, apoi se puseră la masă. I se aduse și lui băutura din care băuse toți cari veniseră înaintea lui, băutură care trebuia să-l facă a-și pierde mințile și simțirea, băutură care să-l piarză și pe dînsul ca pe ceilalți.

Atunci unde își întoarse niște ochi lăcrămoși și plini de focul dragostei ce-l mistuia, și zise cu grai duios domniței celei mici :

– Vei tu ? iacă eu mă pierz pentru dragostea ta, daca ai așa inimă de gheață.

– Nu ; n-am inimă de gheață ; focul dragostei tale mi-a încălzit-o, răspunse ea. Nu bea. Mai bine voi să fiu grădinăreasă cu tine, decît fată de împărat.

Cum auzi așa, el aruncă băutura la spate, și mai apropiindu-se de dînsa, îi mai zise :

– Să nu-ți fie teamă, măria-ta, că grădinăreasă nu ai să fii o dată cu capul.

Toți cei de față auziră vorbele lor. Puterea farmecului se zdrobi și toți cu totul se pomeniră în palaturile împăratului. Palatul cel fermecat pieri ca o nălucă, ca și cum n-ar fi mai fost pe lumea asta.

Cînd îi văzură împăratul, încremeni de uimire cu amîndouă mîinile pe barbă. Flăcăul, fostul argat la grădinărie, îi povesti toată șiritenia nopților. Împăratul dete pe fata cea mică după flăcăiandrul cel frumos și drăgăstos. Apoi se înfățișară și celelalte fete cu cîte unul din fiii de împărați și de domni pe care și-l alesese. Împăratul se înduplecă și le dete pe fiecare la casa lor. Și se făcu o bucurie mare în toate părțile, care bucurie de ar fi o sută de guri, nu una ca a mea, n-ar putea-o spune.

Înainte de a se cununa, fata cea mică întrebă pe logodnicul ei cu ce putere făcu el de le descoperi ascunsurile faptelor lor și legătura farmecului ce le țineau înlănțuite. El spuse. Iară ea, ca să nu fie bărbatu-său mai presus decît ea, ci să fie dopotrivă om ca toți oamenii, se duse de tăie dafinii și-i băgă în foc.

Apoi se cununară și trăiră o viață fericită, cum se trăiește pe lumea noastră asta bălțata, pînă ce se istoviră toți cu totul, în adînci bătrînețe.

Iar eu încălecai p-o șea etc.

Povestit d-un june transilvănean, student în București, în anul 1868.

LBR

Ciobănaşul cel isteţ sau ţurloaiele blendei

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat şi o împărăteasă. Amîndoi erau oameni de treabă şi frumoşi. Ei se iubeau, nevoie mare ! Dară erau tot mîhniţi şi amărîţi că nu făceau copii. Toate leacurile ce luase împărăteasa de pe la vraci şi vrăjitoare nu-i folosise întru nimic.

Împăratul şi împărăteasa se puseră pe post şi pe rugăciune, cu gînd ca doară îi va asculta Dumnezeu şi le va da şi lor un copil. După trecere de cîteva zile, într-una din seri, cînd petrecură ei o parte din noapte rugîndu-se mai fierbinte, se culcară şi mai tîrziu. Cum puse capul pe perină, adormiră îndată, parcă-i lovise cineva cu muchea în cap. Nu trecu mult şi împărăteasa dete un ţipăt, răsărind din somn.

– Da' ce ai, draga mea împărătească – zise împăratul – de ţipi aşa de grozav ?

– Ce să am, mărite împărate, iacă am văzut un vis frumos şi minunat. Ascultă, că voi să ţi-l povestesc :

Se făcea că eram într-o grădină, frumoasă, frumoasă, cum n-am mai văzut. Erau nişte pomi înalţi, stufoşi şi bine potriviţi de părea că erau scrişi, şi aşezaţi în trîmbă pe drumul pe care mergeam. În dreapta şi în stînga era o pădure tot cu de astfel de pomi de îţi plăcea să-i priveşti. Tot mergînd şi minunîndu-mă, m-am pomenit către

mijlocul grădinei. Aici era, ce să-ți spui? frumusețea de pe lume. Niște cărări sucite și cotite, acoperite cu un fel de iarbă măruntică, de părea că erau niște covoare așternute.

Din loc în loc și mai cît colea, se făcea că erau așezate niște stufișuri, unele rotunde și cu flori, altele lungurețe și cu pomișori, iară altele făcute ca niște ascunzători. Flori cu fel de fel de fețe și cu un miros de te îmbăta. Mă rătăcisem căscînd gura în toate părțile, uitîndu-mă la poamele cu care erau încărcați pomii și ascultînd la miile de păsărele ce cîntau pe rămurele și fără a se sfii de mine.

Mai către mijlocul grădinei se făcea că era o fîntînă de marmură albă ca laptele, și apa curgea pe de o sută de părți, limpede ca vioara și rece ca gheața.

Tot umblînd încoa și încolo, nesăturîndu-mă de privirea florilor și de miros, auz un glas ca de privighetoare care tot zicea: „cine m-o mînca, rămîne grea!" Stau în loc, caut să văz de unde vine glasul, și mi se părea că iese din mijlocul unui stufuleț de pomișori, mai frumoși decît ceilalți pe care îi văzusem pînă aci. Mă iau și eu după glas ș-o plec într-acolo. Cînd, ce să vezi? stufulețul se făcea că era înconjurat de niște iarbă verde, subțirică și naltă de-mi venea pînă mai sus de genuchi: firicelu de iarbă și floricica; astfel încît nu te îndurai să calci peste ele. Și cînd adia vîntul, se culcau și se ridicau de părea că sunt niște valuri de apă. Eu, pîș, pîș, binișor, mă feream să nu stric a frumusețe de iarbă și flori, și ajung pînă la stufuleț. Acolo, în mijlocul unor pomișori, era unul ceva mai nălticel, pare că de dinadins era făcut așa, ca să-l vază oricine o trece. Pe ramurile lui sta niște merișoare mici și p-o parte rumene, de părea că erau prăjite. Stau și ascult. Ele se făcea că mie îmi vorbeau, căci nu mai încetau de a tot zice: „cine m-o mînca, rămîne grea".

Eu n-am mai putut să mă opresc. Mă întinz peste ceilalți pomișori, iau un merișor d-alea, îl bag în gură să-l mănînc,

dară, cînd să mă întorc, dau într-un ghimpe. Așa de m-a săgetat pustiul de ghimpe, încît am țipat și m-am deșteptat.

– Frumos vis ai visat, zise împăratul ; dar și tare ai țipat, încît m-am speriat.

Nu trecu mult după asta și împărăteasa simți că a fost luat în pîntece. După nouă luni, născu o fată ca o zînă. Bucuria și veseliile ținură la curtea împărătească mai multe zile. Fata de ce creștea, d-aia se făcea mai frumoasă. Împăratul și împărăteasa se uita la dînsa ca la soare.

După ce mai crescu, se văzu că fata este isteață și cu minte. Îi plăcea să iasă pe cîmp să se joace, să adune floricele, să alerge după fluturei și să se scalde în pîrîiașul ce curgea pe la spatele grădinei împărătești și care era limpede ca lacrima.

Dădaca băgase de seamă că fetei, pe lîngă alelalte, îi plăcea să asculte și la viersul ce scotea din fluier un ciobănaș care avea cîteva miele și le păștea dincolo de pîrîiaș. Într-una din zile fata împăratului merse cu dădacă-sa la cîmp și, neauzind fluierul, crezu să sunt singure, se dezbrăcară și se scăldară. Ciobănașul dormea la rădăcina unui copaci și mielele se rătăciseră pe cîmpie. Cînd, un țînțar îl înțepă așa de tare, încît îl deșteptă. Deșteptîndu-se el, iacă fata împăratului că ieșea din apă. Rămase uimit de ceea ce văzu.

După ce se duse fata împăratului cu dădacă-sa, își căută și el mielele și se duse și el într-ale sale.

Pînă aci, cîntase el nu cîntase ; dară după asta își puse și el puterile și zicea din fluier niște doine de te adormea.

Văzînd dădaca că fetei îi plăcea prea mult să asculte la fluier, nu zise nimănui nimic, dară se feri de a mai veni cu fata pe acolo.

Ciobănașul, un flăcăiandru chipeș și tras ca pîn inel, daca văzu că nu mai vine fata pe acolo, își luă și el lumea în cap, și se duse în altă parte, la un oraș, de se băgă argat la vite.

Împăratul și împărăteasa se topea după fata lor, văzînd-o că de ce merge se face mai frumoasă și mai cu minte.

Cînd ajunse de măritat, împăratul zise împărătesei :

– Împărăteasa mea iubită, fata noastră s-a făcut mare ; acum să-i căutăm un bărbat dintre fiii de împărați, tot așa de frumos și de cu minte ca și dînsa.

– Fata noastră va lua de bărbat pe acela – zise împărăteasa – care îi va ghici semnele ce are pe trup ; altfel nu o mărit, doamne ferește.

Împăratul ascultă de vorbele împărătesei și dete sfară în țară și pe la toate împărățiile, precum ca să se știe că oricine va ghici semnele ce are fata împăratului pe trup, aceluia i-o va da de soție.

Cînd se auzi de astă hotărîre împărătească, se făcu mare vîlvă între împărați și oamenii locului, și toți cu totul se sculară să meargă la curtea împărătească să-și cerce norocul.

Iar daca auzi și ciobănașul, își ceru simbria de la stăpînu-său, își mai vîndu și ce bruma de țoale mai avea, își cumpără un cal de atît pe cît îi ajunsese bani și haine de primeneală, își luă ceva merinde și plecă și el.

Cum se văzu la cîmp, descălecă și, cu ochii înmuiați în lacrămi, făcu o rugăciune la Dumnezeu să-i fie de ajutor în călătorie și să izbîndească, apoi încălecă din nou și porni cu voie bună.

Și așa, aide, aide, merse pînă înseră și se puse a se odihni. Cînd, ce să vezi d-ta ? unde venea o ceată de fii de împărați și de boieri mari, îmbrăcați numai în fir și pe niște armăsari de mîncau foc. Se părea că nu-i mai încape locul. El, biet, se dete mai la o parte. Mai văzuse el cai buni, înșelați și înfrînați frumos ; mai văzuse și fii tineri de boieri îmbrăcați cu haine scumpe, auzise că unii dintr-înșii sunt limbuți, dezmierdați, luători în rîs și înfumurați, de nu le ajunge cineva cu strămurarea la nas, dar ca și aceștia, ba, ba, ba !

Trase şi ei aci spre a mînca peste noapte. Puseră deci de le făcu un foc mare de părea că au să frigă un bou, se puseră pe lîngă dînsul şi, după ce cinară, începură a vorbi verzi şi uscate ; mai multe rele decît bune. Nu le scăpase nimic pe lume de care să nu se alege. Stau tolăniţi pe nişte rogojini pe dasupra cărora erau aşternute nişte velinţe lucrate cu meşteşug.

Noaptea era frumoasă. Pic de nuor nu se vedea. Din cînd în cînd greierii şi prigoriile te făceau să-ţi mai aduci aminte că trăieşti pe lume. Un vînticel adia, încît de abia îl simţeai că vine să-ţi mîngîie obrajii. Ciobanul se făcuse mititel lîngă un mărăcine înflorit, pe lîngă care păştea calul său, şi se pusese pe gînduri. Se uita pe cer la drumul robilor, vedea cum se mişca carul, fata care duce apa în doniţi pe cobiliţe. Se mira de razele ce ieşea din luceafăr, şi căuta cu mare dorinţă să cunoască care din candelele atîrnate în cer ar fi aceea a fetei împăratului ca să se închine la ea.

Pe cînd era cufundat în gîndire, fiii de împăraţi şi de boieri băgară de seamă că mai era cineva. Îl întrebară şi aflară că merge şi el la cetatea împărătească unde mergeau şi ei. Şi fiindcă văzură că el nu le da pricină de vorbă, începură ei să-i vorbească şi să-l cam ia peste picior.

– Iată, zise unul din ei, încă un peţitor pentru fata cea frumoasă a împăratului.

– Asta negreşit că are să-i ghicească semnele, zise altul.

– Da bine are să şază fetei împăratului cu ăst Făt-frumos, grăi un al treilea.

Ciobanul tăcea şi înghiţea ; asculta şi el la vorbele lor cele nesărate şi necumpătate.

Dacă văzură şi văzură că el nu răspunde nici un cuvinţel, merseră la dînsul şi între altele îi ziseră :

– Atîţi fii de domni şi de împăraţi au fost şi nimeni n-au putut ghici semnele fetei împăratului, şi tocmai dumneata, prietene, o să te găseşti mai firoscos ?

– Omul este dator să-şi cerce norocul o dată, de două, mult de trei ori – zise ciobanul – şi acela care face aşa este om cu minte. Cel ce însă umblă mereu cercînd, este un nesăbuit căruia trebuie să-i lipsească vreo doagă. Eu nu aduc nimănui nici o supărare. Nu mă încumet iarăşi că o să ghicesc ceva. Dar-ar Dumnezeu însă să apuce unul din dumneavoastră o aşa bucăţică bună, fiindcă vi se cuvine.

Feciorii de boieri nu putură mistui vorbele ciobănaşului. Îşi puseră în gînd să i-o coacă şi se culcară.

A doua zi ciobănaşul se sculă de dimineaţă, îşi spălă faţa la o fîntînă, îşi făcu rugăciunea, încălecă pe mîrţoaga lui şi *trei, trei*, mergea singur. Feciorii de boieri şi de împăraţi se sculară tîrziu, se mai zbeguiră, şi apoi plecară şi ei ; îl ajunseră de pe urmă şi îl şi întrecură. Şi de astă dată se alegară de dînsul şi-i cătau cearta cu luminarea. Ciobănaşul tăcu din gură şi îşi căută de drum. El ştia că cine tace, merge în pace.

Seara feciorii de împăraţi şi de domni maseră în marginea unei păduri. Cînd, tocmai tîrziu hei ! ajunse şi ciobănaşul, ostenit ca vai de el ; se puse şi el la o parte, făcu un focşor, îngriji de cal, apoi cină şi se culcă. Feciorii de boieri, neastîmpăraţi cum erau, voiră să-şi rîză de el. Aşteptară pînă adormi ciobănaşul, mai aţîţară focul, îi luară pălăria şi i-o aruncară pe foc. Iar unul din ei, deşteptîndu-l, îi zise :

– Hei, prietene, ţi-a căzut bleanda [1] pe foc, scoală-te de o ia, că se arde.

– Las-o să arză, răspunse el, şi-şi cătă de somn.

După ce se culcară şi boierii, carii rîseră pînă se ţinură cu mîinile de inimă, adormiră şi ei.

Ciobănaşul se scoală şi el, le ia toate armele, suliţe, săgeţi, arcuri, paloşe, şi le puse pe foc. După ce se arseră de rămaseră numai fiarele, şi acestea se făcuseră roşii,

[1] *Bleandă* — sperietoare de păsări, momîie.

fiind încinse de foc, îi sculă, pe cînd el răscolea jaratecul cu o țandără de lemn, zicîndu-le :

– Ia sculați, boieri, de vedeți țurloaiele blendei.

Cînd se sculară boierii și văzură atîtea fiare arse, nu le venea a crede ochilor. Se duseră să-și ia armele de unde le agățaseră, dară, ia-le de unde nu e.

Văzură în cele din urmă că sunt păcăliți, se cătrăniră de mînie, însă înghițiră gălușca.

Ciobănașul era gata de plecare, fiindcă tocmai se îngîna ziua cu noaptea, încălecă și o luă la sănătoasa : vezi că se cam și temea să nu pață ceva din mîna boierilor.

Boierii iarăși îl ajunseră de pe urmă și îl și întrecură, bătîndu-și joc de dînsul, cînd erau pîn dreptul lui. Seara iarăși tîrziu sosi și ciobănașul la locul unde se așezaseră ei să conăcească.

Cum ajunse, se trase la o parte ca și în ziua trecută. îngriji de cal, apoi cină și se culcă.

Locul unde maseră ei noaptea aceasta era aproape de o lăcoviște nomoloasă. Boierii, cum văzură că ciobănașul a adormit, îi luară calul și îl înnomoliră în lăcoviște. Apoi, deșteptîndu-l, îi ziseră :

– Hei, prietene, scoală că ți s-a înnomolit mîrțoaga și nu mai poate ieși.

Ciobănașul știa că-și priponise calul bine ; înțelese că trebuie să fie vreo drăcie aci la mijloc, și răspunse :

– Cine dracul a pus-o să se înnomolească ? las-o că va ieși ea de va voi.

Riseră și de astă dată boierii cu lacrămi, apoi se culcară.

După ce adormiră, se scoală și ciobănașul, le ia armăsarii, le jupoaie pieile picioarelor de la copite în sus și le leagă cu tei ceva mai sus de genuchi, le pune cîte un proțap în gură ca să stea cu dinții rînjiți, și îi băgă în nomol pe lîngă calul lui. Apoi se duse să deștepte pe fiii de boieri :

– Sculați, boieri, de vedeți minune : armăsarii dv. văzînd mîrțoaga mea înnomolită în lăcoviște, și-a sumes

nădragii şi s-au dus ca s-o scoață din noroi. Pentru aceasta rîd, rîd, uite, de să se prăpădească.

Cînd auziră boierii de una ca asta, se temură să nu le fi jucat iarăşi vrun renghi - şi de unde să nu fie aşa - se sculară, şi cînd văzură cum i-a poticălit ciobănaşul, se luară cu mîinile de păr.

N-avură ce zice. Cu toate astea, unul din ei, care era şi mai semeț, se otărî să se ție de capul ciobănaşului, să nu-l lase să se sfințească.

Ciobănaşul însă îşi scoase calul din nomol şi, în învălmăşeală, se strecură binişor, şi pe ici ți-e drumul ; plecă şi îi lăsă cu buzele umflate, cu brațele încrucişate şi fluierînd a pagubă.

Boierul cel semeț şi neruşinat se luă după dînsul, îl ajunse, şi tot cu şoşele cu momele îmbla pe lîngă el. După ce sosi la cetatea împărătească, ciobanul se înfățişe şi el la împăratul ca să ghicească semnele fetei ; dară boierul nu se dezlipea de lîngă dînsul, nici cît ai da în cremene.

Împăratul daca văzu pe cioban, dichisit, spălățel, cu țoalele curate pe dînsul şi cu mustăcioara mijindă, îi plăcu şi lui ; mai ales că era şi mîndru şi sta înfipt înaintea lui şi cu coraj, îl priimi deci să vie să ghicească.

Înfățişîndu-se înaintea sfatului împărătesc, unde se afla şi împăratul cu împărăteasa şi cu fata lor, el, după ce îşi aruncă ochii ca un şarpe la fată, zise :

– Preamărite împărate şi împărăteasă, fata măriilor voastre are soarele în piept, luna în spate şi doi luceferi în cei doi umeri.

– Aşa eram să zic şi eu, răspunse de la spatele ciobanului boierul cel neruşinat.

Toată lumea rămase uimită cînd auzi semnele ce spusese ciobanul şi mărturisirea împăratului că aşa este ; de unde pînă aci se auziră, zicîndu-se de unii alții :

– Ba, că fata ar fi cocoşată.

– Ba, că ar fi schioapă.

– Ba, că ar avea vrun semn de măslină, cireașă, coarnă ori de alte poame pe care împărăteasa, fiind grea cu fata, ar fi poftit la vreuna dintr-însele, și că ar fi furat-o spre a-și potoli pofta. Că, după ce ar fi mîncat poama, în locul unde a pus mîna mai întîi pe trupul ei, în același loc s-a făcut semnul poamei pe trupul fetei. Că acel semn ar fi în cutare ori în cutare loc.

Unii, ba, că una. Alții, ba, că alta.

Împăratul și împărăteasa se afla într-o mare încurcătură. Nu știa pe care să aleagă din doi. Unii din sfatul împărăției zicea să aleagă pe fiul de boier mare, fiindcă el zisese că tocmai, așa era să spuie și el. Alții zicea să aleagă pe cioban, fiindcă el ghicise cel întîi semnele fetei. Împăratul lăsă ca să-și aleagă fata pe cine va voi, mîine de dimineață, tot de față cu sfatul. Lăsă adecă fetei timpul să se gîndească pînă a doua zi.

Pînă atunci, împăratul porunci să-i omenească pe amîndoi ca pe niște mosafiri mari și să-i găzduiască în palaturile împărătești. Le pregătiră o cămară cu două paturi în care să mîie peste noapte.

Pînă a nu însera, ciobanul se furișe de fiul de boier și se duse de-și cumpără nițele floricele-boabe.

Întorcîndu-se, îl întreabă fiul de boier :

– Dară unde fuseși, prietene ?

– Mă dusei de-mi cumpărai un cuțitaș, răspunse el.

– Ce să faci cu el ?

– Îmi trebuie.

Cum auzi așa fiul de boier, se duse de-și cumpără și el un cuțitaș.

După ce se întoarse, cina fiind gata, se puseră de cinară, apoi merseră să se culce.

Cămara în care intrară era așa de mîndru împodobită, încît bietul cioban se mira cum o să calce el pe velințele și scoarțele alea scumpele ce erau așternute pe jos. El se ciudi și mai mult cînd văzu pe fiul de boier mare că intră

şi calcă fără milă peste dînsele, ca şi cum ar fi fost cine ştie ce zdrenţe.

Păreţii erau albi ca laptele şi cu nişte vărgi de aur. La ferestre erau nişte perdele de mătase d-aia bună şi groasă, întinse pe nişte drugi de aur. Pe lîngă păreţi, nişte laviţe şi o masă de lemn mirositor, lucrate cu meşteşug.

Paturile erau de o parte şi de alta ale cămării şi cu un fel de oranist dasupra, numai de mătăsărie d-aia buna, înmuiate în fir, aşezate pe patru stîlpi lucraţi ca melcul şi cu nişte dungi de aur. Aşternutul era de nişte pînză albă ca zăpada şi subţire de s-o spargi cu limba. Perina de cap era îmbrăcată cu pînză de borangic de cea mai aleasă.

Ciobanul intră cu sfială. Abia călca, ca să nu strice velinţele. Se puse binişor în pat ca să nu se mototolească albiturile. Iară fiul de boier, cum intră, se aruncă pe un pat, parc-ar fi fost la dînsul acasă, şi se tolăni.

După ce se stinse luminarea, ciobanul începu a ronţăi la floricele prin întunerec. Cum auzi feciorul de boier, întrebă din patul său :

– Da' ce faci tu acolo, prietene ?

– Iacă, ce să fac ; mi-am tăiat nasul şi îl mănînc, pentru aceea mi-am cumpărat cuţitaşul.

Îndată şi feciorul de boier îşi scoase cuţitaşul, îşi tăie nasul, şi începu a ronţăi şi el, crezînd că asta trebuie să fie ceva. Nu-i veni lui să crează că o asemenea faptă n-o să însemneze vreo izbîndă la norocul pe care nădăjduia să puie mîna.

Îl durea de durut ; dară răbda în piele ca un drac, pînă o vedea cum o s-o scoaţă la cale.

Mai tîrziu iară aude pe cioban ronţăind.

– Dară ce mai faci tu acolo, prietene ?

– Ce să fac ? Iacă mi-am tăiat urechile şi le mănînc.

Îndată şi le tăie şi feciorul de boier şi începu a ronţăi şi dînsul, ca să nu rămiie mai pe jos decît ciobanul.

Toată noaptea nu s-a putut odihni de durere. Se zvîrcolea ca lipitoarea cînd îi dai sare. Dară îi era ruşine să ţipe ori să geamă.

Ciobanul adormi şi trase un pui de somn pînă a doua zi, de să se ducă vestea.

Cînd se sculară, fură poftiţi înaintea sfatului împărătesc ca să-şi aleagă fata un mire; cînd colo, ce să vază? Feciorul de boier slut, ciont şi plin de singe ca un stîrv, pe care îl deteră afară ca pe un marţafoi şi becisnic.

Apoi porunci să schimbe hainele ciobanului, şi îl luă de-l duse la biserică, unde îl cunună cu fata. Să lăsăm că veseliile ţinură multă vreme: dară băgînd de seamă împăratul că ginere-său nu e prost, ci că din ce în ce iscusinţa lui se ascute, îl puse să judece cîteva pricini din cele mai grele. Ginerele împăratului era din firea lui om drept, blînd şi cu frica lui Dumnezeu. Sfatul împărăţiei rămase cu gura căscată cînd auzi hotărîrile cele drepte ce dase el. Atunci împăratul, mîndru că i-a trimis Dumnezeu un aşa ginere ager la minte, se coborî de pe scaunul împărăţiei, fiindcă era şi bătrîn, şi puse pe ginere-său împărat în locul lui, care, de va fi trăind, împărăţeşte şi azi.

Iară eu:

'Ncălecai p-un mărăcine,
Să m-asculte orişicine.

Povestit de tata. Publicat pentru întîia oară în *Legende, sau basmele romînilor*, partea a II-a, fascicula II, 1876.

LBR

Cei trei fraţi împăraţi

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un biet om sărac. El avea femeie şi trei copilaşi. Lucra bietul om de da pe brînci, zi şi noapte, orice şi pe unde găsea, şi două în tei nu putea lega şi el. Bieţii copilaşi erau mai mult flămînzi decît sătui.

Într-o dimineaţă, plecînd la pădure ca să aducă ceva uscăturele pentru casă, văzu într-un copaci un cuib de pasăre, cum nu mai văzuse el pînă atunci. Se miră niţel, apoi parcă-i da cineva ghes, vru să ştie ca ce fel de pasăre să fie aceea ce se adăpostea in astfel de cuib. Îşi lepădă calevrii[1], îşi scuipă în palme şi se agăţă de copaci ca să se urce in el. Încet, incet, el se sui pînă la cuib, se uită într-însul ; pasărea nu era ; cînd, ce să vază ? un ou ca de găină. Aşa de frumos era oul şi lucios, lucios, incît parcă-i era milă să puie mîna pe dînsul. În cele din urmă, îl luă şi-l băgă în sîn. După ce se dete jos, culese cîteva uscături, făcu o sarcină mică, o luă la spinare şi plecă cu dînsa acasă.

Copiii, cînd văzură oul, săreau de bucurie. Se miră şi femeia lui, căci nici ea nu mai văzuse un astfel de ou. Nu ştiau cum să umble mai binişor cu dînsul, ca să nu-l scape jos să se spargă. Unul zicea ca să-l coacă în spuză şi să

[1] *Calevri* — pantofi groşi, rezistenţi.

mănînce toţi dintr-însul, altul zicea ca să-l fiarbă ; altul zicea că să-l păstreze.

Muncitorul însă zise că mai bine ar fi să se ducă cu el în tîrg să-l dea pe bani, că tot şi-a pierdut el ziua de muncă, şi cu ce va prinde pe dînsul să ia niţel mălai.

Toţi găsiră cu cale că aşa este mai bine să facă.

Se duse deci cu oul în tîrg. Se aşeză şi bietul muncitor în rînd cu femeile ce vindeau ouă.

Umblau oamenii de colo pînă colo şi cumpărau mereu la ouă, dară la el nici unul nu venea. Se mira cum de nu-l întreabă şi pe dînsul nimenea de oul lui. În cele mai de pe urmă, iacă un neguţător chiabur că vine şi la dînsul.

– De vînzare ai oul ăsta, prietene ? îi zise.

– De vînzare, jupîne.

– Ce cei pe dînsul ?

– Păi, ce-i vrea să-mi dai, jupîne.

– Să-ţi dau o pungă de bani.

– Ia lasă, jupîne, nu-ţi mai bate joc de mine, zise el şi se uită în altă parte, crezînd că rîde de el pentru că venise la tîrg numai cu un ou.

– Ba nici rîs, nici nimic, începu a zice neguţătorul cel chiabur. Iată două pungi, nu crez să-ţi dea altul mai mult.

Şi scoase pungile cu bani, i le puse în mînă, luă oul şi plecă.

Bietul om rămase înlemnit în loc, uitîndu-se după neguţător cum se ducea. Nici că-i venea măcar să crează ochilor. Şi apoi unde se mai auzise ca un ou să se vînză cu două pungi de bani.

Cînd se deşteptă din zăpăceala lui, pipăi pungile să vază, nu e vrun vis ; apoi vru să alerge după neguţător să-l întrebe de n-a făcut vro greşeală. Dară ia pe neguţător de unde nu e. El îşi căutase de drum, vesel că cumpărase aşa ou.

Daca văzu şi văzu, deschise şi el pungile, se uită în ele, dară odată îl luară de ochi banii ce era acolo. Apoi

le strînse la loc, le băgă în sîn şi plecă să-şi cumpere merinde. Umplu un sac cu de cele de trebuinţă şi o luă către casă. Se tot temea şi se tot uita în toate părţile să nu care cumva să vie cineva să-i ia pungile.

Cînd ajunse acasă, trînti sacul jos şi zise :

– Iată nevastă, ce minune făcui eu cu oul ăla poznaş ; vezi tu ?

– Văz. Dar ce e în sacul ăla marele ?

– Ei ! dară ce nu e, aia întreabă-mă : mălai, fasole, pastramă, peşte sărat, ceapă, ardei, usturoi.

– Şi unde le duci ?

– Ia auzi : unde le duc ! acasă, fă, ţie şi copiilor ; unde să le duc ?

– Ce vorbeşti, bărbate, ori ai căpiat astăzi ? Vezi, mă, că ţi le-o fi dat cineva să le duci aiurea şi tu, ştiind lipsa de acasă, t-ei fi rătăcit cu ele încoace. Cînd ai mai făcut tu astă comedie să vii acasă cu merinde cît munca ta pe zece zile ?

– Păi bine, fa, nevastă, nu-ţi spusei că comedia asta o făcu oul ăla poznaş, de-l găsii eu azi în pădure ?

– Ce spui, bărbate ? atît a făcut oul ăla, cît ai dat tu pe toate astea ?

– Hei ! dară cînd ăi mai vedea şi p-astea, să vedem ce o să mai zici !

Atunci scoase pungile şi răsturnă banii în pat.

Femeia rămase înmărmurită cu ochii ţintă la bani.

Copiii carii pînă atunci răscolea prin sac şi înhăţa cu dinţii cînd din una, cînd din alta, cum auziră zornăitul banilor, alergau de la sac la bani şi de la bani la sac. Ei nu se puteau sătura văzînd atîta belşug în casa lor.

– Bărbate – mai zise femeia – dară asta nu e lucru curat. Atîţia bani pentru un ou de găină !

Şi pipăia banii să vază, nu care cumva sunt niscai fermece, ori altceva ?

– De găină, de negăină, uite, l-am vîndut cu două pungi de bani, cum îi vezi cu ochii verzi. Apoi ori că el

a făcut atîta, ori că negustorul la care l-am vîndut n-a fost om curat, eu nu ştiu. Atîta ştiu numai că trebuie să mulţumim lui Dumnezeu că ne-a învrednicit să vedem şi noi o dată cu ochii ce este belşug în casa noastră. Acum vezi de roasteşte de masă, să mîncăm şi să ne veselim.

Aşa şi făcură. Toată ziua într-o veselie o duseră.

A doua zi, se sculă de dimineaţă, se găti şi plecă la muncă. Nu ştiu însă cum făcu el, nu ştiu cum dţese, că se pomeni iarăşi în pădure. Nici el nu ştia cum venise acolo ; ştia numai că el la muncă plecase.

Dacă văzu aşa, cătă copaciul, se sui în el şi mai găsi un ou.

Se duse cu el în tîrg şi mai luă încă două pungi cu bani, tot de la acel negustor.

Pasămite oule astea erau de diamant, care făceau de zece ori atît cît îi da lui pe ele negustorul.

El însă era bun bucuros că lua şi atît, căci scăpă de sărăcie el şi cu toţi ai lui.

Cumpără de astă dată haine pentru copii, căci erau goi. Mai luă nişte unelte şi dichisuri de ale lui pentru muncă şi pentru casă, căci nu credea că o să fie în toate zilele Paşte, să tot găsească la ouă d-astea scumpele.

Cîteva zile d-a rîndul se mai duse el în pădure şi tot găsea cîte un ou. Se făcu însă mai năzuros în tîrg, ţinu mai la preţ şi cu mirare văzu că scoate cîte patru pungi de bani în loc de două.

Apoi daca văzu el că aşa merge treaba, îşi făcu o căscioară, îşi mai îndulci şi el traiul şi-şi dete copiii la dascăl ca să înveţe carte.

Într-una din zile, ducîndu-se mai de dimineaţă să-şi ia merticul, dete peste paserea ale cui ouă le lua el. Sta pe cuib. Aşa frumuseţe de pasăre nu mai văzuse, nici mai auzise. Îndată îi trăsni prin cap că ar fi bine să o aducă acasă la dînsul. O şi luă binişor şi cu mare bucurie aduse la bordeiul lui pe stăpîna ouălor.

Apoi, ducîndu-se în tîrg, porunci o colivie frumoasă şi foarte mare, în care colivie îşi aşeză găina şi o îngrijea ca pe copiii lui.

Cu chipul acesta scăpă şi de drumul de toate zilele prin pădure şi de suitul în copaci.

Găina îi oua în toate zilele cîte un ou, în colivie.

Îmbogăţindu-se el, goni sărăcia din satul lui. Făcea bine la tot satul. Ajuta pe orice nevoiaş, cumpăra vaci la toate văduvele, ocrotea pe toţi copiii sărmani.

Omul este nesăţios. Cu cît are, tot ar vrea să mai aibă. Muncitorul, după ce văzu că are destul, începu a face negoţ. Şi fiindcă negoţul, cînd merge bine, de firea lui este ca să se întinză ca pecingenea, dete ghes muncitorului să călătorească prin ţări străine după negoţ.

Porni dară într-o călătorie foarte depărtată peste mări şi ţări.

Într-o zi, cînd lipsea şi nevasta lui d-acasă, copiii intrară în colivie ca să se joace cu găina. Jucîndu-se ei acolo, unul din ei ridică aripa găinei şi vede că este ceva scris acolo :

– Să te văz, nene – zise cel mijlociu către cel mai mare din fraţi – poţi tu să citeşti ce zice aici ?

– Ba nici boabă, răspunse el. Astea parcă nu sunt slove de care ne arată dascălul.

– Să mergem să chemăm pe dascăl, să ne spuie el ce zic acele slove, zise cel mai mic din fraţi.

– Bine zici tu, răspunseră amîndoi fraţii mai mari, să mergem, să mergem.

Şi într-un suflet ajunseră la dascăl, îi spuseră şi-l rugară să vie să citească, ca să ştie şi ei ce zice acele slove de sub aripa găinei, pe care o păstrează în colivie tat-al lor.

Dascălul deocamdată nu voi să crează ceea ce-i spuneau copiii ; dară după ce-l încredinţară, se hotărî să vie într-o doară, mai mult de hatîrul lor, decît pentru vro ispravă.

Cînd văzu acele slove şi le citi, dascălul rămase înmărmurit şi, intrîndu-i gărgăunii în cap, îi şi puse gînd rău

găinei. Copiilor însă le zise că acelea ce li se păreau a fi slove era un fleac și că nu însemna nimic.

Ce făcu dascălul, ce drese, se dete pe lîngă muma copiilor și, cu șoșele, cu momele, îi intră pe sub piele și se înădi cu dînsa.

Biata femeie, slabă ca toate femeile, se planisi dascălului.

Într-una din zile, după ce își scoaseră ochii, dascălul uitîndu-se la ea cu ochi galeși și cu giugiuleli, îi zise :

– Ce mult aș pofti să mănînc o pasăre cu tine la masă.

– Mîine e sărbătoare – răspunse femeia – voi trimite să cumpere o pasăre bună și grasă și o voi găti după pofta inimioarei dumitale.

– Daca ar fi vorba despre pasări de care se găsesc la toată lumea, nu ți-aș fi mai spus dumitale, căci am și eu destule în curte, slavă domnului !

Dascălul bătea șeaua să priceapă iapa. Femeii îi dete un fier ars prin inimă.

– E, apoi ce fel de pasăre ai voi dumneata ? îl întrebă femeia.

– Ceva așa, deosebit, răspunse dascălul. Și ca să nu mai ocolim, ți-oi spune romînește, pe șleau : am poftă să-ți mănînc friptă găina aia a ta din colivie.

– Vai de mine, dascăle ; dară cum aș face eu una ca asta ? Ce va zice bărbatu-meu cînd s-o întoarce ?

– Orice va zice, iaca, tu să-i spui că a murit. Și apoi nu pricep la ce să mai ții o găină care și așa e destul de bătrînă și care peste curînd negreșit că tot are să moară.

– Orișicum, dascăle, tot nu-mi vine să fac una ca asta, ca să nu se amărască bărbatu-meu.

– Atîta trecere n-am și eu la dumneata ? mai zise dascălul. Asta îmi dovedește că nu mă iubești. Îmi pare rău că am îndrăgit cu atîta foc pe o nesimțitoare. Eu pen-

tru dragostea ta aş fi dat prin foc şi prin apă, ca să-ţi fac voile, şi tu pentru mine atita lucru să nu faci. Să ştii dară că de azi încolo n-ai să mă mai vezi ; mă duc să mă înec.

Biata muiere începu a simţi şi ea de dînsul; apoi, de frică ca să nu-şi facă seamă singur pentru dragostea ei, se înduplecă şi făgădui dascălului că-i va da găina s-o mănînce friptă, singur, singurel, după cum dorea.

Cum auzi dascălul de una ca aceasta, îi zise că acum s-a încredinţat că şi ea îl iubeşte. Apoi puse la cale ca găina s-o gătească bucătăreasa lui.

A doua zi, după ce porunci bucătăresei să nu lepede nimic din ale găinei, nici din măruntaie, ci s-o frigă aşa întreagă-întregulită, se duse la biserică, unde veni şi femeia cu copiii.

Bucătăreasa făcu întocmai precum îi poruncise stăpînu-său, însă pe cînd era aproape să fie friptă găina desăvîrşit, copiii se întoarseră de la biserică, deşi nu se isprăvise slujba, căci li se făcuse foame, şi se rugară de bucătăreasa să le dea ceva să mănînce.

Cu atîta gingăşie se rugară copiii, încît bucătăresei i se făcu milă de dînşii ; le dete cîte un codru de pîine şi, pe lingă aceasta, celui mare îi dete capul găinei, celui mijlociu pipota, şi celui mai mic inima, socotind că acestea sunt lucruri de nimic.

Copiii mîncară repede şi se duseră iarăşi la biserică.

Dascălul, care stătuse ca pe ghimpi la biserică, cum ieşi, veni numaidecît să se puie la masă. Numai gîndindu-se la găină, îi lăsa gura apă. Dară se supără cît un lucru mare cînd văzu că i se aduse găina fără cap, fără pipotă şi fără inimă. Se cătrăni de ciudă şi de necaz, încît p-aci, p-aci era să nebunească.

Atunci răcni ca un leu la bucătăreasă, întrebînd-o cum a făcut de i-a călcat porunca.

Biata bucătăreasă spuse lucrul cum se întîmplase, zicîndu-i că nu credea să se facă atîta tevatură pentru n micul ăsta de măruntaie.

Văzu că nu mai are încotro și se stăpîni, gustă cîteva din masă, se sculă foarte amărît și se hotărî să poarte sîmbetele copiilor.

Femeia, de unde se aștepta să vază pe dascăl mulțumit pentru că se jertfise să-i facă plăcerea, rămase uimită auzindu-l că este atîta de mîhnit. Se duse dară pe lîngă dînsul și cu fel de fel de vorbe dulci voi să-l înveselească.

Iară el, care nu-și lua de loc gîndul de la găină, îi zise :

– Ai voit să-mi dovedești că-ți sunt drag cînd te-ai înduplecat și ai dat găina s-o taie și să o frigă. Ca să mă încredințez cu desăvîrșire că mă iubești, am să te pui încă la o încercare. Un lucru am să-ți mai cer.

– Spune, spune mai curînd, sufletul meu, numai să se poată. Eu însă sunt gata și la moarte să merg pentru d-ta, îi răspunse femeia.

– Trebuie să alegi una din două : ori să fii cu copiii tăi, ori să fii cu mine. Și iată de ce : sunt dascăl de atîți mari de ani, și nu mi s-a mai întîmplat ca vreun școlar pînă acum să-mi fi făcut rușinea ce mi-a făcut copiii tăi. Toată lumea știe că pe copiii tăi îi am mai de aproape decît pe ceilalți ; eu mă silesc cu ei să-i învăț cîte în lună și în soare, fiindcă am voit să-i scoț ciraci ai mei ; și ei, ce să vezi ? Lasă că fac mișelii și umblă ca dezmeticii pe uliți, de s-a luat lumea de gînduri cu ei, dară azi, să iasă ei din biserică, să vie să mănînce și apoi să se întoarcă în biserică clefetind din gură ! Cu ce obraz să mai ies eu în lume ? Cine o să-și mai dea copiii la școala mea ? Și decît să-mi iasă nume rău, mai bine să mor ; căci iată ce glăsuiește o zicătoare : decît să iasă omului nume rău, mai bine ochii din cap.

– Ce stai, dascăle, de vorbești? Apoi la mine nu te mai gîndești? Nu e păcat de Dumnezeu să pierdem noi niște copilași așa de drăgălași și curați ca mărgăritarul? Cum se poate una ca asta, ca eu să-mi pierz copilașii? Gîndește-te, drăguțul sufletului meu, că sunt copiii mei.

– Ori ei, ori eu, răspunse el.

– Bine, ce o să zică bărbatul meu cînd s-o întoarce? Lumea mă va omorî cu pietre, cînd va auzi una ca asta.

Dascălul văzu că a cam scrintit-o și o întoarse pe foaia ailaltă.

– Eu nu zic să-i omorîm, ci să-i trimitem deocamdată la un alt oraș; să zici că i-ai trimis pentru învățătură. Nu mai pot, mă înțelegi? să stea cu mine aici; căci nu voi să-mi zică lumea că sunt dascăl d-ăia, terchea, berchea, trei lei perechea.

Cu gura zicea el unele ca acestea, dară în capul lui clocea alte gînduri spurcate.

– Ei bine, daca este așa, mă învoiesc: dară cum să facem? întrebă femeia.

– Foarte lesne, răspunse dascălul; la noapte să-i închidem într-o magazie și mîine, în faptul zilei, îi iau eu într-o căruță și i-oi duce să-i așez la un prieten al meu.

Gîndul dascălului era să ia pe copii, să-i ducă în pădure și acolo să spintece pe cîte unul, unul, și să le scoață dintr-înșii capul, pipota și inima găinei și să le înghiță el.

Dară norocul nu-i sluji nici de astă dată.

Copiii fură coprinși de frică cînd se văzură închiși în magazie. Începură să plîngă. Cel mijlociu însă zise:

– Fraților, ascultați-mă pe mine, că va fi bine de noi toți. Știți de ce ne-a închis dascălul aici cu voia mamei?

– De ce? întrebară ceilalți.

– Dascălul a spus minciuni că nu însemna nimic slovele de subt aripa găinei. Și d-aia a stăruit el pe lîngă mama de a tăiat găina și s-o mănînce el, ca să se împlinească la dînsul prorocia din acele slove. Dară n-a vrut Dumnezeu cu dînsul.

– Adevărat să fie – mai întrebară frații – că însemna ceva acele slove?

– Mai e vorbă! răspunse el. Iacă să v-o spui eu acum. Slovele acelea ziceau că: cine va mînca capul găinei, va ajunge împărat.

– Eu împărat?! zise cel mare, care mîncase capul.

– Așa, răspunse fratele cel mijlociu. Cel ce va mînca inima găinei, de cîte ori se va culca, se va pune la capul lui o pungă cu bănet, unde o va găsi cînd se va scula.

– Mie să mi se întîmple astă? întrebă cel mic, care mîncase inima.

– Ție, îi răspunse fratele cel mijlociu. Iară cel ce va mînca pipota, se va face năzdrăvan.

– D-aia știi tu năzdrăvăniile astea, strigară frații cel mare și cel mic deodată.

– D-aia, fraților, le răspunse mijlociul. Acum, ca să scăpăm de aici, trebuie să ne punem toate puterile să stricăm fereastra magaziei ăștia și să fugim, căci dimonul de dascăl are de gînd să ne ia în revărsatul ziorilor, să ne ducă în pădure și să ne omoare.

Se puseră cu toții, sfărămară fereastra și fugiră. Merseră, merseră, toată noaptea. Cînd se lumina de ziuă, ajunseră la un loc unde se deschidea trei drumuri. Aci stete să se odihnească. Se hotărîră să apuce fiecare pe cîte un drum și să se ducă unde i-o lumina Dumnezeu. Se îmbrățișară, se sărutară, își luară ziua bună unul de la altul cu lacrămile în ochi și se despărțiră.

Merseră ei toată ziua, cînd în deseară frații cei mai mari se întîlniră iară. Pasămite drumurile pe care apucaseră ei se întruneau acolo. Atunci năzdrăvanul zise:

– Pesemne că Dumnezeu vrea să fim tot împreună, daca el ne-a adus aci. Așadară să nu ne despărțim în toată viața noastră. Mai-nainte de aci este un oraș mare. Acolo a murit împăratul și mîine se alege altul: cel ales ai să fii tu.

– Ia lasă vorba aia încolo, măi frate, și nu mă mai face să-mi intre gărgăuni în cap. Mai bine zi : ai să mergem să căutăm ceva de lucru, că burta, auzi, cică n-am mîncat de ieri, și cere, sîrmana.

Mergînd ei, ajunseră la orașul care era înaintea lor. Aci întîlniră un bătrîn pe care îl rugară să-i îndrepteze la vrun han, unde să mîie noaptea. Bătrînul le spuse că hanurile gem de lume care a venit să fie față la alegerea împăratului, care se face mîine, că nu va găsi nici un loc de mas și îi luă la dînsul acasă, unde le dete de mîncare și un pat de odihnă.

A doua zi de dimineață se scoală cu toții, se spală, se scutură și pleacă cu bătrînul afară din oraș pe o cîmpie întinsă, ca să vază și ei cum se aleg împărații la cetatea aceea.

Bătrînul le spuse că alegerea se face așa : dregătorii cei mari ia un porumbel alb nevinovat, îl încarcă cu cordele foarte frumoase cu tot felul de fețe, îl aruncă în sus, și pe cine s-o lăsa porumbelul, p-acela îl face împăratul lor.

Pe locul hotărît se adunase, încă pînă a nu se face ziuă, atîta lume, cît frunză și iarbă, de nu se mai putea mișca ; și bătrînul cu copiii abia găsiră și ei un colțișor la o parte de unde să se poată uita și ei. N-apucară să se așeze bine și auziră un sunet de bucium. Atunci se făcu o tăcere de se auzea musca zbîrnîind. Toată lumea ținea ochii țintă în sus.

Aruncîndu-se porumbelul în văzduh, acesta ocoli pe dasupra lumii și veni de se puse drept pe capul băiatului celui mare.

Fiii de împărați și de boieri, cari veniseră cu gînd d-a fi aleși, începură a striga că nu se poate, e greșeală, nu e bun de împărat, și altele, și cerură ca să se facă o a doua încercare.

Se înălță dar porumbelul de a doua oară ; și de astă dată, fără nici un ocol, veni și se puse drept pe capul băiatului. Încă o dată strigară fiii boierilor că nu se

poate, nu se poate, şi cerură a treia cercare. Iară pe băiat îl băgară într-un sac şi-l duseră departe de lume.

La a treia înălţare, porumbelul, după ce fîlfîi puţin pe dasupra locului pe unde sta băiatul mai-nainte, îşi ia zborul şi se duce de se pune drept pe sac.

Atunci toată lumea strigă într-o unire că acesta este împăratul lor. Îl scoaseră dară din sac şi-l duseră de-l aşezară pe tron, în sunetul buciumelor, al surlelor şi al strigărilor de bucurie ale mulţimei adunate.

Împăratul cel nou, cum se văzu întronat, mai întîi hotărî ca frate-său năzdrăvanul şi bătrînul ce-i găzduise să fie nelipsiţi de lîngă dînsul. Şi cu ajutorul lui frate-său începu a cîrmui împărăţia cu înţelepciune şi dreptate. Nu trecu mult şi vestea se duse în toate ţinuturile şi în împărăţiile vecinilor despre numele lor ; iară supuşii lor începură a-i numi : cei doi fraţi împăraţi cu minte şi drepţi.

*

Cînd auzi dascălul de fuga copiilor, turbă de mînie : căci era un zăcaş de n-avea margini. Vru să-şi facă seamă singur, dar n-avu curaj. Văzînd însă că norocul îi stă împotrivă, se potoli oarecum şi se apucă iară de dăscălia lui.

După o bună bucată de timp iată că soseşte şi tatăl copiilor din călătoria cea lungă ce făcuse. Adusese cu dînsul bogăţii după bogăţii. Cînd află de fuga copiilor, cît p-aci era să-i vie rău, dară se stăpîni. Cercetă în dreapta şi în stînga, şi i se spuse toată istoria cum s-a întîmplat. Atunci el hotărî să ceară dreptate pentru necinstea ce i-a făcut soţia lui şi pentru răul ce i-a pricinuit procletul de dascăl. Merse deci pe la toate dregătoriile şi fu strărgănit prin judecăţi mai mulţi ani, fără să-şi dobîndească dreptatea potrivit cu mărimea vinei celor vinovaţi.

Aflînd și despre numele cel falnic al celor doi frați împărați, neguțătorul își luă femeia și pe dascăl și se duse să-i judece ei.

Mai-nainte însă de a ajunge ei acolo, fratele împăratului, năzdrăvanul, simțind că are să vie tată-său la judecată, spuse frăține-său, împăratul, și amîndoi se chibzuiră ca să facă o priimire frumoasă ca unui părinte bun ce le era.

Cînd veniră împricinații la înfățișare, ieși înainte fratele împăratului și priimi pe negustor la scară, iară cînd îl duse înaintea împăratului, acesta se sculă de pe tron și l-a întîmpinat cu vorbe bune și supuse.

Negustorul se minună de atîta cinste ce i se făcu și nu știa ce să mai zică ; se uita în toate părțile și nu pricepea nimic din cele ce se făceau.

El căuta cînd la împăratul, cînd la fratele împăratului, se minuna în sine, dară nu cuteză să zică nimic.

Intrînd în cămară și dascălul cu femeia, stătură ca trăsniți de Dumnezeu. Vezi că se știau vinovați de moarte.

După ce se așeză împăratul pe tron, judecata începu.

Neguțătorul își spuse păsul și zice că își pune nădejdea în înțelepciunea împărătească și așteaptă să hotărască împăratul cum îl va lumina Dumnezeu.

Dascălul o mîlcise de tot, iară femeia îndrugă și ea cîteva vorbe, aruncînd toată vina în spinarea dascălului.

Atunci împăratul întrebă pe negustor că : daca își va vedea copiii, i-ar cunoaște el ?

– Mai e vorbă ? răspunse neguțătorul.

El se uita la amîndoi împărații și nu mai cuteză să zică nici bleau.

– Noi suntem, răspunse împăratul.

La aceste cuvinte, femeia și dascălul o sfecliră de tot și tremurau ca varga. Iară neguțătorul, creștea inima într-însul de bucurie că-și găsise copiii.

Împăratul zise că de cînd el este împărat, așa pricină grea nu mai judecase. Hotărî dară ca toți să cază în genuchi și să roage pe Dumnezeu să le arate dreptatea lui.

Așa și făcură.

Pe cînd încă se rugau, deodată, dascălul și femeia se făcură stane de piatră.

Împăratul porunci să puie aste stane de piatră de o parte și de alta la scara palatului. Iară negustorul rămase la curtea împărătească.

*

În vremea aceasta, fratele cel mic, după ce se despărți de frații săi, se duse, se duse, ca cuvîntul din poveste ce d-aci încolo se gătește, și ajunse la orașul unde îl scosese drumul pe care apucase el.

Acolo daca sosi, trase la gazdă la un om al lui Dumnezeu. De cîte ori se culca, de atîtea ori găsea cîte o pungă cu galbeni la căpătîiul său cînd se scula.

Ceru de la gazdă pe cineva care să-i arate lucrurile cele mai însemnate. După ce ocoli curciș și curmeziș tot orașul, văzînd tot ce era vrednic de văzut, ajunse la margine și acolo era un ostrov. Iară daca vru a ști ce era acolo, călăuza se feri d-a-i spune.

Seara întrebă pe gazdă și aceasta îi zise :

– Să nu care cumva să te muște șarpele de inimă să te duci acolo, că e stingere de tine.

– Pentru ce ? întrebă flăcăiandrul.

– Pentru că acolo șade o măiastră și oricine merge la dînsa se întoarce capiu. Și apoi nimeni nu poate să meargă să o vază, pînă nu o da două pungi de bani.

– Asta este tot ? Mîine mă duc să o văz – zise el – bani am destui, precum vezi.

Nici rugăciunile gazdei, nici frica de căpiare nu l-a putut opri de a merge să vază pe acea măiastră.

Se duse deci, dădu două pungi de bani și intră în ostrov. Acolo umblă cîtva timp, ca un haidamac, pe dinafară, ca doar măiastra va ieși la fereastra palatului să o vază. Ea ieși, el o văzu și apoi se întoarse. A doua zi se duse iară,

a treia zi iară şi tot astfel cîteva zile d-a rîndul. De ce o vedea, d-aia dorea să o mai vază.

Măiastra băgă de seamă că el venea într-una de cîteva zile. Trebuie să aibă mulţi bani, se gîndi ea.

Iară daca trimise de-l chemă, îi zise :

– Mare stare trebuie să ai tu, tinere, de o risipeşti aşa. N-am văzut pînă acum pe nimeni care să vie la mine în ostrov de atîtea ori una după alta.

– Da, mare şi nesfîrşită – răspunse flăcăiandrul cu mîndrie – ca şi puterea cu care o fac.

Cum auzi măiastra aste vorbe, îi puse gînd rău. Se luă deci pe lîngă dînsul cu şoptele cu momele, viclenindu-l ca să-i afle puterea.

Flăcăiandrul se pierdea de dorul ei cînd o văzu dezmierdîndu-l cu nişte cuvinte mai dulci decît mierea. Se înşelă şi îi spuse.

Atunci ea îi dete ceva de bău, iară el dete dintr-însul afară inima găinei. Ea o luă, apoi îl dete pe bete din ostrov.

Cînd se dezmetici el şi se văzu pirpiri-cosac, golănel şi gonit, cugetă :

– Daca nu ţi-oi face-o eu, apoi să ştii că nici dracul nu ţi-o mai face.

Se duse la gazdă şi povesti ce i se întîmplase.

– Nu ţi-am spus eu, săracul de mine, să nu te duci acolo ? Ce o să te faci acum ?

– Mă voi duce în lume, şi ce va vrea Dumnezeu cu mine.

A doua zi plecă şi, trecînd printr-o pădure, ajunse la marginea unui rîu. Acolo dete peste o colibă de pescar. Îi chiorăia maţele de foame şi fu nevoit să se abată.

Pescarul primi să rămînă la dînsul să înveţe pescuitul.

Într-una din zile, pescarul zise flăcăiandrului :

– Iată eu mă duc la tîrg cu coşul ăsta de peşte. Pînă una alta, ia şi tu halăul[1] ăla, şi vezi d-ei putea să prinzi

vro fîţă de peşte ca să avem de legumă pentru azi şi mîine.

– Las' pe mine, răspunse flăcăiandru.

Pescarul plecă. Iară băiatul intră cu plasa în gîrlă. Bătu în sus, bătu în jos şi peşte să prinză, cîtuşi decît.

Tocmai era să se lase de pescuit, cînd văzu o mreană. Mreana fugi, el după ea, pînă îi veni bine şi, aruncînd plasa, o încîlci într-însa şi o trase la margine.

Văzu el că mreana era cît să le ajungă pe două zile. Se bucură în inima sa că făcuse o treabă cumsecade !

Se puse deci de o curăţă de solzi ; o spintecă, îi scoase măruntaiele. Cînd în loc de lapţi, ce să vezi ? ceva ce nu semăna a nimic. Luă el acel ceva, îl spălă, şi rămase un fel de covăţea mititică de piatră.

– Bună este şi asta – zise el – să am cu ce bea apă.

Şi îndată şi luă o leacă de apă cu dînsa să bea. Cînd s-o aducă la gură, ea era plină cu galbeni. Se miră de astă întîmplare. Răsturnă banii în poală şi mai luă o dată apă ca să bea. Cînd să aducă la gură, se făcu iară bani.

– Acum, aide la zîna mea măiastră, zise el.

Lăsă şi plasă, şi peşte, şi colibă şi într-un suflet alergă la gazda lui din oraş. Îi spuse despre norocul ce dase peste el şi începu a se găti să meargă la ostrov.

Gazda se sili în toate chipurile să-l oprească de la această otărîre a sa. Fu peste putinţă. Îl trăgea aţa la rele. Pînă una alta, umplu gazdei două tocitori cu bani. Apoi luă cu dînsul covăţica de piatră şi două pungi pline, şi se duse la ostrov.

Cum îl văzu măiastra, îl cunoscu. Înţelese ea că trebuie să fi dat el cu mîna în foc, şi-l chemă la dînsa.

Acolo, cu prefăcături, cu marghiolii şi cu viclenii, îl făcu de spuse cum are atîta stare. Şi fiindcă flăcăiandrul îşi pierduse capul cum ajunse lîngă dînsa, se lăsă să fie

---

[1] *Halău* — plasă de prins peşte, asemănătoare cu crîsnicul.

mîglisit, și măiastra îi șterse și covățica. Cum se făcu stăpînă și pe acest lucru, porunci slugilor sale să-l huiduiască ca p-o găgăuță și îl goni cu rușine din ostrov.

Cînd se văzu iarăși dat afară și înfruntat, nu se putu astîmpăra de necaz, cum de să nu se ție el, ca să nu fie și batjocorit, și cu banii luați.

Plecă iară la gazdă și-i spuse toată șiretenia.

Gazda îl povățui să ia pe seama lui o tocitoare de bani din care îi lăsase, să se apuce și el de ceva și să nu mai umble ca un pierde-vară după icre verzi.

El nu voi, și plecă în lume.

– Ce mi-o da Dumnezeu, zise el.

Merse, merse prin cîmpii cu inima plină de foc pentru măiastra lui, trecu prin păduri, și nu se putea împăca cu gîndul că n-o să-și mai poată vedea odorul. În cele din urmă, căzu de obidă și de mîhnire. Stînd el așa și zbătîndu-se cu gîndurile, băgă de seamă că p-acolo p-aproape curgea o apă. Se duse să se scalde, ca să se mai răcorească.

Tot scăldîndu-se, văzu de ceea parte a rîului niște smochini. Își aduse aminte că nu mîncase de două zile și se duse să facă o gustărică cu nițele smochine. Mîncă ce mîncă, dară începu a simți că din ce în ce se schimbă. Unde din om ce era, se pomeni deodată măgar.

Altă nevoie acum. Cum să se întoarcă în cetate ? Pe lîngă celelalte toate, acum are să fie și prigonit. Umblînd în sus și în jos pe marginea pădurei, îi era frică să intre înăuntrul pădurei, ca să nu-l apuce vro fiară sălbatecă ; se temea iară să iasă mai la lumină, ca să nu-l prinză vrun om, să-l puie la vro muncă ce n-ar putea-o duce. Ce să facă ? Se căina și se văicărea, de-i plîngeai de milă. Toată ziua umbla rătăcind, cu inima cît un purice de frică. Flămînzi iară. Căutînd cîte ceva de mîncare, dete preste niște roșcove. Se apucă să mănînce, căci era lihnit de foame.

Cît p-aci era să moară de bucurie cînd văzu că încet, încet, se schimbă și se făcu iară om.

Stătu în loc și se cruci și el de astă minune. Apoi deodată zice :

– Acum ești a mea ! Stăi, măi tu, că ți-o fac eu ție pe piele, femeie fără de inimă ce mi-ai fost !

Se apucă și umplu sînul de roșcove. Apoi făcu un coșuleț, cum putu, din nuiele de richită, și culese într-însul smochine, de care mîncase și el.

După ce se întoarce la gazda lui din cetate, îi spuse că acum s-a împlinit.

Auzind însă de faima celor doi împărați înțelepți, îi dete un fier ars prin inimă, și-și puse în gînd a merge la dînșii să vază, oare n-or fi frații lui ?

Dară pînă să se pornească către dînșii, se mai duse o dată la ostrov, cu coșulețul de smochine pe mînă, și începu a striga la smochine, pe la poarta palatului. Măiastra, auzindu-l, trimise să-l cheme. Cum îl văzu, îl cunoscu.

Crezînd că și în smochinele lui este ascuns vrun farmec numai bun pentru dînsa, porunci de-i cumpără coșul cu totul. El luă banii și se făcea a se mai plimba prin ostrov.

Măiastra se puse la masă. Cînd la sfîrșitul mesei, după ce mîncară împreună cu ai lor smochine, se făcură măgari.

Hîț în sus, hîț în jos. Ba că o fi una, ba că o fi alta, nimic. Rămaseră măgari ca toți măgarii.

Atunci flăcăiandrul, prinzîndu-i, le puse cîte un căpăstru în cap, îi legă unul de altul și îi duse cu dînsul, după ce luă covățica și o băgă în sîn ; căci inima găinei o mîncase măiastra.

Se duse cu cîrdul de măgari la gazda lui.

– Acum să știi că mă duc într-ale mele, zise el gazdei ; bani ai destui, ostrovul și palaturile sunt ale tale. Rămîi sănătos.

– Să ne vedem sănătoși – răspunse gazda – și să auzim de bine. Dară cu turma aia de măgari ce ai să faci ? Ia-ți un argat, care să vază de ei.

Așa și făcu. Tocmi un argat și porni să meargă la frații lui, cu alaiul după dînsul.

Pe cînd mergea, fratele năzdrăvan spune împăratului toate cele întîmplate fratelui lor celui mai mic, şi se pregătiră să-l priimească cu cinste.

Cînd ajunse de marginea cetăţii unde domnea împăratul, se miră că găsi pe fratele său cel mijlociu care îl aştepta. Acesta îi povesti toată întîmplarea cu muma lor şi a dascălului, şi cum îi pedepsise Dumnezeu.

Plînse fratele cel mic de osînda dumnezeiască ce căzuse peste muma lor, apoi merse de se înfăţişe împăratului.

Cum se văzură, se cunoscură şi se îmbrăţişară.

Apoi ceru de la împăratul să-i dea un grajd curat unde să-şi puie măgarii, pe care singur îi îngrijea.

Trecu ce trecu şi nici pomeneală nu era ca să facă pe măgari să se schimbe iarăşi în oameni.

Într-o zi, la masă, cînd văzu că frate-său cel mic este cu voie bună, împăratul îi zise :

– Ei, ce ai de gînd cu măgarii tăi ; destul i-ai pedepsit, iartă-i. Să nu socoteşti că nu ştiu tot ce ai păţit. Dară este destul. Mai cu seamă căci ştiu că se topeşte inima in tine de dorul ei.

– Adevăr ai grăit, îi răspunse fratele cel mic. Pentru hatîrul tău fac tot.

Trimise de aduse măgarii acolo ; le dete de mîncară roşcove şi îndată se făcură iară oameni.

Toţi cei de faţă rămaseră înmărmuriţi cînd văzură asta minune. Apoi ochii tutulor se aţintiră la măiastra şi mărturisiră că aşa frumuseţe de muiere nici c-au mai văzut, şi nici că se mai poate afla în toată lumea.

Ea atunci începu a zice :

– Mai întîi mulţumesc împăratului că s-a fost înduioşat de starea cea proastă şi ticăloasă în care ajunsesem şi a stăruit de ne-a făcut oameni la loc.

Apoi, uitîndu-se la fratele împăratului cel mic, îi zise :

– Numai tu mi-ai venit de hac pe lumea asta : daca voieşti, sunt gata a te lua de bărbat. Iartă-mă pentru neajunsurile ce ţi-am făcut.

— Apoi eu ce umblam, păcatele mele, cînd tot veneam pe la tine, şi tu ţi-ai bătut joc de mine. Fie că şi eu mi-am scos din capete. Sunt gata şi eu a te lua de soţie, mai cu seamă acum, că nu mi-a mai rămas la inimă nici o zăcăşeală.

Se pregătiră şi făcură o nuntă d-alea împărăteştile.

Ei nu se mai duseră de acolo. Rămaseră cîtetrei fraţii la un loc.

Trebile împărăţiei mergeau găitan.

Locuitorii apucau şi ei de la aceşti trei fraţi cînd dreptate, cînd poveţe bune şi cînd ajutoruri de bani ; şi în toată lumea se duse vestea despre ei, cărora li se zicea : *La cei trei fraţi împăraţi.*

Încălecai p-o şea etc.

Comunicat de D. I. Economescu şi auzit de la o bătrînă mahalagioaică din Bucureşti. Publicat pentru întiia oară în *Legende sau basmele romînilor*, p. II, f. I, la 1874.

LBR

Cotoşmanu năzdrăvan

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată o pereche de oameni. Ei n-aveau copii. Intr-o zi, fiind cu voie bună, zise bărbatul către femeie :

– Soro, de la mila lui Dumnezeu noi n-avem copii. Să mergem pe cîmp şi ce vom găsi, aceea să ne fie copil.

– Bine zici dumneata, frate. Aşa să facem, daca astfel ai găsit dumneata cu cale.

Vedeţi că ei trăiau bine şi nevasta nu ieşea din cuvîntul bărbatului, nici cît negru subt unghie.

Făcură o azimă, luară şi niţică legumă, le puseră la traistă şi plecară.

Aide-aide, mergînd povesteau şi rîdeau şi cu ochii în toate părţile căutau.

Cînd, iată că dete peste un pisoi jigărit, jigărit şi urduros ; îl luară şi îl aduseră acasă. Il îngrijiră şi îl crescură ca pe copilul lor. De ce trecea, d-aia se făcea mai frumos, pînă ce se făcu un cotoşman numai de drag să priveşti la el.

Nu mai putea de bucurie oamenii, căci aveau şi ei şi pe ce pune ochii în casa lor, cînd se sculau dimineaţa. Mai-nainte casa li se părea pustie.

Cotoşmanul era un pisic cuminte. Şoareci nu se mai stăveau [1] prin casa aceea. Cînd şedeau casnicii la lucru,

---

[1] *A se stăvi* – a se statornici, a se aşeza.

iarna, în nopți d-alea lungile și spuneau la snoave și la ghicitori, cotoiul sta lîngă dînșii și torcea. Cînd stăpîna casei făcea la ciorap, pisoiul se juca cu ghemul. Dară nu-l încurca, ferească Dumnezeu. Cum făcea el, cum dregea, se juca așa de frumușel, încît ghemul nici nu se desfășura, nici nu se încurca. Cîteodată îl lua în lăbuțele lui de dinainte, ținîndu-l ca un om, și se trîntea cu el pe spate, altă dată îl făcea să se dea d-a rostogolul, lovindu-l cu cîte o labă și se repezea după dînsul ca după șoareci.

Cînd stăpînul casei se juca cu dînsul, ferit-a Sfîntul să-l zgîrie, pare că-și pilise ghearele. Cînd îl mîngîia, cunoștea el că îl iubește, și se întorcea și el cu lăbuțele și mîngîia pe stăpînu-său, dară tot cu ghearele ascunse, o mîngîiere lină ca mătasea.

Pe lîngă acestea, era așa de cuminte, încît casnicii îl lăsa să îngrijească de pui și să le dea de mîncare ; iară cotoșmanul nici nu se gîndea să se dea la ei. El nu era de cei ce își bagă botul prin toate vasele. Cît despre oala cu smîntîna, nici pomeneală nu era să-l fi prins vrodată la ea, ori să dea cu praștia prin bucățelele de friptură de pe grătar. Era un mițoi cum nu este altul în ziua de azi.

Nu mult după aceasta, femeia se simți îngreunată. Atunci să fi văzut bucurie pe casnici, încît nu-i ținea pămîntul. Iară cînd fu la facere, născu un copilaș gras și frumos și sănătos.

Crescu copilul și se făcu mare. Nu se despărțea de pisoi nici cît ai da în cremene. Amîndoi se jucau, amîndoi mîncau la masă, amîndoi se culcau.

Părinților copilului nici nu le trecea prin minte să oropsească pe cotoșman. Ba încă îl îngrijea ca și pe copilul lor, fiindcă – ziceau ei – a intrat cu noroc în casa lor, este ugurliu, adică dobîndise un copilaș.

De la o vreme încoace însă, văzură că dau îndărăt. Unde pînă aci era bilșugul în casa lor, acum ajunseră ne-

gustori grei ca fulgul pe apă, cum se zice. Cu toate astea, perechea de oameni nici nu se gîndea a cîrti împrotiva lui Dumnezeu. Ea era mulțumită că dobîndise copil, și alt nimic.

Mai trecu ce trecu și amîndoi bătrînii dară ortul popii, rămîind în urma lor casa toacă și o sărăcie lucie.

Copilul se alese cu cotoșmanul. După ce văzu că nu mai are de nici unele, și nici părinți, se puse pe un plîns de-ți era mai mare jalea de dînsul. Atunci cotoșmanul îi zise :

– Stăpîne, nu te credeam așa slab de înger. Ești cu mine. Nu te întrista așa de mult. Precum părinții tăi a îngrijit de mine, așa și eu sunt dator să îngrijesc de tine. Și precum tu nu m-ai dezlipit de lîngă tine, nici cît ai clipi din ochi, așa și eu nu mă voi dezlipi de tine pînă ce nu te-oi căpătui și nu te-oi vedea om în rîndul oamenilor.

Pasămite cotoșmanul era năzdrăvan. Băiatul însă rămase cu ochii bleojdiți la dînsul, cînd îl auzi vorbind.

Plecară amîndoi. Cotoșmanul înainte, băiatul după dînsul. Ajungînd într-o pădure, găsiră o scorboră mare și și-o aleseră de locuință.

Cotoșmanul făcu un culcuș stăpînului său acolo numai din fulgi de pasări, de se cufunda în puf cînd se culca. Îi aducea de mîncare și de băut. Îi ținea de urît spuindu-i fel de fel de basme și de snoave.

El îi spunea ce va să zică cîntatul greierilor, ce însemnează săritura locustelor prin iarbă. Îl făcea să înțeleagă că dragostea între frați este nesfîrșită ca apa fîntînei ce curgea p-aproape de locuința lor. Cînd se plimbau amîndoi prin cîte un luminiș din pădure ori ieșeau la cîmp, îi arăta toate floricelele și i le spunea pre nume. Copilul nu se domirea de ce cocorii umblă înșiruiți trîmbă [1], de ce rîndunelele se duc și vine, de ce privi-

[1] *Trîmbă* — rînd, șir, lanț.

ghetorile cîntă așa frumos ; iară ciuhurezii, te apucă răcori de groază cînd îi auzi. Și cotoșmanul îi spunea pe șart toate și-l făcea să priceapă că aici pe pămînt toate sunt cu rînduiala lor.

Scorbora o ținea așa de curată, încît ți-era milă să calci pe acolo.

Nici că se stăvea vreo goangă măcar pe la ei pe acolo. Cotoșmanul nu lăsa pe băiat să puie mîna pe nimic. Toate el le făcea.

Băiatul se făcuse flăcău de însurat. Și-i zise pisoiul :

– Stăpîne, acum ți-a venit vremea să te însori.

– Bine, să mă însor, răspunse flăcăiașul ; dară eu n-am de nici unele. Sunt golan pe cum mă vezi : sula și căciula.

– De asta nu te îngriji, că este de mine îngrijită de mai-nainte. Tu numai să faci ce ți-oi zice eu. De azi înainte să știi că te numești Mătăhuz împărat.

Nu trecu mult după aceasta și cotoșmanul se duse a căuta fată, să-și însoare stăpînul. Se vede că el o ochise, căci se duse drept ca pe ciripie la palaturile unui boier mare. Cum ajunse la poartă, se dete de trei ori peste cap și se făcu om.

Iară daca dete ochi cu boierul, el zise :

– Boierule, stăpînul meu, Mătăhuz împărat, mergînd la vînătoare, nu întîlnea decît păsărele mititele.

Nu era vînat
Vrednic de-mpărat.

El trecea înainte, lăsîndu-le să-și vază de oușoare.

– Și ce trebuință am eu oare să știu daca stăpînul tău, Mătăhuz împărat, n-avea noroc la vînat ?

– Să-ți tai cuvîntul cu miere, boierule ; dară dacă vei voi să mă asculți pînă în sfîrșit, vei afla că solia mea are să-ți aducă veselie.

– Ei bine, vorbeşte cît vei voi, te ascult. Dară nu ştiu de ce, bag de seamă că în graiurile tale este ceva mierloit.

– Păreri, cinstite boierule. Precum vremea închisă zămisleşte visuri spăimîntoase, aşa poate că voi fi avînd şi eu peri răi, şi te înşeală părerile.

– Bine, bine ; sfîrşaşte, precum ai început.

– Şi aşa, luminate boierule, cum îţi spuneam, stăpînul meu nu băga în seamă poşidicul[1] de vînat ce-i tot ieşea înainte. Răzbătu pădurea prin toate colţurile, dară părea că se vorbise toate lighionile ca să nu iasă de prin culcuşurile lor. Scîrbit de prostia fiarelor sălbatice, ce stau pitulate, stăpînul meu hotărî să se întoarcă acasă. Cînd, deodată, pe piscul unui munticel ce se ridica semeţ din răriştea pădurii, zări o căprioară sprintenă, cu ochii blajini. Fu de ajuns o uitătură, căci îi răpi inima. Stăpînul meu, Mătăhuz împărat, se ia după dînsa. Căprioara fugi, el după dînsa. Dară ea, mai iute de picior, îl lăsă pe urmă şi veni de se ascunse în culcuşul ăsta. Iară pe mine mă trimese să-i caut inima, şi să-i dau în mînă pe hoţomana de căprioară. Pentru aceasta am venit la d-ta, şi te rog să-mi dai ajutor ca să mă întorc cu ispravă bună.

– Măi, da' calendroi[2] mi-ai mai fost ! Stăpînul tău, Mătăhuz împărat, mult trebuie să fi căutat pînă să găsească un puşchi ca tine...

– De mine zi ce vei pofti, boierule ; dară să nu cazi în ispită să te atingi de împăratul, stăpînul meu, că, uite, se face lucru dracului.

– Nici că m-am gîndit la una ca asta. Dară împăratul, vînătorul tău, să vie să-şi caute căprioara.

Şi fiindcă vorba vorbă aduce, cotoşmanul şi boierul stătură la taifas şi se înţeleseră la cuvinte. Ei hotărîră

[1] *Poşidic* — mulţime de animale mărunte.
[2] *Calendroi* — ştrengar, hoţoman.

ca să vie Mătăhuz împărat, să dea ochi cu fata boierului.

Întorcîndu-se cotoşmanul la stăpînul său, îi spuse cum a izbutit în solia lui şi puseră la cale ca în sărbătoarea viitoare să meargă împreună.

Băiatul nu se putea domiri cum de să meargă el aşa goloneţ. Iară cotoşmanul nu-i da răgaz să se gîndească la d-alde-astea, ci îl luă cu vorba pe departe şi cu un cusur supţire îl făcea să priceapă că are să fie fericit.

Trecură zilele ca ziua de ieri şi veni sărbătoarea aşteptată.

Cotoşmanul luă pe stăpînul său şi plecă cu el în peţit. Merseră ce merseră şi, ajungînd într-o pădure, aproape de palaturile boierului celui cu fata, se opriră. Băiatul rămase adumbrit într-un crînguleţ verde, căci era gol pistol. Iară cotoşmanul o rupse d-a fuga spre curtea boierului celui mare.

Cum ajunse, începu a striga cît îi lua gura :

– Săriţi, săriţi ! că ne-a jefuit hoţii.

Toţi cu totul ieşiră să vază ce s-a întîmplat. Cotoşmanul, abia răsuflînd şi cu spaima în faţă, zise boierului :

– Da' bine, boierule, în coprinsul dumitale se poate ca ziua-n amiaza mare să ne calce hoţii ?

– Unde ? Cum ? Ce s-a întîmplat ? întrebă boierul.

– Ce să fie ? Iacă tocmai cînd veneam cu Mătăhuz împărat, stăpînul meu, să-ţi vedem fata, o ceată de haiduci puse mîna pe noi, a jăfuit pe stăpînu-meu pînă la cămaşe, iară eu mă strecurai, şi pe ici mi-e drumul, alergai într-un suflet să-ţi dau de veste şi să cer ajutor de la d-ta. Abia, uite, am scăpat cu zilele.

– Bre ! strigă boierul. Cum se poate una ca asta, ca să jefuiască hoţii, p-aproape de palaturile mele, pe Mătăhuzul tău împărat ? Să sară cu mic cu mare într-ajutor !

— Acum este de prisos, boierule. Tălharii au luat-o la sănătoasa. Mai bine dă-mi un rînd de haine, ca să duc stăpînului meu şi să poată veni pînă aci. Cît pentru tălhari, fii pe pace, că va şti el ce să facă pentru dînşii.

Luă hainele ce-i dete boierul şi se întoarse la stăpînul său. După ce îl îmbrăcă şi-l învăţă cum să se poarte la boierul, plecă cu dînsul.

Ajungînd, îi ieşi boierul înainte şi-l priimi cu toată cinstea.

Cînd fură în casă, Mătăhuz împărat se tot uita pe dînsul. Oamenii casei începură să şopoiască şi să-şi dea coate, zicînd : ori că este prea fudul acest Mătăhuz împărat, sau că este prost.

Cotoşmanul băgînd de seamă, zise boierului :

— Mă rog să nu-ţi fie cu supărare, dară stăpînul meu n-a purtat pînă acum aşa haine proaste.

Numaidecît boierul porunci să-i aducă altele, muiate numai în fir. Pînă una alta, cotoşmanul se dete pe lîngă stăpînul său, şi pe furiş îi dete ghiold şi-i şopti la ureche ca să se ţie să nu se tot uite pe dînsul aşa ca proştii şi ca mojicii.

După ce se îmbrăcă cu hainele cele bune, el se ţinu bine şi nu se mai uită asupra lui ; apoi intrară în vorbă şi se isprăvi treaba cu bine.

Şi nici că se putea altfel. Căci ginerele, deşi era Mătăhuz împărat, dară boiul lui cel măreţ, chipul cel bine făcut şi alb ca zăpada, trupşorul lui cel tras ca prin inel şi nalt ca un brad, făcea mai mult decît toată împărăţia şi decît toată boieria.

După ce se hotărî ziua de cununie, plecă. Pînă atunci bietul flăcău se frămînta cu gîndul ce o să facă el şi unde o să-şi ducă mireasa.

Cotoşmanul nu-i dădu răspas să se mai gîndească, ci cu fel de fel de glume şi snoave îi fura gîndurile şi-l înveselea.

Cînd fu ziua hotărîtă pentru cununie, se duseră iarăşi amîndoi. Boierul rămase încremenit. De unde se aştepta să vie cu oaste şi cu mărire ca un împărat, mă rog, il văzu viind ca un cioflingar, şi începu a se îndoi şi a se codi să dea fata după dînsul.

Cotoşmanul mirosi îndată cam cum merge şiritenia şi luă pe boier doparte, zicîndu-i :

– Boierule, să nu-ţi fie paraxin[1] unde ne vezi că am venit numai amîndoi. Iaca, iaca, iaca, cum merge treaba : curg foile de zestre ca ploaia la părinţii lui Mătăhuz împărat. Iară el nu voieşte nici în ruptul capului să ia pe alta, fărădecît pe fata dumitale. Părinţii se împotrivesc la una ca asta. Eu însă l-am îndemnat şi-l îndemn mereu să te aibă de socru. Vezi că ştiu eu ce ştiu. Casă ca a dumitale şi cinstită, şi lăudată, nu se mai găseşte pe lume ; şi flăcău ca Mătăhuz împărat ba, ba, ba, mai la rar. Apoi casă ce o să ţie astă păreche are să fie fără seamăn. Pentru aceasta şi stăpînul meu, ascultîndu-mă, s-a hotărît să o ia fără voia părinţilor şi să se tragă la moşiile lui, să trăiască acolo ca un boier mare.

– Frumos cuvintezi tu, dară eu ştiu că binecuvîntarea părinţilor întăreşte casele fiilor.

– Dară mai este şi altă poveste, răspunse şi cotoşmanul. Cu sluta în vatră casa ajunge să fie cu uşa prin pod şi cu ferestrele pe sub pat. Mai bine :

Să munceşti
Şi să trăieşti,
Şi ce-ţi place să iubeşti.

– Cam ai dreptate, tu. Dară mă bate gîndurile să mai aminăm nunta.

– Fie şi aşa. Nu mă împotrivesc. Eu însă te sfătuiesc să nu pierzi din mînă un giuvaer ca acesta ce ţi-l tri-

[1] *Să nu-ţi fie paraxin* — să nu ţi se pară ciudat.

mite Dumnezeu. Norocul cînd pică omului, atunci să știe să-l apuce și să-l păstreze.

– Ei, aide, de! aide. M-ai biruit cu limbuția ta.

Toate fiind gata, se cununară și făcură o nuntă, de se duse vestea în șapte sate.

Trei zile și trei nopți ținură veseliile. A patra zi trebuia să meargă cu nunta la moșiile lui Mătăhuz împărat.

Acesta se pierduse cu totul. Nu știa ce să facă; nu știa nici ce mai vorbește de rușine.

Cotoșmanul se dete pe lîngă dînsul și îi zise:

– Ține-ți firea, omule, nu fi copil. Am îngrijit eu de toate. Ție să nu-ți pese de nimic. Să taci din gură și să te lași să te ducă unde oi zice eu.

Mai veni nițel inima la loc lui Mătăhuz împărat, cînd auzi graiurile cotoșmanului. Nu se putea dumiri însă cum va face el și la ce moșii îl va duce.

Toate se puseră la cale. Toate erau pregătite pentru plecare. Ginerele și mireasa se urcară în căruță și porniră. Cotoșmanul însă o apucă înainte și zise vizitiilor să se ție pe urma lui, că el îi va călăuzi.

Așa făcură. Apucară pe cîmpii unde mii de floricele împodobea pămîntul. Vîntul abia adia și clătina ușurel frunzele pomilor ce se afla ici și colo în calea lor. Brotăceii orăcăiau în depărtare. Din cînd în cînd cucul cînta în partea dreaptă. Pasările ciripeau; iară privighetorile prin crînguletele înflorite trăgea niște geamparale de-ți lua auzul.

Cotoșmanul mergea înainte și așa de iute, încît căruțele nu se puteau ține de dînsul. Aci pierea ca o nălucă, aci se învîrteja înapoi și făcea semn pe unde să apuce.

Pasămite, călăuzind, el făcea dresurile înainte. Întîlnind cirezile de vite ale unor zmei, el spuse văcarilor ce să zică, cînd îl vor întreba cineva ale cui sunt cirezile, că de unde nu, pieirea capului ce va cădea peste dînșii

de la Dumnezeu va fi groaznică. Întîlnind turmele, spuse așijderea ciobanilor ce să zică și ei, căci de unde nu, Muma-pădurei îi va chinui băgîndu-le mîinile în căldarea cu jăratic, pînă vor muri, și sufletele lor vor ajunge la munci nesfîrșite.

Bieții oameni, de spaimă, și știind că gura nu-i ține chirie, spuse celor ce îi întrebară, precum îi învățase cotoșmanul, carele era în chip de om.

Ajungînd căruțele, oamenii miresei întrebară pe văcari, cînd văzură sumedenia de cirezi :

– Ale cui sunt cirezile astea, fîrtaților ?

– Ale cui să fie ? răspunseră văcarii, iacă ale lui Mătăhuz împărat.

Se minunară toți de bogățiile acestui împărat. Mergînd mai-nainte, dete de niște turme de oi. Și atîtea de multe erau, încît nu le putea cuprinde cu ochii. Întrebînd :

– Ale cui sunt aste turme, prietenilor ?

Ciobanii răspunsesă :

– Ei, doamne ! Ale cui să fie ? Ale lui Mătăhuz împărat sunt, și încă astea nu-s nimic !

Cînd auziră una ca aceasta, toți se loviră cu mîna peste falcă. Ei nu mai putură să-și stăpînească mirarea și fericea pe mireasă că a dat peste un bărbat așa de june, frumos și bogat.

Iară Mătăhuz împărat tăcea mîlcă și înmărmurit de cele ce vedea. Auzea și i se părea că visează, iară nu că sunt aievea cele ce se arătau ochilor lui.

Cotoșmanul se mîndrea și se fălea cu bogățiile stăpînului său. Cînd, iară nu se mai văzu. Nu se știu ce se făcu. Pare că intrase în pămînt.

El însă dete o repezitură înainte. Și ajungînd la palaturile zmeilor, pe ale căror moșii erau, le zise cu grai îngrozit :

– Fugiți, zmeilor, și vă ascundeți, căci iată că vine Ilie, Pălie, să vă potopească, să vă pîrjolească, și după el Luceflenderu, să vă ia suflengheru.

Răcori de groază coprinse pe zmei cînd auziră pe neașteptate o veste așa de primejdioasă. Nu știa încotro să se dea doparte pînă va trece acest pîrjol ce le spunea cotoșmanul.

Acesta se prefăcu a le fi prieten și a le da sfaturi bune. Vorbele lui atîta îi ametise, încît de spaimă pare că le luase pînza de pe ochi[1] și se pierduseră cu totul.

Atunci le zise cu grăbire și cu o prefăcută grije :

– Veniți, veniți mai iute încoa, să vă ascunz eu în șira asta de paie din bătătură.

Bieții zmei atîta se speriaseră, încît nu mai știau ce face. Se lăsară să-i ia și să-i ascunză.

Cotoșmanul îi băgă în șira de paie și îi dete foc. Îndată văpaia se urcă pînă la cer, iară bieții zmei țipau de usturime în para focului, de să le plîngi de milă. Țipară ce țipară, dară odată cu focul li se stinse și lor glăsciorul și se făcură scrum.

Atunci iaca și nunta intra pe poarta palatului. Slugile spuseră și ele după cum le învățase cotoșmanul, că palaturile astea sunt pe moșiile lui Mătăhuz împărat.

Cînd intră în palat, ce să vezi dumneata ? Bogăția de pe lume era acolo. Păreții numai în aur poleiți. Pardoseala era de cleștar, iară învălitoarea era de acioaie[2] și de plumb.

Se mai minunară o toană oamenii ce însoțiră pe mireasa.

După ce se așezară tinerii, oamenii se întoarseră la boier și-i povestiră tot ce văzură. Boierul nu se căi că și-a dat fata lui Mătăhuz împărat. Iară acesta se mira

[1] Așa.
[2] *Acioaie* — aliaj de metal.

de unde şi pînă unde să-i vie lui acea bogăţie. Trăiră în pace şi în veselie perechea nuntită şi or fi trăind şi astăzi, de n-or fi murit.

Iară eu încălecai p-o şea etc.

Povestit de Mihai Constantin, din comuna Bălăciţa, plasa Dumbrava, jud. Mehedinţi, soldat.

LBR

Găinăreasa

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat și o împărăteasă. În căsătoria lor ei au trăit ca frații, și numai o fată au fost făcut. Ca și mumă-sa, această fată, din naștere, era cu o stea în frunte. Murind împărăteasa, a lăsat cu sufletul la ceasul morții ei și cu jurămînt, ca împăratul, soțul ei, să nu văduvească, ci să ia de soție pe aceea la care se va potrivi condurul ei. Împăratul o iubea, nevoie mare. Și nici în ruptul capului nu voia să se însoare de a doua oară. Un an întreg întreguleț o plînse după înmormîntarea ei. Sfatul împărăției, știind hotărîrea împărătesei, lăsată cu grai de moarte, se tot ținea de cîra împăratului ca să se însoare, și mai multe nu. El se tot împrotivea cu fel de fel de cuvinte.

Daca văzu și văzu că scăpare nu este, se lăsă și el după sfatul mai-marilor împărăției. Dete condurul răposatei împărătese și doi trimiși ai Sfatului împărătesc răzbătu țări și cetăți, căutînd la cine s-ar potrivi condurul. Nu trecu mult și se întoarseră precum se duseră, fără nici o ispravă. Pasămite condurul nu se potrivi la nici o fată de împărat, la nici o cucoană, la nici o jupîneasă, la nici o țărancă, ba chiar la nici o roabă. Împăratul nu mai putea de bucurie de această întîmplare.

Condurul sta d-a pururea pe masă în cămara împăratului. Oricine voia să-l încerce, avea toată voia.

Într-una din zile, cînd împăratul ținea sfat cu boierii cei mari pentru trebile împărăției, iacă și fie-sa că vine și se juca și se zbeguia p-acolo prin cămară. Trecînd și pe lîngă masă și văzînd condurul, îl ia și îl încalță ; cînd, ce să vedeți d-voastră, cinstiți boieri, parcă fusese d-acolo. Începu a alerga iară după jucării, ca un copil ce era. Ea luase condurul fără să știe al cui este și pentru ce stă pe masă. Cînd văzură boierii una ca aceasta, rămaseră înmărmuriți de uimire.

Ce să facă ei ? Hotărîrea împărătesei era lămurită. Să nu văduvească împăratul după pristăvirea ei, ci să ia pe aceea la care se va potrivi condurul ei. Să lase pe împăratul să văduvească pentru că nu s-a potrivit condurul la nici o muiere, călca jurămîntul împărătesei de la ceasul morții sale ; să silească pe împărat să ia de soție pe fie-sa, se temea de Dumnezeu. Ce să facă dar ?

După multe chibzuiri, sfatul împărăției găsi cu cale că împăratul n-ar păcătui de ar lua de soție pe fie-sa, fiindcă așa lăsase cu sufletul împărăteasa și pentru că Dumnezeu chiar orînduise așa, deoarece la nimeni de pe lume nu se potrivise condurul răposatei.

Numaidecît mai-marii țării ziseră fetei să se gătească de nuntă.

Acum altă nevoie. Nici fata nu voia să ia pe tată-său de soț. Ea zise :

— Unde ați mai auzit, boieri dumneavoastră, batjocură ca aceasta, să ia tatăl de soție pe fie-sa.

— Nu te supăra, domniță, și nu fii așa țanțoșă. Are să curgă multă apă pe gîrlă pînă să ajungi a cunoaște tainele împărăției ca noi. Și apoi, răposata maica împărăției tale, cea atît de vestită în lume de cuminte, a lăsat cu sufletul ca împăratul tatăl tău să nu văduvească, ci să se însoare cu aceea la care se va potrivi pe picior condurul ei.

– Căutați – mai zise fata – și găsiți pe vreuna la care să se potrivească condurul mamei pe piciorul ei.

– Am răzbătut – răspunseră boierii – împărății și cetăți, tîrguri și cătune, am încercat și la bun și la rău, la tinere și la bătrîne, la femei de neam și la de cele proaste, pînă și la roabe, și la nimeni nu s-a potrivit. Dumnezeu ne-a arătat pe aceea pe care împăratul nostru trebuie să o ia de soție.

Văzînd fata că n-are încotro, ceru timp de trei zile în care să se gîndească și apoi să-și dea răspunsul.

Și trecînd în cămara ei, se puse pe un plîns, de să te ferească Dumnezeu ; vărsa niște lacrămi cît pumnul și suspina de să-i spargă pieptul. Plînse ce plînse, dară văzu că de la plîns nu cîștigă nimic. Se duse deci la dădacă-sa, îi spuse cele întîmplate și îi ceru sfat.

Dădaca, după ce se gîndi și se răzgîndi, îi zise să ceară a i se face trei rînduri de haine : unul de aur, altul de mărgăritar și al treilea de diamante, și să spuie că după aceea se va găti.

Cererea ei se îndeplini tocmai pe tocmai.

În vremea aceasta, dădaca îi pregăti toate cele trebuincioase spre fugă.

Cînd îi aduse hainele, îi mai zise o dată să se gătească de nuntă. Fata răspunse că este gata. Boierii rămaseră mulțumiți, auzind răspunsul fetei ; ei crezură că în cele din urmă ea a cunoscut că trebuie să se supuie Sfatului împărăției.

Seara, îi aduse și dădaca cele spre fugă. Își băgă hainele cele frumoase ce le căpătase în desagi, se îmbrăcă cu o piele de măgar pe care i-o adusese dădaca și fugi.

Ascultați, boieri, cuvîntul din poveste ;
Căci d-aci nainte mai frumos îmi este.

Fugind fata împăratului de la curtea tătînă-său, apucă pe căi dosnice, pe cărări neumblate de picior de om.

Ea se feri să nu o vază nimeni, şi fugi şi fugi, pînă ce ieşi din împărăţia tatălui său. Trecînd hotarul, îi mai veni niţică inimă. Unde pînă aci umbla cu moartea în sîn, acum se mai linişti o lecuţă. Merse ce merse, şi ajungînd la curtea împăratului locului aceluia, se puse la poartă cu chip umilit şi smerit. Iară daca ieşi bucătăreasa şi o văzu, i se făcu milă de dînsa şi, înduplecîndu-se de rugăciunile ei, o primi înăuntru. Spuse şi împărătesei că o fată sărmană şi nenorocită a năzuit la curtea împărătească şi o rugă ca să o priimească să fie găinăreasa curţii.

Împărăteasa se înduioşi cînd auzi că o sirimană nevoiaşe cere adăpost de la dînsa şi porunci ca să o puie îngrijitoare de găini ; dară ea, bucătăreasa, să răspunză de dînsa.

Fiind sub ascultarea bucătăresei, fata de împărat se silea în toate chipurile să-i fie pe plac. Unde să se adune ea cu celelalte slugi din curte ? unde să scoaţă ea un cuvinţel de pîră sau de zîzanie ? Unde să calce ea cuvîntul bucătăresei şi să se amestece în certurile şi becisniciile celorlalţi ? Ferit-a Dumnezeu ! Ea îngrijea de păsările din curtea împărătească, ca de ale dînsei ; după ce deschidea coteţele, şi le da demîncare, apoi le cuibărea, punea cloştile şi vedea de pui, mai cu milă decît cloştile. Mîncarea şi apa, mai cu seamă, nu le lipsea niciodată.

Iară daca îşi isprăvea treaba cu găinele, venea pe lîngă bucătăreasă şi-i da şi ei ajutor. Toţi slujbaşii curţii o luau în nume de bine, văzîndu-i vrednicia, şi toţi aveau milă de ea. Se dusese vestea pînă la împărăteasa de hărnicia, de bărbăţia şi de curăţenia de inimă a găinăresei. Împărăteasa ceru să i se înfăţişeze ca să o vază şi dînsa. Smerenia, nevinovăţia şi sfiala ce băgă de seamă împărăteasa la găinăreasă îi plăcu. Ea porunci bucătăresei să o ia mai de aproape, spre a nu cădea în gurile bîrfitorilor.

Nu trecu mult și împăratul cu împărăteasa și cu fiul lor fură poftiți la nuntă la un alt împărat. Ei se duseră. În ziua aceea se ceru și găinăreasa de la bucătăreasă cu rugăciune ca să o lase să se ducă și ea prin cetate, să se mai răsufle puțintel. Bucătăreasa îi dete voie. Găinăreasa se îmbrăcă cu hainele de aur și zicînd: „Lumină înainte, întuneric înapoi, nimeni să nu mă vază ce voi face", se duse ca vîntul și, ajungînd la nuntă, se prinse în horă tocmai lîngă fiul împăratului. Acesta cum o văzu, îi căzu tronc! la inimă. Se îndrăgosti după dînsa, vai de lume! El o întrebă a cui fată este, și de unde. Ea îi spuse alte gogleze[1]. Iară el tot vorbind cu dînsa, îi luă un inel și nu mai voi să i-l dea.

Cînd fu în deseară, ea, cu grije, iară zise vorbele ce zisese la venire, și pieri ca o nălucă din mijlocul horei. Bucătăreasa o certă că prea zăbovise. Ea își ceru iertare și se făgădui că altă dată nu va mai face așa. Fiul împăratului nu mai putea de inimă rea, că-i scăpase așa bucățică bună.

După nițel timp, acest împărat fu iarăși poftit la o nuntă de împărat. Fiul împăratului se duse și el cu tată-său și cu mumă-sa.

Găinăreasa se ceru și ea de la bucătăreasă. Și căpătînd voie se duse, ca și întîi, îmbrăcîndu-se în hainele cu mărgăritare. Se prinse în horă, iarăși lîngă fiul împăratului. Pînă seara nu jucă cu altul, decît numai și numai cu dînsul. Cînd dete în amurg, ca și de la rînd, ea pieri.

Să se prăpădească fiul împăratului de părere de rău că o pierduse. Nu-l mai încăpea locul. O căuta prin toate părțile, dară ia-o de unde nu e!

Se întoarse dară cu inima zdrobită. Un fel de lîngezeală îl coprinse.

---

[1] *Gogleze* — moituri, vorbe deșarte.

Găinăreasa, îndată ce se întoarse acasă, iute, iute, se îmbrăcă iarăşi cu pielea ei de măgar, şi căuta de găini cu voie bună şi tot cîntînd.

Mai trecu ce mai trecu, şi iarăşi fu chemat împăratul la o nuntă a altui împărat. El se duse iarăşi cu fiul său. Se ceru şi găinăreasa, în ziua aceea. Dară bucătăreasa nu mai voia să-i dea drumul. Abia, abia, după multe rugăciuni, şi cu făgăduinţa de a nu se mai cere niciodată, se înduplecă bucătăreasa a-i da voie. Se îmbrăcă deci în hainele sale cele cu diamante, şi zicînd vorbele cele ce o ascundeau de la ochii oamenilor, ea se duse şi se prinse în horă iarăşi lîngă fiul împăratului. Acesta cum o văzu, îi veni inima la loc, fiindcă fata cam întîrziase. Fiul împăratului juca ce juca, şi tot se uita la dînsa, parcă o tot pierdea din ochi. Şi în adevăr avea şi ce vedea. Aşa de bine îi şedea gătită, de părea că este o zînă. Sclipea diamantele de pe dînsa de luau ochii celor ce se uitau la dînsa. Fiul împăratului era mîndru, nevoie mare! fiindcă zîna numai cu dînsul jucă cît ţinu hora. Şi unde se rotea pe lîngă dînsa şi se îngîmfa ca un curcan.

Iară cînd fu a da în deseară, găinăreasa pieri iarăşi ca o nălucă. Cînd văzu fiul împăratului că zîna lipseşte, atîta îi fu. Căzu la grea boală. Pasămite prinsese lipici; se aduseră toţi vracii, toate babele şi toţi cititorii de stele; rămaseră însă ruşinaţi, căci n-avură ce-i face. Atunci fiul împăratului spuse mă-sii că pînă n-or găsi pe fata la care se va potrivi inelul ce-i dete el, nu se va face bine. Mumă-sa rugă pe împăratul să asculte rugăciunea fiului lor. Iară împăratul porunci să umble nişte boieri din casă în casă să încerce inelul, şi la ce fată ori muiere se va potrivi, să o aducă cu cinste la curtea împărătească.

Umblară boierii şi răzbătură toate colţuleţele, şi ca să se potrivească inelul la cineva, ba. Se întoarseră deci cum s-au fost dus. Să se dea fiul împăratului de ceasul morţii,

de ciudă, cînd auzi una ca aceasta! În cele mai de pe urmă porunci să se cerceteze și prin curtea împărătească. Chemă de față pe toate muierile, slujnicile și roabele. Toate se grăbiră a veni. Încercă inelul și la nici una nu se potrivi. Pasămite pe găinăreasa o uitaseră toți cu totul. Bucătăreasa își aduse aminte și spuse împărătesei de dînsa.

– Să vie și ea, să vie și ea, răspunse împărăteasa.

O aduseră cu nepusă în masă, căci ei nu-i prea era voia să se dea la iveală îmbrăcată în pielea de măgar. Dară cine o ascultă! Cum o văzură slugile, se umflară de rîs. Ea, cu capul plecat și plină de rușine de batjocura tutulor slujitorilor, veni și cu sfială se apropie. Cum îi puse inelul, parcă fu de acolo; și de unde să nu fie așa!

Cum auzi fiul împăratului că s-a potrivit inelul, odată răsări ca din somn. Porunci de o aduse în fața împăratului. Acestuia nu prea îi venea a crede că fiu-său să fi căzut la boală pentru o așa netrebnică, și cît p-aci era să-i oropsească.

Fiul împăratului și mumă-sa căzură cu rugăciune la găinăreasa ca să se facă cum era la nuntă. După mai multe tăgăduiri, se înduplecă și, ducîndu-se în cocioaba ei, se îmbrăcă și apoi veni sus, îmbrăcată și frumoasă ca o zînă. Împăratul bleojdi ochii la dînsa și rămase mult timp uimit de frumusețea ei. Văzu și el acum că bună bucățică își alesese fiul lui. Atunci împăratul își scoase stema din cap și o puse în capul fiului său; tot așa făcu și împărăteasa, puind stema sa în capul găinăresei.

Fiul împăratului odată sări din pat. Pare, că nu mai fusese bolnav de cînd lumea.

Atunci găinăreasa, după stăruința tutulor, își spuse toată istoria. Nunta se hotărî și împăratul, tatăl găinăresei, fu și el poftit. Acesta cînd văzu pe fie-sa la cu-

nunie, rămase ca trăsnit de Dumnezeu. El o credea pierită, socotind că-şi făcuse seamă singură. Apoi se veselira veselie împărătească, şi trăiră cît trăieşte lumea, bucurîndu-se în pace de toate fericirile pămînteşti.

Încălicai p-o şea etc.

Comunicat de un farmacist din garnizoana din Iaşi la 1874.
LBR

Ţugulea, fiul unchiaşului şi al mătuşei

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un moş şi o babă. Ei erau săraci de n-aveau după ce bea apa. Cînd mălai aveau, n-aveau sare; cînd aveau sare şi mălai, n-aveau legumă. Trăiau şi ei de azi pînă mîine. Ei aveau trei copii trenţăroşi şi nespălaţi, ca vai de ei. Cel mai mic se vedea a fi mai isteţ decît cei doi mai mari, dară era olog de amîndouă picioarele. El se numea Ţugulea.

Ei se învecinau cu Zmeoaica pămîntului. Această zmeoaică era aşa de rea, încît nimeni din vecinii ei n-avea pace de dînsa. Ea le călca moşiile şi le făcea fel de fel de neajunsuri.

La naşterea lui Ţugulea, cînd a venit ursitoarele, s-a întîmplat să fie p-acolo şi Zmeoaica pămîntului. Ea auzise cum îl ursise şi, de pizmă, mai în urmă îi luă vinele şi d-aia era el olog.

Din această pricină, şi fiind şi săraci, unchiaşul cu mătuşa şi cu copiii lor ajunseseră de rîsul tutulor megiaşilor din sat. De bietul Ţugulea însă rîdea şi chiar fraţii lui.

După ce se mai măriră copiii, Ţugulea zise într-o zi mă-sii, faţă cu fraţii săi :

– Mamă, am auzit că dumneata ai un frate bogat, care locuieşte în alt sat. De ce nu te duci la dînsul să ceri o

mîrțoagă de iapă, pe care să ieșim și noi la vînat, că mi s-a urît clocind acasă pe vatră?

– Ia nu mai trăncăni și tu de acolo, Țugulea ologu – îi ziseră frații rîzînd – mai bine mama noastră să se ducă la unchiul să ceară pentru noi doi cai, căci noi suntem vrednici a încăleca și descăleca.

Țugulea înghiți rușinea, plecă capul în jos și tăcu.

Muma, tot mumă. Se duse la frate-său și ceru doi cai pentru frații cei mari și o iapă pentru Țugulea.

Frate-său îi dete bucuros, mai cu seamă de milă pentru Țugulea, ca să poată umbla și el.

Nu mai putură de bucurie frații cînd le aduse mă-sa caii.

Țugulea nu se putea mîngîia pentru că era olog, și nu știa cum să facă să se înzdrăvenească.

După cîteva zile, Țugulea zise că ar dori să meargă și el cu frații lui la vînătoare.

Rîseră frații de el. Apoi daca se rugă și mă-sa de ei, îl luară și pe dînsul. Se gătiră și plecară. În pădure se mirau frații cum face Țugulea de nimerește așa de bine vînatul pe care punea el ochii. Nici o săgeată nu se ducea în vînt degeaba. Toate intrau în carne.

Trei zile și trei nopți zăboviră la vînătoare.

În a treia noapte, Țugulea visă un vis ce-i plăcu. Se făcea că el era într-o grădină frumoasă, frumoasă ca un rai. El ședea acolo, într-un colț, trist și mîhnit că nu putea umbla, să se bucure și el de frumusețile acelei grădini. Păsările cîntau de se spărgeau. Frunzele de pomi fîșiau de adiarea vîntului și florile răspîndeau un miros de te îmbăta. Se uita cu jind la toate astea, căci nu putea să se desfăteze și el. Atunci ridicînd ochii în sus, se rugă lui Dumnezeu să-i ia viața mai bine, decît să trăiască în așa ticăloșie.

Pe cînd se făcea că se roagă, deodată i se arătă dinainte o zînă, așa de frumoasă și de blîndă, cum nu mai

văzuse el în viața lui așa ființă. Și se făcea că-l întreabă, zicîndu-i :

– De ce te căinești, băiețele, și te amărăști ?

– Cum nu m-aș căina și nu m-aș amîrî, zînă a frumusețelor – se făcea că zise el – iată sunt olog, și din această pricină am ajuns de batjocura tutulor băieților din sat.

– Lasă, dragul meu, nu mai plînge, că ei nu știu ce fac, se făcea că mai zise zîna. Tu ai să te tămăduiești și o să ajungi împărat.

– Nu-mi trebuie mie împărăție. Eu aș fi bun bucuros, numai să pot umbla. Dară asta n-o să se poată, căci, uite, parcă n-am vine în picioare.

– Ba o să se poată, se făcea că adaose zîna cu vorbă apăsată. Tu ai avut vine ; dară ți le-a luat Zmeoaica pămîntului de cînd erai mic. Ține chimirașul ăsta. Cînd vei fi încins cu el, ce vei voi, te faci, daca t-ei da de trei ori peste cap. Silește-te de-ți ia vinele de la zmeoaică.

Luă chimirașul ; dară cînd ridică ochii și voi s-o întrebe cine era ea, de are milă de dînsul, ia pe zîna de unde nu e ! Parcă intrase în pămînt.

Iară el odată se deșteptă. Se pomeni cu chimirașul în mînă.

Se încinse cu el, se dete de trei ori peste cap, gîndind să se facă o pasăre, și îndată se făcu. Se dete iară de trei ori peste cap și se făcu om la loc.

Cît p-aci să se piarză de bucurie, dară se stăpîni. Încinse chimirul pe piele ca să nu se vază și se feri d-a spune fraților ceva.

Pasămite, zîna aceea era ursitoarea lui cea bună.

După ce se făcu ziuă, se intoarseră cu frații lui la bordeiul lor, și aduseră mulțime de vînat.

Peste cîteva zile plecară iară. Dînd caii la pășune, frații cei mari ziseră lui Țugulea să păzească el caii, căci dînșii sunt obosiți.

Cum se culcară, și adormiră.

Țugulea priponi caii, apoi, dîndu-se de trei ori peste cap, se făcu o albină și plecă înspre miazănoapte încotro ședea Zmeoaica pămîntului.

După ce ajunse acolo, zbîrn ! în sus, zbîrn ! în jos, intră în casa zmeoaicei și ascultă ce vorbea cu zmeii, ginerii săi, și cu zmeoaicele, fetele sale.

Între altele, auzi zicînd zmeoaica bătrînă :

– Ia vedeți, fetelor, mai șade vinele alea ale lui Țugulea în cutia în care le-am așezat eu după sobă ?

– Mai șade – răspunse zmeoaica cea mică – azi le-am văzut, nu mai departe.

– Iaca, voi o să vă duceți la casele voastre, zise bătrîna cea zbîrcită ; să știți să vă temeți de Țugulea ăsta, afurisitul ; căci și mie mi-e frică de dînsul, măcar că i-am luat vinele.

Tot de la dînsele mai auzi Țugulea că peste cîteva zile are să se facă nunta zmeoaicei celei mici, și pentru veseliile de nuntă trebuindu-le vînat, zgripsoroaica scofîlcită împărți pe fiecare din gineri pe unde să vîneze.

Îi fu destul pentru astă dată că auzise și atît.

Cînd se întoarse la frații săi, începuse a intra alba în sat.

– Sculați, fraților, le zise el, că iată ne-a luat ziua de pe urmă.

– De ce ne-ai lăsat să dormim atît de mult ? îi ziseră frații, dojenindu-l.

El tăcu din gură.

Se sculară ei și plecară după vînat, apoi se întoarseră acasă.

Țugulea acum se culca afară în toate nopțile, și tot plănuia cum să facă să-și ia vinele. El se ducea mereu pe la zmeoaică, fără să știe cineva, și pîndea vreme cu prilej cînd să-i vie bine să-și ia vinele.

Într-o seară se făcu muscă, intră pe coș în cămara unde era cutia cu vinele, pe cînd zmeoaica nu era acasă ; aci daca intră se făcu om, luă vinele din cutie și le puse

la picioarele lui. Cum le puse, se lipi, parcă fusese acolo de cînd lumea. Se făcu iară muscă și plecă acasă.

A doua zi, noaptea, trebuia să meargă zmeii la vînat pentru nuntă.

Țugulea se duse mai întîi în calea zmeului celui mai mare. Cînd se apropie de el, calul zmeului începu a sforăi ; dară zmeul îi zise :

– De ! cal de paraleu, că doară nu va fi adus cioara osciorul și vîntul perișorul lui Țugulea pe aici, căci vinele lui sunt la soacră-mea după sobă.

– De unde știi tu așa bine ? îi zise Țugulea. Dă-te jos să ne vedem și să ne luptăm.

Zmeul, cum îl văzu, înghețā sîngele într-însul. Se apucară la luptă în buzdugane, dară Țugulea cum aduse buzduganul său și lovi pe zmeu, îi luă mirul, apoi îi tăie capul, îi luă calul și armele și plecă înaintea zmeului celui mijlociu. Asemenea îi făcu și lui. Apoi plecă înaintea zmeului celui mic.

După ce se întîlni și cu zmeul cel mic, se luă la luptă și cu dînsul. Se bătură întîi în buzdugane, buzduganele se sfărîmară ; se luptară cu sulițele, acestea se rupseră ; se apucară apoi în săbii, a zmeului se frînse. După aceea se luară la luptă dreaptă, se luptară ce se luptară și, înfrîngînd pe zmeu, îi tăie și lui capul. Îi luă și lui armele și calul și plecă acasă cu dînsele.

Cînd ajunse, se crăpa de ziuă ; legă caii și puse bine armele zmeilor.

Apoi sculă pe frați să meargă la vînat. Cînd văzură frații caii, se minunară. Îl întrebară, dară el nu voi să le spuie nimic, zicînd că nu știe.

Încălecară frații pe caii zmeilor și porniră. Țugulea însă încălecă pe calul zmeului celui mic, căci era mai vînjos.

Zmeoaica, văzînd că întîrzie ginerii, zise fiicelor sale :

– Asta nu e lucru curat. Ia vedeți vinele lui Țugulea, sunt ele unde le-am pus eu ?

– Ba nici ca cît, îi răspunseră fetele, după ce căutară.

– Bărbații voștri trebuie să fie răpuși. Țugulea a făcut pozna. Duceți-vă în pădure pe unde are a trece el și faceți precum v-am zis.

Țugulea, trecînd cu frații săi prin pădure, văzu o vie cu struguri. El simți că asta nu poate să fie lucru curat. Cum de nu mai văzuse el astă vie în pădure?

Frate-său cel mai mare vru să ia un strugure. Țugulea îl opri. Apoi descălecă, scoase paloșul și începu a tăia la vițe. Deodată începu a curge din vițele tăiate niște sînge negru ca păcura. Frații se mirară de aceasta.

Apoi, încălecînd ei, porniră. Merseră ce merseră și dete peste o livede de pruni. Țugulea nu lăsă pe fratele cel mijlociu să ia prune, ci făcu ca și la vie, și din prunii tăiați curse iară sînge.

După ce mai merse, dete peste o fîntînă. El știa că prin acea pădure nu era nici o fîntînă. Nu lăsă pe frați să bea apă. Ci luînd sulița, înțepă fundul fîntînei de mai multe ori, și deodată începu a gîlgîi un sînge mohorît și cu rea duhoare. Gîlgîia ca dintr-o vacă.

Acestea erau fetele zmeoaicei, care voiau să otrăvească pe Țugulea, feciorul moșului și al mătușei.

Mergînd ei împreună, Țugulea zise fraților săi:

– Ia uitați-vă, fraților, de vedeți ce este, că nu știu ce mă dogorește.

– Ce să fie! răspunseră frații uitîndu-se; iacă un norișor roșu, vine după noi ca vîntul.

– Aia este zmeoaica bătrînă, măi, zise el. Vine după mine. Voi împrăștiați-vă care încotro și vă duceți acasă, ca să nu vă aflați în calea ei, căci vă face mici fărîmi.

După ce se despărțiră, Țugulea intră într-o peșteră, să se adăpostească pînă va trece zmeoaica. Urgisita de zmeoaică, unde venea, măre, venea turbată de mînie, trecu ca fulgerul pe lîngă peșteră și apucă înainte, că nu vedea cu ochii de cătrănită ce era.

Țugulea îndată ieși din peșteră, încălecă și pe ici ți-e drumu. O luă la sănătoasa înapoi spre răsărit și merse, și merse, pînă ajunse la curtea unui împărat care de douăzeci de ani lucra un zid nalt foarte, ce cădea înspre partea moșiei zmeoaicei – nici el, vezi, nu avea pace de dînsa. Și tocmai atunci îl isprăvise.

Cum ajunse acolo Țugulea, spuse împăratului că omorîse pe ginerii și pe fetele zmeoaicei. Apoi îi zise să dea poruncă grabnică la toți fierarii ca să-i facă îndată o măciucă de fier mare cu care să omoare și pe zmeoaica bătrînă.

Împăratul priimi bucuros să facă Țugulea orice o ști el, numai să se scape de blestemata de zmeoaică.

Țugulea puse de făcu o gaură în mijlocul zidului cetății, apoi porunci și se aduse o grămadă de bucăți de lemne, cărora le dete foc în mijlocul cetății ; în acel foc puse măciuca de fier ca să arză să se facă roșie.

Zmeoaica, după ce alergă într-o parte și într-alta și nu găsi pe Țugulea, mirosi ea că trebuie să fie la împăratul cel cu zidul mare. Se întoarse și să te ții, pîrleo ! într-un suflet ajunse, căzînd lîngă zid de osteneală și amărăciune. Apoi se sculă cum putu și vru să sară peste zid. Sări, însă în sec. Dacă văzu că-i este peste putință a sări pe dasupra zidului, se urcă pînă la gaura ce o făcuse Țugulea și începu a sorbi, voind să înghiță totul ce era în cetate.

Împăratul și oamenii din cetate se păreau a fi scriși pe părete, atît îi înmărmurise frica. Țugulea nu-și pierdu cumpătul, ci, cu măciuca roșie ca focul și ținînd-o de coadă, merse la gaură. Cînd sorbi o dată zmeoaica, trase măciuca arsă tocmai în inimă. Odată răcni zmeoaica zicînd :

– M-ai mîncat friptă, Țugulea ! și muri pe loc.

Împăratul, boierii și locuitorii acelei împărății mulțumiră lui Dumnezeu că i-a scăpat de zmeoaică, de fetele și de ginerii ei, căci multe rele le făceau ; iară mîntuito-

rului lor îi ziseră „Țugulea viteazul și înțeleptul". După aceea, împăratul ridică pe Țugulea la mare cinste.

Țugulea trăi acolo cîtva timp ca în sînul mă-sii. Dară niște zavistioși de boieri băgă în inima împăratului frica că Țugulea odată, odată, are să-i ia țara.

Cum auzi unele ca acestea, împăratul se gîndea ce meșteșug să facă ca să scape de el. În sfîrșit ascultă povețele celui mai pizmătareț din boierii cei bătrîni.

Trimise și chemă pe Țugulea. El veni.

– Țugulea viteazul – zise împăratul – Sfatul împărăției mele a găsit cu cale să te duci la împăratul stririlor, în pețit, să-i ceri fata pentru mine.

– Daca Sfatul împărăției a găsit cu cale, eu sunt gata să mă supui, răspunse el.

– Apoi pe cînd hotărăști ziua plecărei ?

– Cînd ar fi după mine, și mîine.

Îi gătiră cărțile ce trebuia să le ducă Țugulea, îi dete bani și porni, după ce își luă ziua bună de la împărat și boieri, iară gloatele îl petrecură pînă afară din cetate și se uitară după dînsul pînă nu-l mai zăriră.

Țugulea se duse mai întîi de se întîlni cu frații lui. Le spuse și lor cum a omorît pe zmeoaica cea bătrînă, apoi le făcu cunoscut și treaba cu care l-a însărcinat împăratul. Le dete și lor niște bani ca să-i ducă părinților, apoi se îmbrățișară și plecară.

Frații lui Țugulea începuse a se uita la el cam chiondoriș. Ei nu se puteau învoi cum de Țugulea să ajungă să le facă lor rușine. Ei mai mari, și să rămîie mai pe jos decît el, ca niște bobleți.

Ducîndu-se Țugulea la treaba lui, întîlni în cale pe un om care striga că moare de foame. Se apropie de dînsul să vază ce fel de om este acela. Cînd, ce să vază ? un om ca toți oamenii, umbla după șapte pluguri ce ara și din gură nu mai tăcea.

– Ce voinic mare ești tu, omule, de mănînci brazda de la șapte pluguri și tot strigi că mori de foame? îl întrebă Țugulea ca p-un prieten.

– Eu nu sunt voinic – răspunse flămîndul – ci voinic este Țugulea, feciorul moșului ș-al babei, care a omorît pe zmeoaică, pe fetele și pe ginerii ei.

– Eu sunt acela, îi zise Țugulea.

– Dacă ești tu, ia-mă și pe mine cu tine, că poate ți-oi prinde bine la ceva.

Îl luă și plecară. După cîteva zile de călătorie, dete peste un alt om, în gura căruia curgea apa de la nouă fîntîni și tot striga că moare de sete.

Îl întrebă și pe acesta ca și pe flămînd. Și daca căpătă un răspuns care semăna cu al flămîndului, îl luă și pe acesta cu sine, și plecă mai departe.

Se duse, se duse și iară se mai duse. Iară cînd fu să treacă niște munți, întîlni un alt om, cu două pietre de moară de picioare, care sărea din munte în munte și cînd fugea, iepurele pe spinare netezea, și striga că n-are loc unde să fugă.

Țugulea îl întrebă ca și pe ceilalți, iară omul răspunse tot ca ei. Îl luă și pe acesta și porni înainte cu Dumnezeu.

În calea lor mai întîlni un om cu o mustață albă și cu alta neagră, îmbrăcat cu nouă cojoace și striga că moare de frig, deși era pe la nămiezi și soarele ardea ca în luna lui Cuptor.

După ce îl întrebă și el voi să meargă cu dînsul, Țugulea îl luă și pe acesta, și înainte, tot înainte și înapoi nu se uita.

Merse ce mai merse și, cînd fu pe la amurgit, întîlni un om care se uita în sus cu un arc în mînă. Țugulea îl întrebă :

– Da' ce faci acolo, omule?

– Ce să fac – răspunse el – iaca un țînțar a ajuns tocmai la vîntul turbat și voi să-l dobor d-acolo cu săgeata mea.

– Voinic trebuie să fii, omule – îi zise Ţugulea – daca tu poţi să vînezi un ţînţar pe care noi nu-l vedem.

– Ce are a face ! Voinic este Ţugulea, fiul moşului şi al babii, care a omorît pe zmeoaica cu fetele şi cu ginerii ei cu tot, zise omul.

– Eu sunt, răspunse Ţugulea.

– Daca eşti tu, ia-mă şi pe mine cu tine, că poate ţi-oi prinde bine la ceva.

După ce mai merse ce merse, ajunse în nişte văi foarte frumoase, de unde se întindea nişte munţi împodobiţi cu copaci şi cu o verdeaţă care desfăta inima, şi acolo dete peste un om, care nu ştiu ce tot bombănea el din gură şi cînd ameninţa cu toiagul ce ţinea în mînă, pe dată se făcea cîte o sută de păsărele.

Apoi daca îl întrebă Ţugulea cu ce vitejii face el minunile astea, el răspunse că Ţugulea este viteaz, care a făcut atîtea şi atîtea voinicii.

Aflînd omul că vorbea cu Ţugulea, s-a luat şi el după dînsul, ca şi ceilalţi.

Şi merse cu toţii, merse, merse ca cuvîntul din poveste ce d-aci înainte se găteşte, şi pe unde ajungea întreba de împăratul stririlor. Pe la cetăţi şi sate, pe unde mîneau ei noaptea, toţi îi conăceau şi îi găzduiau cu bucurie cînd auzea de numele lui Ţugulea.

Iară cînd fu într-una din dimineţi, zăriră turnurile cetăţii unde locuia împăratul stririlor. Întinseră piciorul la drum şi cînd era în de seară, ajunseră şi ei la porţile cetăţii.

A doua zi se sculară, pe ochi mi se spălară, se îmbrăcară, se scuturară şi pe domnul lăudară, că le-au ajutat de au ajuns vii, nevătămaţi.

Spuse Ţugulea tovarăşilor săi pentru ce a venit, iară ei răspunseră că : dacă împăratul nu va voi să-i dea fata de bună voie, apoi o vor lua-o cu nepusă în masă, că doară nu sunt ei de florile mărului cu Ţugulea viteazul.

După ce a dat împăratului cărţile ce adusese Ţugulea, acel împărat îi zise :

– Sunt gata a-ţi da fata, daca îmi vei săvîrşi cu bine slujbele cu care am să te însărcinez ; iară de nu, unde îţi stau picioarele îţi va sta şi capul. Aceasta să o ştii. Îţi dau soroc pînă mîine să te gîndeşti, daca te încumeţi ori ba.

– Mă încumăt, luminate împărate, îi răspunse Ţugulea. Porunceşte.

– Pînă mîine dimineaţă să-mi mănînci nouă cuptoare de pîine, îi porunci împăratul.

– Să se puie la cale coacerea lor cît mai curînd, răspunse Ţugulea.

Hotărîră cînd să vie să înceapă a mînca. Se puseră şi paznici care să ia aminte.

Pe seară veniră cu toţii. Apoi uitîndu-se la Flămîndul, Ţugulea îi zise :

– Să te vedem, nene Flămîndule.

– Las' pe mine, răspunse acesta. Luaţi-vă cîte o pîine, ca să aveţi şi voi ceva gustărică.

Şi începînd a arunca cîte zece pîini în gură şi a le înghiţi, sfîrşi cuptoarele pînă la miezul nopţii. Parcă arunca după spate. Mai adună şi codriceii ce mai rămăseseră de la tovarăşi, îi înghiţi şi pe aceştia şi începu a striga :

– Mor de foame ! mor de foame !

Strejarii care rămaseră ca nişte bostromengheri, uitîndu-se cum piereau pîinele, se duseră de spuse împăratului despre cele întîmplate.

Se minună şi împăratul. Apoi zise să-i aducă nouă buţi de vin şi porunci lui Ţugulea să le bea pînă în ziuă.

Ţugulea zise Setosului :

– Pe dînsele, nene Setosu.

– Numai atît ? întrebă el.

Trase cepurile la cîteva buţi dodată, şi pe toate le înghiţea de părea că intră vinul în pămînt.

După ce le isprăvi, începu şi el a striga :

– Mor de sete ! mor de sete !

Împăratul începu a se îngrijura cînd îi spuseră strejarii cele ce se întîmplară şi începu a încălzi cuptorul cel mare cu nouă cară de lemne.

Dînd poruncă lui Ţugulea de a intra în cuptor, el se uită la Frigurosul şi-i zise :

– A venit şi vremea ta, nene Mustăţio.

– Cum o să vă pui să faceţi niţele cuie, clănţănindu-vă dinţii ! răspunse el.

Şi în adevăr, cum ajunse la cuptor, carele era roşu ca para focului, puse mîna pe mustaţa lui cea albă, smulse cîteva fire dintr-însa şi le aruncă în cuptor. Deodată la gura cuptorului se făcu brumă. Apoi intrară în cuptor toţi megiaşii lui Ţugulea cu dînsul împreună şi începură a striga că le degeră.

Cînd veni împăratul şi văzu, se luă de gînduri cu Ţugulea ăsta năzdrăvanu.

Şi cerînd ei, împăratul porunci de mai aduse nouă cară de lemne, le dete foc, dară parcă ardea pe gheaţă.

Împăratul acela avea o paţircă de fată slujitoare, care se lua în goană cu ogarii.

Porunci lui Ţugulea să trămiţă şi el pe cineva din ai săi ca împreună cu fata să se ducă la Fîntîna Ielelor, să aducă cîte două urcioare de apă. Daca omul său va veni înainte, îi va da pe fie-sa ; iară daca slujitoarea lui va veni mainainte, să ştie că pe toţi megiaşii lui îi pune în ţeapă şi pe dînsul într-una mai sus decît pe toţi.

Ţugulea priimi. Apoi uitîndu-se la soţul său cel cu pietrele de moară de picioare, îi zise :

– Ce zici tu, verişcane, umflăm noi fata, ori ne odihnim în vîrful ţepelor ?

– Să cercăm şi noi, poate că vom lăsa frigările alea pe seama împăratului.

Omul cu pietrele de picioare şi fata fugătoare porniră împreună, fiecare cu cîte două urcioare, şi aide, aide, de vorbă, ajunseră la Fîntîna Ielelor.

Aci, fata umblă cu șmecherii. Și cum era și cam nurlie, mîglisi pe omul cu pietrele de picioare și îl înduplecă să se puie cu capul în poala ei, pînă s-or mai odihni nițel, și să-i caute în cap. Tot căutîndu-i în cap, el adormi. Fata cum îl văzu că adormi bine, luă o căpățînă de cal uscată ce era acolo alăturea, îi puse capul binișor pe dînsa, îi varsă urcioarele lui, ia p-ale ei și o plecă la sănătoasa. Nici drumul ei, nici picioarele ei.

Țugulea cu ai săi sta pe o măgură și se uita înspre locul de unde trebuiau să vie cei trimiși să aducă apă. Cînd, vede pe fată. Unde venea, măre, venea, ca vîntul. Omul nu se vedea, nu se auzea. Atunci zise săgetătorului celui dibaci :

– Ia te uită, fîrtate, de vezi ce face megiașul nostru.

– Doarme cu sforăitele – răspunse acesta – cu capul pe o căpățînă de cal mort și uscată.

Unde întinde arcul, dădu drumul săgeții, și tranc ! drept în căpățîna de cal lovi, de sări cît colo de sub capul omului. Acesta odată sări în sus, și ia pe fată de unde nu e. Umplu urcioarele numaidecît. Apoi ca gîndul porni, sărind cîte zece conace [1] dodată ; ajunse pe fată tocmai la poarta palatului și trecînd pe lîngă dînsa, îi sparse și urcioarele cu pietrele de la picioarele lui.

Cînd duse urcioarele sus la împăratul, acesta întrebă :

– Dară fata unde a rămas ?

– Vine pe urmă, îi răspunse Țugulea.

Ajungînd și fata și mergînd și dînsa la împăratul, îi spuse toată șiritenia.

Împăratul toată noaptea n-a putut să doarmă, frămîntîndu-se de gînduri. A doua zi, unul din sfetnici, care știa păsul împăratului, veni și-i spuse ce să mai zică lui Țugulea să mai facă. Plăcu împăratului sfatul și, chemîndu-l, îi zise :

---

[1] *Conac* — distanță de la un loc de popas la altul.

– Țuguleo, mi-ai făcut tot ce ți-am poruncit, încă o slujbă mai cer de la tine și apoi pace.

– Poruncește mai degrabă, împărate, căci poate să se supere împăratul ce m-a trimis de atîta zăbavă, și aceasta n-aș voi-o nici în ruptul capului.

– Să-mi faci să nască într-o noapte 50 de femei sterpe!

– Ce mai treabă! zise Țugulea. Să se aducă numaidecît la fața locului.

Porunci împăratul de aduse cincizeci de femei și le-a băgat pe fiecare în cîte o cămară. Țugulea ridică ochii către vrăjitor și zise:

– Arată, Învățatule, ce poate toiagul tău cel plin de vrăji.

– Putea împăratul să dea porunci mai grele de făcut; aceasta este jucărie, răspunse el.

Și intrînd în cămările femeilor, bomboni la fiecare cîte ceva din gură, și pe fiecare le lovi ușor cu toiagul pe spinare, apoi ieși. Una după alta ele născură pînă dimineață.

Cînd veni împăratul a doua zi și auzi orăcăitul copiilor de-i împuiase urechile, se luă cu mîinile de păr și plecă îndată. Cînd să pășească pragul porții de la aceste case, ca să se ducă la palatul lui, vrăjitorul îl atinse și pe dînsul cu toiagul, și îndată se pomeni cu cîțiva boboci de rață măcăind după dînsul.

Riseră și împărăteasa și sfetnicii cînd văzură pe împăratul cu bobocii după dînsul.

Iară el se spăimîntă de poznele ce făcuse Țugulea și, nemaicutezînd să-i mai dea vreo poruncă, otărî să-i dea fata.

După ce se pregătiră tot ce trebuia de drum, Țugulea luă pe fata împăratului și porni, petrecîndu-i împăratul cu toată sila[1] lui, cu trîmbițe și cu buciume, cu tobe și cu surle pînă afară din cetate.

[1] *Silă* — putere, armată.

Şi luîndu-şi ziua bună de la împăratul, Ţugulea îşi cătă de drum, lăsînd pe fiecare din megiaşii săi pe la locurile de pe unde îi luase.

Mergînd el, băgă de seamă că fata împăratului stririlor era tristă. Iară dacă o întrebă care să fie pricina de stă tristă, ea îi răspunse :

– Sunt în stare să-mi fac seamă singură, dacă voi cădea în mîna împăratului celui ce te-a trimis pe tine, şi nu m-ăi lua .tu.

Îi plăcu lui Ţugulea vorbele astea şi îi merseră tocmai la inimă. N-avea însă ce face. Trebuia să se ţie de cuvîntul ce dase celui ce l-a trimis.

Pe drum văzu un vultur. Ţugulea trase o săgeată din tolbă, o aşeză la arc şi îl luă la ochi. Vulturul îi zise :

– Nu da, Ţugulea viteazu, că mult bine ţi-oi prinde cînd vei fi în nevoie şi te vei gîndi la mine.

Ţugulea îl lăsă şi plecă înainte. Ajungînd într-o pădure mare şi înnoptînd, a mas acolo. Făcu un foc mare şi se puse a se odihni. Cînd fata, dodată, strigă speriată :

– Ursul !

Ţugulea, de unde şedea şi începuse a aţipi lîngă foc, o dată sări drept în sus, puse mîna pe arc şi pe paloş ; cum văzu ursul, îl luă la cătare cu o săgeată. Ursul însă stătu locului şi începu a striga :

– Nu mă omorî, Ţugulea viteazul, ci mai bine scoate-mi steapul ce mi-a intrat în labă, că multe bine ţi-oi prinde şi eu cînd vei fi vrodată în nevoie şi te vei gîndi la mine.

Ţugulea se opri, iară după ce veni ursul la dînsul, se căzni pînă ce îi scoase steapul, apoi îl legă la bubă şi ursul plecă mormăind de unde a venit.

A doua zi, pornind dis-de-dimineaţă, a mers toată ziua. Cînd era însă pe la scapătatul soarelui, ajunse şi el la împăratul ce-l trimisese. Cum ajunse, îi înfăţişă pe fata împăratului stririlor.

Împăratul, cum văzu pe Ţugulea, intră în grozile morţii. El îl credea pierit.

Apoi priimi cu mare cinste pe fată şi-i pregăti pentru dormit cămara unde dormea mă-sa. Lui Ţugulea îi dete şi lui o cămară în palaturile împărăteşti. Apoi spuse împăratului tot ce păţi pînă ce îi aduse fata.

Peste noapte, împăratul ţinu sfat. El zise sfetnicilor săi :

– Ce socotiţi, boieri dumneavoastră, să facem cu Ţugulea ăsta ? El ne-a scăpat de neaga-reaua aia de zmeoaică şi de ai săi. Acum nu care cumva să-i vie poftă să şi domnească ? Şi atunci, ce ne facem noi ? O să se verse sînge peste sînge şi cînd, în cele de pe urmă, tot el, pare-mi-se, o să biruiască.

– Nu te teme, împărate – zise sfetnicul cel pizmătăreţ – ne curăţăm noi de el, numai să porunceşti cuiva să-l otrăvească, ori să-l puie bine.

– Ce stai dumneata de vorbeşti ? zise alt sfetnic ; cu otravă se răsplăteşte cel ce a făcut atîtea slujbe şi ne-a scăpat de nevoia ce era pe capul nostru ?

– Ai dreptate, răspunse un al treilea sfetnic ; eu dau cu părerea că cinste împărătească să să dea lui Ţugulea şi să se aşeze în trebile împărăţiei cele mai înalte, să se rădice la rangul de boier din doisprezece.

Mai ziseră unii una, alţii alta, dar nicicum nu se înţelegeau, din pricina pizmătăreţului de boier.

– Eu socotesc – răspunse împăratul tăindu-le cuvîntul – că ar fi cu dreptul ca el să ia de nevastă pe fata împăratului stririlor ce o aduse acum ; căci el şi-a pus viaţa în primejdie de a adus-o. Deşi îmi place prea mult, de mi se scurg ochii după o aşa bucăţică gingaşă, dară mă lipsesc de un aşa odor şi-l las pe seamă cui mi l-a adus. Apoi, după ce îl voi dărui împărăteşte pentru slujbele ce a făcut mie şi locuitorilor împărăţiei mele, să-l poftesc a se duce la ţara lui. Astfel putem scuti pe biată sărăcime de vărsarea de sînge, căci nu crez eu ca un viteaz ca dînsul să se cerce a se atinge de drepturile mele rămase de la moşi de la strămoşi. Numai să întrebăm şi pe fată, daca vrea să-l ia de bărbat.

— Înțelepțește ai grăit, împărate — răspunseră cea mai mare parte din sfetnici — și judecata măriei tale va fi plăcută și lui Dumnezeu.

A doua zi, împăratul chemă pe Țugulea și pe fata de împărat în divanul cel mare, și le spuse ce a găsit cu cale Sfatul împărătesc.

Fata împăratului răspunse :

— Să-ți dea Dumnezeu ani mulți, împărate, și să domnești cu pace. Așa mi se pare și mie a fi după dreptate. Eu însămi era să ți-o spui, daca n-ai fi voit să cunoști. Cînd o împărăție are parte de un stăpînitor așa de drept și nepărtinitor, ferice de noroadele din împărăția aceea.

— Văzui și eu, împărate, o judecată dreaptă în viața mea, zise și Țugulea. Și fiindcă tu îmi dai fericirea, brațul meu este închinat împărăției tale. Cînd va cădea vro pacoste pe capul norodului tău, gîndește-te că este pe lume un Țugulea care va fi gata a-și vărsa sîngele pentru tine și pentru țara ta.

Apoi Țugulea, după ce priimi și daruri împărătești, peste cîteva zile porni cu logodnica lui, gîndul fiindu-i să meargă a-și mai vedea părinții. Și într-acolo și porni.

Cînd a plecat Țugulea de la curtea împărătească, împăratul cu ai lui l-a petrecut cu cinste împărătească pînă la hotar. Și despărțindu-se, își luară ziua bună unii de la alții.

Fata și Țugulea parcă zbura, iar nu mergea, de bucurie că le împlinise Dumnezeu dorința. Și mergînd, ajunseră la locul de întîlnire cu frații săi, pe cînd soarele era în cruci.

Cînd văzură frații pe Țugulea cu o logodnică mai frumoasă decît florile și mai albă decît spuma laptelui, îi puseră gînd rău. Pînă a nu se culca, ei se furișară de Țugulea, se dară mai cît colea și începură a plănui, cum să facă să se scape de el.

— Noi acum o să fim de rîs în sat, pe lîngă fratele nostru, zice cel mijlociu.

– Să răpunem pe Ţugulea, zise fratele cel mai mare. Tu să-i iei calul şi eu nevasta.

Cum plănuiră, aşa şi făcură.

Peste noapte se sculară şi cu o mînă tremurîndă taie pe Ţugulea, îi ia fata şi calul şi o rup d-a fuga ; şi fugi, şi fugi ; pînă ce, cînd se crepa de ziuă, era aproape de satul lor.

Fata unde se puse pe un plîns de nu o putură mîngîia cu nici un chip.

– Noi suntem înţeleşi, îi ziseră fraţii. Să ştii că te omorîm şi pe tine, daca ne vei spune că noi am ucis pe Ţugulea.

Ajunseră la părinţii lor.

Cînd auziră părinţii lui Ţugulea că a fost ucis într-o bătaie cu nişte zmei – după cum îi spuseră fraţii – plîngeau şi lemnele şi pietrele de mila lor. Nu puteau ei face să li se usuce lacrămile de la ochi, ferească Dumnezeu. Şi se tînguiau şi se boceau, de nu se mai puteau astîmpăra.

Fata plîngea şi ea, biet, înfundat, căci nu cuteza să dea grai din gura ei.

Ţugulea scăpase cu o scînteie de viaţă, căci fraţii nu-l omorîse de tot. Cînd a fost dat ei cu sabia, le-a tremurat mîna de frică şi nu i-a retezat capul. El, viindu-şi niţel în simţiri, şi neputîndu-se scula, a început a geme de durere şi urgie, mai cu seamă cînd văzu că nu era lîngă dînsul nici fata, nici calul.

Şi gîndindu-se la triştea lui şi la biata fată pentru care nu ştia ce o să paţă şi ea din mîna fraţilor lui, îşi aduse aminte de vultur şi de urs.

Nu trecu mult şi se pomeni cu vulturul la capul lui. Şi pe cînd îi spunea ce păţi, odată se auzi prin pădure glasul ursului : mor ! mor ! mor !

Venea, nene, ursul, de duduia pădurea, trosnea uscăturile pe unde călca şi răpăia ramurile pe unde trecea.

Vulturul cît p-aci era s-o ia la sănătoasa, dară daca văzu că și ursul vine în ajutorul lui Țugulea, se lăsă din zbor iarăși lîngă dînsul.

Abia mai putu Țugulea să spună și ursului ce păți. Apoi cu grai stins ceru niţică apă. Vulturul se repezi la fîntînă și-i aduse apă în gușă. Pînă atunci zise ursului să-i pipăie ranele, fiindcă el nu e cîrnic [1], și să-i așeze toate oscioarele la locu' lor, de vor fi zdrobite.

Cum îi aduse apă, Țugulea bău. Ursul zise vulturului :

– Ce vom face acum și noi pentru binefăcătorul nostru, ca să nu-l lăsăm să moară ?

– Să-mi cauţi două citurele – răspunse vulturul – să mi le legi de picioare, și mă voi duce ca gîndul să aduc leacuri pentru Țugulea de la apa Iordanului, unde sunt două fîntîni cu apă vie și apă moartă, căci și el ne-a făcut atita bine.

Căută ursul citurelele, le legă de picioarele vulturului și acesta zbură ca vîntul înspre apa Iordanului și se întoarse ca gîndul.

Ursul nu se mișcă de la capul lui Țugulea.

Cum veni vulturul, turnă ursul apă moartă peste toate ranele și se închegă carnea, turnă apoi de două, trei ori, apă vie și se vindecă Țugulea de toate metehnele, rămîind cum l-a făcut mă-sa, sănătos și întreg.

Văzîndu-se Țugulea voinic ca și mai-nainte, mulțumi vulturului și ursului, apoi le zise :

– Eu văz că m-aţi iubit mai mult decît frații mei. Nu mai am nimic pe lume acum. De azi încolo voi trăi cu voi ca niște frați.

– Priimim bucuroși, răspunse vulturul. Dară cum vei putea trăi departe de iubita ta și de șoimuleanul tău ?

– Daca nu este cu putință, mai zise Țugulea, să...

– Să-ți tai cuvîntul cu miere, răspunse ursul ; dară trebuie să fie cu putință. Vulturul se va duce ca ștafetar, să

[1] *Cîrnic* — care crîcnește, se vaietă.

afle ce este pe la fraţii tăi. Eu voi şedea cu tine şi, cînd va fi vreme cu prilej, vei merge să-ţi iei soţia şi, de voieşti, vom conceni [1] şi pe fraţii tăi.

– Bune sunt poveţele astea, adause Ţugulea.

Se duce vulturul, află toate întîmplările şi se întoarse de spuse lui Ţugulea ca să facă ce o face mai curînd, căci pe fată o silesc toţi cu totul să ia de bărbat pe unul din fraţi, cu gînd că Ţugulea este mort.

Cum auzi Ţugulea, porni cu tovaroşii lui, vulturul şi ursul, şi peste cîteva zile ajunseră aproape de casa lor. Aşteptară pînă înseră şi se duseră pe-ntunerec [2] în curte.

Intrînd în curte, ursul începu să mormăie. Fraţii ieşiră afară speriaţi şi se luă după urs, ursul coti şi se întoarse lîngă Ţugulea.

Între acestea, fata îi luă armele de unde le pusese fraţii şi întîmpină pe Ţugulea cu ele. Iară vulturul se repezi la coşar, unde era calul lui Ţugulea care tot nicheza, îi dezlegă căpăstrul cu ciocul, şi el veni lîngă stăpînu-său.

Ursul şi vulturul îşi luară ziua bună după ce-l văzură înarmat şi plecară, zicîndu-i să se păzească a nu cădea în capcană.

După plecarea lor, Ţugulea intră în casă, la părinţi. Ei nu-l mai cunoşteau. Dară fata, cu lacrămile şuroaie pe obraz, le povesti adevărata istorie a omorîrei lui Ţugulea.

Fraţii lui Ţugulea adunase pe toţi megiaşii, zicînd că a intrat ursul în sat. Cînd veniră şi văzură pe Ţugulea, rămaseră ca bătuţi de Dumnezeu.

Calul lui Ţugulea sări şi-i omorî pe amîndoi cu picioarele, apoi veni lîngă stăpînul lui cel adevărat, lăcrimă şi îi linse mîinile.

Cînd auziră megiaşii faptele cele proclete ale fraţilor lui, ziseră că urgia lui Dumnezeu a căzut peste dînşii, omorîndu-i calul.

---

[1] *A conceni* — a nimici.

[2] *Pe-ntunerec*: fila deteriorată în exemplarul textului de bază.

Tocmai istorisea părinţilor lui tot ce păţise în pribegia lui, Ţugulea, cînd deodată se auzi un zgomot în curte.

Ieşiră să vază ce este. Ce gîndiţi că mi-au văzut ? O ceată de ostaşi. Căpetenia ostaşilor descălecă, se apropie şi-i dădu nişte cărţi împărăteşti.

Împăratul stririlor murise. Această carte ce-i aduse era adiata [1] împăratului. Căci bolnav fiind pe patul morţii, l-a fost întrebat sfetnicii şi gloatele pe cine le lasă împărat, pentru că n-avea alţi copii.

Împăratul le-a fost răspuns că mai vrednic nu cunoaşte pe nimeni decît pe Ţugulea. Atunci s-a scris adiata, s-a iscălit de împărat şi de toată obştea.

A doua zi, Ţugulea a pornit la împărăţia lui cu soţia şi părinţii săi. Cum ajunse acolo, veni ştire că este ales de împărat şi la cetatea ce o scăpase din urgia zmeoaicei, a fetelor şi a ginerilor ei. Pasămite murise şi împăratul d-acolo şi nici el n-avea urmaşi.

Apoi Ţugulea, unind amîndouă împărăţiile, se cunună cu fata, iubita lui, şi făcu o nuntă de se duse vestea peste tot pămîntul şi rămase de povestit la urmaşii urmaşilor lor.

Şi domniră pînă ce Dumnezeu voi cu ei. Iară eu :

Încălecai pe un lemn,
La bine să vă îndemn ;
Încălecai pe un cocoş
Să vă spui la moşi pe groşi.

Povestită d-un ţăran din distr. Vlaşca, comuna Bulbucata şi comunicată de frate-meu, G. Ispirescu. Publicată pentru prima oară în *Legende sau basmele romînilor*, p. a II-a, f. II, 1876.

LBR

---

[1] *Adiată* — testament.

Fata moşului cea cuminte

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un om bătrîn care avea o fată mare, de se dusese vestea în lume de vrednicia ei. Moşneagul (unchiaşul) se căsători de a doua oară cu o babă, care avea şi ea o fată mare.

Baba, însă, punea pe fata unchiaşului la toate greutăţile casei ; iară fata ei se clocise de şedere.

Biata fata unchiaşului torcea, ţesea, făcea pîine, mătura şi scutura fără să zică nici pis ! dară baba punea parte fetei sale, şi pîra la unchiaş pe fiica lui şi o tot ocăra.

Nu era ziuliţă lăsată de Dumnezeu să nu se certe cu el, ca să-şi gonească copila, şi-i zicea :

– Daca nu-ţi vei duce fata de aici, pîine şi sare pe un taler cu tine nu mai mănînc.

Bietul om se cam codea ; dară baba într-o noapte turnă apă pe vatră şi stinse focul ce-l învălise fata unchiaşului de cu seară.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, se scoală fata să facă focul, fiindcă tot pe ea cădea păcatele ; dară foc nu mai găsi în vatră.

Atunci, de frică să nu o ocărască mumă-sa cea vitregă, se urcă pe bordei, se uită în toate părţile, doară va vedea încotrova vreo zară de foc, ca să se ducă să ceară măcar un cărbune ; dară nu se văzu nicăiri ceea ce căuta ea. Cînd,

tocmai cînd era să se dea jos, zări spre răsărit abia licărind o mititică vîlvotaie : se coborî de pe coperiş şi o luă într-acolo.

Se duse, se duse şi la foc nu mai ajunse ; dară în drumul ei întîlni o grădină părăginită, care o strigă zicîndu-i :

– Fată mare, fată mare ! vino de-mi curăţă pomii ce mi-au mai rămas de omizi ; şi, cînd t-ei întoarce, ţi-oi da poame coapte să mănînci.

Se apucă fata de lucru numaidecît şi cum isprăvi, îndată plecă.

Mai încolo dete peste un puţ, care îi strigă :

– Fată mare, fată mare ! vino de mă sleieşte, că ţi-oi da apă rece, să te răcoreşti cînd t-ei întoarce.

Fata slei puţul şi plecă înainte.

Merse ce merse şi dete peste un cuptor, care-i strigă şi acesta :

– Fată mare, fată mare ! vino de mă lipeşte şi mă şterge de cenuşe, şi, cînd t-ei întoarce, îţi voi da azimă caldă.

Fata lipi şi şterse cuptorul şi-şi căută de drum.

Mai merse niţel şi dete peste o căscioară, şi bătu la poartă.

– Cine e acolo ? îi zise dinăuntru ; daca e om bun să intre, daca nu, să nu vie, căci am o căţeluşe cu dinţii de fier şi cu măselele de oţel, şi-l face mici fărîmi.

– Om bun, răspunse fata.

După ce intră, fiindu-i frică de mumă-sa vitregă să nu o bată dacă se va întoarce acasă, pentru că întîrziase, întrebă daca nu cumva are trebuinţă de o slujnică. Sînta Vinerea, care locuia înăuntru şi care priimi pe fată, îi răspunse că are trebuinţă de o asemenea fată ; ea rămase acolo.

Mai întîi îi spuse că treaba ce are să facă dimineaţa este : să dea de mîncare puilor ce-i avea în curte, însă mîncarea să fie nici caldă, nici rece ; apoi să scuture şi să deretice pîn casă. Iară maica Sînta Vinerea plecă la biserică. Fata făcu tot, precum îi poruncise.

Cînd veni acasă, Sînta Vinerea întrebă pe puii ei, carii erau balauri, şerpi, nevăstuici, ciuhurezi, şopîrle, năpîrci şi guşteri, cum le-au dat mîncarea, şi toţi răspunseră că n-a băgat de seamă daca a lipsit ea de acasă : aşa de bine au fost căutaţi.

Intră în casă maica Sînta Vineri şi văzu toate lucrurile aşezate la locul lor şi rămase foarte mulţumită.

După cîtva timp, zise fata :

– Maică Sîntă Vinere, mi s-a făcut dor de părinţi, fă bine şi-mi dă voie să mă duc.

– Du-te, fata mea ; dară mai-nainte caută-mi în cap, şi să vezi că o să curgă o apă pe dinaintea casei şi o să aducă fel de fel de cutii, de tronuri şi de lăzi ; pe care din ele îţi vei alege, aceea să fie simbria ta.

Se aşezară şi îndată văzu curgînd apa de care-i spusese, şi pe dînsa veni nişte lăzi şi tronuri prea frumoase.

Fata se gîndi că, daca va lua o ladă d-alea frumoasele, slujba ei nu făcea atîta, şi mai aşteptă pînă mai văzu că venea o cutie mică şi necioplită ; atunci zise ea :

– Maică Sîntă Vinere, iată că mi-am ales lucru pe cît face slujba mea.

– Ia-l, fata mea, daca n-ai voit să-ţi alegi altceva mai frumos, şi du-te cu Dumnezeu.

Fata unchiaşului îşi luă ziua bună, plecă cu cutia la supţioară, şi întorcîndu-se pe la cuptor, căpătă o azimă caldă, şi trecînd pe la puţ, bău apă rece de se răcori ; iară cînd ajunse la grădină, mîncă poame coapte.

Fata ajunse acasă şi găsi pe tată-său zdrobit la inimă de mîhnire ; îi spuse tot ce a făcut şi deschise cutia. Dar ce să vază înăuntru ? Mărgăritare, pietre nestemate, mărgele, ie numai cu fluturi de aur şi catrenţe de mătase.

Baba şi fiică-sa pizmuia pe fata moşului ; iară lui îi creştea inima de bucurie.

Baba trimise şi ea pe fie-sa, să facă ce făcuse fata unchiaşului. Se duse, se duse şi fata babei, şi ajunse la gră-

dina care o chemă şi pe dînsa ca să o curețe ; dar ea răspunse :

– Da' ce ! nebună sunt eu să-mi zgîriu mîinile prin tine?

O lăsă şi porni mai departe, sosi pînă la puț, şi daca o chemă puțul, ea îi răspunse şi lui :

– Da' ce ! am mîncat laur ca să mă ostenesc eu cu tine pînă să te sleiesc ?

Şi plecă mai departe şi se duse pînă ce dete şi peste cuptor, carele o strigă ca şi pe fata unchiaşului ; ea îi zise şi lui :

– Da ! ce-am văzut să-mi murdăresc mînuşițele şi să mă vîr pîn tine ?

Şi plecă înainte, pînă ce ajunse şi ea tot la Sînta Vinerea. Acolo fu întrebată ca şi fata unchiaşului şi priimită în slujbă, apoi maica Sînta Vinerea îi zise şi ei să facă ceea ce zisese şi fetei moşneagului, şi plecă la biserică.

Cînd veni Sînta Vinerea acasă, toate lighioanele, cu gîturile întinse, se plînseră că li s-au opărit gîtlejurile ; intră în casă şi văzu o arababură de nu-i mai da nimeni de căpătîi.

În cele din urmă, zise fata cea leneşe :

– Maică Sîntă Vinere, mi s-a făcut dor de părinți, dă-mi dreptul meu, căci mi s-a urît aci, să mă duc acasă.

– Du-te, fata mea – răspunse Sînta Vinerea – dară mai aşteaptă nițeluş, că o să treacă o apă pe dinaintea portiței, aducînd fel de fel de lucruri ; pe care ți-o plăcea ca s-o iei, alege ; iară pînă atunci să-mi cauți în cap.

N-apucă să puie mîinele în capul ei şi se repezi de luă de pe gîrlă lada cea mai mare şi mai frumoasă ce văzu. Sînta Vinere îi zise :

– Deoarece ți-ai ales astă ladă, ia-o ; dară să nu o deschizi pînă acasă ; şi cînd o vei deschide, să fii numai cu mumă-ta singură în casă, ca să nu vază nimeni ce e într-însa.

Fata luă lada şi plecă.

Cînd se întoarse pe la cuptor, văzu azime calde, se cercă să ia și nu putu ; ea nu mai putea răbda de foame. Pe la puț trecu cu jind, că nu-i dete măcar o picătură de apă, ca să se răcorească ; iară cînd trecu pe la grădină, îi lăsa gura apă și nu putu nici să se umbrească puțin de arșița soarelui.

Ajungînd acasă obidată de osteneală și flămîndă, n-avu răbdare, ci chemă pe mumă-sa la o parte și-i zise să facă pe unchiaș și pe fie-sa să iasă afară.

Cum rămase singurele, deschise lada ; dar ce ieși d-acolo ? balauri, șerpi, și cîte lighioni toate, cărora le arsese gîtlejurile cînd le dase de mîncare, și îndată le sfîșiară și le mîncară.

Tot satul se spăimîntă de întîmplarea asta ; și fiecare om băgă de seamă că asta vine de la răsplătirea dumnezeiască. Fata moșneagului însă se căsători cu un flăcău din cei mai frumoși ai satului, care o ceru de la tată-său și o luă de soție.

Mare veselie se făcu în sat la nunta lor, și trăiesc în fericire pînă în ziua de azi. Cine nu crede să facă bine să se uite împrejur, și va vedea multe de aceste case.

Iar eu încălecai p-o șea etc.

Povestit de mama. Publicat pentru întiia oară în *Țăranul romîn*, nr. 25 din 1862.

LBR

Fata de împărat şi fiul văduvei

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat foarte bogat şi puternic. Acest împărat avea un fecior şi o fată. Întîmplîndu-se să-i moară feciorul, îl îngropă cu mare cinste şi alai ca pe un împărat. Cînd fu a duce mortul la biserică, fata împăratului ceru a merge şi dînsa să-l petreacă. Aşa de păzită era fata aceasta de tată-său, încît pînă atunci nici soarele nu-i văzuse feţişoara, nici vîntul nu-i bătuse părişorul. Ea se îmbrăcă în negru şi-şi lăsă părul despletit [pe] spate, şi aşa merse de petrecu pe frate-său la groapă. Şi aşa gătită îi şedea mai bine decît altminteri. Căci, nu e vorba, ea era foarte frumoasă. Crinii şi viorelele rămăseseră pe jos şi nici la degetul cel mic al ei nu le punea.

Cînd o văzu lumea aşa de gingaşe şi de plăpîndă, rămase cu ochii zgîiţi la dînsa. Şi aşa de puţintică şi drăgălaşe mai era, încît s-o sorbi într-un pahar cu apă. Lumea uitase şi mort şi tot uitîndu-se la dînsa. Atunci veni un vînţişor lin şi uşor, de-i resfiră pletele ; iară ea simţi că un fior rece i se strecoară prin inimă.

Cum, cum, îngropară mortul şi toată lumea se întoarse acasă.

Tot pe atunci în cetatea aceea se afla o văduvă săracă. Ea avea un fiu. El era de treabă, smerit şi sfiicios ca o fată mare. Toţi feciorii de boieri aveau pizmă pe dînsul

și-i puseseră gînd rău. Nu-i găsea însă nici o pricină, ca să puie mîna pe dînsul. Fiul văduvei întrecuse pe toţi boierii și împărații la boi și la stat. El era arătos nevoie mare. Ai fi pus ochii pe dînsul d-ar fi fost într-o mie. Ș-apoi era dulce la cuvîntare. Curgea graiul din gura lui ca mierea. Nu se mai sătura cineva de dînsul ascultîndu-l.

De la moartea fratelui său, fata nu se prea simțea bine. Ba c-o fi una, ba c-o fi alta, ba c-o fi deochi, ba c-o fi săgetătură, și toate descîntătoresele și vracii nu-i putură da pe leac.

Mă-sa băgă de seamă că fie-sa era însărcinată. În zadar se jura fata că nu știe la sufletul ei nimic cu prihană. Cine să o crează? Burta o da de gol. Ea însă nu spunea minciuni, se pomenise și ea așa. D-apoi cînd află tată-său că fie-sa are să fie mumă, fără să fi pus pirostriile pe cap? se făcu foc și pîrjol. Nu mai ascultă nici rugăciuni, nici nimic. A se dezvinovăți înaintea lui nu era cu putință. Porunci deci ca numaidecît să se adune Sfatul împărăției in taină, ca să otărască pedeapsa ce s-ar cuveni fie-sei pentru o așa nelegiuire și ca să se spele rușinea ce adusese ea părului cărunțit al tatălui său.

Sfatul împărăției găsi cu cale că spre a se spăla o așa grozavă necinste, fata cu moarte să se omoare. Unii ziceau ca să se arză de vie. Alții ca să-i scoață ochii și să se gonească în pustietăți spre a fi mîncată de fiare sălbatice. Alții iară ziceau ca să i se lege o piatră de gît și să se dea pe Dunăre.

Tocmai pe atunci, din păcate, iată că și feciorul văduvei trecea pe acolo în treaba lui. Cum îl văzură boierii, numaidecît se învoiră, și hotărîrea fu gata, cam ce, adică, să facă cu fata împăratului.

Toţi fură într-o glăsuire ca fata să se dea pierzării. Însă ca una ce este fată de împărat, și ca una ce trebuie să fi săvîrșit nelegiuirea cu un om, carele și acela trebuie să piară, acel om să fie fiul văduvei, deoarece fata nu vrea să spuie

pe adevăratul nelegiuit, şi pentru că Sfatul împărăţiei nu poate să-l ghicească. Cum hotărîră, aşa şi făcură.

Împăratul porunci, şi numaidecît se aduse un poloboc mare ; puse de-l smoli şi, băgînd într-însul pe fata de împărat cu fiul văduvei, porunci de înfundă bolobocul bine, şi îl dete pe Dunăre.

Pe cînd însă dogarii înfundau bolobocul, una din roabele fetei de împărat, mai miloasă la inimă, se strecură prin calabalîc şi le dete pe sub ascuns o copaie de mere, două azime şi un fedeleş cu apă. Noroc că nu o văzu nimeni.

Se duse butoiul pe Dunăre trei zile şi trei nopţi, fără a se opri undeva. Merindea din butoi se isprăvise. Biata fată îşi plîngea nevinovăţia cu nişte graiuri de-ţi rupea băierile inimei, iară bietul băiat, şi el nevinovat ca şi dînsa, o mîngîia şi nu o lăsa să-şi piarză nădejdea de la Dumnezeu. Cînd, ce să vezi dumneata ? A patra zi, dis-de-dimineaţă, bolobocul se loveşte de un buştean şi se sparge. Pasămite bolobocul ajunsese la margine, adus fiind de talazurile Dunării, şi-l ciocni de buşteanul pe care tot apa îl dase la margine.

Ieşiră deci la uscat dosădiţii de ei, şi dară mulţumită lui Dumnezeu că le-a scăpat zilele, şi-i făcură să mai vază o dată lumina.

Apucară pe o potecă şi intrară într-un bunget de pădure. Aci o luară apoi pe o pîrtie, şi merse, şi merse, pînă ce văzu că se deschide o poieniţă. În astă poieniţă dete de nişte case foarte frumoase, bătătura cărora era cîmpul cu florile. Toate lucrurile în această casă erau cu şart. Nimic nu lipsea. Toate catrafusele îşi aveau vătaful lor şi nimic nu era nerostit. Cînd voiai ceva, era destul numai să porunceşti şi îndată se făcea. Aci era în adevăr : pune-te masă, ridică-te masă.

Trecură mulţi ani de la această întîmplare. Împăratul îşi uitase de fiica sa. Fata de împărat şi fiul văduvei se învoiseră şi se însoţiseră. Nici unul din amîndoi nu s-a căit mai în urmă pentru aceasta. Vezi că el în viaţa lui nu

alunecase pînă atunci, era curat cum îl făcuse mă-sa ; și pe fata împăratului o găsise acasă. Copilul cu care era însărcinată fata cînd o goni tată-său se născu, și se făcuse un băiat de să nu te înduri de el. Iară ei petrecînd cu bine, își uitaseră de necazurile cele trecute. Puterea lui Dumnezeu îi ocrotea și-i ferea de rele. Atîta numai că p-acolo nu se vedea nici pui de om. Parc-ar fi fost la sfîrșitul pămîntului.

Într-una din zile, împăratul, tatăl fetei, plecă la vînătoare. El se încumese a răzbi mai înăuntru pădurei decît altă dată. Și, din vînat în vînat, el se rătăci. Orbăcăi în sus, căută în jos și peste poteca pe care să iasă la lumină nu putea să dea. Se luase de gînduri. Cînd, iacă dă în poienița cu casele. Văzu și casele. El se minună cînd văzu așa casă frumoasă într-o astfel de sălbătăcime de pădure. De voie, de nevoie, trebui să se ducă acolo, căci ochii nu-i dase în geană de nu știu cît timp.

Mai întîi își trimise sluga care nu se despărțise de dînsul nici cît ai scăpăra. El se întoarse și spuse împăratului că este priimit a găzdui acolo cu dragă inimă. Intrînd împăratul, își trimise sluga la bucătărie să-i frigă două potîrnichi din cele ce vînase el. După ce așeză potîrnichile în frigare și le puse la foc, acolo le uită : căci ce văzu și auzi îl buimăcise. Toate lucrușoarele vorbeau în casa aceea, pînă și oalele și vătraiul.

La vatra aceea erau două oale puse la foc. Aceste oale se certau. Sluga împăratului auzi cu urechile sale cum se ciorovoiau aceste oale.

– Fă, buzato, dă-te la o parte că tu ai fiert destul.

– Ba, dă-te tu mai la o parte, scurto ce ești, că au fiert și mațele din tine.

Și căscînd gura la dînsele, sluga uită și potîrniche și tot. Cînd se deșteptă sluga împăratului, friptura se făcuse scrum.

Se bocea biet și se tînguia de-i plîngeai de milă. Fata

împăratului îl linişti spuindu-i că o să roage pe împăratul să-l ierte pentru această greşeală.

Apoi trimise şi pofti pe împăratul în casa cea mare. Aci, stînd de vorbă, stăpînul casei porunci să se puie masa. Rămase împăratul stîlpit cînd văzu masa viind singură, talerele, lingurile şi celelalte tacîmuri cu vătaşii lor şi le aşezau careşi pre unde. Veniră bucatele şi mîncară. După ce sfîrşiră de mîncat şedeau la vorbă, cînd, în loc de a se strînge masa, văzură că lingurile începu a sălta pe masă. Vătaful le suduia, dară ele nu ascultau de cuvîntul lui. Împăratul nu băgă de seamă, căci vorbea cu fiul gazdei, un copilandru dezgheţat şi sfătos, de te trăgea inima să stai cu dînsul de vorbă.

Atunci gazda, ca să facă pace, zise :

– Nu se poate ca împăratul să fi făcut o asemenea faptă.

– Că n-are la cine altul să fie, răspunse vătaful lingurilor. Trebuie să-l căutăm.

– Nu mai trancăni, îi mai zise gazda. Aide, ridică masa şi te cară de aci.

Auzind împăratul cele ce se vorbiră, ceru să fie căutat, ca să-şi iasă din bănuială, căci el nu se ştia vinovat. Atunci, trăgîndu-i încălţămintea, îi căzu lingura pe care o căutau din cizma împăratului.

Pasămite gazda se vorbise cu vătaful lingurilor ca să-i joace renghiul ăsta.

Împăratul se făcu ca sfecla de roşu de ruşinea ce păţi şi zise încîlcindu-se de ciudă.

– Arată-ţi, doamne, minunea ta ! Nu ştiu la sufletul meu de nici un furt. N-am băgat eu lingura în cizmă.

– Cum nu ştii dumneata – zise şi gazda – despre lingură, asemenea nu ştiu nici eu pînă în ziua de azi cu cine am făcut copilaşul ăsta.

Atunci, cunoscîndu-se, se îmbrăţişară şi se iertară unul pe altul.

Fata de împărat mulţumi apoi împăratului că i-a dat Dumnezeu în gînd de a pus în boloboc împreună cu

dînsa pe junele cu care ea s-a însoţit mai pe urmă ; căci el s-a îndrăgostit de dînsa, a iubit-o şi a îngrijit-o ca pe o soţie credincioasă.

Împăratul nu ştia cum s-o mai mîngîie, cunoscîndu-i nevinovăţia. Lăudă şi pe soţul ei pentru buna sa purtare de grije, şi cu toţii împreună se întoarseră la scaunul împărăţiei, dînd mărire lui Dumnezeu că nevinovătia a ieşit dasupra ca untul de lemn.

Iară eu încălecai p-o şea etc.

Notă. Povestit de un oborean din Bucureşti, muncitor la presa mecanică de tipografie.

LBR

Fiul vînătorului

A fost odată ca niciodată.

A fost odată un vînător foarte meşter. El îşi pusese de gînd a scoate din fiul său un vînător de să se ducă vestea ; dară n-avu parte să-şi împlinească pofta inimei, căci muri, rămîind fiu-său mic.

După ce se făcu mai măricel fiul vînătorului, mumă-sa îl dete la carte şi la fel de fel de meşteşuguri ; toată lumea se mira de isteţimea lui ; dară el, crescînd, era nemulţumit, fiindcă n-avea trişte. Într-o zi se duse la moaşă-sa şi se plînse, zicînd :

– Moşică dragă, iată, m-am făcut mare, m-a dat mama la toate meşteşugurile, lucrez din zi până în noapte ; pentru aceasta şi lumea mă omeneşte văzîndu-mi hărnicia ; dară eu nu pot să leg două într-un tei. M-am luat de gînduri. Muncesc cît zece, însă norocul se ţine după mine ca pulberea după cîni.

– Nu te deznădăjdui, dragul moaşei – îi zise bătrîna – ai încă timp, lucrează ca şi până acum, şi nu te va lăsa Dumnezeu să piei ; stăruieşte întru a fi om cinstit şi harnic şi odată, odată trebuie să-şi spargă dracul opincele.

. . . .

– Un lucru am să te întreb, dragă moşică – mai zise fiul vînătorului – şi te rog cu cerul, cu pămîntul să-mi spui drept.

— Bucuros, fătul meu, numai să-l știu.

— Ce meșteșug a avut tatăl meu?

— Tată-tău, dragul moșicăi, a fost vînător, și încă o dată vînător. Nu era ziulică lăsată de la Dumnezeu în care el să se ducă la vînătoare și să se întoarcă cu mîinile goale. Avea mare noroc la vînat. Cîte lighioani sălbatice care făcea rău omenirei n-a stîrpit el de pe fața pămîntului! Dară și multe păsărele a ucis, de care-ți era mai mare jalea cînd te uitai la dînsele, aduse acasă. Daca trăia el, pusese de gînd a face din tine un vînător fără seamăn.

— Acum, moșică, să-mi mai spui un lucru. De ce mama nu vrea să-mi spuie d-alde astea, cînd o întreb?

— Fiindcă, dragul meu, meșteșugul ăsta este foarte primejdios. De cîte ori n-a plîns mă-ta zile întregi, căci nu știa de căpătîiul tatălui tău, cînd se ducea și zăbovea prin păduri după vînat? De cîte ori nu era cu inima sărită, cînd auzea că lighioanele sălbatice au mîncat pe cîte un vînător! Da, asta este pricina de nu voiește să-ți spuie. Mă-ta te iubește ca pe ochii ei din cap și nu voiește nici în ruptul capului să te vază și pe tine supus la toate relele vînătoriei.

— Așa o fi, moșică. Dară de unde știe cineva că mie nu mi-o fi scris în frunte să fiu vînător? Vezi dumneata la munca care muncesc eu, și să nu văz nici un folos, trebuie să fie ceva!

— Mai știi, păcatele! răspunse bătrîna cu mirare, după cele ce spui tu, pare că ai dreptate; și apoi mie, mai-mai, îmi vine să crez că așa este.

— Daca este așa și ai milă de tinerețele mele, spune-mi, moșică dragă, unde sunt armele tatălui meu?

— Nu știe moșica, drăguță, că ți-ar spune.

— Învață-mă dară ce să fac și cum să dreg ca să aflu.

— Numai mumă-ta știe de căpătîiu armelor tătîne-tău. Ea de bunăvoie nu ți le va da. Trebuie silită. Pentru aceasta, să te faci că ești bolnav și că răsari din somn.

Cînd te va întreba ce ai de răsari, tu să zici că ai visat că te vei face sănătos daca îți va da mă-ta să sugi pe sub talpa casei. Ea, fiindcă te iubește foarte, o să te asculte ; și cînd va băga țîța, să lași talpa peste ea, căci atunci, de durere, îți va spune tot.

Cum auzi, fiul vînătorului se duse acasă, făcu precum îl învățase moașă-sa, și află tot ce voi să știe.

Nu se poate spune bucuria ce avu cînd găsi armele tatălui său. Le luă, le curăță, dară nu-i venea îndemînă să umble cu ele. După ce se înarmă bine și se găti de vînat, se arătă mume-sei și-i zise :

– Rămîi sănătoasă, mamă, să te găsesc cu bine.

– Mergi în mila domnului – răspunse mumă-sa – daca te trage inima să calci în urmele tătîne-tău. Însă un lucru am să-ți spui, și tu să asculți, puiul mamei. Uite, în toate părțile să te duci după vînat, numai în pădurea fildeșilor nu, căci nu va fi bine de tine.

El plecă, hotărît în sine a asculta sfaturile mume-sei. Pe drum, el cugeta ca de ce fel de vînat să se agațe. „De voi vîna – își zicea el – păsărele mititele : privighetori, pitulice, scatii, stigleți, lasă că nu va fi mare mană de cîștigul meu, dară pădurile și codrii vor rămînea mute, freamătul frunzelor tinere de primăvara va ajunge să n-aibă cu cine să se îngîne, și călătorul cu inima friptă de focul dragostei nu va mai avea unde să vie să-și aline durerile. Lipsă de un așa vînat, prin care să fac rău altora și prin care să nu se poată cunoaște vitejia unui romîn !... De voi vîna iarăși turturele, mierlițe, prepelițe și potîrnichi, iarăși nu va fi treabă mare, căci livezile înflorite și pîrîiașele vor tînji din lipsa lor. Deci nu-mi voi pune mintea cu niște pasări cari fac pe cei îndrăgostiți să le fie dulce viața, cînd, șezînd pe marginea unei gîrlițe cu malurile smălțuite de floricele, ascultă șoptele undelor cari din cînd în cînd sunt amuțite de giugiulitul acestor gingașe păsări. Și fiindcă sunt plecat pentru vînat, voi vîna dară fiare sălbatice cari fac tuturor

rău, şi prin aceasta chiar se va vedea voinicia unui romîn."

Astfel cugetînd şi mergînd, se trezi, fără să ştie cum, tocmai în pădurea fildeşilor.

Aci daca ajunse, vînă pe cel dintîi fildeş ce întîlni. Îi luă pielea şi colţii şi plecă.

Întorcîndu-se, se întîlni în drum cu boierul cel mai credincios al împăratului, carele îl întrebă :

– Ce fel de piele este aia, prietene ?

– Piele de aspidă, îi răspunse fiul vînătorului cam peste picior.

– Nu mi-o vinzi mie ?

– Măcar zece pungi de bani să-mi dai, nu ţi-o vînd.

– Zece îţi dau, răspunse boierul.

– Măcar o sută să-mi dai, nu ţi-o vînd.

– O sută îţi dau.

Apoi, daca văzu şi văzu că nu voieşte să i-o vînză, îi zise :

– Fiule al vînătorului, o să te căieşti de ceea ce faci.

Dară fiul vînătorului îşi cătă de cale, nu voi să ştie de nimic, şi astfel ajunse acasă.

Mumă-sa se spăimîntă cînd îl văzu cu pielea şi cu colţii de fildeş. Iară el spuse mă-sei cum se trezi în pădurea fildeşilor fără să voiască şi cum ucise pe cel întîi fildeş ce întîlni.

După cîteva zile, fiul vînătorului fu chemat la palat şi împăratul îi zise :

– Am auzit, fiu al vînătorului, că tu te-ai fi lăudat că poţi să-mi aduci oase de fildeş cît să-mi clădeşti un palat şi piei de aspidă cît să ajungă să-l învăleşti.

– Luminate împărate – răspunse fiul vînătorului – să-ţi fie faţa cinstită. Cine m-a pîrît la măria ta nu m-a pîrît ca să mă crească, ci m-a pîrît ca să mă prăpădească. Ci cu vrerea lui Dumnezeu mîine îţi aduc răspunsul.

Se duce deci la moaşă-sa, îi spuse toată şiretenia pricinei, cum adecă fusese la vînat, cum se întîlnise cu cre-

dincerul împăratului, ce vorbise cu el, și în cele din urmă porunca împăratului, după pîra boierului ce-i purta sîmbetele.

Moașă-sa îl povățui ce trebuia să facă, apoi îi zise :

– Pasă cu Dumnezeu, dragul moșicăi, și fii bărbat.

A doua zi, romînașul nostru se înfățișă înaintea împăratului.

– Luminate împărate – zise el – se poate să se facă voia măriei tale, numai să-mi dai mînă de ajutor.

– Orice vei cere, să se îndeplinească, zise împăratul.

– Ca să pot izbuti, răspunse fiul vînătorului, să duc la capăt bun porunca ce mi-ai dat, să trimiți oameni d-ai măriei-tale să stîrpească balta din pădurea fildeșilor, apoi să-mi dai o mie de buți cu vin și o sută cu rachiu.

– Cererea ta este ascultată, zise împăratul.

Apoi se dete porunci peste porunci la ostașii și slujitorii împărătești să asculte pe fiul vînătorului în tot ce le va zice el, ca să poată săvîrși treaba cu care l-a însărcinat împăratul.

Balta se stîrpi, și în locul apei el turnă vinul din cele o mie de buți și rachiul ce se adusese ; apoi trimise pe oameni la ale lor.

Fildeșii viind la adăpătoare și văzînd că în loc de apă este altceva, se întoarseră ; apoi răbdară o zi, răbdară două, mai veniră și, daca văzură că apa nu se schimbă, și cum erau și fripți de sete, băură cu nesaț și toți căzură morți.

Atunci fiul vînătorului se puse de-i jupui, curăță carnea de pre oase și le aduse împăratului, carele îi dete un pumn de galbeni, și plecă la casa mume-sei cu inima plină de bucurie.

După cîteva zile, împăratul iarăși îl chemă și-i zise :

– Fiule al vînătorului, mi s-a spus de un oarecine că tu te-ai fi lăudat că poți să aduci meșteri de la Nedeia Cetate, să-mi zidești un palat cum nu s-a mai văzut până

acum, cu oasele astea de fildeş, şi să-l învăleşti cu pieile de aspidă ce mi-ai adus.

– Eu, preamărite împărate – răspunse fiul vînătorului – nici că mi-a trecut prin minte una ca aceasta. Dar, cu vrerea lui Dumnezeu, crez că voi putea arăta celor piritori ce poate romînul cînd voieşte... Mîine îţi voi aduce răspunsul.

După ce află de la moaşă-sa ce trebuie să facă ca să împlinească porunca împărătească, se întoarse a doua zi la împăratul şi zise :

– Preamărite împărate, ca să mă pot închina cu slujba ce mi-ai dat măria-ta, am trebuinţă de mila măriei-tale.

– Cere şi vei avea, răspunse împăratul.

– Să-mi dai – zise fiul vînătorului – o sută de corăbii cu sare.

– Să ţi se împlinească cererea, porunci împăratul.

Luînd cele o sută de corăbii pline cu sare, fiul vînătorului plecă cu dînsele pe mare.

Acum nu-i mai părea rău de slujba ce-i dase împăratul. Bucuria lui era fără margini cînd se văzu pe mare, lucru ce nu mai văzuse de cînd îl făcuse mă-sa. Lui îi plăcea prea mult să se uite la corăbiele care mergeau la rînd, ca cocorii. Sălta de veselie cînd vedea dimineaţa că soarele, ieşind din poarta raiului, se îmbăia în mare mai întîi şi apoi îşi făcea călătoria pe cer. Cînd vedea razele cele focoase ale soarelui că ies din apele mărilor, el se mira cum de nu clocotesc apele.

Seara încă, cînd luna se gătea şi se oglindea în apele mărilor, el se pierdea în fel de fel de cugete şi nu-şi putea da seamă de ce lumina lunei era aşa de searbădă şi de ce apa părea ca o gheaţă lucie.

Îi plăcea iarăşi să se uite noaptea la stele şi ar fi voit să ştie care este steaua împăratului cutare sau a cutăruia boier ; îi părea rău însă cînd vedea cîte vro stea că cade, fiindcă ştia că atunci trebuie să fi murit acela a cărui stea cădea.

Şi stînd astfel pe gînduri, legănat de valurile apelor, adormea.

Acestea şi altele, despre care nici prin gînd nu-i plesnea pănă ce nu călătorise pe mare, îl făcea să se silească a sfîrşi slujba cît se poate mai bine.

După o călătorie lungă foarte, ajunse la Nedeia Cetate.

Această cetate era vestită pentru meşterii ei care învăţase meşteşugul de la zine, şi nu putea nimeni să intre acolo.

Fiul vînătorului, daca ajunse, se coborî la uscat şi voî să intre în cetate ; dară la porţi îl opriră ostaşii. Atunci el le zise :

– Duceţi-vă de spuneţi împăratului vostru că am venit cu o sută de corăbii cu sare.

N-apucă să sfîrşească bine vorba, şi să te ţii, pîrleo ! Soldaţii într-un suflet alergară şi spuseră împăratului cele ce auziră.

La ei acolo se sfîrşise sarea şi era o lipsă de sare de să ferească Dumnezeu. Cum auzi împăratul acestea, porunci să-l aducă înaintea lui. După ce veni, îi zise :

– Omule, Dumnezeu te trimite cu sarea asta ?

– Eu, luminate împărate – răspunse fiul vînătorului – am auzit că aveţi lipsă de sare, şi am venit să fac o mare inlesnire celor întrebuinţaţi.

– Cere de la mine cît vei pofti şi îţi voi da, numai să ne vinzi nouă sarea şi să nu te duci cu dînsa într-altă parte.

– Eu, mărite împărate, sarea n-o dau pe bani. Voi să fac schimb. O dau pe meşteri zidari cari să-mi facă un palat cum voi voi eu.

– Dorinţa ta se va implini, măcar că pănă acum nimeni n-a putut să izbutească nu a lua oameni cu sine d-ai impărăţiei mele, dară nici să calce pe tărîmurile stăpinirii mele !

Apoi puse împăratul pristavi cari să spuie la lume că porunca împărătească este să se adune toţi meşterii zidari. Daca se adunară, alese din ei fiul vînătorului vro două sute de meşteri, tot pe sprînceană, ştii ! şi dete toată sarea împăratului, primind de la acesta şi mulţumiri.

Cînd se întoarse la corăbii, fiul vînătorului se miră cînd văzu că era o mulţime de ostaşi. El întrebă pe unul din ei :

– Pentru ce sunt adunaţi atîţi ostaşi aci ?

– Păzim – i se răspunse – ca să nu plece corăbiile înapoi fără să ne dea sarea. Pe bani, pe schimb, pe orice, sarea trebuie să rămîie aci, căci ne prăpădim.

După ce descărcă sarea, se puse în corabie fiul vînătorului cu cei două sute de meşteri, îşi luă ziua bună de la împărat, căruia îi făgădui ca, îndată ce va sfîrşi palatul de zidit, să-i întoarcă pe meşteri daca ei vor cere ; apoi plecă.

Şi cum era un vînt priincios pe mare, călătorind repede, se întoarse cu sănătate în ţara lui. Apoi puse de făcu palaturile ce poruncise împăratul şi, după ce isprăvi, trimise pe meşteri de unde venise ; iară împăratul, dacă văzu că este gata palatul, nu mai putea de bucurie şi mulţumi pe fiul vînătorului cu cîteva pungi de bani. Acesta se duse acasă la dînsul, voios că a scos la capăt bun slujba cu care fu însărcinat.

Nu trecu mult, şi împăratul iarăşi îl chemă.

– Fiule al vînătorului – îi zise împăratul – mi-a mai spus cineva că te-ai fi lăudat că poţi să-mi aduci o cracă verde din pomul care este în mijlocul raiului, care să-mi lumineze palaturile ce mi-ai făcut, noaptea ca ziua. Eu îţi poruncesc să-mi faci astă treabă, căci, de nu, unde îţi stă picioarele îţi va sta şi capul.

– Cînd oare va avea să-mi vie şi mie rîndul a-ţi spune, preamărite împărate, ceea ce s-au lăudat unii şi alţii ?

– Tu acuma fă ce ţi-am poruncit, şi apoi vom vedea.

– Eu nu m-am lăudat să fac una ca asta ; dară mîine îți aduc răspunsul, și mă voi sili, de-mi va ajuta Dumnezeu, să scap și de năpastea asta ce căzu pe mine.

După ce ceru sfaturile moașe-sei, la care se tîngui de asuprelele ce-i veneau de la credincerul împăratului, și după ce aceea îl învăță ce să facă, el merse la împăratul și-i zise :

– Daca împărăția-ta voiește să mă întorc cu sufletul în mine, să-mi dai o sută de corăbii cu bucate și o sută cu carne, iar eu m-oi duce cu ele să-mi mai cerc norocul și de astă dată și, bun este Dumnezeu ! s-or sfîrși odată toate năpăstile și s-or închide gurele care spun așa minciuni gogonețe !

Cum auzi împăratul de unele ca aceste, porunci ca numaidecît să se împlinească cererea lui.

Corăbiile se pregătiră, se încărcară, și fiul vînătorului se puse într-una din ele și plecă, luînd calea către răsărit.

Călătorind, el nu se putea domiri cum merge treaba de se lasă împărații să fie purtați de nas de cîte un nemernic de boier.

„Cum se poate – își zicea el – ca împăratul să fie atîta de năting, încît să crează toate bîrfelele lepădăturelor ? Ca să fie cineva împărat, trebuie să fie om frumos la minte, frumos la chip, cu înțelepciune și cu dreaptă judecată ; așa spune și moșica ; așa zice și toată lumea. De ce dară se ia el după muște ? Nu știe el că lingăii o să-l ducă pe calea pieirei ? Dară nu va fi așa. Împăratul nostru e bun. Nu trebuie lăsat pe mîini rele."

Lungă fu călătoria aceasta. Merse, merse, pănă ce ajunse la țara porumbeilor. Acolo întîlni pe împăratul lor.

– Bine ai venit sănătos, îi zise împăratul ; dar ce vînt te aduce pe la noi, omule ?

– Bine v-am găsit sănătoși, răspunse fiul vînătorului. Sunt trimis de împăratul meu să-i aduc o cracă verde din rai. Daca știți calea la rai, dă-mi pe cineva să mă ducă acolo, și eu voi răsplăti ostenelele lor cu ce voi putea.

– Tu mergi să cauţi calea raiului, şi iai după tine atîtea corăbii ! La ce ar putea să-ţi slujească ţie aceste catrafuse ?

– Vezi că – răspunse fiul vînătorului – am luat cu mine lucruri de acelea cu care să ung osia ca să nu scîrţie roata. Merindele ce am în corăbii sunt de dat pe slujbe.

Cum auzi împăratul porumbeilor că are merinde, se luă cu binele pe lîngă dînsul, fiindcă pe la dînşii era pe atunci o foamete groaznică, şi, cu şoşele, cu momele, umbla să-l facă a nu se duce de la dînsul cu toate bucatele, cu voia să i le cumpere. Apoi daca auzi că bucatele nu se dau pe bani, ci aceluia care îi va ajuta să ia o cracă verde din pomul din rai, porunci de se buciumă trei zile şi trei nopţi, şi se adunară o sumă de porumbei din toate unghiurile lumii.

– Care din voi ştie calea raiului să-mi răspunză, le zise împăratul lor.

– Eu ştiu, şi eu ştiu, ba şi eu ştiu, răspunseră mai mulţi deodată.

– Să mergeţi cu omul ăsta, să intraţi în rai, să rupeţi o cracă verde din pomul ce stă în mijlocul raiului şi să i-o daţi, că-i trebuie.

Fiul vînătorului dete în dar toate grăunţele din corăbiile cu bucate. Cînd văzu împăratul porumbeilor atîta buluc de hrană, nu mai ştia ce să facă de bucurie, căci seceta le stricase toate holdele. Mulţumi fiului vînătorului, iară acesta, luîndu-şi rămas bun, plecă cu porumbeii ce-i dăduse împăratul.

Pe drum, porumbeii îi ziseră :

– Ce vom face noi, căci avem a trece prin împărăţia vulturilor ?

– Să nu vă fie teamă, căci m-am îngrijit eu de a le astupa gura.

– Totuşi, să ne ascunzi undeva.

– Vă voi ascunde, răspunse fiul vînătorului.

După ce mai călătoriră, cale lungă şi mai lungă, începu a se auzi croncăniturile vulturilor. Atunci el ascunse cum putu mai bine porumbeii.

După ce se apropie de hotarul împărăţiei lor, o negură de vulturi se arătă împregiurul corăbiilor şi, cătîndu-i price, croncăneau de mi-ţi împuia capul, zicînd :

– Ce cauţi p-aici, fiule al vînătorului ? Au venit-ai să ne vînezi, ori să ne stîrpeşti neamul, sau să ne iai împărăţia ? Dară nu ştii că nu vei mai scăpa cu viaţă din mîinele noastre ? Ori şi daca vei scăpa, n-ai să te întorci teafăr şi nepedepsit de noi !

– Staţi locului şi nu vă mai necăjiţi. Eu viu la voi ca prieten. Voi trece prin ţara voastră la treaba mea şi mă voi întoarce fără să mi se cletine un fir de păr măcar din cap. Nici n-am să vă vînez. Nici n-aveţi să mă pedepsiţi.

– Hîm ! Dară miroasă a hoit p-aici pe la tine, mai ziseră vulturii şi se repezeau cu stolurile asupra corăbiilor.

– Astîmpăraţi-vă şi mă ascultaţi, le răspunse fiul vînătorului. Ştiam că vă aflaţi în lipsă şi v-am adus de mîncare. Pentru aceasta şi voi să mă slujiţi.

Prinse bucuros împăratul vulturilor, cînd auzi de una ca asta, şi dete poruncă vulturilor să stea careşi pe unde apucase.

Atunci fiul vînătorului spuse împăratului vulturilor că-i va da tot hoitul din corăbii daca îi va da un vultur care să meargă cu dînsul şi să-i fie supus la ce-i va porunci.

Primind împăratul vulturilor de bine cele spuse, fiul vînătorului le dete hoitul din cincizeci de corăbii, iară vulturii se repeziră asupra lui ca nişte flămînzi calici.

După ce mîncară, luă fiul vînătorului un vultur şi merse înainte. Pe drum îl învăţă ce avea să facă. Îi mai spuse că el va sta cu arcul întins şi că-l va vîna de îndată ce se va abate de la poruncele lui.

Vulturul știa de frica lui. El cînd zicea vorba, nu glumea. Într-acestea, ajunse aproape de grădina raiului. Dară cine se putea apropia de dînsa? Acolo nu era nicidecum noapte, căci pomul din mijlocul raiului lumina noaptea ca ziua.

Atunci fiul vînătorului zise vulturului:

– Am să dau drumul unui porumbel; tu să-l iai în goană, dară să nu te împingă păcatele să-i faci vrun rău, căci cu viață nici tu nu vei scăpa. Eu voi sta cu arcul întins, urmărindu-te cu ochii: și în clipa ce voi simți că ai să-mi calci porunca, te voi lua la cătare și-ți voi trămite o săgeată d-alea înveninatele, de-ți voi răpune capul. Ai auzit?

– Am auzit. Fii pe pace, voi face după cum îmi poruncești.

Apoi spuse și unui porumbel ce are să facă, și, dîndu-i drumul, acesta se urcă în slava cerului. Vulturul se luă după dînsul. Porumbelul coti în sus, coti în jos, ba la dreapta, ba la stînga. Vulturul după dînsul și nu-i da răgaz. Porumbelul se mai dete într-o parte, se mai dete într-alta. Vulturul nu-l slăbea din goană. Daca văzu și văzu, porumbelul, năvălind asupra raiului, zvîc! și intră înăuntru de se puse pe pomul din mijlocul grădinei, spre a se odihni. Îi tîcîia inima de frică, de sta să-i spargă pieptul. Vulturul nu putu să intre după dînsul, căci acolo nu se face vărsare de sînge. După ce se odihni nițel, rupse cu ciocul o rămurică din acel pom, se ridică în zbor și veni de se puse pe umărul fiului de vînător.

Acesta, cînd văzu rămurica, parcă apucase pe Dumnezeu de un picior, așa mare bucurie avu. Porunci numaidecît a lua corăbiile drumul înapoi, după ce ascunse iarăși pe porumbel. Vîntul fiind priincios, mergea ca gîndul. Cînd trecu prin țara vulturilor, le dete hoitul și de la celelalte cincizeci de corăbii. Vulturii, năvălind asupra hoitului ca orbii, nici nu prinseră de veste cînd plecă fiul vînătorului.

Iară cînd trecu prin țara porumbeilor, lăsă locului porumbeii ce luase, și, luîndu-și ziua bună de la împăratul lor, purcese către țara lui, unde ajunse după o călătorie fericită.

Cînd auzi împăratul că s-a întors fiul vînătorului cu isprava făcută, trimise numaidecît slujbași și-l aduse cu cinste la palat.

După ce se închină cu slujba, fiul vînătorului zise :

– Să trăiești, luminate împărate ! Dară se cădea ca în palaturile tale să se afle o astfel de sculă.

– Am știut eu de ce te-am trimis.

Și așezînd rămurica în mijlocul palatului, nimeni nu putea să cate la dînsa, căci lumina ca soarele.

Atunci împăratul, de bucurie că la curtea sa sunt lucruri ce nu se află în toată lumea, strînse Sfatul împărăției și-l pofti să-i spuie cu ce ar găsi dînsul de cuviință să răsplătească slujbele făcute lui de fiul vînătorului. Sfatul într-un grai răspunse că n-ar greși daca l-ar gineri.

Împăratul primi de bun sfatul și spuse fiului de vînător să se gătească de cununie.

Iară el, dacă auzi una ca aceasta, se închină împăratului, mulțumindu-i pentru răsplătirea cea înaltă ce-i da, apoi zise, față cu toți boierii :

– Mărite împărate, eu am auzit pe cutare boier lăudîndu-se că el, de și-ar atîrna de gît un prostovol și s-ar arunca în Dunăre, ar putea să pescuiască pentru măria-ta pe împăratul peștilor, care este cu solzii de aur.

– Minte, măria-ta – răspunse acel boier – eu n-am zis niciodată nimic.

Acesta era boierul cu pricina, care tot pîrîse pe fiul vînătorului.

Împăratul nu mai voi să asculte vorbele de îndreptare ale boierului, căci se îngrețoșase și el de palavrele lui ce pe toată ziua îi toca, ci îi porunci să facă într-o clipeală de ochi ceea ce se lăudase că poate să împlinească.

Neavînd încotro și cu lacrămile în ochi cît pumnul, boierul acela fu nevoit a-și lega un prostovol de grumazi, se aruncă în Dunăre și acolo rămase.

Iară fiul vînătorului se căsători cu fata împăratului. Și atîta veselie se făcu la nunta lui, încît rămase de pomenire în toată împărăția.

Și încălecai p-o șea etc.

Columna lui Traian, VII (1876), pp. 82–92

Povestea despre Tolpa ţiganul și Ștefan-vodă cel Bun și Mare

Spun, măre, că Stefan domnul să fi fost om dezghețat și verde ca busuiocul. Toţi oamenii de pe lîngă dînsul erau aleși pe sprînceană : deștepți, ugurlii, veseli și numai spirt, știi colea, cum sunt buni să mi-ţi facă ispravă bună.

Stefan domnul era așa de bun cînd vedea dreptatea înaintea lui, încît să mi-l pui la rană și să se vindece; dară era așa de aspru cînd da peste cîte o nedreptate, încît nu căta nimărui de ce îi e cojocul, ci mi ţi-l punea la pedeapsă, măcar de-ar fi fost de șepte palme în frunte.

La curtea lui se afla un ţigan cam vorbareț, anume Tolpa. El aflase har înaintea lui vodă pentru glumele lui cele nevinovate și cam înghimpătoare pentru unii din boieri.

Într-una din zile, văzu el venind la vodă o samă de țărani romîni. El le iesă înainte.

– Ce căutaţi voi, bre, oameni buni ?

Țăranii, socotind că este vrun boier de-a curții, își luară căciulele în mînă și, într-o glăsuire, toţi ziseră :

– Apoi ce se căutăm, cuconașule. Iată, am venit și noi, păcatele noastre, să ne jăluim lui vodă pentru pacostea ista de părcălab, care ni s-a pus ca scaiul în cap.

– A cam aflat vodă cîte ceva despre pîrcălabul vostru, bre, oameni buni. Spuneţi-mi și voi tot ce știţi și lăsaţi-l pe mîna mea, c-oi ști eu cum să-l încondei la măria-sa, și vi se va face dreptate.

Atunci țăranii îi spuseră cum îi nedreptățește pîrcălabul, cum îi asuprește și jupuiește, cum le ia biruri afară din cale, cum îi globește peste măsură pentru lucru de nimica și, pe lîngă aceste, cum îi chinuiește, bătîndu-i pînă îi deznoadă, ia, pentru așa, de florile mărului.

– Duceți-vă acasă, dragii mei – le mai zise Tolpa – și vă odihniți, că am eu ac de cojocul lui. Să nu vă temeți de nimic, de acum înainte nici capul n-are să vă mai doară.

– Dumnezeu să-ți dea noroc și să-ți lungească zilele, cuconașule, să ai parte de ce t-ei ruga lui Dumnezeu și să fii sănătos și rumen ca un bujor.

Apoi plecară țăranii cu inima ușurată.

Tolpa. nici una, nici două, el voia să facă dreptate țăranilor. Se vede că el cam știa patarania despre ceea ce pățea țăranii de pe la pîrcălabi. Ce să facă, cum să dreagă ca să se ție de cuvîntul ce dase țăranilor. Se gîndi, se răzgîndi și, deodată, lovindu-se ușor cu palma pe frunte, zise :

– Stăi, că ți-am făcut-o, pîrcălabe.

El căta acum vreme cu prilej să poată intra la vodă cînd o fi în toane bune. Nu trecu mult și într-una din zile văzu pe vodă cu voie bună, intrînd în Divan.

Pasămite, vodă aflase că oastea lui înfrînsese o samă bună de vrăjmași ce încălcaseră țara. Dară era prea devreme. Nu venise nici un boier la Divan.

Vodă era singur.

Atunci odată intră răpede în Divan, ținîndu-se cu mîna de falcă și văitîndu-se.

– Dar tu, mă Tolpo, ce ai ? de ce plîngi ? îl întrebă vodă, cam rîzînd.

– Ce să am ? Iaca mi-a tras popa o palmă, de mi-a ieșit stele verzi din ochi.

– Da' de ce, mă ? îl mai întrebă vodă, însenindu-i-se fruntea și făcînd haz.

– Ei, iaca pentru că n-am știut *Tatăl nostru*.

– Bine ți-a făcut. Două trebuia să-ți dea, mă păcătosule. Trei trebuia să-ți dea. Păi bine, mă, păgîn de-ai fi fost și

tot trebuia să ştii *Tatăl nostru!* Dară tu, ce pîrdalnicul de liftă spurcată ăi fi fiind de să nu ştii tu rugăciunea domnului şi Dumnezeului nostru?

– Ba îl ştiu, măria-ta; dară într-un loc îl greşesc.

– Ei bine, ia zi, să vedem unde nu ştii, şi să te sileşti să-l înveţi, că-ţi dau şi boierie.

– „Tatăl nostru, carele eşti în ceruri, sfinţască-se numele tău, vie împărăţia ta..."

– Mai încolo?

– Aici o cam scrintesc, măria-ta.

– „Fie voia ta."

– Fie.

– „Fie voia ta...", prostule! Zi de la început şi bagă de samă; ţine minte: „fie voia ta".

– „Tatăl nostru... carele eşti în ceruri... sfinţească-se numele tău... vie împărăţia ta... fie..."

– „Fie voia ta", mă, zise vodă cam răstit. Iată, îţi spun drept, şi mie îmi vine să-ţi trag o palmă. Cum de să uiţi tu de la mînă pănă la gură?! Nu te credeam eu odată cu capul să fii tu aşa de nătărău. Atîta lucru să nu ţii tu minte! Iată: „fie voia ta". Zi de mai multe ori.

– Fie voia mea... fie voia mea... fie vo...

– Nu aşa, sgripsore bătrîn! „Fie voia ta", mă, adică să se facă pe pămînt voia lui Dumnezeu, precum se face şi în ceruri. Aici nu e vorba de voia mea sau a ta, becisnicule!

– D-apoi... fie şi a lui. Dară dacă uit...

– Doară nu-ţi lipseşte vreo doagă. Ţine bine minte.

– Nu că-mi e voia să uit, măria-ta. Dară ca să-mi aduc aminte mai lesne, scrie-mi măria-ta, rogu-te, vorbele aceste, şi te iscăleşte, că doar ştiind că vine de la măria-ta voi avea grijă ca de poruncile ce-mi dai.

Stefan-vodă, bun precum îl lăsase pe el Dumnezeu, şi care nu ştia ce este vicleşugul la inima lui, luă o coală de hîrtie şi scrise cu nişte slove mari: „fie voia ta". Apoi o dete în mîna lui Tolpa, după ce se iscăli.

Tolpa, cînd văzu cartea domnească în mîinile lui, de bucurie i se păru că apucase pe Dumnezeu de un picior. Ieşi din Divan şi porni într-un suflet la satul de unde veniseră ţăranii să se jăluiască lui vodă.

Cum ajunse acolo, dete în ştire la toată lumea că a venit cu o poruncă domnească.

Cînd auziră ţăranii de una ca aceasta, se adunară cu căţel, cu purcel să afle ce zice porunca.

Tolpa trimise de chemă şi pe pîrcălab.

Acesta se grăbi a veni şi dînsul să ia cunoştinţă de cele ce poruncea vodă. Oamenii se făcuse roată împrejurul lui Tolpa şi-l îmbulzea.

– Oameni buni, faceţi roata mai mare şi lăsaţi-ne în mijloc mai mult loc de joc.

Şi îndată mijlocul roţii se deşertă şi rămase o lumină cît faţa ariei.

Apoi, chemînd înainte pe pîrcălab, îi arătă cartea domnească şi-l întrebă :

– Cunoşti această iscălitură ?

– Da' cum să n-o cunosc ? răspunse pîrcălabul. Este a măriei-sale.

– Dacă o cunoşti, spune-mi ce zice măria-sa aici ?

– Ce să zică ? Iaca, „fie voia ta".

– Ai înţeles acum ?

– Ba n-am înţeles nimic.

– Ei, las', că te-oi face eu să înţelegi acum.

Şi întorcîndu-şi privirile către ţărani, le opri asupra a doi flăcăi nalţi ca nişte brazi, legaţi şi vîrtoşi.

Apoi făcîndu-le cu mîna, îi chemă şi le zise cu grai poruncitor :

– Porunca măriei-sale lui vodă grăieşte ca să-mi luaţi pe d-nealui, jupînul pîrcălab, să mi-i daţi cincizeci de toiege de cele beşicate.

Toţi tăcură molcum cînd auziră de o aşa grea poruncă. Însuşi pîrcălabului i se încleştă gura. El ştia ca şi toată lumea că împrotiva poruncii lui vodă nu era chip de a sta.

Bieții flăcăi se cam codea. Văzind Tolpa sfiala flăcăilor, adaose :

– Porunca măriei-sale lui vodă mai zice că cine se va împrotivi celor glăsuite într-această carte domnească să mănînce la spete o sută de toiege tot de cele sărate, pietroase și îndesate.

Flăcăii, care nu prea aveau poftă de așa mîncare, puseră mîna pe jupînul pîrcălab, îl întinseră la pămînt și-i deteră cincizeci de bețe bune.

Pîrcălabul suferi și nu zise cîrc. Vezi bine că n-avea ce zice, dacă odată vodă poruncise.

Apoi Tolpa îi zise :

– Aceasta este, jupîne pîrcălabe, ca să te înveți minte altădată a mai asupri pe acești sărmani și nemernici ; vodă nu poate suferi să se facă nedreptate în țara lui și să se schingiuiască bunii locuitori ai acestei țări.

Totuși, pîrcălabul nu se putea dumeri cum de să cadă asupra lui o așa de aspră urgie domnească, el știindu-se credincios și supus domniei.

Nu mai cuteza multă vreme să vie la curtea domnească, temîndu-se de a da ochi cu figura cea cruntă a lui Stefan-vodă cînd era amărît pe cineva.

Trecu ce trecu și trebile îl siliră, în cele din urmă, să se înfățișeze domnului său. Veni deci cu frica în sîn la curte și se arătă lui vodă.

Acesta, cum îl văzu, îi zise zîmbind și cu față senină :

– Bine ai venit, pîrcălabe, ce mai veste prin țară ? Demult e de cînd n-am mai dat cu ochii de tine. Au doară te-ai mîndrit ?

– Umilita slugă a măriei tale a fost totdeauna supus poruncilor. Și nu cred să te fi îndoit de credința ce totdeauna ți-am arătat, răspunse pîrcălabul.

– De unde îți vine ție, pîrcălabe, așa gînduri străine cugetului meu ? Eu totdeauna te-am cinstit, și dreptul lui Dumnezeu, n-am avut să mă căiesc de aceasta niciodată.

Auzind versul[1] cel dulce al graiului domnesc, pîrcălabul mai prinse puţină inimă şi se încumese a zice :

– Păcat de Dumnezeu, măria-ta, să-ţi arunci urgia cea aspră asupra unui slujitor credincios, să faci să se necinstească cărunteţa unui slujitor supus, fără să-l fi judecat mai întîi, ştiindu-te totdeauna drept.

– Ce sunt acestea care le spui tu, pîrcălabe ? îi zise vodă plin de mirare şi pierindu-i seninătatea de pe faţă.

Pîrcălabul înţelese că trebuie să se fi jucat vro drăcie în istoria aceasta şi răspunse :

– Iată, iată, măria-ta, cum am suferit o pedeapsă pe nedrept.

Şi spuse tot ce i se întîmplase cu Tolpa. Cînd auzi vodă de una ca aceasta, mînia i se urcă pe faţă. Ochii îi scăpărau de supărare. El zise :

– Mişelul ! Va să zică el m-a amăgit cînd mi-a cerut iscălitura sub acele cuvinte, „fie voia ta“, prefăcîndu-se a nu şti *Tatăl nostru !* Nemernicul ! Nu mai este vrednic a vedea faţa mea ! Să se spînzure !

Bietul Tolpa, de cum văzuse pe pîrcălabul că venise la curte, se ţinea după urma lui să vadă ce are să se întîmple. Cînd pîrcălabul intrase la vodă, Tolpa se tupilase la uşă şi asculta. Iară cînd auzi groaznicele cuvinte ale lui vodă, se făcu nevăzut.

Îl căutară slujbaşii să puie mîna pe dînsul, dară el parcă intrase în bortă de şerpe. Tolpa nu e nicăiri. Se trimise numaidecît oameni în urma dositului de Tolpa.

El, bietul, la cine să năzuiască, unde să-şi caute adăpost, unde să se ascundă de mînia lui vodă ? Într-o clipă mii de gînduri îi trecură prin cap. În cele din urmă, se socoti că scăpare nu e decît în grădina lui vodă.

Acolo ştia el nişte culcuşuri unde nu l-ar fi putut găsi ziua în amiaza mare, dar încămite noaptea. Se strecură fără a fi văzut de cineva şi se piti într-una din acele ascunzători.

---

[1] *Vers* — viers, timbrul vocii.

Inima lui Stefan iară se deschise, seninătatea iară se urcă pe fața lui. Vezi că Stefan-vodă avea mai multe ceasuri bune decît rele. A doua zi, cătră seară, ieșind să se mai răcorească de zăduful zilei, intră în grădină singur-singurel, cum avea el obicei cînd avea de citit cărți de pe la împărați și crai.

Tolpa, văzîndu-l că are să treacă tocmai pe unde se afla el, se urcă ca o mîță într-un măr, legă brîul cu un capăt de o ramură a pomului, iară cu celalalt capăt se legă de subsuori și se lăsă a-i bălălăi picioarele în vînt. Astfel era atîrnat printre frunzișul pomului.

Trecînd vodă pe potică și aruncîndu-și ochii asupra pomului, văzu pe Tolpa spînzurat. Inima măriei-sale se înduioșă, și părîndu-i rău de porunca ce dase în ziua trecută, zise :

– Sărmanul Tolpa, mare trebuie să-i fi fost groaza cînd a auzit porunca ce am dat să-l spînzure. El n-a mai așteptat pănă să mai vie gîdea a-l mai da și pe dînsul de osteneală, ci și-a făcut samă singur. Îmi pare rău de el. De ar mai trăi încă, l-aș ierta de moarte.

N-apucă să mai facă trei pași, și Tolpa țup ! în urma lui vodă. Cum îi auzi vorbele cele milostive, el se dezlegă iute și sări jos din pom.

Stefan întorcîndu-se, îl văzu cu capul la pămînt. Iară Tolpa strigă :

– „Fie voia ta !“

– Bine că barim de frica spînzurătorii ai învățat *Tatăl nostru.* Atunci m-ai prins cu iscălitura, acum cu cuvîntul. Dară să nu cutezi a-mi face vreo blăstemăție, că nu vei scăpa cu voia sau fără voia nu știu cui.

Era glumeț Stefan cel Mare cîteodată, și-i plăcea a asculta și glumele altora ; dară glumele nesărate și nesămuite erau oropsite ; și cei de primprejurul lui nu prea se jucau cu focul fără să se pîrlească.

Convorbiri literare, XII (1878), pp. 216—220.

Ioviță, Făt-frumos

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat și o împărăteasă. Ei n-avuse parte de cele trei fiice ale lor, căci li le răpise niște zmei. Nu se poate spune mîhnirea ce avu acest împărat cînd auzi de prăpădul copilelor sale. Ridică oaste mare și purcese să bată pe zmei, ca să-și ia fetele înapoi. Iară dacă ajunse pînă la marginea țărei sale, chip nu era să înceapă bătălia, căci îi despărțea o apă mare. Puse, deci, să se facă un pod peste acea gîrlă. Lucră trei ierne și trei vere, dară podul să se așeze ba! Căci ceea ce se lucra ziua noaptea venea dracii de zmei și stricau tot. Ce să facă bietul împărat, căci i se frigea inima după copilele sale? Puse să se strige prin toată țara că cine se va găsi să descopere pe nelegiuiții carii îi tot stricau podul și chipul cu care va putea să-l înființeze va dobîndi daruri împărătești. Nimeni nu se bizuia la așa ceva. Făgăduiala împăratului se mai mări; dară cine să se însarcine cu slujba nu se găsi.

Iară o babă chioară, schioapă și gîrbovă veni și se arătă împăratului, zicînd:

– Mărite împărate, să-ți ție Dumnezeu zilele și să-ți fie fața curată și luminată! Tot mi-este mie viața o povară, mă voi duce să ispitesc și să descopăr ceea ce măria-voastră dorește să știe.

– Daca vei izbuti – îi răspunse împăratul – cinste împărătească vei avea și daruri care să te scape de nevoi și de ticăloșia ce a căzut pe capul tău.

– Voi face pe dracul în patru, numai să-mi izbîndesc bărbățelul pe care mi l-a răpus acești cîrcotași de zmei, încă din tinerețe, și ce o vrea Dumnezeu cu mine.

– Du-mi-te cu bine – îi mai zise împăratul – și Dumnezeu fie-ți în ajutor!

Rîse împăratul de semeția babei. El nu credea să facă ea vro ispravă, mai cu seamă că atîți viteji nu se încumese a-i face această slujbă.

Baba, șiontîc-șiontîc, se duse și, pe furiș, se ascunse într-o scorbură de copaci ce era p-acolo pîmprejur, pe unde ajunsese oastea împăratului de așezase cîteva bîrne.

Cu moarte în sîn și sufletul ținîndu-i-se numai într-un firicel de ață, ea sta acolo și tremura ca varga. Tot așteptînd, frica ei creștea. Îi tîcîia inima de parcă sta să-i sară din pept. Și la atîta ajunsese, încît își blestema ceasul cînd se semețise a veni aci. Ar fi voit să fugă. Dară acum altă nevoie o pironi pe loc. Îi era frică să nu dea peste dînsa zmeii, căci o făcea una cu pămîntul.

Cînd, ce să vezi dumneata? Unde auzi, măre, un urlet, o vîjietură și un chiloman de glasuri, de îngheța sîngele în om. Ea se făcu mitiitică într-un unghi și luа aminte la toate mișcările și vorbele zmeilor, căci zmeii erau care făceau acel zgomot drăcesc.

Dărîmară tot. Nu mai rămase nici un lemnișor în picioare. Apoi se adunară la sfat. Și rîseră cu niște hohote îngrozitoare, de ți se ridica perii pe trup, și-și bătură joc de osteneala împăratului și de neizbînda lui. Ziseră unii unele, alții altele, iară un drăcos de zmeu tînăr și fără doxă la cap, mușcîndu-l șarpele de inimă, se scăpă și el de spuse:

– Hei, măi fraților, zise către unul d-ai lor. Bine a zis cine a zis că, pînă n-o arunca împăratul vrăjmașul nostru năvodul să prinză mreana de aur, să o gătească și să o

dea neveste-sei, împărătesei, să o mănînce, nici că am gîndul tatei că va putea întinde podul peste apa asta și să vie să ne bată.

– Ia taci, măi tontule și flecarule, ce tot stai tu de vorbești ; mare lichea ai mai fost, gură de cîrpă ce ești ! îi răspunse acela către care se îndreptase cu vorba și răstindu-se la dînsul. Dară de va fi cineva primprejur care să te auză și să te crează că o fi așa, ce ne facem noi ?

– Dară cine cutează să se apropie de lucrul nostru ? răspunse altul. Lasă băiatul în pace.

Și ce e dreptul, nu știu cine ar fi putut să meargă la dînșii și să se întoarcă teafăr ! căci ei cînd vorbeau, hauiau văile și codrii. Toți vorbeau deodată, cu niște răcnete și bolborosituri de-ți lua auzul.

Biata babă, nu mai rămăsese inimă într-însa. P-aci, p-aci era să se ducă dracului de pomană. Atîta frică ce păți ea în noaptea aia nu pățise de cînd o făcuse mă-sa.

În revărsat de zi, zmeii se duseră de unde veniseră. Baba sta ghemuită și nu-i mai venea să iasă de unde se ascunsese. I se tot părea că vede zmeii sfădindu-se între dînșii. O apucase vedeniile. sărmana de ea, de frică. Chiar după ce-și veni în fire, i se tot nălucea zmei, certuri și cîte nagode toate. În cele mai de pe urmă, își luă inima în dinți și ieși din scorbură. N-apuca să facă un pas și se uita în toate părțile, nu care cumva să o vază zmeii și să o facă chisăliță, una cu pămîntul.

Și iarăși, șiontîc-șiontîc, veni pînă la împăratul, scăpînd cu față curată. Spuse împăratului ce văzu și ce auzi. Împăratul îi dete avuții și o puse în cinste împărătească. Apoi, adunînd pe toți năvodarii cei mai iscusiți din țară, îi puse să dea cu năvodul. Cum aruncară năvodul, pare că fu un făcut, pescuiră numaidecît mreana cea de aur.

Luînd împăratul mreana, o găti însuși cu mîinile lui și o dete împărătesei, soția lui, ca s-o mănînce. Aceasta, cum o mîncă, simți îndată a fi luat în pîntece. Mare le fu

mirarea cînd văzură o astfel de minune. Atunci împăratul amînă bătălia şi se întoarse acasă.

După nouă luni, unde îmi născu împărăteasa un prunc ca un grăsun şi îi dete nume de Ioviţă Făt-frumos.

Din rămăşiţele de la masa împărătesei apucase de mîncă şi o căţea, şi fătă şi ea trei căţeluşi, unul mai frumos decît altul.

Creştea fiul împăratului într-un an cît creştea alţii în trei. După ce se mai mări, îl puse la învăţătură şi numaidecît întrecu pre toţi procopsiţii din împărăţie ; iară de viteaz era vai de lume ! Cine putea să-i stea lui împotrivă ? Cine să se puie cu dînsul ? Nimeni nu i se putea asemăna.

Cînd se făcu şasesprezece ani, întrebă el într-o zi pè mumă-sa de a mai avut fraţi.

Mumă-sa îi spuse că a mai avut trei surori, dară că le răpise zmeii.

Cînd auzi el de una ca asta, se făcu leu paraleu, şi spuse că se duce să le scape de la robie.

În deşert se împotrivi mă-sa ca să nu plece, căci îl va prăpădi zmeii, el fiind încă copilandru şi zmeii voinici încercaţi. În deşert rugăciuni, în deşert îi spuseră că mai era timp, căci nu vru să ştie de nimic, ci se pregăti de plecare.

Daca văzură şi văzură că este peste poate de a-l opri din drum, tată-său şi mumă-sa îi dară bani de cheltuială şi haine de primeneală şi îl lăsară să meargă unde l-o trage pe el aţa ; iară dînsul îşi luă cîinii fătaţi de căţeaua ce mîncase din rămăşiţurile ce căzuse din masa împărătesei şi plecă.

Plînse tată-său, se tîngui mumă-sa cînd plecă el. Dară dînsul pare că nu-i vedea, nu-i auzea. Dete pinteni calului şi pieri ca o nălucă din ochii părinţilor lui.

Merse, merse, merse, şi iară merse. Merse mai multe zile, zi de vară pînă în seară, pînă ce ajunse la soru-sa

cea mare. El mergea ca pe ciripie. Intră drept în curtea zmeului, unde intîlni pe soru-sa, şi o întrebă unde este zmeul.

Soru-sa, cum îl văzu, prinse milă de el. Îl cunoscu după port că este om din împărăţia tatălui său, şi apoi parcă îi zicea inima ceva. Vezi că, măre, sîngele apă nu se face. Pînă a nu întreba de părinţi, ea îi zise speriată :

– Fugi, fugi mai iute, vai de mine, şi te ascunde undeva, să nu dea zmeul peste tine, că se face prăpăd mare.

– Au doară de florile mărului socoteşti că am venit eu p-aici ? Unde este el acum ?

– S-a dus d-azi-dimineaţă la vînătoare şi acum îl aştept cu masa pusă.

– N-apucă să sfîrşească bine vorbele şi se auzi un şuierat şi un tropot de cal. Venea, măre, spurcatul de zmeu ca un balaur turbat.

În pragul porţii îl întîmpină şi Ioviţă. Cum îl văzu zmeul, îl cunoscu şi păli. Se vede că ştia el ce ştia. Şi cum sta Ioviţă ţanţoş şi înfipt, zmeul pricepu că nu mai era loc de joc. Atunci îi zise :

– Cum vrei, Ioviţă Făt-frumos, să ne batem ? În săbii să ne tăiem, în arcuri să ne săgetăm, în suliţi să ne împungem, ori în luptă să ne luptăm ?

– Ba în luptă, că e mai dreaptă şi mai sîntă, răspunse Ioviţă.

Se apucară la luptă. Şi se luptară, şi se luptară, de socoteai că o să se cufunde pămîntul sub dînşii. Cînd aducea zmeul pe Ioviţă, cînd Ioviţă aducea pe zmeu, şi nu se puteau dovedi.

Aşa se luptară pînă către amurgul serii. Văzînd Ioviţă că timpul trece, şi ca să nu-i fie munca deşartă, unde îşi adună toate puterile, strînse pe zmeu, neiculiţă, de-i ieşi limba din gură şi, aducîndu-l odată valvîrtej şi trîntindu-l, mi ţi-l răpuse ca pe el. Apoi îi reteză capul.

Aşa făcu şi cu ceilalţi doi zmei, la care se aflau celelalte două surori ale lui.

După ce îşi izbîndi asupra răpitorilor surorilor sale, Ioviţă le adună la un loc şi le spuse că el este fratele lor. Atunci să fi văzut bucurie pe dînşii. Nu se mai săturau întrebîndu-l despre ce mai este pe acasă pe la dînşii, despre părinţi şi despre tot ce voiau ele să ştie.

Surorile lui Ioviţă îi spuseră că mai-nainte de acolo trăia Calomfir, împăratul florilor, care avea o soră frumoasă, cuminte şi bună, încît s-o pui la rană şi să se vindece.

Ioviţă purcese spre Calomfir, împăratul florilor, şi, trecînd prin cîmpia cu sulfină, ajunse la dînsul, pe care îl găsi adormit sub un pom verde, stufos şi umbros, culcat pe pajiştea moale ca puful. Cum îl văzu, se culcă lîngă dînsul.

Deşteptîndu-se Calomfir şi văzînd pe Ioviţă culcat lîngă dînsul, carele se făce că doarme, odată sări în sus şi scoase paloşul. Cînd voi să-l taie, se gîndi şi-şi zise : „Ce eram să fac ? Daca omul acesta avea vrun gînd rău asupră-mi, el mă răpunea, cum mă găsise adormit. Bine că nu-mi încărcai sufletul cu un păcat."

Deşteptîndu-se Ioviţă, se împrieteni cu Calomfir şi mergeau amîndoi adesea la vînătoare. Însă de cîte ori trecea pe lîngă un copaci mare, Calomfir se ofilea şi se întrista. Într-o zi întrebă Ioviţă pe Calomfir :

– Ce-ţi este, frate, de te întristezi şi te ofileşti cînd treci pe lîngă copaciul acesta ?

– Cînd o fi să-ţi povestesc ceea ce mă întrebi tu, vericule, cată să-mi pregătesc toate de moarte, şi apoi să-ţi spui, răspunse Calomfir.

– Dară pentru ce să mori ? îl mai întrebă Ioviţă. Au doară ţi-este viaţa în mîna cuiva ?

– Aşa, răspunse Calomfir.

– Măi, caută-ţi treaba, nu mai crede şi tu toate iresurile ! Spune-mi numai, şi lasă pe mine.

Calomfir se încumese și îi spuse istoria cu copaciul, cum mersese la vînat, ce făcu apoi și ce păți.

Atunci Ioviță Făt-frumos încordă arcul, își luă cîinii și porni și el la vînat, făcînd ceea ce auzise că făcuse și Calomfir. Ca și dînsul, el săgetă două turturele și le puse să se frigă pe jaratecul de la două cară cu lemne. Pe cînd le frigea, auzi, ca și Calomfir, o gură care îi grăi :

– Calomfire, leagă-ți cățeii, leagă-ți boldeii, cu firul de păr ce-ți dau eu, ca să mă apropii să mă încălzesc la focul tău, căci mult mi-e frig ; îmi clănțănesc dinții de mi-am mușcat limba.

– Vino și te încălzește – îi răspunse Ioviță – oricine vei fi tu. La focul meu se poate încălzi, fără teamă, oricine, numai să fie om de omenie.

Ca și la Calomfir se dete scorpia jos – căci o scorpie era aceea ce vorbea – însă Ioviță fusese atît de înțelept de nu-și legă cîinii, cum făcuse Calomfir. Dîndu-se scorpia jos, se apropie de foc și se dete să-i mănînce friptura. Atunci Ioviță îi zise :

– Fugi d-acolo, dihanie urîtă, nu te întinde la friptură, că te plesnesc cu dînsa peste ochi. Este destul loc unde să te încălzești.

Ea nu ascultă. El o izbi cu friptura. Atunci ea sărind să-i soarbă inima, cum făcuse lui Calomfir, Ioviță asmuți cîinii, cari săriră pe dînsa.

Scorpia credea că Ioviță își legase cîinii cu firul de păr ce-i dase ea, și strigă :

– Păr, perișorul meu, să mi-i legi, să mi-i fereci, gurile să li le încleștezi.

Cîinii, nici una, nici alta, o înhățară bine și o ținură în loc.

Atunci Ioviță îi zise :

– Daca voiești să-ți scapi zilele, dă-mi inima lui Calomfir.

– Nu este la mine – răspunse ea – ci la soru-mea, preste nouă mări, preste nouă țări.

– Strig-o să vie și să o aducă, căci, de nu, zic să te mănînce cîinii de vie.

Văzînd scorpia că n-are încotro cîrmi și că nu este scăpare, o strigă. Să fi văzut, măre nenișorule, cum mai venea spurcata de soră a scorpiei cu o falcă în cer și cu una în pămînt, de te prindea răcori de frică. Iovință îi zise să vie mai încet și să se facă mai mică, că, de unde nu, tocmai în inimă o săgetează, și-și întinse arcul. Ea se făcu mică ca o vrabie și strigă că inima lui Calomfir nu este la dînsa. Atunci Iovință zise scorpiei să spuie soru-sei să vie mai aproape să-i grăiască la ureche, căci nu prea aude. Sora scorpiei crezu și se apropie. Iovință asmuți un cîine, care puse gheara pe dînsa și o înhăță cu colții.

– Spune-mi, fiară spurcată, unde este inima lui Calomfir ?

– Aoleo ! îți spui, îți spui, numai zi cîinelui să mă mai slăbească.

– Spune întîi și apoi te voi scăpa.

– Inima lui Calomfir – zise ea – este la frate-meu, preste nouă mări, preste nouă țări. Nu se poate lua decît omorîndu-l pe dînsul. Și atunci, despicîndu-l, vei găsi în el un iepure, în iepure o turturică, în turturică o cutioară și în cutioară inima lui Calomfir.

Cum auzi așa, Iovință porunci cîinilor și le omorî pe amîndouă. Le scoase apoi inimile, le fripse și le dete cîinilor să le mănînce.

Acum trebuia să aducă și inima lui Calomfir. Încălecă dară, și se duse, se duse, iute ca năluca, și fără a da măcar ochii în gene, trei săptămîni, pînă ce ajunse la fratele scorpiilor.

Cum îl văzu, îl chemă la luptă. Fratele scorpiilor era cam budulac, căci purta într-însul o greutate ce nu-l lăsa să fie sprinten. Îl dovedi lesne și, răpuindu-l, îl și omorî.

Apoi, spintecîndu-l, apucă iepurele de ureche şi-l spintecă şi pe dînsul. Scoţînd dintr-însul turturica, puse mîna şi pe ea ; o tăie şi găsi cutioara pe care o luă şi se întoarse într-un suflet la Calomfir. Şi deschizînd cutia, scoase inima şi o dete stăpînului a cui era. Nu mai putea de bucurie Calomfir cînd se văzu iarăşi cu inimă. Sărea, rîdea, juca.

Iară dacă văzu bucuria lui Calomfir şi pe dînsul om ca toţi oamenii, Ioviţă Făt-frumos îi ceru de soţie pe soru-sa. Calomfir zise că nu atîrnă de la dînsul aceasta, ci de la dînsa. El voieşte bucuros să aibă un aşa frate ca Ioviţă.

Mergînd amîndoi la sora lui Calomfir, fratele său o întrebă :

– Îţi place ţie, surioară, flăcăul ce ţi-am ales de bărbat ?

– Daca zici tu că este bun, frăţiorul meu, n-am nici un cuvînt să mă împotrivesc la hotărîrile tale.

Ce femeie era aceea care să nu-i placă un aşa romîn verde, Făt-frumos şi drăgăstos ?

Se învoiră şi o luă. Sora lui Calomfir învăţă pe Ioviţă să ceară de la frate-său biciul lui cel năzdrăvan.

Calomfir, cam cu greu, dară pentru dragostea lui Ioviţă şi surorei lui priimi cererea şi i-o şi împlini. El zise :

– Mi-ai dat viaţa, frate să-mi fii pînă la moarte, şi biciul acesta să ne fie mijlocitor al dragostei noastre.

Plînseră ei cu lacrămi ferbinţi cînd se despărţiră. Ioviţă, luînd pe sora lui Calomfir şi biciul, se întoarse pe la surorile sale şi, trosnind asupra caselor fiecăruia din zmeii ce răpiseră pe surorile lui Ioviţă, se făcură nişte mere.

Cu surori, cu soţie, cu mere cu tot, se întoarse la tată-său şi la mumă-sa.

Cînd auziră părinţii că fiul lor se întoarce cu o aşa izbîndă mare, îi ieşiră înainte cu toţi boierii cei mari, cu ostaşi şi cu poporani, deteră în trîmbiţe, şi în surle, şi în buciume cînd îi văzură. Iară cînd se întîmpinară, împăratul şi împărăteasa îşi îmbrăţişară copiii şi nurora şi merseră cu toţii la palaturile împărăteşti.

Ioviță, plesnind din bici asupra merelor ce aveau surorile, odată se făcură alte trei palaturi alături cu palaturile părintești.

Nu mai trecu mult și Ioviță unde mi-ți trînti un pui de nuntă, și ținură veseliile trei zile și trei nopți în toată împărăția.

Iară eu încălecai etc.

Povestit de un școlar din clasele primare, șezător în mahalaoa Dușumea din București.

BG

Copilul cel isteţ

Un om odată văduvise. El nu avea pe lume nici al nouălea neam. Îşi jeli nevasta ce-şi jeli, dară văzu că nu foloseşte nimic cu jelirea. Începu a-şi căuta de trebi. Ajuns însă la cărunteţe, nu se putea împăca el cu singurătatea. Pasămite omul trăise bine cu răposata, se îngăduiseră şi le mersese treaba înainte ; trăiseră, cum am zice, cu pace şi cu mulţumire.

Copii nu le dedese Dumnezeu nici unul. Vedeţi dumneavoastră, n-avea omul cu ce să se mîngîie. Era singur cuc. Îl bătea gîndurile cîteodată să se însoare a doua oară. Nu-i venea însă bietului om să-şi uite nevasta dîntîi, ş-apoi nu ştia peste ce pămînt va da. Sta în cumpene.

Să zică da, îi era frică să nu dea tocmai acum spre bătrîneţe peste vro muieruşcă care să-l joace giurgina. Să zică ba, urîtul singurătăţii îi da ghes şi nu-l lăsa în pace. Aşa e omul cînd este învăţat cu dichisul lui, cu rostul casei sale. Şi apoi vedea şi el că începuse a i se cam risipi casa ; deoarece nu mai era într-însa un al doilea sufleţel de om măcar.

Ce să facă ? După ce se mai gîndi şi se mai răzgîndi, ce-i vine lui ? Numai iacă îşi ia inima în dinţi, calcă în gura lăcomiei şi hotărăşte să-şi ia un copil de suflet.

El socoti cu mintea lui că aşa ar fi mai bine. Nici pe răposata nevastă-sa, adecă, să n-o puie la uitare, nici el să nu rămîie singur.

Acum altă nevoie. Cum să facă el să-şi aleagă un copil de suflet, şi pe cine să ia pe lîngă dînsul, el, care n-avea rude nici cît ai îmbuca o dată.

Stătu la chibzuri.

Şi puind degetul pe frunte, plănui cît plănui, apoi zise: „Mă voi scula mîine de dimineaţă, voi umbla prin cetate, şi Dumnezeu să-mi scoaţă înainte fiinţa pe care s-o iau de suflet".

Planul fu bun. Dară ziua în care ieşi omul să-şi găsească copil de suflet se brodi să fie vineri.

Ieşind omul din casa lui dis-de-dimineaţă, a doua zi cutreieră cetatea, şi parcă toţi copiii intrară în pămînt, că nu întîlni nici unul. Totuşi, îndoiala nu i se strecură în inimă, căci, voind cu tot dinadinsul să aibă cu dînsul măcar un sufleţel, se încumese de ieşi afară din cetate şi mergea iaca aşa pe drumul cel mare, fără să ştie nici el unde se ducea. Se vede că-l trăgea aţa la orînda lui.

N-apucă să mai facă vro doi-trei paşi, şi dete peste un şarpe. Omul îi zise:

– Vrei tu, şarpe, să fii copilul meu de suflet? Am de toate, şi bani, să-i mănînci cu lingura.

– Mai e vorbă? Cum să nu voi, răspunse şarpele. Numai să ne învoim.

– Da' cum păcatele să nu ne învoim? Eu am fost însurat şi m-am învoit cu nevasta ca şi cu un frate.

– Bine. Eu nu cer mai mult, fărădecît să mă porţi în cîrcă.

– Atît numai? întrebă biet omul. Dacă este aşa, tu eşti fiiul meu de suflet.

Se învoiră, şi omul luă pe şarpe în cîrcă. Şarpele i se încolăci împrejurul gîtului şi se aşeză acolo ca într-un culcuş.

Omul umbla cu gîtul îmbroborojit şi nu făcea nimic fără să ştie şi şarpele. Mîncarea unuia era şi mîncarea celuilalt. Ceea ce bea unul bea şi cellaltu. Nimic nu făcea unul fără altul.

Trecu multă vreme la mijloc. Înțelegerea dintre dînșii nu se strică niciodată. Vezi că omul, îngăduitor precum firea îl lăsase pre dînsul, nu cîrcnise nimic.

Dară pîrdalnicele de bătrînețe, cînd vin, aduc cu dînsele fel de fel de metehne.

Omul, îmbătrînind, începuse, deh ! a-i tremura picioarele, umbla de parcă era pus în papainoage, ba încă și spinarea începuse a i se aduce. Ce să mai ocolim ? să spunem drept pe șleau : iacă se cocoșase de bătrîn, mai ales că purta în spinare o sarcină pe care n-o mai putea duce, căci șarpele crescuse, se făcuse măgădău mare.

Omul, biet, începuse a tînji. Într-una din zile, cuteză a zice :

– Măi șarpe, fătul meu, fie-ți milă de crescătorul tău și mai dă-te și tu pe jos, că, iată, m-a poticălit Dumnezeu cu bătrînețele și nu te mai pot duce.

– Ba să-ți muți gîndul, tată. Așa ne-a fost învoiala și așa are să fie pînă vei intra în pămînt.

Știa omul că așa era, dară credea că va găsi la șarpe milă de copil.

Mila de la copil de suflet, ca umbra de mărăcini, povestea ăluia.

Bietul om răbdă în piele și mai purtă în cîrcă pe șarpe ce-l mai purtă, și, văzînd că atîta sarcină îl dăhulase de tot, mai rugă pe șarpe să aibă milă de tată-său și să se mai dea pe jos.

Aș ! pe dracul să rogi ? Șarpele nu voi să asculte nici rugăciune, nici nimic, și nici că avu gînd să se clintească din loc.

Unii, alții, văzînd trudele omului, îl povățuiră să meargă la judecată. Omul ascultă și trase pe șarpe la judecată. Cînd se înfățișară, omul își spuse păsul. Judecătorii întrebară pe șarpe : cum de nu face ceea ce este cu dreptul, și să mai slăbească pe bietul unchiaș, să se mai odihnească și el.

– Cu dreptul, cu nedreptul, nu știu eu ; așa ne-a fost învoiala, răspunse șarpele.

– Așa este, bătrînule ? întrebară judecătorii.

– De asta, așa este – răspunse unchiașul – dară atunci cînd am făcut învoiala eram mai tînăr și puteam să duc sarcina. Eu acum nu cer să stricăm învoiala, ci să aibă milă de neputințele mele, căci mi-e fiu de suflet, și după moartea mea tot al meu lui are să-i rămîie.

– Milă la noi nu scrie, zise șarpele. Eu știu că așa ne-a fost învoiala, și apoi, și așa, și altminteri, tot eu am să-i fiu clironom[1], ca un fiu de suflet ce-i sunt.

– Daca așa v-a fost învoiala, bătrînicule – răspunseră judecătorii – și dacă fiul tău de suflet nu voiește să aibă milă de tine, n-avem ce-ți face. Trebuie să te ții de învoială.

Bietul om ieși de la judecătorie cu lacrămile în ochi și fără de nici o ușurare la greutățile sarcinei ce ducea.

Și așa cu sufletul plin de obidă, abia tîrîndu-și trupul, mergea pe gînduri și cugeta că aceasta are să-l răpuie și că nu va putea să trăiască zilele cîte i-a fost dat de la Dumnezeu.

Cînd, trecînd pe la un maidan unde era o mulțime de copii, îi auzi că se jucau d-a împărații. Ridică capul, se uită și văzu pe copilul pe care ceilalți copii îl aleseră împărat, văzu, zic, pe împăratul copiilor, că ieșise la judecată. Împăratul ședea pe un buștean mare, sfetnicii lui toți cu toiege în mîini împrejurul lui. Dinainte-i doi vinovați, legați cobză cu mîinile la spate, erau înconjurați de ostășimea copilărească, toți cu ciomege în mîini.

Ce-i dete omului în gînd, că numai se apropie și el de împăratul copiilor și zice :

– Împărate, am venit și eu să-mi faci o judecată.

– Spune, tătișorule, ce păs ai ?

– Să vezi dumneata, împărate : rămîind văduv, mi se urîse cu singurătatea, și am găsit cu cale să-mi iau un copil

[1] *Clironom* — moștenitor, urmaș.

de suflet, căruia să-i rămîie tot avutul meu după moartea mea. Și neavînd nici neam de rudă, am ieșit să caut pe cineva, pe care mi l-ar scoate Dumnezeu în cale, ca să-l fac copil de suflet. Am găsit pe acest șarpe, cu care m-am învoit să-l port în cîrcă. Eram mai tînăr atunci ; acum el a mai crescut și greutatea lui m-a gîrbovit pînă într-atît, încît abia îmi mai tîrăsc pe pămînt ale păcate. Eu îl rog să se mai dea jos, să mai am nițel răgaz, să mai răsuflu și eu, iar el nu vrea.

Șarpele voi să răspundă și el, dară împăratul îi tăie pofta de vorbă. El zise :

– Este o necuviință de cele mai mari ca să răspunzi înaintea judecătoriei de acolo de sus, de unde te afli. Nu știi tu, șarpe, că împricinații, cînd se înfățișează înaintea împăratului la judecată, trebuie să stea jos la pămînt ?

Șarpele văzu el că n-are încotro. Se descolăci de pe lîngă gîtul omului, se dete jos la pămînt și de acolo răspunse :

– Împărate, omul acesta, adevărat așa este, că m-a luat copil de suflet, să mă poarte în cîrcă. Ori m-oi da jos din cîrca lui, ori nu, tot eu am să fiu clironomul lui. Eu mă țiu de învoială. Așa este cu dreptul. Învoiala este sfîntă.

– Copilul care n-are milă de părinții lui nu este vrednic să vază lumina soarelui, zise împăratul. Pe el, băieți, de mi-l faceți harta-parta !

Atîta trebui. Porunca împăratului se și puse în lucrare. Și unde mi se repeziră ostașii și dregătorii cei mici, toți cu totul, la șarpe, și unde mi-i deteră la bîte și la toiege d-alea țepenele, de mi-i strivi capul, numai cît ai zice mei.

Și de unde bătrînul se întorcea cu lacrămile în ochi de la judecata maturilor, acum se întorcea vesel la casa lui, că scăpase de nevoia ce căzuse pe dînsul. Judecata unui copil îl mîntuise.

Povestit de d. Vițu, profesor la Universitatea din București. PGP

Sarea în bucate

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat. Acest împărat avea trei fete. Rămîind văduv, toată dragostea lui el şi-o aruncase asupra fetelor.

Ele mărindu-se şi văzînd sîrguinţa ce punea părintele lor ca să le crească pre ele, să le înveţe şi să le păzească de orice răutăţi şi bîntuieli, se sileau şi ele din toată puterea lor ca să-l facă să-şi uite mîhnirea ce-l coprinsese pentru moartea mumei lor.

Într-una din zile, ce-i vine împăratului, că numai întrebă pe fata cea mai mare :

– Fata mea, cum mă iubeşti tu pe mine ?

– Cum să te iubesc, tată ? Iaca, eu te iubesc ca mierea, răspunse ea, după ce se gîndi ca ce lucru poate fi mai dulce pe lume.

Atîta o tăie capul pe dînsa, atîta şi vorbi.

– Să-mi trăieşti, fata mea ; să-mi facă Dumnezeu parte de tine.

Şi întrebînd şi pe fata cea mijlocie :

– Dar tu, cum mă iubeşti pe mine, fata mea ?

– Ca zaharul, tată.

Atîta o tăie şi pe dînsa capul şi atîta răspunse.

– Să-ţi dea Dumnezeu bine, fata mea. Să mă bucur de tine.

Pasămite fetele acestea erau lingușitoare și știau să-și arate iubirea către părintele lor mai mult decît o avea. Împăratul se bucură cît un lucru mare cînd auzi de la fetele lui cele mai mari cît îl iubește. El socoti că altfel de iubire nu poate să fie decît cea dulce ca mierea și ca zaharul.

Și uitîndu-se și la fata cea mai mică, ce sta mai doparte și cu sfială, o întrebă și pe dînsa :

– Cum mă iubești tu, fata mea ?

– Ca sarea în bucate, tată ! răspunse și ea cu față senină, zîmbind cu dragoste fiască și lăsîndu-și ochii în jos, de rușine că vorbi și ea.

Ea se rușina, biet, văzînd că tată-său o băgase și pe ea în seamă, ca o mai mică ce era.

Cînd auziră surorile ei răspunsul ce dete ea tatălui lor, pufniră de rîs și-și întoarseră fețele de către dînsa. Iar tatăl lor se încruntă și, plin de supărare, zise :

– Ia fă-te mai încoa, nesocotito, să ne înțelegem la cuvinte. N-auziși tu pe surorile tale cele mai mari cu ce fel de dragoste mă iubesc ele ? Cum de nu te-ai luat după dînsele ca să-mi spui cîtă dragoste dulce ai și tu către tatăl tău ? Pentru asta oare mă trudesc eu ca să vă cresc și să vă dau învățătură cum altele să nu fie în lume ca voi ? Să te duci de la mine cu sarea ta cu tot !

Cînd auzi fata cea mai mică a împăratului urgia tatălui său, ce cădea pe capul ei, intră în fundul pămîntului de mîhnire căci se supărase tată-său și, încumătîndu-se, zise :

– Să mă ierți, tată, că eu n-am vrut să te supăr. Eu am socotit cu mintea mea că dragostea ce am către tine este, daca nu mai presus decît a surorilor mele, dar nici mai prejos decît mierea și zaharul...

– Auzi, auzi, o întrerupse tată-său ; și mai ai obraz să te atingi de surorile tale cele mai mari ? Să te duci de la mine, fată nerușinată ce ești, să nu-ți mai auz de nume !

Îi închise gura și o lăsă plîngînd.

Surorile vrură să o mîngîie, dar cu nişte cuvinte atingătoare, care îi făceau mai mult rău decît bine.

Fata cea mai mică a împăratului, daca văzu că nici surorile nu o cruţă, îşi puse nădejdea în Dumnezeu şi se hotărî să plece unde mila domnului o va duce.

Îşi luă deci din casa părintească un rînd de haine proaste şi vechi şi pribegi din sat în sat, pînă la curtea unui alt împărat.

Ajungînd acolo, stătu la poartă.

Chelăreasa o văzu şi daca veni la dînsa o întrebă ce vrea ; ea răspunse că este o fată săracă şi fără de părinţi, şi ar vrea să se bage la stăpîn, daca ar găsi vrun loc.

Tocmai atunci ieşise ajutoarea chelăresei şi ar fi voit să bage pe alta. Se uită la dînsa chelăreasa, cu ochi pătrunzători, şi i se păru a fi bună să o ia pe dînsa în slujbă.

Fata de împărat mai fu întrebată că ce simbrie cere, şi ea răspunse că nu cere nici o simbrie, fără decît să slujească o bucată de vreme şi daca slujba ei va fi vrednică de vro simbrie, să-i dea atît cît va face.

Chelăreasa se bucură văzînd-o că răspunde aşa de cuminte, şi o luă să-i fie ajutoare. Îi spuse ce are să facă şi îi dete pe mînă un vraf de chei din mai multe ce avea.

Fata era cuminte şi deşteaptă. Ea începu să deretice prin cămara şi prin dulapurile de la care avea cheile şi să puie fiecare lucruşor la rînduiala lui.

Şi fiindcă îi prindea mîna la frămîntat, la fiertul dulceţilor şi la alte bunătăţi de mîncare ce se află prin cămările împăraţilor, în grija ei fură lăsate tainurile curţii. Şi cum oare n-ar fi ştiut să facă toate astea ? Mă rog, fată de împărat nu era ?

Şi nu [1] se ivi nici o cîrteală din partea nimănui, căci ea toate tainurile le împărţea cu cumpănă şi cu dreptate, de nu-i găsea nimeni nici o părtinire.

[1] Tipărit : *Şi căci nu.*

Unde să stea ea la vorbă deșartă cu oamenii și cu femeile curții, sau cu streinii carii veneau să-și ia tainurile și merticurile ? Unde să iasă din gura ei vreo vorbă fără cumpăt, ori să asculte de la cineva vreo asemenea vorbă, că se rușina, și găsea ea cuvinte destul de cuviincioase cu care să închiză și gura cea mai farfara.

Ea nu sta la taifas cu slugile ori cu slujnicile curții, ci, cînd își găsea cîte niţică vreme de repaos, citea pe carte.

Toți cu totul aveau sfială de dînsa și nu-i găsea nimeni vreo faptă care să le dea dreptul a-i atîrna vrun ponos de coadă.

Vestea despre vrednicia și smerenia ajutoarei de chelăreasă ajunse numaidecît și la urechile împărătesei. Ea dori s-o vază. Iară daca se înfățișe împărătesei, fata de împărat știu să se arăte și să vorbească din inimă curată, fără prefăcătorie și fără multă îndrăzneală.

Împărăteasa prinse a o îndrăgi. Ea bănui că ajutoarea de chelăreasă nu poate să fie de neam prost.

. . . .

Și așa cum vă spusei, împărăteasa luă pe fată, ajutoarea chelăresei, pe lîngă dînsa.

Unde se ducea împărăteasa mergea și ea ; cînd se punea împărăteasa la lucru lucra și ea. Apoi, lucrul ce ieșea din mîna ei era mărgăritar, nu altceva. Din toate, din toate, cuvintele cele înțelepte ce ieșeau din gura ei plăcu împărătesei mai mult decît orice. Ce să întindem vorbă multă ? Ajunsese să fie nedespărțită de împărăteasa. O iubea împărăteasa ca pe copilul ei.

Se mira și împăratul de atîta alipire a împărătesei către această fată. Acest împărat avea un fecior singur la părinți. Tată-său și mumă-sa se uita la dînsul ca la soare. Îl pierdeau de drag ce le era.

Și mergînd împăratul la un război, luă și pe fiul său cu dînsul, ca să se deprinză cu ale războaielor. Acolo, nu știu cum se făcu, nu știu cum se drese, că numai ce îl aduseră acasă rănit.

Să fi văzut acuma pe mă-sa jăliri și plînsete. Nu mai știa ce să-i facă ca să-l vindece mai curînd. Nopțile le făcea zile priveghindu-l la boală. Iară daca o ajunse oboseala de nu mai putea sta în picioare, împărăteasa puse pe fata ei din casă, ca pe un om de credință, să îngrijească de dînsul, și apoi, cînd una, cînd alta, erau nelipsite de lîngă patul rănitului.

Cuvintele cele blînde și înțelepte ale fetei, mîngîierile ei cele dulci și neprefăcute, smerenia ei deșteptară în inima bolnavului o simțire ce nu o avusese pînă atunci ; iar mai mult decît toate, cum știa ea să umble de binișor cînd îi primenea ranele, făcu pe fiul de împărat să o iubească ca pe o soră, căci pare că-i alina durerile cînd punea ea mîna pe rănile lui.

Într-un după-prînz, după ce se făcuse mai bine, cînd sta de vorbă cu mă-sa, el îi zise :

– Știi ce, mamă, mie mi-ar fi voia să mă însor.

– Bine, măicuță, bine. Mai bine de tînăr, decît să intri în valurile lumii. Să-ți caute maica o fată bună de împărat, și de neam, și de treabă.

– Ea e găsită, mamă.

– Și cine este ? O știu eu ?

– Să nu te superi, mamă, dacă ți-oi spune. Mie mi-a rămas inima la fata dumitale din casă. O iubesc, mamă, ca pe sufletul meu. Din cîte fete de împărați și de domni am văzut, nici una nu mi-a plăcut ca dînsa. Ea mi-a robit inima.

Se împotrivi împărăteasa oarecum, cîrmi ea ; dar nu fu cu putință să întoarcă pornirea fiului ei de la această însurătoare.

Dacă văzu și văzu că altfel nu se poate, și că fata ce-și alesese fiul ei să o ia de nevastă este cuminte, blîndă, cu bună judecată, și mai presus de toate este smerită, cinstită și vrednică, se învoi și dînsa. Rămase acum să înduplece și pe împăratul, tatăl băiatului, ca să primească și dînsul alegerea fiului lor.

Pentru aceasta nu fu mare greutate ; căci atît muma, cît şi fiul căzură cu rugăciune şi lăudară pe fată cum ştiură şi ei mai bine.

Logodiră deci împăratul şi împărăteasa pe fiul lor cu fata din casă a împărătesei şi hotărîră şi nunta.

Cînd începură a face poftirile la nuntă, logodnica fiului de împărat se rugă cu cerul, cu pămîntul ca la nuntă să poftească şi pe împăratul cutare, pe tatăl ei adică ; se feri însă d-a spune cuiva că este fata acelui împărat.

Socrii primiră să-i facă voia şi poftiră la nuntă şi pe acel împărat.

În ziua cununiilor veniră toţi musafirii la nuntă. Se începură veseliile şi ţinură toată ziua, ca la împăraţi, de ! ce să zici ?

Seara se întinse o masă d-alea împărăteştile, cu fel de fel de mîncări, de băuturi, de plăcinte şi de alte bunătăţi, de să-ţi lingi şi degetele cînd le vei mînca.

Mireasa poruncise bucătarilor ce bucate să gătească.

Ea însă cu mîna ei găti doparte toate acele feluri numai pentru un musafir. Apoi dete poruncă unei slugi credincioase ca să bage bine de seamă ca aducînd la masă bucatele gătite de dînsa, să le puie dinaintea împăratului poftit după rugăciunea ei. Dară să îngrijească să nu le puie dinaintea altuicuiva, că e primejdie de moarte.

Sluga cea credincioasă făcu întocmai precum i se poruncise.

După ce se aşezară toţi poftiţii la masă, începură a mînca şi a se veseli cît nu se poate spune.

Împăratul cel poftit, adecă tatăl miresei, mînca şi nu prea.

Încă de cînd venise, el se tot uita la mireasă şi pare că-i zicea inima ceva, dară nu-i venea să crează ochilor.

Pasămite el îşi semuia copila, şi neputîndu-şi da seamă de cum ajunsese ea să se mărite după un fecior de împărat, nu cuteză să zică nimănui nimic.

Vezi că trudele şi necazurile ce suferise biata fată o schimbase de cum o ştia tată-său.

Şi, îndemnîndu-se de pofta cu care mîncau mesenii, ar fi voit şi dînsul să mănînce şi să se veselească ; dară după ce gustă o dată sau de două ori din bucate, se opri. Sluga care îi aducea bucatele le ridica întregi, neatinse.

Se mira acest împărat cum de toţi mesenii mănîncă cu poftă nişte bucate care pentru dînsul n-aveau nici un gust.

Se încumese şi întrebă pe vecinul din dreapta. Acesta îi răspunse că astfel de bucate bune n-a mîncat de nu ţine minte. Gustă şi împăratul din talerul vecinului, şi văzu că bucatele sunt bune. Asemenea făcu şi la vecinul din stînga.

Îi lăsa gura apă după bucatele cele bune ce gustase de la vecini ; foamea îi da zor să îmbuce şi el ; dară cine putea să mănînce bucatele care i le aducea lui ?

Răbdă ce răbdă ; de ruşine lua el cîteodată şi din bucatele ce i se aduceau, ca să nu se facă de rîs între meseni, dar încolo nimic. În cele din urmă, nu se mai putu opri, ci, ridicîndu-se în sus, zise cu glas mare :

– Bine, împărate, m-ai chemat la nunta fiului tău ca să-ţi baţi joc de mine ?

– Vai de mine, măria-ta ! cum se poate să-ţi treacă prin gînd una ca aceasta ? După cum vede toată adunarea, te cinstesc şi pe dumneata ca pe toţi ceilalţi împăraţi, fără deosebire.

– Ba să mă ierţi, împărate, bucatele tutulor mesenilor sunt bune de mîncat, numai ale mele nu

Se făcu foc de supărare împăratul socru şi porunci ca numaidecît să vie bucătarii să-şi dea seamă de ceea ce au făcut, şi vinovaţii să se dea morţii.

Ştiţi ce era ?

Iaca mireasa gătise toate bucatele pentru tată-său fără sare, ci numai cu miere şi cu zahar. Chiar sarniţa de

dinaintea lui era plină cu zahar pisat, şi degeaba lua bietul împărat cu cuţitul din sarniţa ce credea el că este cu sare şi punea în bucate, ele, în loc să se facă mai bune de mîncare, se făceau şi mai dulci de pe cît erau, şi mai cătrănite.

Atunci se ridică mireasa în sus şi zise împăratului socru :

– Eu am gătit bucatele pentru împăratul ce s-a supărat, şi iată pentru ce am făcut-o :

Acest împărat este tată-meu. Noi eram trei surori în casa părintească. Tata ne-a întrebat într-o zi cum îl iubim noi. Surorile mele cele mai mari, una îi răspunse că îl iubeşte ca mierea, alta ca zaharul. Eu îi zisei că îl iubesc ca sarea în bucate. Aşa am socotit eu că nu se poate mai multă iubire decît aceasta. Tata s-a supărat pe mine şi m-a gonit din casă. Dumnezeu nu m-a lăsat să piei şi, prin muncă, cinste şi hărnicie am ajuns unde mă vedeţi. Acum am vrut să dovedesc tatei că fără miere şi fără zahar poate omul să trăiască, dar fără sare nu, d-aia i-am gătit bucatele fără sare. Judecaţi dumneavoastră cu minte împărătească cine a avut dreptate.

Toţi mesenii într-o glăsuire găsiră cu cale că pe nedrept a fost fata gonită din casa părintească.

Atunci tatăl fetei mărturisi că n-a ştiut să preţuiască duhul fetei sale, şi şi-a cerut iertăciune.

Fata, şi ea, i-a sărutat mîna şi şi-a cerut şi dînsa iertăciune dacă fapta ei l-a supărat.

Şi se puseră pe o veselie şi pe o petrecere de se duse vestea în lume.

Tat-al fetei se veselea, nu se veselea, dar socrul ştiu că se veselea şi se mîndrea că a dobîndit o aşa nuroră, şi de viţă bună, şi înţeleaptă, şi harnică.

Eram şi eu la nuntă împreună cu chelesul ăla care se tupilează printre d-voastră, cinstiţi boieri. Multe ciolane, doamne, mai căzură de la acea masă, şi, care cum cădea,

tot in capul chelului le da; care cum cădea, tot în capul chelului le da.

Şi încălecai p-o şea, şi v-o spusei d-voastră aşa.

Şi încălecai p-o lingură scurtă, să trăiască cine ascultă.

Şi mai încălecai p-un fus, să trăiască şi cel ce-a spus.

Povestit de mama pe la 1840. Scris la 1884, aprilie.

Revista nouă, I (1887), pp. 31–35.

SNOAVE

Lupul pîrcalab

Era iarnă. Pămîntul se acoperise de zăpadă. Se zicea că ninsoarea ce căzuse era de patru palme domnești. Era una din iernele cele mai grele. Lupul, flămînd, ieșise din pădure și ținea poteca. Mergînd pe cărare, se intîlnește cu un asin. Vederea pradei sale atît îi ațîțase pofta de mîncare, încît îi lăsa gura apă ; mai cu seamă că nu-i știa de rost de vro trei zile.

– Stai să te mănînc, blestematule, că iacă sunt lihnit de foame.

– Ce mai treabă ; parcă altceva mai bun n-ai de făcut, răspunse asinul. Că a să mă mănînci, știu ; ești bun de una ca aceasta. Dară ce a să alegi din mine, un biet dobitoc slab, prăpădit de boală și osteneală ? Deocamdată îți vei momi a foame, dară pe mîine ?

– Bun e Dumnezeu. Daca mîine nu voi da peste vreun vînat, găsesc eu poimîine, și de foame nu mă lasă el să mor.

– Așa este. Însă nu este mai bine să ai în toate zilele cu ce să-ți împli bărdăhanul, și fără să muncești ?

– Ba da, se grăbi lupul a răspunde ; însă eu nu știu alt meșteșug decît pe acela ce l-am învățat.

– Eu cunosc un altul. Și daca vei binevoi, n-ai decît să mă asculți și te încredințez că vei scăpa de lipsă și de

foame. Aş fi voit să mă folosesc eu de ceea ce am să-ţi spui ; dară eu nu ştiu de ce toate dobitoacele rîd de mine. Şi daca urechile îmi sunt lungi, alte animale au coade lungi, boturi lungi, coarne, şi cu toate astea ele nu sunt aşa de rîs ca mine.

– Ia lasă astea şi dă mai iute de spune, că n-am timp de pierdut.

– Ascultă. Pîrcălabul din satul nostru a murit ; toţi sătenii ar voi să fie pîrcălabi, şi din aceasta tot satul este învrăjbit. Mai bucuros ar alege pe un străin decît pe unul din ei. Şi, ca să-şi împlinească dorinţa, mă trimise pe mine să aduc pe oricine voi întîlni. Dumnezeu mi te scoase în cale şi eu te povăţuiesc să nu mai întîrzii şi să vii cu mine.

– Şi ce bine poate să-mi aducă aceasta ? întrebă lupul. Tu îmi ziseşi că voi scăpa de neajunsul foamei.

– Tocmai aceasta. Pîrcălabul, după cum se ştie, este capul satului. Oiţele, mieluşeii, găinile, purceii, toţi sunt subt ascultarea lui. Pe fiecare zi vei putea alege cîte una pentru prînzul d-tale, fiindcă pîrcălabul nu este el aşa degeaba pîrcalab.

– Dacă este aşa, te ascult, aidi să mergem.

Şi porniră amîndoi spre sat, asinul înainte şi lupul după dînsul ; asinul se tot uita înapoi şi lărgea pasul, lupul, plin de bucurie, cu maţele chiorăinde şi mîndru, îl ţinea de scurt şi mergea aproape de măgar, spre a nu-i scăpa din gheare un aşa chilipir.

Abia ajunseră la marginea satului şi asinul o rupse d-a fuga ; lupul după el. Ţăranii, văzînd că întră lupul în sat, săriră cu mic cu mare, cu ciomege, cu topoare, cu bulgări, dădură chiote, îl loviră şi luară pe lup în goană cu cîinii. Cît p-aci să-i rămîie pielea p-acolo ; de chiu, de vai, scăpă de moarte, dară huiduit, lovit şi cotonogit. Nici nu prinse de veste cînd ajunse în pădure peste nămeţi şi troiene, ostenit, de era să crape fierea în el. Aci cugetă el că trebuie să se odihnească puţin.

Tocmai p-atunci un călugăr, care se întorcea la schitul unde era închinat, trecea prin pădure şi, văzînd lupul flămînd alergînd cu limba scoasă de un cot, de frică, luă rasa în cap, se făcu ghem şi se culcă pe zăpadă.

Lupul crezu a fi găsit cel mai nemerit loc de odihnă, punîndu-se pe această buturugă pîrlită, după cum o credea el că este, şi începu a-şi imputa, zicînd : „Moşii mei pîrcălabi n-au fost, tată-meu, asemenea n-a fost pîrcălab, cine mă puse pe mine a crede că eu aş fi bun de o asemenea slujbă ? Rămăsei şi nemîncat ? Crăp de foame şi osteneală. N-are cine mă lua de coadă, şi să mă învîrtească, şi să mă învîrtească, pînă mi-o rupe şi coada ; încai să mă aleg cu atît."

Călugărul n-aşteptă să mai zică încă o dată lupul ceea ce credea el că-şi spune numai lui însuşi şi făcu tocmai precum se temea lupul că nu a să se găsească nimeni cine să-i facă şi ast neajuns.

SP

Ariciul şi vulpea

Un biet iepure odată, împuşcat de vînător şi nefiind atins de alice, ca să cază mort îndată, se tîrî el cum putu, şi se ascunse într-un hăţiş de tufe. El socotea să scape cu viaţă ; dar aci îl ajunse ceasul lui cel din urmă şi muri.

Ariciul, sfredeluş cum l-a lăsat pe el Dumnezeu, dete peste acest iepure mort. Ariciul mic, iepurele mare, nu putea, vedeţi d-voastră, să înceapă dintr-un tot întreg să mănînce ; dete el tîrcoale iepurelui, şi de unde voia să apuce, îi scăpa. Îşi lingea buzele, bietul arici, se uita cu jind, şi ca să îmbuce şi el măcar o dată, era peste poate.

Ariciul se mulţumea cu puţin, ca să se sature, dară trebuia altul să înceapă. Ce să facă? Se gîndi el, se mai răzgîndi, şi iată că o luă papuc la drum, să caute, doar de ar găsi pe cineva, cu care să-şi imparţă norocul.

Şi mergînd ce merse, întîlni o vulpe. Ariciul prinse a zice :

– Bine te-am găsit, cumătră Vulpe, am dat d-un chilipir, şi aş vrea să-l împarţ cu un creştin al lui Dumnezeu. Mie îmi ajunge te miră ce. Numai să fie cineva care să-l fărămiţeze.

– Bună să-ţi fie inima, cumetre Arici. Mulţumesc domnului că mi te scoate în cale. E, ce mai ala-bala? Pare-mi-se că vorbeai d-un chilipir. Bine ai făcut că te-ai gîndit la mine. Aidem mai curînd, şi voi face împărţeala dreaptă.

Ariciul mirosi că n-o să iasă bine la vopsea, după graiul şi foamea ce vedea el că arăta vulpea. Dar vulpea ştiu să-l încredinţeze, şi el, înduplecîndu-se, o luă, tipa-tipa, înainte, şi vulpea după dînsul.

Ajungînd la locul cu pricina, ariciul arătă vulpei chilipirul peste care dase el, şi o rugă să-l împărţească, precum îi fusese vorba.

Vulpea, cum văzu iepurele, se repezi ca un găman, începu a sfîşia dintr-însul şi a înghiţi haltacele pre nemestecate. Îşi uitase de împărţeală.

Ariciul se întorcea pe lîngă vulpe, şi voia să se apropie, să apuce şi el o dată măcar ; vulpea îi arăta colţii şi se întorcea cu coada spre dînsul.

– Aşa ne fu vorba, cumătră Vulpe? Asta ţi-e dreptatea?

Dară vulpea n-avea timp de vorbă. Rupea şi înghiţea ca de frica morţii.

După ce isprăvi, începu a-şi linge mustăţile, şi întorcîndu-se către arici, îi zise :

– Ce ziseşi, ce ziseşi, cumetrele, că nu auzii bine?

– Aşa dreptate făcuşi?

– Eu am făcut dreptatea burţii. Aşa se cuvinea.

– Dar dreptatea cerească, care s-a pogorît din cer pe pămînt, aşa zice?

– Eu nu cunosc altă dreptate decît dreptatea pîntecelui.

– Eu cunosc şi o dreptate a dreptăţii, răspunse ariciul; şi dacă vrei să te crez că ai urmat, după cum mi-ai făgăduit, să mergi să pui laba pe dînsa, şi să juri. Altfel nu te crez.

Vulpea, care nu ştia altă dreptate decît ceea ce o spusese dînsa, şi voind să fie crezută de arici, că spusele ei erau curatul adevăr, priimi să meargă cu dînsul să jure. Ea habar n-avea de cele ce umbla să facă ariciul; ştiindu-l şi puţintel la trup, şi fără putere, nu se îngriji de nimic, şi merse după dînsul.

Ajunseră. Ariciul arătînd tulpina unui copaci, zise:

– Aci la rădăcina ăstui copaci este culcuşul sfintei dreptăţi. Tu pune laba aci şi jură pe pielea ta de vulpe că tot ce ai făcut cu dreptul fu să faci aşa.

Vulpea rînji de prostia ariciului, cum de să nu ştie el că dreptatea este cu cel mai mare şi mai tare, şi ca să-i arate că aşa a fost cu dreptul să facă; şi fără a bănui ceva, puse laba acolo.

Ea, vezi, nu credea în altă dreptate: dreptatea isteţimei.

Ariciul, cum văzu, sări şi el pe laba vulpei şi zise:

– Apasă bine şi jură.

N-apucă să isprăvească vorba, şi clapc! vulpea se simţi apucată de labă.

Ce era? Iacă o cursă. Ariciul ochise cum în revărsatul zorilor un vînător aşezase cursa la rădăcina acelui copaci mare, cum o acoperise cu frunzet, şi acolo duse pe vulpe.

Ea începu a se zvîrcoli, a chelălăi de durere şi se rugă de arici să o scape din mîna dreptăţii.

Ariciul acum se făcea şi dînsul că n-aude, nu vede. În cele din urmă zise:

– Aşa cere dreptatea.

Vulpea începu să o croiască la şiretlicuri, şi se rugă de arici să facă ce o face, să-i dea drumul, să-şi facă neputinţele trupeşti, căci nu voieşte să întineze locul unde se află sfînta dreptate, şi, că apoi va veni să se supuie osîndei ei. Înţelesese şi vulpea acum ce era acea sîntă dreptate ; dară fu prea tîrziu.

Ariciul îi răspunse :

– Tu vezi acum de te căieşte de faptele ce ai făcut în lume, şi lasă şiretlicul : iată, vine duhovnicul să te spovedească.

Pasămite văzuse pe vînător că se apropia, ca să-şi cerceteze cursa. Iară el, ariciul, se duse p-aci încolo.

PGP

Ţapul şi şarpele

Un ţap, voind să treacă într-o livede, fu silit să dea printr-o apă ce curgea între el şi acea livede. Şi fiindcă n-avea încotro, se lăsă în gîrlă şi începu să înoate.

Cînd era pe la jumătatea gîrlei, se pomeneşte pe lîngă dînsul cu un şarpe că-i zice :

– Măi, ţapule, ia-mă şi pe mine să mă treci la uscat.

Ţapul, temător, îi răspunse :

– Tu vezi bine că abia pot să-mi duc părul de pe mine, şi tu mai ceri să te iau şi pe tine ?

– Aşa o fi ; dară iată că umblu să mă înec, şi atîta prietenie nu pot găsi la tine ?

Ţapul îl lăsă să se urce pe dînsul, şi-şi puse toate puterile ca să înoate spre a ieşi cu bine dincolo.

Şarpele, dacă se văzu călare pe țap, începu a se încolăci împregiurul gîtului şi a-l strînge ca să-l sugrume.

– Da' ce faci, prietene? că, uite, nu mai pot răsufla şi o să ne înecăm amîndoi.

– Vezi că mie mi-e foame; acum eşti în mîna mea şi aş vrea să mi-o potolesc cu tine.

– Foame, foame; prieten, prieten; dară cu o mortăciune socoteşti tu să te îndestulezi? Aşteaptă nițel pînă să ieşim la margine şi acolo să-ți arăți prietenia. Acum mai slăbeşte-mă din dragoste, ca să pot înota.

Şarpelui îi plăcu vorbele ce auzi şi, mai slăbind pe țap din chingi, acesta îşi puse toate puterile, mai înotă ce înotă şi ajunse la uscat cu şarpe cu tot.

Pe cînd încă înota, se gîndea la prietenia şarpelui şi începu a născoci la mijloace de a-şi mîntui viața.

După ce ieşiră la uscat, țapul prinse a zice:

– Şarpe, tu mi-ai cerut prietenia, eu ți-am dat-o. M-am luptat cu primejdia şi am ieşit la uscat cu bine. Fă-mi şi tu hatîrul acum şi dă-te jos, ca să ne măsurăm, cine este mai lung? Apoi mă vei mînca în bună-voie.

– Ei, haide, de, să nu zici că nu ți-am fost prieten!

Şi dîndu-se jos de pe grumajii țapului, aştepta să se măsoare cu dînsul.

Țapul asta şi voia. Cum îl văzu jos, se răpezi cu coarnele de sfărîmă capul şarpelui şi-l strivi călcîndu-l cu copitele lui cele tari.

După ce îl văzu pus bine, întinzîndu-l cît era de lung, zise:

– Vezi aşa; mie îmi place prietenia, dară să fie dreaptă. Ce erau încolăciturile alea împregiurul grumazului meu? Piei acum cu prietenia ta cu tot, să-ți auz de nume şi să te văz cînd mi-oi vedea ceafa!

Povestită de dr. Z. Petrescu.
PGP

Păpara

Doi amici se întîlnesc. Se întreabă, se cercetează de sănătate. Apoi unul din ei zise :

– Ei ! ce te faci tu azi ? Unde a să petreci seara ?

– Astăzi sunt invitat la masă la un amic al meu intim. Daca vei, vino şi tu ; el şade în strada Frîntă, nr... avem să petrecem bine la el.

– Dară eu cunosc pe amicul tău numai din auzite, cum a să merg eu la masă la el ?

– Ce-ţi pasă ? El este un om cumsecade şi te va priimi bine cînd va auzi că-mi eşti amic. La 6 ore punct să fii acolo.

Amicul acesta se întîlneşte cu altul şi, crezînd că în puterea amiciii amicului său va putea fi priimit la masă şi cestălalt amic, îl invită dară şi îi şi spuse ora prescrisă. Acesta iară, bazat pe ce îi spusese amicul său, invită şi el pe altul, şi aşa mai departe, pînă veni seara.

La ora mesei, amfitrionul nostru aştepta cu mare mulţumire să-i vie amicul, carele nu întîrziă d-a veni. Dară rămase surprins cînd văzu că după dînsul vine altul, după acesta altul, pînă ce se află în faţa a doisprezece musafiri. Ca să se domirească de această neaşteptată onoare, amfitrionul se adresă către invitatul său :

– Cine este domnul, amice ?

– Domnul este un amic al meu, pe care l-am invitat însumi, încredinţat de bunătatea dumitale şi bazat pe amicia noastră.

– Prea bine. Dară domnul cine este ?

– Este un amic al amicului meu.

– Şi asta bine. Dară domnul ?

– Amicul amicului acestui domn, care şi el îmi este amic.

În astfel de chip se făcură recomandaţiile, pînă la cel din urmă.

Văzînd că astfel merge treaba, domnul casei se coboară în cuhnie şi dă ordinile trebuincioase pentru ospăţ.

După cîtva timp, gazda îşi pofti la masă pe toţi musafirii, cunoscuţi şi necunoscuţi.

Aceştia, cum văzură arangiamentele mesei, se aşteptau la un ospăţ foarte elegant şi copios. Curăţenia mesei, a serviciului şi regula cu care erau aşezate lucrurile fiecare la locul său le aţîţa şi mai mult apetitul.

Se aşezară la masă şi bucatele începură a sosi în castroane mari, curate şi scumpe.

– Ce este asta ce se puse pe masă, scumpul meu amic ? întrebă invitatul pe gazdă.

– Aceasta este păpară, dragul meu prieten. Ea deschide apetitul.

– Prea bine ; dară ceea ce se aduse acum în cestălalt castron ce este ?

– Păpara păpărei.

– Bine. Dară ceea ce vine după aceasta ?

– O păpară, a unei păpare a păpării.

Şi tot astfel merse lucrul pînă la castronul al doisprezecelea.

Musafirii, de unde se aşteptau la cine ştie ce, fură nevoiţi a mînca păpara.

SP

Ştiţi voi ce zice în cartea aceasta ?

Locuitorii unui sat, coprinşi de dorinţa de a asculta şi dînşii, dumineca, sînta Evangelie, se hotărîră a răspunde cu toţii la întrebarea ce le tot făcea preotul cînd era să citească Evangelia.

În dumineca următoare, preotul, după obicei, mai-nainte de a citi Evangelia, făcu următoarea întrebare în modul cum se cîntă aceste învăţături sfinte :

– Oameni buni, ştiţi voi ce zice în cartea aceasta?
– Nu ştim, răspunseră cu toţii deodată.
– Daca nu ştiţi, la ce să vă mai spui, zise preotul, închise cartea şi se retrase.
Pasămite, bietul preot nu că nu ştia să citească ; vorbea însă cam bîlbîit şi se temea să nu rîză lumea de el. Liturgia, cum, cum, o încurca el ; dară cînd venea la citirea Evangeliii, se slujea de asemenea tertipuri.
Sătenii, după ieşirea de la biserică, se adunară, se sfătuiră şi se hotărîră ce să zică cînd vor mai fi întrebaţi.
A doua duminecă, la timpul de a citi Evangelia, preotul iară zise, după obiceiul său :
– Oameni buni, ştiţi voi ce zice în cartea aceasta ?
– Ştim, răspunseră sătenii.
– Dacă ştiţi, la ce să vă mai spui eu, iarăşi le zise preotul.
Ţăranii se adunară din nou şi se hotărîră cam ce să răspunză la o altă întrebare.
A treia duminecă, preotul iară întrebă :
– Oameni buni, ştiţi voi ce zice în cartea aceasta ?
– Ştim, răspunseră cei ce steteau în dreapta.
– Nu ştim, răspunseră cei ce se aflau în stînga.
– Cei ce ştiu să spuie la cei ce nu ştiu, zise preotul şi se trase în altar.
De astă dată, nemaiştiind cum să facă ca să poată să auză citindu-li-se Evangelia, adunarea sătenilor hotărî a se plînge la protopopul, ceea ce şi făcură.
Acesta veni în dumineca următoare să asiste la liturgie şi totdeodată să asculte şi justificările preotului.
Cînd fu să se citească Evangelia, preotul, care înţelese de ce venise protopopul, ieşi din altar cu cartea în mînă fără să se sfiască de ceva şi începu cîntînd, ca cum ar spune Evangelia :
– Părinte protopoape, am o sută de oi, jumătate ţie jumătate mie, am patru boi, doi ţie şi doi mie. Mai am

patru cai, doi porci, cincizeci de capre şi altele şi altele, jumătate ţie şi jumătate mie.

După terminarea liturgiei, protopopul se adresă către săteni :

– Ce spuneţi dumneavoastră că preotul nu ştie citi Evangelia ? Dară mai frumoasă Evangelie ca cea de astăzi unde socotiţi dumneavoastră să mai auziţi ? Nici eu însumi, cu toată protopopia mea, n-am mai auzit Evangelie interesantă ca cea de azi. Mai bine faceţi bunătate şi nu mai cîrtiţi în contra preotului dumneavoastră, căci de se va afla la curtea lui vodă de un asemenea preot, vi-l ia şi rămîneţi cu buzele îmflate. Unde socotiţi să găsiţi preot mai bun decît acesta ?

Preotul în urmă a făcut din cuvînt în cuvînt tot ce zisese el în Evangelie.

SP

Ieftin şi scump

– Tată, am găsit un bou ieftin ; bine ar fi să-l cumperi, zise un june ca de optsprezece pînă la douăzeci de ani tatălui său, plin de bucurie.

– De unde ştii tu că este ieftin, şi cine este cel ce îl vinde ? întrebă părintele.

– Este un nenorocit, tată – răspunse junele – căruia i-a murit pînă acum mai mulţi boi. Vitele ce bruma i-a mai scăpat le-a schimbat pe bani. El voieşte să se apuce de altceva, căci cu vitele n-are noroc. Boul ce i-a rămas încă este hotărît să-l dea pe ce l-o da, numai să scape de dînsul, şi nu găseşte să-l vînză.

– Şi în cît l-a lăsat ?

– Eu l-am tocmit şi îl pot scoate cu vro cincizeci de lei.

– Este scump, dragul tatei.

Surprins de răspunsul tatălui său, bietul june lăsă ochii în jos, tăcu și se duse într-ale sale. Era convins că tată-său știe ce spune.

Soarta, care pînă aci fusese cam aspră cu această familie, se îndură în cele din urmă, și de un cîrd de vreme începu a-i zîmbi. Pe ce punea mîna bătrînul, totul îi ieșea spre bine.

După vro doi ani de la aceasta, bătrînul se întoarse acasă într-una din zile cu un bou frumos. Avea de ce se prinde ochiul cînd se uita cineva la el.

Fiul, cînd văzu în bătătură un astfel de bou, alergă la tată-său într-un suflet și, plin de bucurie, îi zise :

– De la cine ai cumpărat boul ăsta, tată ?

– De la obor, tătucule.

– Și l-ai luat mai ieftin decît care îl găsisem mai anțărț ?

– Ba nu ; pe acesta am dat mai mult, deși acela nici el nu era prost. Boul ce vezi în bătătură mă ține 200 de lei.

– Boul ce tocmisem eu era numai 50 de lei, și atunci mi-ai zis că este scump, tată dragă.

– Așa este, fătul meu. Aceasta o zic și acum. Atunci boul cu cincizeci de lei era scump, fiindcă n-aveam bani. Astăzi, acesta cu două sute de lei este ieftin, fiindcă, de la mila lui Dumnezeu, am putut lega și noi gura pînzei. Aceasta s-o ții minte în viața dumitale.

SP

Muierea fățarnică

Iencușor și Mitică era doi copii cari se iubea ca niște frați. Vecini fiind, ei crescuseră împreună, se jucaseră, merseseră la școală. În toată copilăria lor, ei fuseseră nedespărțiți.

Pe Iancu îl trimise tată-său, după ce se mai mări, la un frate al său, negustor mare, în alt oraş depărtat. Gîndul lui era de a face din Iancu un negustor de frunte şi procopsit.

Iancu se supuse voinţei părinteşti, fără să cîrtească. El trăia bine la unchiu-său. Cu toate astea, Mitică era nelipsit din amintirea sa.

Mitică, rămas acasă, crescu, învăţă şi el un meşteşug, se făcu flăcău, se însură, deschise prăvălie şi trăia bine cu nevestica lui. Trebile îi mergeau minunat.

Trecuse vro cincisprezece ani de cînd nu se mai văzuse aceşti prieteni.

Într-o zi, Mitică se pomeneşte că vine la el un flăcău cu mustaţa răsucită ştii, colea, chipos ; şi se vedea el după faţă a fi chiabur.

– Bună ziua, frate Mitică.

– M'l'ţum' 'tale, frate Iencuşor. Dar grozav te-ai schimbat !

– Dar tu ? Daca nu mi te arăta tata, nu te-aş mai fi cunoscut.

Iancu se întorsese acasă. Cea întîi grije a lui fuse să cerceteze de prietenul său Mitică.

Acesta nu ştia ce să mai facă de bucurie că-şi mai văzu prietenul. Îl pofti la prînz la dînsul.

Mai-nainte însă de a se pune la masă, îl înfăţişe nevestei şi îi spuse că era cel mai bun prieten al său de copilărie.

După masă se puseră la taifas. Spuse Iancu tot ce i s-a întîmplat de la plecarea lui.

Spuse şi Mitică toate necazurile cu ucenicia, cu una, cu alta, pînă ce se văzu cu alba în căpistere.

– Acum, zise el, mărire ţie, doamne, trăiesc în largul meu. Meseria îmi merge bine. Am o nevastă care mă iubeşte de nu ştie cum să-mi treacă pe dinainte. Sunt fericit. Este o evlavioasă de n-are căpătîi.

– Cum te-ai încredinţat tu despre aceasta ? îl întrebă Iancu.

– Cum să mă încredințez ? iacă văz că mă iubește și nu iese din porunca mea.

– Bagă de seamă, frățioare, să nu-ți puie femeia coarne.

– Ia fugi încolo, Iencușor, nu mai sta de vorbi astfel. Ca femeia mea nici la mănăstire nu găsești. Cînd mă culc, o las citind. Cînd mă scol dimineața, o găsesc iarăși citind...

– Și totuși – îl întrerupse Iancu – dă-mi voie să-ți spui în cuget curat că muierea ta nu e cinstită.

– Ce tot stai de grăiești astfel de vorbe, Iancule ? Pentru asta ai venit pe la noi, să bagi zizanie în casa noastră ?

– N-am nici un interes la asta, frate Mitică. Văz că ai început să te necăjești. Liniștește-te, cugetă și fă cercare. Atîta evlavie ce arăți tu că are ea, nu e lucru curat. Ascultă ce-ți spui eu.

Pasămite Iancu, mai frecat cu lumea, mai umblat, văzuse și auzise mai multe.

Se despărțiră. Mitică rămase cu cuiul la inimă.

Chiar în seara aceea se hotărî să-și pîndească nevasta.

Cînd să se culce, el zise :

– Ia mai lasă, nevastă, a pîrdalnică de carte și aide să ne culcăm, că mi-e somn.

– Dec ! dară ce te găsi astăzi ? răspunse ea. Culcă-mi-te dumneata, că iacă mai am puțintel să-mi sfîrșesc rugăciunea, și mă culc și eu.

Mitică se făcu că adoarme, și începu a și sforăi.

Femeia lui, cum îl văzu că doarme, trînti cartea la o parte și zise :

– Dormi bumben acolo.

Aruncă o rochie pe dînsa și ieși ; deschise și portița binișor și plecă.

Mitică se scoală și el, iese după dînsa și pune cuiul la portiță. Apoi se întoarce în casă și se culcă. Dară unde putea dormi ?

Tocmai cam despre ziuă, auzi bătînd încet la poartă.

Pasămite femeia lui venise. Și daca văzu poarta închisă, zise în sine: „Stăi-măi, tu, bărbate, ai vrut tu să mi-o faci; dară am să ți-o fac eu ție".

Mitică iese în ușe și întreabă:

– Cine e acolo?

– Eu, bărbățele, răspunse femeia, fă bine de deschide.

– Dar cine ești dumneata?

– Ce, nu mă cunosci? Iaca eu, Păunica, nevestica dumitale.

– Du-te d-acolo și nu mai trăncăni; nevasta mea nu umblă noaptea la vremea asta pe drumuri.

– Deschide, zicu-ți că mă arunc în puț.

La poarta lor era un puț.

Mitică nu mai răspunse nimic.

Păunica luă un bolovan de piatră și, bîldîbîc! îl aruncă în puț.

Cum auzi Mitică asta, zise în sine:

– Să vezi dumneata că nebuna dracului s-a aruncat în puț.

Ieși din casă cum se afla și se duse să vază ce s-a întîmplat.

Unde? că ea, după ce a aruncat bolovanul în puț, s-a lipit cu ulucele, lîngă poartă, și aștepta acolo, fără să răsufle măcar.

Cum ieși Mitică din curte, se duse drept la puț să se uite. Ea, zdup! în curte, încuie portița și-l lăsă pe dinafară.

Se rugă bietul Mitică să-i deschiză.

De loc.

Îi făgădui ca să nu-i mai zică nimic despre întîmplarea din noaptea aceea.

Cine se uita la el?

O amerință că-i va face cutare și cutare lucru.

Dar ea îi răspunse, ca cum nici usturoi nu mîncase, nici gura nu-i mirosea:

– Du-te, du-te. omule, d-acolo la bordeiul tău. Nu mai colinda noaptea prin sat, ca un dezmetic, după potcoave de cai morți. Ce imbli tu nu se mănîncă.

Daca văzu așa, Mitică se hotărî a sta pe o laviță ce era lîngă portiță pînă la ziuă.

Trecînd streaja p-acolo și văzîndu-l numai în cămașe și în izmene, nu-i mai căută de ce-i e cojocul și îl luă de-l băgă la odubeală.

Tocmai în noaptea aceea se spărsese o zărăfie.

A doua zi, dregătorul, nici una, nici alta, cășună pe dînsul și-i zise :

– Tu, tîlharule, ai călcat astă-noapte zarafia. Te vezi după îmbrăcăminte că ești un haidamac.

Bietul Mitică, ce să zică ? Deși se știa nevinovat, dară în halul în care se găsea n-avea cuvinte cu care să se îndrepteze. Apoi, luîndu-și inima în dinți, răspunse :

– Adevărat, domnule dregător, eu am spart.

– Unde-ți sunt tovarășii ?

– Nu știu de căpătîiul lor, căci m-au lăsat precum mă vezi, ș-a fugit. Mă leg însă că vi-i dau în mînă. Pentru aceasta îmi trebuie un răgaz de cîteva zile, pînă să-i caut.

Ceru doi slujitori de la dregător care să meargă cu dînsul să-i caute.

Îi dete.

A doua zi era o sărbătoare mare. Mitică se duse cu slujitorii stăpînirii îmbrăcați tiptil pe la mai multe biserici și băga de seamă la toți cîți venea.

Într-una din bisericele cele mai mari văzu pe un om că intră. Unde ceilalți aducea cîte o lumînărică, el aduse o făclie. Unde ceilalți făcea cîte două-trei cruci și se așeza la locul lor, el făcea niște mătănii cu coadă pe la toate icoanele, de credeai că este sîntul Martin care a făcut minunea că, mîncînd un coș cu melci, coșul rămase tot plin.

– Ăsta este – zise slujitorilor – puneți mîna pe dînsul.

Slujitorii deocamdată nu cutezară, văzînd atîta evlavie la el ; dară n-avură ce face, îl înhăţară şi-l duse la tumurluc [1].

Cînd îl scoase la înfăţişare, îi zise dregătorul :

– Tu, împreună cu ăsta – arătînd la Mitică – aţi călcat zarafia cutare. Unde sunt banii ? Tîlharule !

Acesta făcu nişte ochi cît toate zilele de mari şi o strîmbătură de mirare, de nu ştia dregătorul ce însemnează aceea. Apoi răspunse :

– Daca este să spui adevărul, apoi eu sunt care am furat banii. Dară un lucru este de care nu mă pot domiri.

– Care ? îl întrebă dregătorul.

– De unde şi pînă unde ştie omul ăsta de călcarea ce am făcut-o eu singur ?

– Apoi îţi este tovarăş. Amîndoi aţi săvîrşit tîlhăria. El a spus.

– Poate să spuie el mult şi bine. Dar eu de-l voi mai vedea încă o dată, se face de două ori. Singur-singurel am fost.

– Auzi, mă ? zise lui Mitică dregătorul.

– Are dreptate, răspunse Mitică.

– Cum l-ai cunoscut, dară ?

– Iacă, iacă, iacă, ce mi s-a întîmplat cu nevasta, mai zise Mitică ; şi de la dînsa am zis că toţi cei evlavioşi afară din cale nu sunt oameni cinstiţi. Pe omul acesta, uite, uite, uite, ce l-am văzut făcînd în biserică, şi, dîndu-mi cu socoteala că este un tîlhar, văz că n-am greşit.

Pe tîlhar îl trimise la ocnă, iară pe Mitică acasă la el.

Cum se văzu scăpat de nevoie, Mitică urcă Dealul Mitropoliei [1]. Mulţumi apoi prietenului său că i-a deschis ochii.

SP

---

[1] *Tumurluc* — închisoare.

[2] *A urca Dealul Mitropoliei* —a divorţa.

Vulpea firoscoasă

Într-o vie paragină își făcuse culcușul o vulpe. Acolo fătase și crescuse mai multe rînduri de pui. Stăpînul viei era un pierde-vară, care aștepta să-i dea cineva mură în gură. În toate verile croia la planuri cum să-și lucreze via, dară nu punea mîna să facă nimic. Via din ce în ce se părăginea.

Cei din urmă pui ai vulpei se făcuse cățelandri. Începuseră și ei a sări din cuib. Într-una din zile, unul din puii de vulpe zise mamei lor :

– Mamă, nu e bine de noi.

– Dară de ce, mă ? întrebă mumă-sa.

– Am auzit azi pe stăpînul viei – răspunse cățelandrul de vulpe – zicînd : „Mă, da' ce mare a crescut bălăriile astea. Săptămîna viitoare am să pui s-o sape."

– Tăceți din gură și cătați-vă de treabă – le zise vulpea bătrînă – cunosc eu cine este stăpînul viei.

Vara trecu și nici o postață de pămînt nu fu ridicată din vie.

În vara următoare cățelandrii își făcuseră și ei fiecare cîte un culcuș.

Ieșind la vînătoare, fiecare încotro putea, auziră iarăși pe stăpînul viei, care venea din cînd în cînd să-și vază via, că are de gînd să și-o sape.

– Mamă – zise unul, după ce se adunară cu toții împregiurul bătrînei vulpi – am auzit azi pe stăpînul viei că are să puie să smulgă cu mînele burianul din vie și să-i dea o săpătură țeapănă, căci prea s-a înțelenit pămîntul.

– Ia cătați-vă de treabă, vă spui eu, și n-ascultați la fleoanca lui, zise bătrîna.

Trecu și vara asta și nici un buruian nu se clinti din loc.

În cealaltă vară ce sosi, cățelandrii de vulpe se făcuse vulpi cumsecade și fiecare din ei avea cățelandri.

Într-una din zile se adunaseră toţi vulpoii şi vulpile cu căţelandrii lor la vulpea bătrînă şi-i spuseră :

– Mamă, am auzit azi pe stăpînul viei că de s-ar usca mai bine burianul, căci are de gînd să dea pîrjol viei la toamnă, căci şi aşa nu-i aduce nici un folos, şi apoi vrea să limpezească locul.

– Ei, dragii mei, acum să vă luaţi ale trei fuioare şi să vă risipiţi ca puii de potîrniche care încotro va vedea cu ochii ; căci nebunul este în stare să facă o aşa becisnicie.

SP

Crivăţul şi petecul de cojoc

Într-o iarnă, crivăţul se furlandisea şi, umflîndu-se în pene, zicea :

– Vu, vu, vu ! Păziţi-vă, că vă îngheţ.

Un petec de cojoc, aruncat pe un gunoi, ridicînd capul, întrebă :

– Ce zici ? ! ce zici ? !

– Taci din gură acolo ! cine vorbeşte cu tine ? îi răspunse crivăţul, şi-şi cătă de treabă.

SP

Minunea resteului

Soarele deduse în asfinţit, cînd un călător ajunsese într-un sat sărăcăcios ; şi ca să-şi urmeze călătoria, era peste putinţă, de teamă a nu înnopta pe cîmp sau în vreo pădure ; se otărî dară a mînea noaptea aci şi pentru aceasta trase la casa unui ţăran.

– Bun găsit, vericule.

– Bun venit, jupîne.

După ce săteanul îl priimi să miie la dînsul, omul începu să se îngrijească oarecum de cină. Merindele le sfîrşise după drum ; prin urmare trebui să ceară a cumpăra de la gazdă. Dară care fu mirarea lui cînd i se spuse că nu va putea găsi nici de unele, fiindcă erau prea săraci. S-ar fi lipsit el de cină ; dară burta îi aducea aminte că de pe la nămiezi nu priimise nici o hrană.

Se văzu dară nevoit a alerga la mijloace piezişe, şi începu :

– Ziseşi, neiculiţă, că n-aveţi nici de unele ?

– Aşa, jupîne.

– Bine. Adu resteul încoa, că-mi fac eu de mîncare, acum.

Ţăranul, curios, voind să vază ce mîncare are să fie aceea din resteu, se grăbi a i-l aduce.

Pînă atunci, călătorul adunase nişte rascote, surcele şi aşchii de lemne ce putu afla prin bătătură şi aţîţase un focşor bunicel, puind şi crăcanele. Ţăranul sta şi se uita, şi din ce în ce nerăbdarea lui creştea.

Ceru dară călătorul o căldare cu apă şi sare şi o atîrnă de crăcani. Mai ceru şi o tigăiţă, şi o aşeză şi pe dînsa pe foc. Apoi întorcîndu-se către ţăran şi ţărancă, care căscase gura la dînsul, zise :

– Ia vedeţi, mă rog, vrun pumn de mălai, aşa, ceva, n-aveţi ?. Că am să fac să vă cruciţi.

Ţăranca alergă, scutură desagii şi aduse malai ; după ce-l puse în căldare, călătorul mai adăogă :

– Ia mai vedeţi, aşa mă rog, niţel unt, cam aşa, ştii, întorcînd din mînă, fie oricum va fi.

Ţăranul, din ce în ce mai curios, făcu semn femeii să caute şi, după ce odorogi pin toate ulcelele, aduse şi unt.

Pus şi acesta în tigăiţă, călătorul zise iarăşi :

– Ia cătaţi acum doar de-ţi da peste vro două trei cuibare de ouă, c-am să fac ceva să se ducă nomina.

Femeia sări şi, scotocind prin coteţe şi prin cuiburi, aduse patru ouă. Cum le văzu, călătorul zise :

– Aşezaţi-vă acum, să vedeţi minunea.

Ei zgîiră ochii mari, iară el mestecă mămăliga, făcu jumări şi începu să mănînce.

– Da' bine, jupîne, aşa ştiam să facem şi noi, zise ţăranul, care înţelese că fu amăgit ; unde e minunea resteului ?

– Uite-o – răspunse călătorul – scoţînd un sfanţ şi puindu-i-l în mînă.

SP

Bucatele afumate

După ce călcase focul văduviei pe un biet om, norocul îl ajută să dea peste o femeie de treabă şi bună. Se căsători omul de a doua oară. El era mulţumit. De unde casa lui era risipită, văzu că începe a se aduna, bilşugul intră pe uşă, iar nevoia ieşi pe fereastră. Muierea îl căuta şi îl îngrijea ca pe un copilaş. Vezi că îi era drag. Şi el îşi iubea muierea, fiindcă vedea hărnicia ei. Pentru aceasta, nici el nu voia să rămîie pe jos.

Cu toate astea, de cîte ori şedea la masă, el nu se putea opri de a ofta. Muierea se topea de mîhnire cînd îl tot vedea că oftează. Ea se silea să-i facă toate bune şi nici nu-i trecea pe dinainte ca să nu-l supere întru ceva. Bucatele le făcea însuşi cu mîna ei şi le gătea bine, numai şi numai ca să-i placă. El ofta mereu. Azi aşa, mîine aşa, pînă ce într-o zi femeia, luîndu-şi inima în dinţi, îi zise :

– Bărbate, ce vierme te roade la inimă de tot oftezi ? Daca vezi ceva în casă ce nu-ţi place, spune-mi. Eu mă silesc din toate puterile mele să fac cum e bine. Daca

vreun lucru nu este făcut după pofta inimii tale, învață-mă cum să fac altfel.

– Nevastă – răspunse el – n-am să mă plîng de tine nici cît negru sub unghie. Eu văz că tu te frămînți cu firea și faci totul cum să fie bine. Tu deretici, scuturi și gătești bucatele cu însuți mîna ta. Toate lucrușoarele își au locul lor și fiecare este așezat așa, încît noaptea pe întuneric să poți să te duci să pui mîna pe ele. Cînd viu de la lucru, n-am să aștept și masa este pusă și bucatele gata. Nu știu însă cum, nu știu de ce, dar bucatele n-au gust ca cele de la nevasta dintîi. Nu te supăra pentru că ți-am spus ; tu m-ai silit. Eu n-aș fi cutezat odată cu capul să ți-o spui.

– Prea bine, bărbate, nu mă supăr de loc. Spune-mi numai, învață-mă cum făcea răposata nevastă-ta, ca să fac și eu ca dînsa.

– Nu știu, nevastă, ce să-ți spun, nu știu ce să te învăț. Atîta știu numai că gustul bucatelor ei era altfel.

Femeia, biet, se puse cu mai mare rîvnă să facă bucate care să placă bărbatului.

El ofta mereu.

Cînd într-o zi, ea, după ce așeză bucatele la foc, se dete după alte treburi ale casei și venind să mai vază de bucate, ele se afumase. Se căinea biata muiere și se smulgea de mîhnire de ți se rupea inima de mila ei, cum de i se afumase bucatele. Ea se gîndea cît de nemulțumit are să fie bărbatul ei, cînd lui nu-i plac bucatele cînd sunt făcute după tot șartul lor, dar încămite acum, cînd sunt afumate. S-ar fi apucat biata femeie să facă alte bucate, dar n-avea timp. Era tîrziu. Trebuia să vie de prînz bărbatul.

Puse masa și-l aștepta cu inima cît un purice, de teamă să nu-i facă imputări. Cînd îl văzu că vine, să făcu mititică și nu știa cum să umble mai cu binișorul pe lîngă dînsul.

Bărbatul, cum veni, se puse la masă.

Femeia aştepta, cînd-cînd, să-i zică cine ştie ce pentru că bucatele nu sunt bune. În loc de acestea, bărbatul zise :

– Mulţumesc ţie, doamne, că ai luminat pe femeia mea să-mi gătească măcar o dată bucate care să-mi placă şi mie.

Pasămite, nevasta dintîi îi făcea tot bucate afumate.

– Astfel de bucate îţi făcea nevasta dintîi, bărbate ? îi zise femeia. Mulţumesc şi eu lui Dumnezeu că m-a făcut în cele din urmă să ştiu ce fel de bucate ai mîncat de la nevasta dintîi.

Vezi că el se învăţase cu bucate afumate şi acum, biet, el credea că aşa trebuie să fie.

SP

Astronomul, doctorul şi ţăranul

Doi prieteni din copilărie mersese pe la şcoli în străinătate şi învăţase cartea pînă la brîu, adică se făcuse burduf de carte. După ce isprăviră de învăţat, se întorcea acasă cu gîndul ca să procopsească pe toată lumea. Unul era cetitor de stele şi altul doctor. Dar fiindcă erau cam jerpăliţi, sfat făcură ei şi se hotărîră să nu meargă d-a dreptul în mijlocul cetăţei, ci să înceapă a procopsi mai întîi pe mărginaşi, de la care să capete cîte ceva cu care să se mai înţolească şi ei. Aşa hotărîră, aşa şi făcură.

Trase la casa unui mărginaş. Acolo găsiră numai pe femeia casei. Bărbatul era la cîmp să adune nişte coceni de porumb pentru nutreţul vitelor. Ei cerură să-i găzduiască. Între aceste, cum era şi cam în deseară, iată că soseşte şi omul femeii de la cîmp. Îi spuse şiretenia. Omul priimi să-i găzduiască ; şi fiindcă auzise că sunt nişte procopsiţi, le aşternu în casă tot ce avea mai bun

pentru culcare ; iară el se culcă pe prispă afară, înfășurat în gheba și în cojocul lui.

Pînă a nu se culca, femeia casei găti procopsiților niște jumări din cîteva ouă, le dete nițel lapte și nițel untișor, iar pentru bărbatu-său făcu o mămăligă d-alea înfricoșatele, și i-o puse dînainte cu un ceanac de fasole, fiindcă era în postul Crăciunului. Mîncă omul cu poftă, fiindcă era flămînd și trase o donicioară de apă de-i trosnea urechile.

În vremea aceasta, procopsiții ieșiră pe afară. Astronomul, uitîndu-se pe cer, zise :

– Ce frumoasă vreme a să avem mîine.

Doctorul îl asculta cu ochii bleojdiți ; apoi zise și el :

– Vezi pe omul ăsta, pînă mîine nu va mai fi între cei vii. Are să crape. Văzutu-l-ai tu ce a mîncat și cum a mîncat ?

Apoi intrară în casă ca să se culce.

Pînă a nu dormi ei, intră și țăranul și zise :

– Nevastă, ia ai să adunăm ale trăncănăi de pe afară, să le dăm pe lîngă casă, că mie mi se pare că la noapte a să ningă.

Procopsiții, cînd auziră, se înfundară de rîs, însă tăcură.

Se culcară cu toții și adormiră. Peste noapte, cam pe cînd încep a cînta cocoșii de ziuă, țăranul intră în casă și scoală pe nevastă, să facă focul la sobă.

Doctorul zise tovarășului său :

– Acestea sunt semne că nu-i este bine. Aiurează deștept. Mai așteaptă nițel și vei vedea că are să crape.

În vremea aceasta, țăranul ieși afară și se întoarse cu o crosnă [1] bună de lemne. Pînă să încarce brațul de lemne, pînă să vie în casă, ninsoarea îl albise, căci ningea ca în mijlocul iernei.

Cînd îl văzură pricopsiții plin de ninsoare, o mîlciră.

Țăranul făcu focul și se puse să se încălzească ; fe-

---

[1] *Crosnă* – sarcină.

meia se sculase şi luase furca. Ea lucra şi el îi spunea la snoave pe lîngă foc. Nici că avea gînd să crape.

După ce se lumină de ziuă şi văzură că afară neaua este mare şi ţăranul cu voie bună, procopsiţii îl întrebară :

– Cum se poate – îi zise doctorul – de n-ai nici pe dracu, după ce aseară ai mîncat un ceanac de fasole, o mămăligă întreagă şi ai băut o doniţă de apă ?

– Iaca bine – răspunse ţăranul – muncesc toată ziua, şi seara cînd viu flămînd, totdauna mănînc aşa. M-am obicinuit cu felul ăsta de mîncare şi mi-e bine, sunt sănătos, mulţumesc lui Dumnezeu.

– Asta bine, îi zise astronomul ; dar de unde ai ştiut tu că a să ningă astă-noapte ?

– Iacă, cînd mă întorceam de la cîmp, am văzut o scroafă care aduna paie şi le ducea la culcuşul ei. Acesta este cel mai nemincinos semn de ninsoare.

– Aide mă, încolo – zise astronomul către doctor şi atingîndu-l cu cotul – aici nu e treabă, că nu plătim nici o ceapă degerată unde şi porcii sunt astronomi.

SP.

Gruia

Într-un sat oarecare trăia un tînăr cam nătărleţ, căruia toţi îi zicea Gruia. Din Gruia nu-l mai scotea. El ajunsese de poveste din pricina stîngăciei lui la vorbă şi la lucru.

Într-una din zile, sfară se dete în tot satul că Gruia se însoară. Pasămite i se aprinsese şi lui călcîile de dor şi se logodise cu o leică, muieruşcă d-alea, care ziua fuge de bivoli iar noaptea îi apucă de coarne.

După ce făcură o nuntă de se duse vestea în sat, începură şi ei a-şi face rost casei. Abia trecu trei luni de la însurătoare şi bietul Gruia se pomeni că este tată.

Se gîndi, se răzgîndi, numără pe degete, făcu socoteala cu boabele și vedea că lui îi iese tocmai trei luni în cap de la însurătoare. Nu se putea însă domiri cum de se face să aibă el un copil la trei luni de zile.

După ce-și boteză odrasla și se făcu mă-sa mai bine, el îi zise într-o zi :

– Fă nevastă, dar tu la trei luni naști copilul ?

– Vezi, mă bărbate, d-aia îți zice ție lumea Gruia. Păi bine, mă, fă socoteala : trei luni sunt de cînd m-ai luat tu pe mine, trei de cînd te-am luat eu pe tine, și trei de cind ne-am luat amîndoi. Socotește pe degete, de vezi cîte fac trei și cu trei și cu trei ?

– Nouă. nevastă, bine zici tu. Ti ! Îți mulțumesc că m-ai scos de la bănuială, că uite, se făcea lucru dracului.

SP

Muierea ce ascultă de povețele bărbatului său răposat

Două prietene stau de vorbă la o răspîntie :

– Așa este, lele, greu o duce muierea cînd lipsește stîlpul casei. Ce să facem, de, omenire suntem. Lasă că ți-o trimite Dumnezeu mîngîiere dintr-altă parte.

– Dumnezeu poate mult, leiculiță. Dară ce mai om era răposatul ! Pînă i-a ieșit sufletelul m-a tot păvățuit ce să fac, cum să mă port. Alaltăieri i-am făcut de nouă zile, și una din povețele lui am împlinit-o tocmai pe tocmai. Am dat pentru sufletul lui o vacă și zece oi.

– Păcat că ți-a luat Dumnezeu un așa giuvaer de bărbat. Cum bag de seamă nu era așa burdios ca alții.

– Să ferească Dumnezeu! Ce stai dumneata de vorbești? Să dai mult cu multul și nu mai găsești altul ca dînsul, zise biata văduvă, și o podidiră lăcrămile. Acum umblu să împlinesc încă una din povețele lui.

– Bine faci, lele. Și ca ce te-a mai povățuit să faci?

– Iaca, leică, m-a povățuit ca numaidecît să mă mărit, ca să scap de clevetele lumei și să nu văduvesc îndelung; pentru aceasta, din averea noastră mi-a lăsat cu limbă de moarte o altă vacă și zece oi ca zestre.

– Auzi, soro, omul lui Dumnezeu! D-apoi să-l asculți, leiculiță.

– Dară cum nu l-oi asculta, surioară, eu, care n-am ieșit din cuvințelul lui niciodată. Și mi-a mai zis că omul pe care voi vrea să-l iau de bărbat să fie ca de cincizeci de ani, căci atunci omul știe și la vale și la deal, este hîrșit cu toate belelele și ticnit, duce hăul casei fără să cîrtească. Oi să mă silesc să-i fac și astă voie. Și dacă nu voi putea găsi tocmai-tocmai un om de cincizeci de ani, cum a lăsat el cu sufletul, tot nu voi văduvi mai mult, ci voi lua doi de cîte douăzeci și cinci de ani și așa nu-i voi călca cuvîntul.

– Așa să faci, leică.

SP

Statornicie bețivească

Ion era un om cinstit și harnic, nevoie mare. Avea la mînă o adevărată brățară de aur. Meșteșugul lui îi aducea din destul. Cînd se punea pe lucru, el scotea într-o săptămînă mai mult decît alții într-o lună. Vezi, că era meșter bun și dibaci. Unde punea el mîna punea și Dumnezeu

mila. Ieşea lucrul gîrlă din mîinile lui şi curat ca mărgăritarul. Ba am putea zice, fără milă de păcat, că era cel mai bun meşter între megiaşi.

Numai, fiindcă i se cam usca gîtul, îl uda cam des – îi plăcea, biet, picuşul, cum se zice. Cînd apuca la chef, nu era destul că bea de se turlăcea pînă ce se făcea turtă, apoi sătura pe toţi lingăii, cari se adunau primprejurul lui cu gloata. Cum am zice, mai mult risipea decît se îndestula pe sine.

Din pricina asta, ajunsese hainele pe dînsul de se hărtănise cu desăvîrşire, ba încă îi ieşise şi părul prin căciulă. Nevastă-sa şi copilaşii se ţineau după dînsul, goi şi rupţi, ca vai de ei. Iar el căuta să-şi înece amarul şi necazurile în clondirile cîrciumarului.

Într-o zi, cînd era în toane bune şi treaz, nevastă-sa îi zise :

– Ioane ! Ce sunt astea, Ioane ? Am ajuns de rîs între megiaşi. Nu mai avem casă, nu mai avem masă. N-avem după ce bea apa. Sărăcia a dejugat la culcuşul nostru. Copiii, abia se mai ţin zdrenţele pe dînşii, sunt jigăriţi şi sfîrşiţi de foame. Pînă cînd ai s-o duci în nemernicia asta ce a dat peste tine ? Lasă-te, Ioane, de beţie, că ne prăpădim.

– Ai dreptate, nevastă. Văz şi eu că am apucat drumuri rele. Am să mă pui pe muncă, şi în două, trei săptămîni, o scot eu la căpătîi. Iacă, mă jur că n-am să mai intru în cîrciumă. Ei vedea tu cum o să dăm înainte, că nu doară de florile mărului sunt cel mai bun meşteşugar în cetate.

Ion era treaz cînd vorbi muierii sale unele ca aceste. Şi, ce e drept, era om de ispravă cînd era în toanele lui cele bune. De cum însă apuca de bea numai un ciocan de rachiu, îşi pierdea minţile, nu mai era al lui.

Patru săptămîni nu ieşi din casă. În acest timp cîştigă atita de-şi plăti datoriile şi-i mai şi rămase cu ce să se înţolească el, nevasta şi copiii lui.

Într-o luni de dimineață plecară în tîrg ca să-și cumpere cele trebuincioase, de care aveau o lipsă mare. Mergînd ei pe drum și apropiindu-se de círciuma unde-și cheltuia Ion paralele, acesta dodată stătu în loc și-și zise : „Ioane ! te-ai jurat să nu mai intri în cîrciumă. Fii voinic, ține-te, și nu-ți călca jurămîntul."

Apoi porniră iarăși.

Pîrdalnica de cîrciumă îi sta în cale. De cîte ori pleca și bietul Ion d-acasă după trebuințele lui, se împiedeca de dînsa și atîta îi era.

În ziua aceea, cînd mergea cu nevasta în tîrg să tîrguiască, cum se apropie de cîrciumă, începu să închiză ochii, ori să se facă că se uită într-altă parte, și cu toată virtutea lui se ținu a nu se abate.

După ce trecu de cîrciumă, iarăși se opri, și zise :

„Ioane, bravo ! te-ai purtat bine de astă dată. Ești bun de laudă. Aide să ne cinstim barim cu un ciocan de rachiu."

Publicată pentru întîia oară în *Foaia copiilor*, foaie de ocazie tipărită în folosul incendiaților de peste Milcov.

BG

Addenda

Mirceşti, *1882*

Domnule Ispirescu [1],

Privind la volumul de poveşti poporale ce mi-ai trimis la ţară, îmi pare că mă aflu faţă cu o comoară pe care aş fi pierdut-o de mult şi am regăsit-o într-o zi de noroc.

Un geniu farmecător iese din cuprinsul lui şi vine de mă ia pe aripele sale ca să mă transporte în timpul copilăriei mele şi în lumea acea mult adimenitoare, locuită de zmei, de balauri, de pajuri, de cai năzdrăvani, de paseri măiestre, de Strîmbă-lemne, de Sfarmă-piatră, de feţi-frumoşi, de fete de împăraţi cu plete de aur etc., într-un cuvînt de toate minunile ce-mi povestea manca (doica) în nopţile de iarnă la gura sobei.

Drăgălaşe povestiri care îmi îngînau somnul cu visuri încîntătoare şi care au avut o fericită înrîurire asupra închipuirei mele de cînd sunt pe lume. Ele au contribuit a mă face poet !

În adevăr, aceste fantastice roduri ale imaginaţiei poporului romîn au un caracter de originalitate care le ridică mai presus decît basmele altor neamuri, căci sunt şi înavuţite de tradiţii mitologice ale anticilor noştri străbuni, şi viu colorate de razele soarelui oriental. Ele, dar, sunt de natură a naşte mirarea şi admirarea străinilor culţi care se ocupă cu studiul producerilor intelectuale ale seminţiilor răsăritene.

A se interesa de aceste basme feerice este un lucru natural : a le feri de nimicirea la care ar fi espuse cu timpul este o dorinţă patriotică ; însă a şti de a le păstra naivitatea poetică a graiului povestitorilor de la şezători este o operă din cele mai meritorii.

Acest merit l-ai avut d-ta, domnule Ispirescu, şi eu te felicit, cu toată sinceritatea unui adorator al poeziei poporului nostru pentru modul iscusit cu care ai cules şi ai publicat importanta colecţie ce ai întreprins cu multă osteneală şi mari sacrificii.

---

[1] *„În loc de prefaţă"* la LBR.

Ai făcut un bun serviciu neamului romînesc adunînd într-un şireag mulţime de pietre scumpe din averea naţională, un şireag care nu mai este ameninţat de a se pierde. Recunoştinţa noastră îţi este dar cîştigată pentru totdauna. Preţiosul d-tale volum trebuie să se afle în fiecare casă ; căci în el generaţiile nouă vor învăţa a cunoaşte valoarea inteligenţii şi a naturei poporului romîn. Cea mai scumpă recompensă pentru d-ta este de a-ţi vedea numele legat de comoara poveştilor din ţară şi de a-ţi putea zice cu fală că ai îndeplinit o sacră datorie către Patrie !

Al d-tale servitor şi amic,
V. ALECSANDRI.

PETRE ISPIRESCU

(Fragmente)

Petre Ispirescu s-a născut la 1830, în București, și a murit către sfîrșitul anului 1887, în vîrstă de 57 de ani.

Din 57 de ani, a muncit 45.

Iacă biografia acestui distins scriitor.

A scris mult și bine, a muncit cu talent și cu cinste, și n-a ajuns nimic. A trăit strîmtorat și a murit sărac. Nici bani, nici glorie. A răbdat, a înghițit în sec orice rîvnă. Lui i se cuveneau multe și nu i s-a dat nimic. Viața și moartea lui ca viața și moartea mai tuturor adevăraților oameni din bunul, nedreptul și nepăsătorul regat al romînilor... Ispirescu, ca și Bălcescu, ca și Bolintineanu, ca și Alexandrescu, ca și Eminescu, a fost o jertfă.

Viața lui Ispirescu este o glumă rea a soartei ș-o vină socială de neiertat. La 14 ani lucrător în tipografia Carcalechi. După Unire, director al Tipografiei Naționale. La 1864, director la tipografia C. A. Rosetti. După 2 mai, împreună cu Sc. Walter și Fr. Göbl, deschide tipografia „Lucrătorilor asociați". Prea puțin trece și este numit director al Imprimeriei Statului. În 1868 demisionează din această slujbă și întemeiază tipografia „Laboratorilor romîni", în unire cu Georgian. Conduratu, Buznea și preotul Economu. Mai tîrziu, această tipografie rămase numai în seama lui. Și de datoriile ei abia s-a plătit până la ceasul din urmă.

Viața lui Ispirescu curge și se curmă în miros de plumb și de untdelemn, în aerul greu al celei mai cîinoase munci, în uruieli, în culegere de litere, în paginări și corecturi. Viața plumbului și a fontei îi împuținează, îi dumică și îi seacă sfînta lui viață. În anii din urmă, chipul bătrînului scriitor era galben ca ceara, privirea lui blîndă umbrită și pierdută sub acoperișul stufos și cărunt al

sprincenilor, glasul mîngîietor şi stins de muncă, de tăcere, de citire de manuscrise, de corecturi de cuvinte şi îndreptări de fraze.

Şi el venise pe lume cu o viaţă puternică şi scinteietoare. Copilul libertăţii, al cîmpiilor fără hotare, al glumelor, al ghicitorilor, al snoavelor, al basmelor ş-al poeziilor populare. Zburdalnic şi curios, de mic a voit să vază şi să auză toate. El era rodul soarelui, al vîntului şi al goanei, iar nu fructul pipernicit şi dospit al serelor întunecoase, umede şi încropite. Toţi săracii se nasc în libertate şi în mijlocul naturii, dar nu toţi au patimă de ele. Nici ochii, nici urechile, nici imaginaţia lor nu sunt la fel şi deopotrivă.

. . . .

La această vîrstă fragedă ei simt o adîncă şi nedesluşită mirare cînd văd feţele naturei schimbîndu-se una după alta. Şi primele fulgere, primele vijelii, primele primăveri îmbrebenate cu flori, primele veri încărcate cu roade zemoase şi dulci, primele paseri nebunatece şi limbute, pentru aceşti copii înzestraţi rămîn neşterse în închipuirea lor aprinsă, neadormită şi ca şi bolnavă. Anii trec, nevoile vin, durerea începe, lupta pentru existenţă se încleştează, părul cărunţeşte, dar primele mirări, primele întrebări nu se sting. Cei nepăsători la bătrîneţe, nepăsători şi bătrîni au fost şi în copilărie. Oamenii mari lăcrămează cînd şi-amintesc de copilărie, şi pînă la adînci bătrîneţi ei au ceva de nevinovat şi de copilăresc.

În cîteva amintiri, Ispirescu îşi povesteşte copilăria, şi din copilăria lui se vede scriitorul care iubeşte natura, şi dascălul multora cari au avut darul d-a fi scriitori, muzicanţi şi pictori. Cum a văzut pe vodă Bibescu, cum a învăţat carte, cum se ducea cu salcia, cum cînta, cum se juca, cum asculta la basme, cum spunea ghicitori, şi cîte drăcii copilăreşti se petreceau pe la 1840, toate le descrie minunat nemuritorul scriitor al *Basmelor romînilor*. Şi din toate acestea reiese lămurit copilăria lui vie şi bogată în impresii, înzestrată cu un sistem nervos uşor de mişcat şi de aprins.

„În ziua aceea – o fi fost cam pe la 1840 – se desprimăvărase de timpuriu ; cerul era albastru ca vioreaua, soarele ieşise din închisoare să încălzească oase goale ; pomii înmuguriseră, ba încă zarzării şi înfloriseră ; rîndunelele începuseră a veni ; unii copii ziceau că veniseră şi berzele, şi cocorii ; salcia dăduse aşa de frumos, că-ţi era dragă lumea să priveşti la ea."

Şi mai departe :

„Era frumos să vezi cetele de atîţi copii, toţi veseli, toţi mulţumiţi, toţi rîzînd şi jucîndu-se. Părea că însăşi firea se bucură de bucuria cea nevinovată a copiilor. Vrăbiile ciripeau prin crăcile copacilor de prinprejur, ca şi cînd ne-ar fi zis : «Bine-aţi venit».

Piţigoiul sălta şi el din rămurică în rămurică, şi, stînd pe cîte o smicea, îşi cînta cîntecul, ce a rămas de pomenire :

Cinci
opinci
într-un picior
Şi călcîiul tot e gol."

. . . .

Astfel pregăteşte natura pe aleşii săi. Ei ce aud, aud şi văd *aidoma*, ca şi cum ar fi într-adevăr ceea ce e numai închipuire. Somnul lor e torturat de vise şi nu adorm decît dacă îi vei descînta melopei prelungi, cu poezii şi cu basme.

Multe i-au povestit părinţii, şi cu dragă inimă se alipea pe lîngă cîrdurile de copii cari spuneau ghicitori, snoave şi basme, după cum îmi destăinuia chiar el în anul trecut.

După copilăria fericită şi liberă a sosit ucenicia grea, munca de lucrător şi aceleaşi şi aceleaşi slujbe mici şi umilite.

L-am cunoscut puţin : cîteva luni ; l-am cunoscut de curînd : şi-l iubeam de mult şi mult.

De cîte ori l-am întrebat : „Nene Ispirescule, cum ai început d-ta să scrii ?", totdeauna mi-a răspuns blînd şi cu acelaşi răspuns : „Iacă, tată, cînd am citit cel dintîi basm tipărit într-un ziar, m-am mirat că şi basmele noastre să fie de ceva. Şi am zis, aşa e basmul, bun e cum e, dar nu vine tocmai aşa. Nu prea vine. Şi a fost destul să scriu cel dintîi basm, că n-am mai scăpat : şi mie îmi plăcea, că nu mă puteam stăpîni, şi unii scriitori, mari şi învăţaţi, de ai noştri, nu-mi mai dădeau pace..."

Ispirescu a scris mult şi bine, dar opera lui nepieritoare este desigur volumul intitulat : *Basmele romînilor*. Cînd citeşti acest volum şi-l reciteşti, şi iar îl citeşti, ţi se pare că asculţi un popor întreg. Ispirescu n-are nici dialecte, nici loc, nici asămuire parţială numai cu unele judeţe. El e de pretutindeni, din toate timpurile, naiv, glumeţ, epic, trist, bogat, ca întregul nostru popor. El îţi apare ca un focar mare în care s-au adunat şi frînt şi răsfrînt toate razele luminoase ale romînităţii simple, sărmane şi muncitoare, ale acestui aur curat al neamului nostru.

Basmele romînilor este o operă mare şi originală. Ispirescu nu este un culegător, după cum cred unii neştiutori nevinovaţi şi alţii ştiutori invidioşi, ci un adevărat creator.

Între o culegere de poezii populare şi între *Basmele romînilor* este o enormă deosebire.

Poezia se încheagă în ritm şi se înfrînează în rimă. Poezia populară se fixează în ritm şi în rimă, ca într-un calapod greu de schimbat. Poezia curge pe fraze scurte ; poezia se învaţă pe din-

afară. Poezia populară s-a găsit ca și tipărită în mintea tutulor cîntăreților. Între un cîntec spus de un oltean și între același zis de către un ialomițean, nu este mai mare deosebire decît între variantele aceluiași text scris și imprimat în veacurile trecute.

În proză nu este tot astfel. Legendele-basme se povestesc oricum, cînd mai bine, cînd mai rău, cînd fără nici o viață, după cum povestitorul are sau nu are imaginație poetică. În basme nu rămîn neschimbate decît cîteva fraze sacramentale, pe care le găsim la început, la sfîrșit și presărate din cînd în cînd între început și sfîrșit, ca și cum ar fi niște *odihne* ale povestitorului.

În basme ți se dă un șir de evenimente adeseori fără nici un interes și cîteva fraze. Urzeala, și din bătătură numai cîteva floricele. Cîmpul și alesul sunt viața și frumusețea de creat. Iacă ce a lăsat poporul în sarcina lui Ispirescu, și nimeni ca el n-ar fi putut să dea viață mai mare. din viața lui, acestor morți fantastici ai trecutului nostru.

În el, evenimentele și frazele ciuntite au dat de căldură, de fermentare, de energie, și au ieșit la lumină vii, colorate și fermecătoare. Într-un furnal enorm, metalele nelămurite și fără de formă cad unele peste altele, fierb, s-amestecă, apoi curg afară limpezi și strălucitoare și se încheagă în calapoadele minunate ale artistului.

Ispirescu a fost furnalul enorm în care s-au topit rămășițele nelămurite ale legendelor noastre, artistul care a croit și modelat fericitele matrice în care s-au închegat formele acestor legende.

Oriunde veți deschide *Basmele romînilor*, vedeți pe Ispirescu. p-această imaginație naivă și epică, p-acest scriitor bogat și energic, a căruia frază și observație adeseaori ți-amintesc de vechiul și bătrînul Omer. Oriunde vei deschide cartea, vezi pe creatorul, iar nu pe culegătorul basmelor. Să transcriu cîteva exemple :

„*Voinicul nu zise nici cîrc, ci, aducînd toroipanul, mai iute decît fulgerul, păli pe unul la dreapta, pe altul la stînga, de nu știură de unde le veni trăsnetul, și îi culcă la pămînt...*"

„*Dracul de scroafă băgă de seamă că o țîță i se răcește. Se deșteaptă și văzu că un purcel îi lipsește...*"

„*Cum ajunse fata la podul de argint, unde îi ieși leul înainte cu gura căscată, de să o îmbuce cu cal cu tot, cu niște gheare ca secerile, și răcnea de se cutremurau codrii, și cîmpiile vuiau de-ți luau auzul. Numai uitîndu-se cineva la capul lui cel cît banița și la coama aceea ce sta ridicată în sus și zbîrlită, ar fi îngbețat de frica...*"

„*Iară săracul plîngea de potopea pămîntul...*"

„*El era curat la față și chipeș ; chica lui neagră ca pana corbului flutura ca o coamă pe grumajii lui albi ca zăpada ; mustă-*

cioara abia mijea, de parcă era o umbră pe buza lui cea de sus...“

„Aveau aceşti oameni o spuză de copii. Din aceşti copii, cei mai mari erau numai fete, iară băieţii erau mărunţei, şi stau pe lîngă dînşii ca ulceluşele.“

„Să nu vă fi dus Dumnezeu vrodată să fiţi faţă cînd venea omul de la muncă, că v-aţi fi luat cîmpii. Ieşea toţi afară înaintea lui, jigăriţi şi bărtăniţi, ca nişte netoţi, subţiratici şi piţigăiaţi, mă rog, leşinaţi de foame, şi tăbărau pe bietul om cu gura : tată, mi-e foame, tată, mor de foame !...“

„Ea zicea fiului său că nu putea să fie bărbat, fiindcă vorba îi curgea din gură ca mierea, boiul îi era aşa de gingaş încît îţi vinea ca s-o bei într-o bărdăcuţă de apă...“

La fiece pagină simţi că geniul poporului era fatal înfipt în acest bătrîn blînd şi modest, şi că acest geniu l-a ridicat, fără a-l ameţi, mai presus cu mult decît poporul din care a ieşit. Care povestitor ar fi fost atît de strălucit şi de poetic, atît de artist, încît să-şi spuie legendele aşa de frumos şi de sensibil ? În Ispirescu vezi dihăniile – şi te înspăimîntă – vezi voinici frumoşi şi viteji – şi rîmneşti la ei – vezi consînzenele – şi te prăpădeşti după ele – vezi foame leşinată şi piţigăiată – şi-ţi trec fiori d-a lungul spinării. Epitetele şi imaginile lui te zguduie şi-ţi transmit emoţia fără să prinzi de veste.

Dar limba ? Ce laude ar fi să nu i se cuvie ? *Basmele romînilor* este cea mai straşnică palmă pentru acei săraci cu duhul cari strigă la fieştece cuvînt că ar fi luat dintr-un cronicar, pe care desigur că nu l-au citit. Limba poporului e vie. Limba lui Ispirescu va rămînea fără efect, nu va produce nici un ecou în acele capete în cari coardele limbii romîneşti s-au rupt şi n-au rămas decît numai cîte se găsesc şi în capetele guşaţilor cari bîlbîie, iar nu vorbesc. Aceştia, şi sunt mulţi, sunt tot atît de pregătiţi ca să înţeleagă opera unui adevărat scriitor cum sunt de pregătiţi pentru muzică aceia cari cască gura şi admiră dibla turcilor ce călătoresc cu cîte o maimuţă în spinare.

Şi lăsînd la o parte marile merite ale creatorului, în *Basmele romînilor* este grămădită toată psihologia poporului nostru. În această carte poţi studia, fără să te înşeli :

limba, dumicată în cuvinte ;

limba lui ca alcătuire de frază ;

poporul nostru ca putere de invenţie poetică ;

. . . .

obiceiurile trecute ;

prejudiţiile, multe din ele uitate ;

măiestria feluritelor animale ; etc., etc.

Împăratul basmelor s-a stins, lăsînd, în urma sa, o lume de zmei, de zmeoaice, de împăraţi şi împărătese, de iele, de muma-pădurii, de balauri, de păsări măiestre, de voinici, de zîne, de feţi-frumoşi şi de cosinzene. Cine a fost mai neîntrecut, în împărăţia lui, ca acest împărat-povestitor?

Dar nu pot încheia aceste rînduri decît cu apropierea tristă dintre sfîrşitul celui din urmă basm, scris pentru *Revista nouă*, şi sfîrşitul blîndului Ispirescu.

În volum [1], toate cele 33 de basme se termină cu fraza: *„şi încălecai p-o şea şi vă spusei d-voastră aşa"*. Numai cel din urmă [2] se sfîrşeşte cu: *„Să trăiască şi cel care a spus"*.

Bietul Ispirescu! Trei zile după ce ne citi acest basm, şi-a dat obştescul sfîrşit.

DELAVRANCEA

Legende sau basmele romînilor, ed. III, 1915.

---

[1] E vorba de LBR.

[2] *Sarea în bucate*, pp. 258—266 ed. de faţă.

CUPRINSUL

SNOAVE

Addenda

În colecția
BIBLIOTECA PENTRU TOȚI
au apărut :

M. EMINESCU

Poezii
376 pag. — 5 lei

•

I. L. CARAGIALE

Teatru
488 pag. — 5 lei

•

F. M. DOSTOIEVSKI

Amintiri din casa morților
416 pag. — 5 lei

•

V. ALECSANDRI

Culegere de proză

I. Călătorie în Africa
368 pag. — 5 lei

II. Dridri
272 pag. — 5 lei

•

ION CREANGĂ

Amintiri, povești, povestiri
312 pag. — 5 lei

•

H. BARBUSSE

Focul
400 pag. — 5 lei

•

MIHAIL SADOVEANU

Zodia Cancerului sau vremea Ducăi-vodă
344 pag. — 5 lei

Responsabil de carte: T. Avramescu
Tehnoredactor: S. Malcaş
Corector: D. Gruberg

Dat la cules 24.11.59. Bun de tipar 08.01.60. Tiraj 70.150 ex. Hîrtie tipar sul de 50 gr./m². Format 700×920/32. Coli ed. 15,80. Coli de tipar 10,25. Ediţia I. Comanda 4.753. Planşe tiefdruck 1. A nr. 0.2033. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 R—O.

Tiparul executat sub com. nr. 91721 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN".
Bucureşti — R.P.R.